

**MİLLİ MÜCADELE'Yİ ÖRGÜTLEYEN MÜLKİ İDARE AMİRLERİ:
DEMİRCİ YÖRESİ VE KAYMAKAM İBRAHİM ETHEM BEY
SÜLEYMAN TOPUZ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Yurdanur URAL USLAN

Uşak

Ocak, 2025

**MİLLİ MÜCADELE'Yİ ÖRGÜTLEYEN MÜLKİ İDARE AMİRLERİ:
DEMİRCİ YÖRESİ VE KAYMAKAM İBRAHİM ETHEM BEY**

Süleyman TOPUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yurdanur URAL USLAN

Uşak

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak, 2025

ÖZET

MİLLÎ MÜCADELEYİ ÖRGÜTLEYEN MÜLKÎ İDARE AMİRLERİ: DEMİRCİ YÖRESİ VE KAYMAKAM İBRAHİM ETHEM BEY

Süleyman TOPUZ

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2025

Danışman: Doç. Dr. Yurdanur URAL USLAN

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin dâhil olduğu grubun devletlerinin mağlup olması nedeniyle, Osmanlı Devleti'nde Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup kabul edilmiştir. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan, 25 maddeden oluşan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın özellikle 7. Maddesinde yer alan; “*İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacaklardır*” ibaresi Anadolu'da pek çok yerin işgal edilebileceğini önceden haber vermiştir. Nitekim çok geçmeden Anadolu'da çoğu yer emperyalist güçler tarafından işgale uğramıştır.

Anadolu coğrafyasının pek çok yerinde meydana gelen işgallere karşı sadece askeri kuvvetler değil aynı zamanda idari yönetimin başında yer alan mülki idare amirleri de bu bölgelerde yaşayan vatansever halk ile birlikte Millî kuvvetleri oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu Millî kuvvetler işgal güçlerinin yapmış olduğu zulümlere karşı koymuş, bir an önce düşmanı yurttan kovmak için cansiperane bir biçimde mücadele etmişlerdir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı Devleti'nin mülki idare yapısını, ikinci bölümde ise bölge bölge Millî Mücadeleyi örgütleyen ve destekleyen mülki idare amirlerini incelemiştir. Üçüncü bölüm ise Yunan işgal kuvvetlerine karşı mücadele eden Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey'i ve kurmuş olduğu askeri ve istihbarat teşkilatı olan Demirci Akıncıları Teşkilatı'nı ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: *Millî Mücadele, Mülki İdare Amirleri, Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey, Demirci Akıncıları Teşkilatı*

ABSTRACT

**CIVIL ADMINISTRATION AUTHORITIES ORGANIZING THE
NATIONAL STRUGGLE: DEMİRCİ REGION AND DISTRICT
GOVERNOR İBRAHİM ETHEM BEY**

Süleyman TOPUZ

Department Of Public Administration

Uşak University Graduate Education Institute, October 2025

Advisor: Assoc. Dr. Yurdanur URAL USLAN

Due to the defeat of the fronts in which the Ottoman Empire was involved in the First World War, the Ottoman Empire was defeated in the First World War. Particularly in Article 7 of the Armistice of Mudros, which consisted of 25 articles and was signed on 30 October 1918; The phrase “*The Allied Powers will have the right to occupy any strategic point when a situation that threatens their security arises*” foreshadowed the occupation of many places in Anatolia. As a matter of fact, most places in Anatolia were occupied by imperialist powers.

Against the occupations that took place in many parts of the Anatolian geography, not only the military forces, but also the civil administrators at the head of the administrative administration, together with the patriotic people living in these regions, formed national forces. These national forces resisted the atrocities committed by the occupation forces and fought bravely with their lives and property to expel the enemy from the country as soon as possible.

The study consists of three parts. In the first part, the civil administration structure of the Ottoman Empire was examined, and in the second part, the civil administrators who organized and supported the War of Independence, region by region, were discussed. In the third chapter, Demirci District Governor İbrahim Ethem Bey, who fought against the Greek occupation forces, and the Demirci Raiders Organization, the military and intelligence organization he founded, were examined.

Key Words: *War of Independence, Civil Administrators, Demirci District Governor İbrahim Ethem Bey, Demirci Raiders Organization*

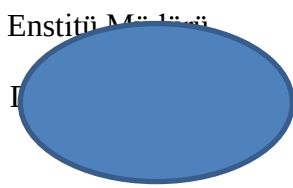
KÜTÜPHANE ENSTİTÜSÜ ONAYI

Enstitü Müdürü

İmza

Prof. Dr.

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkarılmasında çok büyük bir emeğe sahip olan, çalışmaya öneri ve görüşleriyle yön veren, hiçbir yardımı esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Yurdanur URAL USLAN'a;

Tez hazırlama sürecinde beni sürekli destekleyen, bilgisi, tecrübesi ve önerileri ile yol gösteren Doç. Dr. Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ'ye teşekkür ederim.

Bazı insanlar size sadece bilgi vermezler; sizi, ait olduğunuz topraklara, geçmişinize ve öz benliğinize yeniden bağlarlar. Onların sözleri, yalnızca kulaklarınıza değil, yüreğinize dokunur. Tarihin sadece geçmişi anlatan bir hikâye olmadığını, aksine bir milletin hafızası, ruhu ve vicdanı olduğunu öğreten tarih öğretmenim, Demirci Akıncıları Derneği Başkanı Hüseyin KINCI'ya;

2014-2016 yılları arasında Demirci Kaymakamlığı görevini ifa eden, Demirci Akıncıları'nı ve Kaymakam İbrahim Ethem Bey'i Demircililere tanıtarak Millî Mücadele tarihlerini öğrenmesine vesile olan ve bu tezin yazılması için gerekli olan tarih şuurunu kazandıran Kaymakam Atilla KANTAY'a;

Yazmış olduğu “Gördesli Makbule ve Demirci Akıncıları” romanı için Demirci'ye gelerek saha araştırması yapan ve bu süreçte Demirci Akıncıları'nın ve İbrahim Ethem Bey'in mücadelelerinin geçtiği dağlarda inceleme yapan ve kendisinden çok şey öğrendiğimiz, kızım Elif Serra'nın Bitası Hekim Yazar Serra MENEKAY'a şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her anında olduğu gibi bu süreçte de beni yalnız bırakmayan, her konuda desteğini hissettiğim kıymetli eşim Sabahat Topuz'a ve motivasyon kaynağım, neşem, kızım Elif Serra Topuz'a özellikle teşekkürlerimi sunarım.

Süleyman TOPUZ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Süleyman TOPUZ

Doğum Yeri ve Tarihi: Demirci 06.05.1989

Eğitim Durumu

Lise: Demirci Lisesi

Önlisans: Anadolu Üniversitesi- Adalet- Hukuk Bölümü

Lisans: Selçuk Üniversitesi - İ.İ.B.F.- Kamu Yönetimi Bölümü

Lisans: İstanbul Üniversitesi- Sosyoloji

Lisans: Anadolu Üniversitesi- İşletme

Lisans: Atatürk Üniversitesi- Reklamcılık

Lisans: Anadolu Üniversitesi- Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: Uşak Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
-İşletme Tezli Yüksek Lisans

Yabancı Dil: İngilizce

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Demirci Akıncıları Müfrezesi Genel Komutanı Kaymakam İbrahim Ethem Bey.....	173
Fotoğraf 2. İbrahim Ethem Bey.....	174
Fotoğraf 3. İbrahim Ethem Bey.....	174
Fotoğraf 4. İbrahim Ethem Bey.....	175
Fotoğraf 5. İbrahim Ethem Bey.....	175
Fotoğraf 6. İbrahim Ethem Bey.....	176
Fotoğraf 7. İbrahim Ethem Bey.....	176
Fotoğraf 8. İbrahim Ethem Bey’e Verilen İstiklal Madalyasının Beratı.....	177
Fotoğraf 9. Demirci Akıncıları 11. Müfreze Komutanı Parti Mehmet Pehlivan Ağa.....	178
Fotoğraf 10. Demirci Akıncıları 12. Müfreze Komutanı Halil Efe.....	179
Fotoğraf 11. Gördesli Mücahide Makbule Hanım.....	180
Fotoğraf 12. Demirci Akıncılarının Karargâhı Demirci Kaymakamlık Binası.....	181
Fotoğraf 13. Demirci Akıncıları Logosu.....	182
Fotoğraf 14. Tavak Yaylasında Yapılan Yemin.....	183
Fotoğraf 15. Demirci Akıncıları.....	184
Fotoğraf 16. 2014–2016 Yılları Arası Demirci Kaymakamı Atilla Kantay.....	185
Fotoğraf 17. İbrahim Ethem Bey, Mustafa Kemal Atatürk İle.....	186
Fotoğraf 18. İbrahim Ethem Bey, Mustafa Kemal Atatürk İle.....	186
Fotoğraf 19. İbrahim Ethem Bey, Mustafa Kemal’e Bir Şey Anlatırken.....	187
Fotoğraf 20. Demirci Kaymakamlık Binasının (Eski) Bahçesinde bulunan Demirci Akıncıları Komutanlarının Heykelleri.....	188
Fotoğraf 21. Yeni Kaymakamlık Binasında Yer Alan Demirci Akıncıları Müzesi.....	189

Fotoğraf 22. Demirci Akıncıları Kitabı.....	190
Fotoğraf 23. Kuvayı Milliyecilikten Valiliğe.....	191
Fotoğraf 24. Bir Kuvayı Milliyeci: Parti Pehlivan.....	192
Fotoğraf 25. Gördesli Makbule ve Demirci Akıncıları.....	193
Fotoğraf 26. Ulus Dağına Düşen Ateş.....	194
Fotoğraf 27. Demirci Akıncıları.....	195
Fotoğraf 28. Bigadiç Baskının Krokisi.....	196
Fotoğraf 29. Yunan İşgal Kuvvetlerinin Demirci'ye Dört Koldan Taarruzunun Krokisi.....	197
Fotoğraf 30. Gördesli Makbule Hanım'ın Şehit Edildiği Koca Yayla Baskınının Krokisi.....	198
Fotoğraf 31. 26 Ağustos Tarihinde Başlayan Büyük Taarruzda Demirci Akıncılarının Takip Krokisi.....	199
Fotoğraf 32. Erzurum Valisi Münir Bey.....	200
Fotoğraf 33. Bitlis Valisi Mazhar Müfit (Kansu) Bey.....	201
Fotoğraf 34. Trabzon Valisi Kapancızade Hamit Bey.....	202
Fotoğraf 35. Tokat Mutasarrıfı Atıf (Tüzün) Bey.....	203
Fotoğraf 36. Adana Valisi Mehmet Celal Bey.....	204
Fotoğraf 37. Feke Kaymakamı Saim Bey.....	205
Fotoğraf 38. Aydın (İzmir) Valisi Sakallı Nurettin Paşa.....	206
Fotoğraf 39. Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami (Baran) Bey.....	207
Fotoğraf 40. Denizli Mutasarrıfı Faik (Öztrak) Bey.....	208
Fotoğraf 41. Çal Kaymakamı Fazlı (Güleç) Bey.....	209
Fotoğraf 42. Hüdavendigâr (Bursa) Valisi Hacim Muhittin Çarıklı.....	210
Fotoğraf 43. Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı İsmail İzzet Bey.....	211
Fotoğraf 44. Biga Kaymakamı Akbaş Kahramanı Hamdi Bey.....	212
Fotoğraf 45. Geyve Kaymakamı Hamdi Namık (Gör) Bey.....	213

Fotoğraf 46. Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa.....	214
Fotoğraf 47. Konya Vali Vekili Vehbi Efendi.....	215
Fotoğraf 48. Ankara Vali Vekili Yahya Galip Efendi.....	216
Fotoğraf 49. Niğde Mutasarrıfı İbrahim (Tahtakılıç) Bey.....	217
Fotoğraf 50. Çorum Mutasarrıfı Ali Cemal (Bardakçı) Bey.....	218
Fotoğraf 51. Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey.....	219
Fotoğraf 52. Çerkez Ethem.....	220
Fotoğraf 53. Çerkez Ethem Ve Kuva-Yı Seyyare Yozgat Çapanoğlu İsyanını Bastırdıktan Sonra Mustafa Kemal İle.....	221

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ENSTİTÜ ONAY SAYFASI	v
ÖN SÖZ	vi
ÖZ GEÇMİŞ	vii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	viii
İÇİNDEKİLER	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ VE OSMANLI MÜLKİ İDARESİNİN YAPISI	5
1.1. Millî Mücadele Dönemi Hangi Tarihlerdir?.....	5
1.2. Mülki Amir Kimdir?.....	6
1.3. Eyalet Yönetimi.....	10
1.3.1. Muhassıllık Sistemi	13
1.3.2. Eyalet Meclisleri	16
1.4. Sancak Yönetimi	17
1.5. Kaza Yönetimi.....	19
1.6. Nahiyeler	20
1.7. Diğer Devlet Örgütlenmesi	21
1.7.1. Ayanlık Kurumu	21
2. BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELEYİ ÖRGÜTLEYEN MÜLKİ İDARE AMİRLERİ VE ORTAK ÖZELLİKLERİ	25
2.1. Bölgelere Göre Çabaları İncelenen Mülki Amirler	25
2.1.1. Millî Mücadele’de Doğu Anadolu Bölgesi.....	25
2.1.1.1. Van Valisi Haydar (Vaner) Bey.....	27

2.1.1.2. Erzurum Valisi Münir (Akkaya) Bey.....	30
2.1.1.3. Bitlis Valisi Mazhar Müfit (Kansu) Bey.....	32
2.1.2. Millî Mücadele’de Karadeniz Bölgesi	34
2.1.2.1. Trabzon Valisi Kapancızade Hamit Bey.....	36
2.1.2.2. Tokat Mutasarrıfı Mehmet Atıf (Tüzün) Bey.....	41
2.1.2.3. Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey.....	42
2.1.2.4. Giresun Kaymakamı Nizamettin Bey.....	44
2.1.3. Millî Mücadele’de Akdeniz Bölgesi	44
2.1.3.1. Adana Valisi Celal Bey.....	46
2.1.3.2. Feke Kaymakamı Saim Bey.....	49
2.1.4. Millî Mücadele’de Ege Bölgesi.....	51
2.1.4.1. Aydın (İzmir) Valisi (Sakallı) Nurettin Paşa.....	53
2.1.4.2. Denizli Mutasarrıfı Faik (Öztrak) Bey.....	55
2.1.4.3. Çal Kaymakamı Fazlı (Güleç) Bey.....	56
2.1.4.4. Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami (Baran) Bey.....	57
2.1.4.5. Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem (Akıncı) Bey.....	59
2.1.5. Millî Mücadele’de Marmara Bölgesi.....	59
2.1.5.1. Hüdavendigâr (Bursa) Valisi Hacim Muhittin (Çarıklı) Bey.....	60
2.1.5.2. Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı İsmail İzzet Bey.....	62
2.1.5.3. Biga Kaymakamı Hamdi Bey (Akbaş Kahramanı).....	63
2.1.5.4. Geyve Kaymakamı Hamdi Namık (Gör) Bey.....	68
2.1.6. Millî Mücadele’de İç Anadolu Bölgesi	69

2.1.6.1. Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa.....	71
2.1.6.2. Konya Vali Vekili Mehmet Vehbi Efendi.....	80
2.1.6.3. Ankara Vali Vekili Yahya Galip Bey.....	81
2.1.6.4. Niğde Mutasarrıfı İbrahim (Tahtakılıç) Bey.....	82
2.1.6.5. Çorum Mutasarrıfı Ali Cemal (Bardakçı) Bey.....	84
2.1.7. Millî Mücadele’de Güney Doğu Anadolu Bölgesi	85
2.1.7.1. Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey.....	87
2.1.7.2. Maraş Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey.....	89
2.1.7.3. Antep Mutasarrıfı Sabri Bey.....	93
2.2. Millî Mücadeleyi Örgütleyen Diğer Mülki İdare Amirleri.....	94
2.2.1. Nazilli Kaymakamı Hulusi Bey.....	94
2.2.2. Burdur Kaymakamı Hamit Bey.....	94
2.2.3. Bolu Mutasarrıfı Refik Bey.....	95
2.2.4. Afyon Mutasarrıfı Salih Bey.....	95
2.2.5. Edirne Valisi Şefik Bey.....	95
2.2.6. Havza Kaymakamı Hamit Bey.....	96
2.2.7. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey.....	96
2.3. Millî Mücadeleyi Örgütleyen Mülki İdare Amirlerinin Ortak Özellikleri..	97
3. BÖLÜM: DEMİRCİ YÖRESİ VE KAYMAKAM İBRAHİM ETHEM BEY	98
3.1. Millî Mücadele’de Demirci Yöresi.....	98
3.2. Demirci Yöresinde Örgütlenme ve Demirci Akıncıları	102
3.3. Demirci Akıncıları Teşkilatı’nın Yapısı.....	106
3.3.1. Yağcı Dağı’nda Yapılan Yemin.....	109
3.3.2. Akıncı Yasası	110
3.3.3. Demirci Akıncıları Teşkilatı Kurmay Kadrosu	113

3.3.4. Nazife Kadın'ın Şehit Edilmesi.....	113
3.3.5. 2. Ordu Komutanı Yakup Şevki Bey İle Görüşme.....	114
3.3.6. Bilimum Dağ Arkadaşlarıma Son Hitabım ve Samimi Şikâyetlerim.....	114
3.4. Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey'in İstihbarat Çalışmaları	115
3.5. Demirci Akıncılarının Yunan Kuvvetleriyle Çatışma, Kuşatma ve Savaşları	117
3.5.1. Kula-Adalı Baskını.....	118
3.5.2. Kızıllar Karyesi Müsademesi	118
3.5.3. Emendere Baskını	119
3.5.4. Bigadiç Baskını.....	119
3.5.5. Kapanca Muharebesi	121
3.5.6. Çorum'un İşgali ve Çıkrıkçı Muharebesi	122
3.5.7. Akdağ Harekâtı	123
3.5.8. Çetmi Eşkiyası İle Müsademe	125
3.5.9. Beşpınar Muharebesi	125
3.5.10. Osmanlar Müsademesi	126
3.5.11. Gökim Karyesi Müsademesi	126
3.5.12. Kınık Muharebesi	127
3.5.12. Aktaş Muharebesi	128
3.5.13. Adalı Boğazı Müsademesi.....	129
3.5.14. Balat'ın Kükimdere Muharebe-i Meşhuresi	129
3.5.15. Alaçam Muhasarası	130
3.5.16. Bozyük Müsademesi.....	131
3.5.17. Koca Yayla'da Düşman Baskını	132
3.5.18. Gördes Kızı Mücahide Makbule Hanım'ın Şehadeti.....	134
3.5.19. Düşman Firarileriyle Müsademe	135

3.5.20. Hacı Abdullah Çiftliğinde Müsademe.....	135
3.5.21. Selendi Muharebesi ve Halil Efe'nin Şehadeti	135
3.5.22. Çat Çiftliği Müsademesi	136
3.5.23. Dedeler Müsademesi	137
3.5.24. Alaçam Müsademesi	137
3.5.25. Türk Ordusu'nun Taarruzu ve Demirci Akıncılarının Yunan İşgal Kuvvetlerini Takip Harekâtı.....	138
3.6. Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey'in Aktif Olduğu Bölgeler	139
3.7. İbrahim Ethem Bey.....	140
3.8. İbrahim Ethem Bey'in Demirci'yi Ziyareti ve Halk Tarafından Yapılan Tezahürat.....	140
3.9. Babası Sürgüne Gönderilen Küçük Bir Çocuğun Hitabesi.....	141
3.10. Demirci Efeleri Destanı.....	143
4. BÖLÜM: SONUÇ	158
KAYNAKÇA	162

GİRİŞ

Millî Mücadele Dönemi'nde, mülki idare amirlerinin tesiri görelî olarak ihmal edilmiş bir konudur. Bu dönem daha çok askeri ve siyasi yönleri ele alınarak incelenmiştir. Hâlbuki Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtiği tarihten itibaren komutanların olduğu kadar; mutasarrıfların, valilerin ve kaymakamların da çok önemli hizmetleri olmuştur. Halkın mücadeleye karşı uyandırılması, yüreklendirilmesi ve mücadele döneminde çeşitli desteklerle savaşın sürdürülebilmesinde ihtiyaç duyulanların tedarik edilmesi gibi pek çok katkıları olduğuna ulaşılmaktadır. Millî Mücadele, bölgeler ve iller nezdinde değerlendirildiğinde bir bütünmüş gibi gözükse de aslında iç dinamikleri açısından farklılıklar göstermektedir. Her ilin ve bölgenin yaşamış olduğu sıkıntılar ve bu sıkıntılara karşı verdikleri tepkiler birbirinden farklı farklıdır. Bu anlamda tezimizde bazı soruların cevabını arayarak ilerleyeceğiz. Bu soruları sıraladığımızda: Millî Mücadelenin merkez üssü neden Erzurum olmuştur? Güney illerimiz niye ilk önce düşmana karşı koymuştur? Ankara niçin Millî Mücadelenin eyleme geçtiği yerdir? Ege Bölgesini düşman kuvvetleri hangi sebepten dolayı kolayca eline geçirmiştir? Bu bölgelerde bulunan mülki idare amirleri Millî Mücadeleye nasıl yaklaşmış ve ne şekilde adımlar atmışlardır? Kaymakam İbrahim Ethem Akıncı önderliğinde doğu egede Millî Mücadele nasıl başlamıştır? Demirci ve yöresinde İbrahim Ethem Bey Millî Mücadelenin oluşturulmasında hangi adımları izlemiş ve idare sanatını nasıl icra etmiştir? Kaymakam İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncıları Teşkilatının Millî Mücadele içerisindeki yeri nedir? Yunan işgal güçleriyle mücadele ederken idari olarak ne gibi önlemler alınmıştır? Bu çalışmada Millî Mücadele Dönemi'nde mülki idare amirlerinin göstermiş olduğu gayretlerin incelenmesi, Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey ve kurmuş olduğu gerilla ve istihbarat hareketi "Demirci Akıncıları" teşkilatının Yunan işgal kuvvetleriyle ne şekilde mücadele ettikleri ve İbrahim Ethem Bey'in mülki idare amiri olarak bu süreci nasıl yönettiği üzerinde durulmuştur. Nitekim Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında, mülki idare amirlerinin faaliyet ve tutumlarının önemli olduğu görülmektedir. Millî Mücadele'nin örgütlenmesinin özellikle ilk zamanlarında; Samsun, Erzurum, Sivas, Trabzon ve Van vilayetlerimizin başında bulunan vali, kaymakam ve buralarda görev yapmış komutanların rollerinin büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Ulusal Kurtuluş mücadelemizde, Kaymakam İbrahim Ethem Bey ve kurmuş olduğu Demirci Akıncıları isimli askeri ve istihbarat teşkilatı tarihin akışını değiştirecek faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sırayla vilayet memurluğundan başlayarak, öğretmenlik, gazete muhabirliği, nahiye müdürlüğü, avukatlık ve kaymakamlık görevlerini üstlenmiş İbrahim Ethem Bey'in geçmiş yaşamı; Millî Mücadele Dönemi'nde sivil kaymakam olarak görevli bulunduğu Demirci'nin zorlu iklim ve mücadele şartlarına uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır. Bu mücadelesinde almış olduğu eğitimin, içerisinde yer aldığı siyasal, sosyal ve kültürel faaliyetleri etkin ve verimli bir şekilde yönetmesine katkı sağladığı muhakkaktır. Batı Anadolu Bölgesi düşman işgali altındayken teslim olmayı düşünmemiş ve hareketin önderliğini üstlenmiştir. Yalnızca İbrahim Ethem değil Osmanlı Devleti'nde yetişmiş diğer mülki idare amirlerinin de, dönemin kendilerine vermiş olduğu sorumluluğu üstlenerek, bu konuda kendilerine düşen görev ve sorumlulukları kolaylıkla yürüttükleri görülmüştür. Nitekim tezimizde bu mülki idare amirlerinin kimler olduklarına ve Millî Mücadeleye katkılarına yer verilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Millî Mücadele Dönemi'nde Osmanlı mülki idaresinin yapısal durumu ele alınmıştır. İkinci bölümde Millî Mücadele'yi örgütleyen mülki idare amirleri bölgeler bazında sınıflandırılarak ve vermiş oldukları hizmetlere yer verilmiştir. Devamında mülki idare amirlerinin ortak özelliklerine bakılmıştır. Üçüncü bölümde ise; Millî Mücadele Dönemi'nde Demirci Yöresi ele alınmış ve Kaymakam İbrahim Ethem Bey'in hizmetleri ve Demirci Akıncıları isimli teşkilatın çalışmaları incelenmiştir.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, Millî Mücadele Dönemi'nde mülki idare amirlerinin oynadığı rolü incelemeyi amaçlamaktadır. Genel olarak Millî Mücadele dönemi askeri ve siyasi yönleriyle ele alınmıştır. Özel olarak ise mülki idare amirlerinin halkı harekete geçirme, mücadeleye teşvik etme ve lojistik destek sağlama gibi katkılarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. İstiklal Savaşı'nın sadece askeri yönü değil aynı zamanda görece olarak ihmal edilen mülkiye amirlerinin de yapmış olduğu direnişin araştırılması yapılmak istenmiştir. Anadolu'nun dört bir yanında Millî Mücadele'ye destek veren mülki idare amirlerinin bölgesel olarak incelenmesi yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey ve kurmuş olduğu Demirci Akıncıları Teşkilatı ve İbrahim Ethem Bey'in yerel direnişi nasıl örgütlediği ve Yunan işgaline karşı nasıl mücadele ettikleri ele alınmıştır. Millî Mücadele döneminde en fazla sıkıntı çeken ve zulüm gören bölgelerin başında Ege Bölgesi gelmektedir. İzmir Limanı'ndan Anadolu'ya giriş yapan Yunan İşgal Kuvvetleri İç Anadolu'ya kadar ilerlemiş ve bu esnada Müslüman halka pek çok eziyet ve cefa çektirmiştir. Asıl Yunan Güçleri'ne destek vermek isteyen takviye Yunan Kuvvetleri, İzmir'den Ankara'ya en yakın istikamet olan Demirci üzerinden ilerleyişlerini gerçekleştirmek istemişlerdir. Fakat Kaymakam İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncıları Teşkilatı Yunan İşgal Kuvvetlerinin ilerleyişini yavaşlatmışlardır. İlerlemeleri yavaşlayan işgal güçleri zamanında asıl işgal kuvvetlerine destek veremeyerek savaşı kaybetmelerindeki zemini hazırlamışlardır. Millî Mücadele'nin başarısında sadece askerlerin değil, yerel yönetimlerin ve sivil halkın da büyük rol oynadığı bilinmektedir. Bu çalışmanın önemi, mülki idare amirlerinin ulusal direnişi nasıl yönlendirdiğini ve bu süreçte halkla nasıl iş birliği yaptığını ortaya koymak istemektedir. İbrahim Ethem Bey'in mücadelesi, Osmanlı'nın idari yapısından modern Türkiye'nin kuruluşuna kadar olan süreci anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

2. Yöntem

Çalışmada *nitel araştırma tekniği* kullanılması planlanmaktadır. Nitel araştırma tekniklerinden biri olan *nitel durum analizi yöntemiyle* ulaşılabacak veriler tezin kurgusu dâhilinde sonuçlandırılacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:3). Millî Mücadele Dönemi'nde mülki amirlerin çabalarının verilerle neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelenerek aydınlatılması amaçlanmıştır (Subaşı ve Okumuş, 2017). Çalışmanın üç bölümü de genel olarak bir bilimsel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi çerçevesinde hazırlanmıştır. Nitekim doküman analizinde, araştırmanın birincil kaynakları olan dokümanlar toparlanmış, gözden geçirilmiş, sorgulanmıştır (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021: 227). İlk bölümde Millî Mücadele Dönemi ve mülki amir kavramlarının ortaya koyulması, ardından dönemin devlet örgütlenmesinin durumuna yer verilmiştir. İkinci bölümde Millî Mücadele Dönemi'nde mülki amirlerin çalışmaları tarihsel bir gelişim seyri içinde incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Millî Mücadele Dönemi'nde, Demirci Yöresi ve İbrahim Ethem Bey'in çalışmalarına ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir. Tezin tüm bölümlerinde ilgili kitap, makale, tez ve ansiklopediler taranarak, doküman analizi yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında tarih, kamu yönetimi ve Osmanlı mülki idaresi konularına dair birçok eserden yararlanılmıştır. Millî Mücadele'de etkili olan yöneticiler ve yerel liderler hakkında detaylı bilgiler veren biyografik eserler incelenmiştir. İbrahim Ethem Bey'in liderliği ve Demirci Akıncılarının eylemleri, farklı akademik kaynaklardan çapraz karşılaştırmalar yapılarak analiz edilmiştir.

1. BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ OSMANLI MÜLKİ İDARESİNİN YAPISI

1.1. Millî Mücadele Dönemi Hangi Tarihlerdir?

Millî Mücadele, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkmasının ardından işgal edilen Anadolu topraklarında bağımsızlık ve egemenlik için başlatılan bir direniş hareketidir. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin fiilen sona erdiğini ve işgal güçlerinin toprakları kontrol altına alacağını ilan etmiştir. İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919), halk arasında büyük bir tepkiye yol açmış ve direnişin örgütlenmesine zemin hazırlamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı, Millî Mücadele'nin örgütlü bir hareket haline gelmesinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919), Erzurum ve Sivas Kongreleri (1919) ile Türk milletinin bağımsızlık iradesi şekillenmiş ve *“milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır”* ilkesi benimsenmiştir (Zürcher, 2003; Karal, 1983).

Birinci Dünya Savaşı'nın, Osmanlı Devleti'nin de dâhil olduğu cephenin mağlubiyetiyle sonuçlanması sebebiyle 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış ve antlaşmanın imzalanmasıyla Türk Milleti için zor günlerin devam edeceği gün yüzüne çıkmıştır. Yirmi beş maddeden oluşan antlaşmanın özellikle *“İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacaklardır”* şeklindeki 7. Maddesi Anadolu'nun işgal edileceğini önceden haber vermiş ve İtilaf Devletleri'nin Kasım ayı başından itibaren Anadolu'nun pek çok noktasını işgali başlamıştır. 3 Kasım 1918 de İngilizler tarafından Musul işgal edilmiş, 4 Kasım 1918 de ise Fransızlar Doğu Trakya'da Uzunköprü-Sirkeci demir yolunun hâkimiyetini ele geçirmişlerdir. 6 Kasım 1918 tarihinde İzmir Limanında İngiliz savaş gemisi Rumlar tarafından karşılanmış ve Aya Fotini Kilisesine de Yunan bayrağı çekilmiştir (Yalçın, 2009).

Millî Mücadele'nin siyasi ve askeri aşaması, 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılmasıyla yeni bir safhaya geçmiştir. Meclis, Anadolu'daki direnişi örgütlemiş, Kuvâ-yi Millîye adıyla bilinen yerel direniş güçlerini birleştirerek düzenli orduya dönüştürmüştür. Sakarya Meydan Muharebesi (1921) ve Büyük Taarruz (1922), askeri zaferlerin en önemli dönüm noktalarıdır. Bu başarılar, Türk milletinin bağımsızlık ve egemenlik hedefini gerçekleştirmek için

gösterdiği iradenin bir sonucudur. Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923), Türkiye'nin uluslararası alanda bağımsız bir devlet olarak tanınmasını sağlamış ve Millî Mücadele'nin siyasi zaferini pekiştirmiştir (Ortaylı, 2010).

İzmir'in işgal edilmesi, tüm Anadolu'da büyük bir infiale sebep olmuştur. Halk tarafından mitingler düzenlenerek Yunanlılar protesto edilmiş ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde düzenlenen meydan toplantılarında İtilaf Devletleri kınanmıştır. Halkın örgütlenmesi ve direnişleri bu süreçte artış göstermiştir. Özellikle 16 Mayıs'ta Balıkesir Müdafaa-i Hukuk ve Reddi-i İlhak Cemiyetlerinin düzenlediği kongreler Millî Mücadele'nin meşalesi haline gelmiştir. Anadolu'da Kuvayı Millîye hareketini destekleyen ve örgütleyen cemiyetin yardımıyla Ali Bey (Çetinkaya) tarafından Yunanlılara karşı oluşturulmuş olan ilk cephe 29 Mayıs'ta Ayvalık'ta oluşturulmuştur. Bergama'nın işgal edilmesi üzerine 9 Haziran'da Soma cephesi oluşturulmuş ve komutanlığına da Miralay Kazım Bey (Özalp) getirilmiştir. Yörük Ali ve Demirci Mehmet Efe tarafından kuzeyden güneye cepheler oluşturulmuştur. Akhisar-Salihli arasında Çerkez Ethem tarafından kurulan cephe önemli ölçüde güç kazanmıştır. İstiklal Harbi, Bağımsızlık Savaşı veya Kurtuluş Savaşı olarak adlandırılan Millî Mücadele, Mondros Mütarekesinin (30 Ekim 1918) ardından başlamış, askeri bakımdan Mudanya Mütarekesi (11 Ekim 1922), siyasi bakımdan ise Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile son bulmuştur (Küçük, 2020).

Millî Mücadele, yalnızca askeri bir direniş değil, aynı zamanda Millî irade ve halkın siyasi katılımına dayalı bir ulus devletin kurulmasını amaçlayan bir modernleşme hareketidir. Atatürk'ün liderliğinde gerçekleşen bu süreç, Türk milletinin bağımsızlık ruhunu ortaya koymuş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazından yeni bir devletin doğmasını sağlamıştır. Millî Mücadele, bağımsızlık ve modernleşme hedeflerini birleştirerek, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel değerlerini oluşturmuştur (Lewis, 2002).

1.2. Mülki İdare Amirleri Kimlerdir?

Osmanlı Devleti hem saray hizmetlerini yürütecek hem de merkez ve taşra teşkilatında yönetim vazifesini yerine getirecek idarecileri yetiştirmek için Enderun Mektebine büyük önem vermiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden hemen sonra devşirme sistemine dahil olan içoğlanlar içerisinde zeki ve yetenekli oldukları

anlaşılanlar saray işlerine seçilmekte ve sadrazamlığa kadar yükselebilmekteydiler (Özcan, 2020).

Osmanlı Devleti'nin sarayında bulunan bu eğitim kurumu devlet de idari yönetim görevinde bulunacak olan kişilere tahsilin verildiği; Mülkiye Mektebinin temellerinin atıldığı öncü eğitim kurumudur (Uzunçarşılı, 1988). Osmanlı Devleti, on-oniki yaşına gelen; gücü kuvveti yerinde olan, zeki ve akıllı, temyiz kudretine sahip çocukları devlet adamı olarak ya da kapıkulu askeri olarak yetiştirmek üzere Enderun Mektebine dâhil etmiştir. Enderun'da eğitim faaliyetlerine devam eden bu çocuklar saray terbiyesi ile yetişerek padişahın işlerini görmüşlerdir. Bu esnada bir nevi staj görmüşlerdir. Bu çocukların ve gençlerin ihtiyaçları saray tarafından karşılanmış ve aynı zamanda gündelik olarak da sekiz akçe verilmiştir (www.ekrembugraekinci.com).

Osmanlı Devleti'nde modernleşme hareketleri 1839 tarihinde yayınlanan Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte düzenlenmeye başlanmıştır. Devletin belirlemiş olduğu modernleşme ve batılılaşma eylemlerini taşraya taşıyacak olan idarecilerin sayısının az olmasından dolayı bu eksikliği tamamlamak amacıyla 1859 yılında Mekteb-i Mülkiye'nin açılması kararlaştırılmıştır (Akpolat, 2010). Tanzimat döneminin özüne uygun olarak idari alanda yerine getirilmek istenen reformlar doğrultusunda 1859 yılında açılmıştır. Merkezi yönetimin otoritesini güçlendirmek, kanun ve hukuk bilgisi olan kaymakamları taşraya göndermek amacıyla bu mektep kurulmuştur. Rüştîyenin üstü olan iki yıllık bir eğitim kurumudur (Sakaoğlu, 2003). Mekteb-i Mülkiyede; devlet yönetim bilgisi, fenni hat, inşa ve hesap, tarih, coğrafya, yeni kanunlar, Osmanlı Devlet hukuku, ekonomi, politika, istatistik gibi dersler okutulmuştur (Kurban, 2016).

Mekteb-i Mülkiye, 1859 yılında Sultan Abdülmecid döneminde Sadrazam Mehmed Emin Âli Paşa'nın girişimleriyle İstanbul'da kurulmuştur (Hanioglu, 2008). Okulun amacı, Osmanlı Devleti'nin vilayet ve sancaklarında görev yapacak modern ve donanımlı idareciler yetiştirmektir. Kuruluş sırasında Fransız idare okulları örnek alınarak müfredat hazırlanmış ve Batılı eğitim standartlarına uygun bir yapı benimsenmiştir. İlk dönemde eğitim süresi iki yıl olarak belirlenmiş, daha sonra bu süre artırılmıştır (Akyıldız, 2009).

Mülki İdare, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan süreçte modernleşme ve merkezileşme çabaları çerçevesinde şekillenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyıl boyunca yaşanan askeri ve siyasi yenilgiler, merkezi otoritenin yeniden inşasını ve modern bir bürokrasiye duyulan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Tanzimat döneminde (1839-1876), mülki idare, Batılı anlamda bir devlet yönetimi kurma amacına yönelik olarak yeniden yapılandırılmış; bu bağlamda modern eğitim kurumları ve yönetici okulları açılmıştır. 1859 yılında kurulan Mekteb-i Mülkiye, modern idari kadroların yetiştirilmesinde temel bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, mülki idare sisteminin merkezileştirilmesi ve rasyonelleştirilmesi yönündeki reformlar, II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde Mekteb-i Mülkiye, modernleşme ve otoriter yönetim anlayışını bir arada barındıran bir eğitim kurumu olarak şekillenmiştir. Eğitim müfredatına Pan-İslamizm etkisiyle dini içerikler eklenmiş, ancak aynı zamanda devlet yönetiminde liyakat ve kurumsal yapıların önemi vurgulanmıştır. Cumhuriyet döneminde (1923 sonrası), mülki idare, merkezi otoritenin yeniden tesis edildiği ve modern devlet yapısının inşa edildiği bir bağlamda gelişmeye devam etmiştir. Mekteb-i Mülkiye, Cumhuriyet'in bürokratik elitini yetiştiren bir okul olarak işlev görmüş, Ankara'ya taşınarak Siyasal Bilgiler Fakültesi adını almıştır. Cumhuriyet rejimi, modernleşme ve kalkınma hedefleri doğrultusunda mülki idareyi daha rasyonel, profesyonel ve hukuki temellere oturtmaya çalışmıştır. Bu süreçte Mülkiye mezunları, hem taşra yönetiminde hem de merkezi bürokraside önemli roller üstlenmiştir. Genel olarak, mülki idare, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde modernleşme paradigmasının bir yansıması olarak şekillenmiştir. Tanzimat'tan itibaren modern eğitim kurumlarıyla desteklenen bu dönüşüm, hem Osmanlı'nın son dönemindeki idari reformların hem de Cumhuriyet'in devlet inşa süreçlerinin temel yapı taşlarından biri olmuştur (Babaoğlu, 2020).

Mekteb-i Mülkiye'nin kuruluşu, Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu okul, yalnızca devlet memurlarının profesyonelleşmesine katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin modernleşme sürecini hızlandırmıştır (Hanioğlu, 2008). Mezunları, kaymakamlık ve valilik gibi idari görevlerde bulunarak Tanzimat reformlarının

uygulanmasında aktif rol oynamış ve yerel yönetimlerin güçlenmesine katkı sağlamıştır (Findley, 1980).

Devlet, tarih boyunca siyasal ve toplumsal yapıların temel unsuru olarak var olmuş, farklı dönemlerde farklı şekillerde ortaya çıkmış bir kavramdır. Antik çağlardan başlayarak günümüze kadar uzanan süreçte, köleci devlet, feodal devlet, ulus devlet, kapitalist ve sosyalist devlet gibi çeşitli formlara bürünmüştür. Bu evrim süreci içerisinde, devlet kavramının günümüzdeki modern biçimini alması kapitalizmin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Kapitalizmin farklı tarihsel aşamalarında devletin yapısı ve işlevleri de dönüşmüş, bu durum devlet teorilerinin de yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Modern devletin oluşumundaki en belirgin dönüm noktaları, 1787 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşu ve 1789 Fransız İhtilali olarak kabul edilmektedir. Özellikle Fransız İhtilali ile birlikte devletin modern anlamda merkezileşme, demokrasi ve eşitlik üzerine kurulu bürokratik bir yapı kazanması sağlanmıştır. Tocqueville'in ifadesiyle, modern ulus devletin oluşum sürecinde bürokrasi, demokrasi ve eşitlik gibi temel unsurlar bir araya gelmiş ve merkeziyetçi devlet modeli güçlenmiştir. Devlet kavramını teorik olarak tanımlayan düşünürlerden Max Weber, devleti yazılı bir anayasası, rasyonel hukuk sistemi ve bürokratik idari yapıya sahip bir kurum olarak tanımlar. Weber'e göre devlet, egemenliği, bürokratik örgütlenmesi, meşruiyeti ve şiddet araçları üzerindeki tekeli ile tanımlanabilir. Bu çerçevede modern devletin varlık sebebi; toplumsal kaynakların dağılımını ve kontrolünü sağlamak, kamusal düzeni tesis etmek ve kamu hizmetlerini yerine getirmek şeklinde ifade edilebilir. Mülki İdare Amirleri devlet yönetim sanatını icra ederek yönetim faaliyetlerini yerine getirirler (Apan, 2014).

Vali, kaymakam, vali yardımcısı, hukuk işleri müdürü ve kaymakam adayı olarak görev yapılan konumların tamamı mülki idare amiri hizmet sınıfında kabul edilmektedir. Mülki idare amirlerinin kamu düzenini sağlamalarının yanında birçok kamu hizmetinin görülmesinden de sorumludurlar (Gündüzöz, 2015).

Vali; kelime kökeni bakımından değerlendirildiğinde TDK sözlüğünde, “Bir ilde devleti temsil eden yönetimden sorumlu en yetkili devlet görevlisidir” şeklinde tanımlanmıştır. Terim anlamıyla ise vali kelimesi, “devleti yöneten yönetici tarafından başkentin dışında bulunan şehirlerin yönetimini gerçekleştirmek için atanan üst düzey memurlara verilen isimdir” şeklinde tanımlamak mümkündür

(Durak, 2023). Kaymakam; Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, bir ilçede devleti temsil eden yönetimden sorumlu en yetkili kişidir. 5442 sayılı yasanın 32. Maddesine göre ise, ilçe sınırları içinde bulunan genel ve özel kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir.

Mekteb-i Mülkiye mezunları arasında Ahmed Cevdet Paşa gibi önemli isimler yer almış ve bu kişiler, Osmanlı modernleşme hareketine entelektüel katkılarda bulunmuştur. Bu durum, Mekteb-i Mülkiye'nin yalnızca idari bir eğitim kurumu değil, aynı zamanda bir fikir ve reform merkezi olarak da önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Mardin, 2000).

Mekteb-i Mülkiye'den mezun olanların; kaza müdürü, kaymakam, mutasarrıf, vali olarak görevlendirildiği görülmektedir. Mekteb-i Mülkiye'de; tarih, ekonomi politik, coğrafya, kompozisyon, geometri ve cebir, devletler özel ve genel hukuku, muhasebe, idare hukuku, medeni hukuk, ceza hukuku, siyaset, jeoloji, fizik gibi derslerin okutulduğu kayıtlarda yer almaktadır (Akyıldız, 2016).

1.3. Eyalet Yönetimi

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, fethedilen bölgelerdeki yerel yöneticilerin görevlerine devam etmelerine izin verilmiş ve bu yöneticiler Osmanlı merkezi otoritesine bağlanmıştır. Ancak, 15. yüzyıldan itibaren bu model yerini merkeziyetçi bir yönetim anlayışına bırakmıştır. İlk eyalet düzenlemeleri, Yıldırım Bayezid döneminde başlamış, II. Mehmet (Fatih Sultan Mehmet) döneminde ise daha sistematik bir hale getirilmiştir (İnalcık, 1997).

Osmanlı eyalet sistemi, tımar sistemi ile yakından ilişkilidir. Tımar sistemi, eyaletlerdeki askerî ve ekonomik yapının temelini oluşturmuş, sipahiler aracılığıyla hem yerel güvenlik sağlanmış hem de tarımsal üretim denetim altına alınmıştır. Bu sistem, eyaletlerin ekonomik kalkınmasında merkezi otoritenin gücünü artırmıştır (Barkan, 1940).

Mülki idare açısından Osmanlı Devleti eyaletlere, eyaletlerde sancaklara bölümlendirilmiştir. Eyaletlerin; vergi toplama ve verginin düzenlenmesi, askerlik hizmetlerinin yerine getirilmesi, toprakların yönetiminin etkili ve verimli bir şekilde sağlanması ve güvenliğin en üst seviyeye çıkarılması gibi görevleri vardır (Eryılmaz, 2012). Osmanlı Devleti'nde taşra idaresi, 1864 yılına kadar eyaletler (beylerbeylik) ile yerine getirilmiştir. Sancaklar ise, taşra yönetiminin temelini oluşturmuştur. Mirî

arazilerin tımar sistemi ile işlenmesi; Abbasi, Selçuklu ve Moğol devletlerinden Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Tımar sisteminin geçerliliğini kaybetmesi, yerine iltizam usulünün getirilmesi ve taşrada ayanların varlıklarını gösterip yönetimde söz hakkı sahibi olmak istemeleriyle başlamıştır. Mahmut döneminde başlatılan ve uygulanmaya konulan ıslahatlar neticesinde eyaletlerin yönetimlerinde de değişikliklere gidilmiştir. Başlatılan bu ıslahatların sonucunda 1826 yılından sonra eyalet yönetimleri, askeri ve mali yetkileri en üst düzeyde ellerinde bulunduran müşirlere devredilmiş ve müşiriyet makamı oluşturulmuştur (Parlak, 2000).

İltizam sistemi, Osmanlı Devleti'nde özellikle 16. yüzyıldan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, fetihlerle genişleyen topraklarda vergi toplama işlemi, merkezi otorite için mali ve idari bir yük haline gelmiştir. İltizam sistemi, bu sorunu çözmek için geliştirilmiş ve devlet gelirlerini artırmayı hedeflemiştir (İnalçık, 1997). İltizam sistemi kapsamında, bir eyaletin veya sancakların vergi gelirleri belirli bir bedel karşılığında açık artırma yoluyla mültezimlere devredilirdi. Mültezimler, devlet hazinesine önceden ödeme yapar ve belirli bir süre boyunca ilgili bölgenin vergi toplama hakkını elde ederdi. Topladıkları vergilerden belirli bir miktarı kar olarak alırlardı. Bu süre genellikle üç yıl ile sınırlıydı (Ortaylı, 2011). Mültezimler genellikle zengin ve nüfuzlu kişilerden oluşmaktaydı. Sistem, devlet açısından ilk aşamada mali kaynakların hızlı bir şekilde sağlanmasını kolaylaştırırsa da zamanla mültezimlerin halk üzerindeki baskıcı uygulamaları, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmıştır (Shaw ve Shaw, 2010).

Her eyalet, Osmanlı kanunnameleri çerçevesinde yönetilmiştir. Vergi toplama, adaletin sağlanması ve asayiş, eyalet yöneticilerinin temel görevleriydi. Vergi toplama genellikle iltizam sistemi aracılığıyla yapılmıştır. Bazı eyaletler, doğrudan merkeze bağlıyken, bazıları yarı bağımsız bir statüye sahip olmuştur (İnalçık, 1997).

Eyalet veya vilayet ismi ile anılan yönetim merkezi, birden fazla sancağın bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Oluşan bu merkezin yöneticisi beylerbeyidir. Fakat 19. Yüzyıldaki yenileşme hareketleri neticesinde beylerbeyi isminin yerine, sancakların bir araya gelerek oluşturduğu bu merkezin yöneticisi vali unvanı ile anılmaya başlanmıştır. Vali gerek idari açıdan gerek mali açıdan ve gerekse de askerî açıdan bu bölgenin en yüksek yöneticisi konumundadır. Hükümet tarafından doğrudan atanan valilerin, vali olabilmesi için birtakım koşullara ihtiyaç bulunmaktaydı.

Öncelikli olarak vezir rütbesine sahip olmaları, daha önce görev aldıkları yönetimin alt kademelerinde başarılı olmaları ve dürüstlüğüne şahitlik edilen güvenilir bir sarraf veya kethüdanın kefaleti gerekmektedir. Sadrazamın arz etmesi/sunması ve Padişah'ın da onay vermesi ile valinin ataması gerçekleşmekteydi (Çadırcı, 2007).

19. yüzyılda Tanzimat Dönemi ile Osmanlı eyalet sistemi köklü değişimlere uğramıştır. Bu dönemde, merkezi otoriteyi güçlendirmek ve modern bir idari yapı oluşturmak amacıyla 1841 yılında “Vilayet Nizamnamesi” yayınlanmıştır. Bu nizamname ile eyalet sistemi, daha modern bir vilayet sistemine dönüştürülmüştür. Vilayetler; liva, kaza ve nahiye gibi alt birimlere ayrılmış, her düzeyde görevli atanmış ve bürokratik bir yapı oluşturulmuştur (Zürcher, 2004).

Yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla başlayan süreç sonrasında, köy ve mahallelerin yönetimini gerçekleştirme amacıyla muhtarlık müessesesi meydana getirilmiştir. Muhtarlık müessesesi aktif olarak eyleme geçmeden önce muhtarlık kurumunun görevleri imamlık müessesesi tarafından yerine getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde mahalle ve köylerinde imamlar, dini lider olmanın ötesinde, bazı önemli idari ve sosyal görevleri de yerine getirmiştir. Doğum, ölüm ve evlilik gibi olayların kaydını tutmuşlardır. İmamlar, vergi toplama süreçlerinde devlete yardımcı olmuş, vergi yükümlülüklerini mahalle halkına duyurmuşlardır. Mahallede güvenliği sağlama, komşular arasındaki anlaşmazlıkları çözme gibi işlevleri yerine getirmişlerdir. Ayrıca çocukların temel dini eğitimlerini sağlamak da imamların görevleri arasında sayılmaktadır. Muhtarlık teşkilatının kurulması, yerel yönetim yapısında imamların idari sorumluluklarının azalmasını sağlarken, mahallelerin daha düzenli ve sistematik bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunmuştur. Muhtarlık teşkilatının kurulmasıyla birlikte imamların bazı görevleri muhtarlara devredilmiştir. İmamlar tarafından tutulan nüfus kayıtlarının düzenlenmesi ve bu belgelerin merkezi yönetime ulaştırılması görevleri muhtarlara devredilmiştir. İmamlar, sadece dini görevleriyle ilgilendiklerinden dolayı, vergi tahsilatı artık muhtarların sorumluluğuna geçmiştir. Muhtarlar, mahalledeki asayiş ve düzenin sağlanmasında aktif bir rol üstlenmiştir. Bu görev paylaşımı, Osmanlı toplumunda imamların dini bir figür olarak rolünü pekiştirirken, muhtarlık kurumunun yerel yönetimde etkin bir hale gelmesine olanak tanımıştır. Osmanlı Devleti'nin idari yapılanmasının yenilenmesi maksadıyla oluşturulan muhtarlık kurumu aynı zamanda denetim mekanizması olarak da yer almıştır. İlk olarak 1829 yılında İstanbul'da uygulamaya konulan

muhtarlık müessesesi; Galata'da, Üsküdar'da ve Eyüp'te seçilen muhtarların ve kahyaların tayin edilip mühürlerinin özel olarak hazırlanıp kendilerine verilmesiyle resmiyet kazanmıştır (Güneş, 2009).

Osmanlı Devleti'nde diğer bir taşra yöneticisi beylerbeyi idi. Başlangıçta eyaletin askeri işlerinden sorumlu olan beylerbeyi zaman geçtikçe hem askeri hem de eyaletin mülki amiri konumuna gelmişti. Beylerbeyi'nin mali ve adli açıdan yetkileri sınırlı idi. Eyalette, mali ve adli konularda yetkili olan mercii eyalet defterdarı ve eyalet kadısı idi. Defterdar ve kadı, kanunlara ve usule aykırı bir biçimde defterdar tarafından işlem yapılması doğrultusunda zorlanamazdı. Divan-ı Hümayuna karşı sorumlulukları olan ve doğrudan merkezi hükümet tarafından atanan sancak beyleri, beylerbeyi tarafından teftiş edilebilir ve denetimden geçirilebilirdi. Bunun haricinde beylerbeylerinin, sancak beyleri üzerinde hiçbir yaptırımları yoktu. Eyalet dâhilinde yer alan tımarlı sipahilerin en üst komutanı beylerbeyi olduğu için savaş zamanlarında sefer başladığında sancak beyleri, beylerbeyinin emri altına girerdi. Eyalette yaşayan halkın can ve mal güvenliği de beylerbeyine aittir (Ünal, 2007).

1.3.1. Muhassıllık Sistemi

Muhassıl kavramı, "hâsıl eden, husule getiren" manalarına gelmektedir. Bu kavram, Osmanlı Devleti'nden önce İslam Devletlerinde de kullanılmış ve her türlü mal ve mal varlığının taksimini ve tahsilini yapan memurlar için kullanılmıştır (Sayın, 1999). İltizam sisteminin, keyfi uygulamalar ve günün koşullarına göre hareket edememesi sebebiyle halkı zarara uğrattığı ve vergi sistemini sekteye uğrattığı yapılan şikayetler neticesinde fark edilmiştir. Bu sebeple, Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle birlikte, iltizam sisteminin ortadan kaldırılacağı ifade edilmiştir. Tanzimat Fermanıyla birlikte iltizam sistemi kaldırılmış ve yerine muhassıllık sistemi oluşturulmuştur (Akyıldız, 2009).

Devletin vergilerini daha etkin bir şekilde toplayabilmesi için muhassıllık kurumu oluşturuldu. Padişahın onay vermesiyle atanan muhassıllar, 1840 yılının başlarına tekabül eden dönemde devlet adına hazineye vergi toplamak amacıyla görevlendirilmişlerdi. Muhassıllar, Osmanlı Devleti'nin idari yapısında belirli bölgelerde vergi gelirlerini toplamakla görevli bir memurdur. Muhassıllar, bölgedeki asayişin sağlanmasından, vergilerin düzenli toplanmasına kadar geniş bir yelpazede

sorumluluk taşımışlardır. Tanzimat reformlarıyla birlikte muhassılların yalnızca mali konular değil, halkın merkezi otorite ile olan ilişkilerinde köprü rolü üstlenmeleri de sağlanmıştır. Vergilerin adil bir şekilde tahsili, halkın taleplerinin merkeze iletilmesi gibi görevler, muhassılların önemini artırmıştır (Güneş, 2009).

Merkezden padişah tarafından görevlendirilen muhassıllar gittikleri bölgelerde hem Tanzimat'ı tanıtmak ve anlatmak hem de verginin daha etkin toplanması amacıyla nüfus ve emlak sayımı görevlerini de ifa etmişlerdi (Şener, 1990).

Muhassıllar, devlet tarafından atanmış ve belirli bir bölgedeki vergi gelirlerini toplamakla görevli memurlardı. Görevleri, yalnızca vergi toplamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bölgedeki halkın şikâyetlerini merkeze iletmek, asayiş sağlamak ve yerel yönetimlerin işleyişini denetlemek gibi idari sorumlulukları da içermekteydi (İnalçık, 1997).

Vergiler, iltizam sisteminde olduğu gibi açık artırma yoluyla mültezimlere devredilmek yerine, doğrudan devlet adına toplanmaya başlanmıştır. Vergi toplama sürecinde halktan toplanan gelirler, muhassıllar tarafından düzenli olarak devlet hazinesine iletilmiştir (Shaw ve Shaw, 2010). Bu süreç, mali kaynakların daha şeffaf bir şekilde yönetilmesini amaçlamıştır.

Muhassıllık kurumunun ehemmiyet kazanıp fonksiyonlu hale gelmesi Tanzimat dönemine denk gelmektedir. “Yenileşme ve yeniden düzenleme” kavramlarıyla özdeşleşen Tanzimat dönemi, vergi konusunda da yenileşmelerle ve yeniden düzenlemelerle karşı karşıya gelmiştir. Sonuç olarak; örfü olarak toplanan vergiler bu dönemde son bulmuş, vergi hukukunda ve bütçede yeniden düzenlemeler yapılmış, verginin bölümlendirilmesinde ve verginin muaf edilmesi konularında değişikliklere gidilerek iltizam sisteminin son buldurulması adına adımlar atılmıştır. Vergi konularında taşrada eylemde bulunmak için, muhassıl-ı emval ismiyle oluşturulan vergi memurları taşraya giderek somut adımlar atmışlardır. Muhassıl-ı emvaller, devlet adına taşrada tahsildarlık görevini üstlenmişlerdir (Cezar, 1996).

Sancakların yöneticisi konumunda olan muhassıllar, topladıkları vergileri merkeze göndermişler, bu özellikleriyle sancağın hem mali yöneticisi hem de idari yöneticisi olduklarını göstermişlerdir. Vergilerin toplanması esnasında muhassıllara yardımcı olması amacıyla, muhassıllık meclisleri oluşturulmuş ve bu meclislerde

yerel halktan temsilciler de yer almıştır. Muhassıllar atandıkları yerlerde büyük meclisler kurmuşlar ve ulaşmakta zorluk yaşadıkları yerlerde ise küçük meclisler kurmuşlardır. Küçük meclislere vekiller tayin etmişlerdir. Vali, mütesellim ve diğer yöneticilerin; görev, yetki ve sorumlulukları muhassıllar tarafından yerine getirilmiştir. Verginin dağıtılması, verginin paylaştırılması eylemleri muhassıllar tarafından bir düzen içinde yerine getirilmiştir (Akyıldız, 2009).

Halktan vergi toplama eylemine başlamadan önce halkın ekonomik yönünü görmek ve bir plan dâhilinde vergi toplamak için 1841 yılında emlak ve nüfus sayımı yapılmıştır (Efe, 2002). Muhassıl-ı Emval'in bulunduğu sancak merkezlerinde Seraskerlik makamı tarafından atanan askeri zabitan ve on üç üyeden oluşan meclis oluşturulmuştur. Bu mecliste; muhassıl, iki kâtip, hâkim, müftü, askeri zabıt, eşraftan dört kişi ve gayrimüslim halkı temsilen metropolit ve kocabaşlardan seçilen iki kişi yer almaktaydı. Muhassılın ulaşamadığı yerlerde oluşturulan küçük meclislerde ise; muhassıl vekili, seraskerlik makamı tarafından atanan daha düşük rütbeli bir subay ve iki gayrimüslim ile iki Müslüman aza yer almıştır (Efe, 2009).

Muhassılların toplamış olduğu vergiler bulundukları bölgelere göre değişiklik göstermiştir. Ürünlerden aşar vergisi, gümrük hasılatı, bac-ı pazar geliri, kira geliri, maden hasılatı, mahkeme gelirleri, yazlık-kışlık vergisi, orman gelirleri, tapu gelirleri gibi mali kaynakları toplamışlar ve sandığa kaydedilmişlerdir (Efe, 2002).

Muhassıllık sistemi, teoride iyi bir düzenleme gibi görünse de uygulamada çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Muhassılların yetkilerinin sınırlı olması ve bazı bölgelerde halkın merkezi otoriteye karşı direnişi, sistemin etkinliğini azaltmıştır. Ayrıca, muhassılların yeterli deneyime sahip olmaması, vergi toplama sürecinde aksamalara yol açmıştır (Ortaylı, 2010).

Muhassıllık sistemi, 1840'larda uygulanmaya başlanmasına rağmen, kısa süre içerisinde etkinliğini kaybetmiştir. Vergi toplama sürecindeki aksaklıklar ve muhassılların görevlerini yerine getirmedeki yetersizlikleri, sistemin sürdürülebilir olmadığını göstermiştir. Bu durum, iltizam sisteminin yeniden uygulanmaya başlanmasına neden olmuştur (Hanioğlu, 2008). Ancak Tanzimat Dönemi boyunca, mali reform çabaları devam etmiş ve 1856 Islahat Fermanı ile birlikte daha kalıcı düzenlemeler yapılmıştır (Shaw ve Shaw, 2010).

Vergilerin geçmiş zamanlarda; tarh ve tespit edilerek toplanması birtakım cemaatlerin ve şehrin ileri gelen nüfuzlu insanların seçimiyle belirlenen mültezimler tarafından yerine getirilmekteydi. Tanzimat fermanının ilan edilmesiyle birlikte iltizam usulünden vazgeçildi ve merkezden görevlendirilen muhassıllar tarafından bu görev yerine getirildi. Ayrıca muhassıllara yardımcı olması için kurulan meclislerde, yerel halkın tespit ettiği temsilciler ve cemaat liderleri yer aldı. Ancak, Tanzimat fermanının ilanını organize eden yöneticiler merkezi olarak mali alt yapı eksikliğini görerek muhassıllık sisteminden, tekrar iltizam usulüne geri döndü (Ortaylı, 2007).

1.3.2. Eyalet Meclisleri

Tanzimat döneminin başlamasıyla yerel halk tarafından seçilen temsilciler, eyalet meclisleri aracılığıyla az miktarda da olsa yönetime katılma imkânı bulabilmişlerdir. Bununla birlikte idari hizmetlerin görülmesinde taşrada merkezîleşme sağlanmıştır (Karagül, 2013).

1849 yılının ocak ayından itibaren büyük meclisler yeniden göz önüne alınmış ve büyük meclislerden ayrı olarak eyalet meclisleri de kurulmuştur. Eyalet meclisleri, merkezi hükümet tarafından atanmış; bir başkan, vali, defterdar, kadı, kâtip, müftü ve yerel halk tarafından seçilecek olan Müslim ve gayrimüslim vatandaşları temsilen katılacak olan azalardan oluşmaktaydı. Eyalet meclisleri cuma günleri hariç olmak üzere her gün toplanırdı ve bu toplantılara tüm delegelerin katılması zorunluluk arz ediyordu (Akyıldız, 2009).

Eyalet meclisleri arzu ettikleri bilgileri valilerden isteyebilmekte ve şikâyet oluşturabilecek durumları sadrazama aktarabilmekteydi. Teftiş amacıyla İstanbul'dan gelen temsilciler karşısında şahitlik yapabilmekteydi. Şeri mahkemelerin yüksek miktardaki parasal konuları da içine alan kararlarda başvuruları göz önüne alabiliyor ve aynı zamanda bu konular hakkında karar vererek adli yetkilerini kullanabiliyorlardı. Zamanla eyalet meclisleri sadece önüne gelen konular hakkında değil, devletin devamını sağlamaya yönelik devleti ve hizmetlerini geliştirici ve halkın güvenliği ile ilgili önleyici kararlar alma yetkisini de elinde barındırmıştır. Bu uygulama neticesinde Tanzimat fermanı ile başlayan merkezi hükümetin

genişleyerek aşağı kademelere yansması eyalet meclislerinde de görülmüştür (Shaw, Shaw, 2010).

1864 yılından sonra eyalet meclisleri, Vilayet İdare Meclisi'ne dönüştürülmüştür. Ayrıca bununla birlikte yılda bir kez olmak üzere toplanan ve bu toplantıların kırk gün sürdüğü Vilayet Umum Meclisi kurulmuştur (Çadircı, 2007).

1.4. Sancak Yönetimi

Selçuklu Devleti'nde, yönetim bölgesinin merkezine şehir ismi verilmekteydi. Osmanlı Devleti'nde de yönetim bölgesi sancak adıyla anılmaktaydı. Sancakların başına tek tuğ amblemlı rütbe nişanı olan sancak beyi görevlendirilmekteydi. Birden fazla sancağın birleşerek oluşturduğu idari bölgeye eyalet ismi verilirdi. Eyaletlerin önem açısından en değerli sancağı paşa sancağıydı. Paşa sancağına beylerbeyi rütbesi ile bir vezir atanırdı. Beylerbeyi rütbesiyle atanan bu vezir, mareşal unvanıyla şehre hizmet ederdi. Batıda ve bizde kullanılan mareşal ile şehre atanan mareşal aynı kişiydi. Bu sebeple görüldüğü üzere 19. Yüzyıla kadar yönetim askeri olarak devam etmiştir (Ortaylı, 2011).

Sancak; mali yönden, askeri yönden ve idari yönden tımar sistemine dâhil olan, Osmanlı Devleti'nin taşra yapılanmasında yer alan en temel idare birimidir. Osmanlı Devleti'nde eyaletler, taşraların bir araya gelmesiyle oluşur (Ortaylı, 2010).

Sancak, Osmanlı Devleti'nin idari ve askeri yönden en temel yapı birimidir. Sancaklarda bulunan tımarların komutanı olarak sancak beyi görev almaktadır. Sancak beyleri; harp ve sefer esnasında tımarlı sipahilere komutanlık etmek, genel güvenliği sağlamak, merkezi hükümetin göndermiş olduğu kanuni ve idari kararları uygulamakla yükümlüdür. Sancaktaki kanuni ve askeri problemler kadının görevindedir ve kadı sancak beyinden bağımsız olarak hareket edebilir (İnalcık, 2008).

Sancak beyleri, beylerbeyine karşı sorumludur. Serbest olarak görevini ifa eden tımar idare merkezleri dışında sancakların hem yönetiminden hem de güvenliğinden sorumludurlar. Bunun yanında askeri anlamda da komutan durumundadırlar. Sancak beyleri aynı zamanda tuğa sahiptirler ve maaş olarak hassaları vardır. Savaş başladığında veya sefere çıkılacağı zaman sancağına bağlı

olan emri altındaki tüm tımarlı sipahileri göreve çağırarak beylerbeyine bağlı olarak savaşa katılmaları gerekmektedir. Bazı sancaklarda padişahın oğulları, çelebi sultan adıyla görev yapmaktadır. Çelebi sultanların, sancak beylerine göre daha fazla yetkileri vardır. Şartlara göre bazen Anadolu ve Rumeli beylerbeylerinin üzerinde hizmet görebilirler (Uzunçarşılı, 2011).

Beylerbeyi, eyaletin merkez sancağından görevini yerine getirirdi. Eyaletin merkez sancağına, paşa sancağı ismi verilirdi. Reaya ile sipahiler arasında uyuşmazlıklar meydana geldiğinde beylerbeyi başkanlığında divan oluşturulurdu. Bu divan, divan-ı hümayuna benzeyen beylerbeyi divanıydı. Beylerbeyi divanı; tımar defterdarı, hazine kethüdası ve tezkireciden meydana gelirdi. Beylerbeyi ve oluşturulan divanı, tımar ile ilgili meydana gelen sorunları çözer, şikâyeti olanların şikâyetini dinler ve çözüme kavuşturmaya çalışırdı. Atılması gereken somut adımları atarak kamu düzeninin ve genel huzurun sükûn içinde gerçekleşmesini sağlardı. Taşrada hizmetini gerçekleştiren; kapı kulları, subaşılar ve sancak beyleri çeşitli görevleri ifa ettikten sonra beylerbeyliği makamına yükselebilirdi (Ortaylı, 2010).

Mütesellim, kelime manası olarak teslim edilenleri himayesinde saklayan, koruyan, kollayan güvenilir kişi demektir. Terim anlamı olarak vergi toplama memuru ifadesi karşımıza çıksa da, Osmanlı Devleti'nde taşra yöneticisine verilen isimdir. Eyalet valileri ve sancak beyleri ataması yapılan bölgede göreve başlayana kadar güvendiği birisine, o eyaleti veya sancağı kendi adına yönetmesi için vekâlet verebilmektedir. Vekâlet bırakılan bu kişilere mütesellim ismi kullanılmaktadır (Torun, 2012). Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu nizamda sancak beyi olarak isimlendirilen kamu görevlisine karşılık olarak mütesellim kavramı da kullanılmıştır. Tanzimat dönemine kadar devam eden mütesellim sistemi sancakların yönetiminde büyük rol oynamıştır (Çadırcı, 2007).

1.5. Kaza Yönetimi

Osmanlı Devleti, fetih politikaları gereği fethettiği yerlere, hukuki idareyi temsilen kadıyı, yönetim idaresini temsilen ise subaşını getirmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nde teamül haline gelmişti. Osmanlı Devleti'ni temsilen kadılık görevini ifa eden memur, İslam Devletleri içerisinde ehemmiyete haizdi ve bu kadı hem adliyi hem de mülkiyi temsil etmekteydi (Ortaylı, 2010).

Sancakların başına merkezi hükümet tarafından sancak beyi atanmıştır. Sancaklar, kazalara ayrılarak başına da subaşı ve kadı getirilmiştir. Tımarlı sipahilerden oluşan köyler ise, idari olarak kazaların altında yer almaktadır (Ortaylı, 2010).

Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu idari düzende kazalar, ilk dönemde (Tanzimat'a kadar) idari ve adli olarak yönetim görevlerini yerine getirmişlerdir. 16. Yüzyılda taşrada çözülmenin başlamasıyla birlikte kazalar, adli yönü ağır basan yönetim birimi olarak gözümüze çarpmaktadır. Bu sebeple, Tanzimat dönemi sonrası karşımıza çıkan kaza yönetim birimi ile günümüze kadar bazı değişikliklere uğrayarak gelen idari birim kazaları karıştırmamak gerekmektedir. Tanzimat dönemi öncesinde, yönetim merkezi olarak karşımıza çıkan eyalet ve sancakların bulunduğu şehirler, kadı ve mahkeme görevlilerinin yerleştikleri ve yaşadıkları yer olması hasebiyle kaza diye adlandırılmıştır. Bu eyalet ve sancakların kaza diye adlandırılması, idari birim olarak karşımıza çıkan kazalar ile karışmasına sebep olmuştur (Torun, 2005).

Kazalar, ticari ve kültürel olarak yerel halkın ilgisine maruz kalmıştır. Kazalar, çevresindeki köylerin ve kasabaların merkezi haline gelerek ticari ve sosyal olarak büyümelerine sebep olmuştur. Bu sebeple, kazaların oluşmasında; ticari, coğrafi, sosyal ve kültürel şartların önemi büyüktür (Ünal, 2007).

Osmanlı Devleti'nin kadısının yetkileri diğer memurların yetkileriyle kıyaslanmayacak derecede fazlaydı. Nitekim Osmanlı kadısı; mali, askeri, beledi, adli ve mülki yetkilere sahipti. Şer'i hukuk adamı olan kadı, ilmiye sınıfı içerisinde yer almaktaydı. Mülk-i erkân içerisinde kendisine yer verilmişti. İslam'ı kabul etmiş halkın devlet karşısında sözcüsü konumundaydı. İdareci sınıfın askeri zümreye dâhil olmasından dolayı kadılarda askeri sınıfın üyesiydi. Kadı, İslam'ı ve adaleti temsil ettiğinden dolayı siyasi olarak katli yasaklanmıştı (Ortaylı, 2010).

Kadı, ilmiye sınıfına dâhil olduğu için canı ve malı konusunda dokunulmazlığa sahipti. Şehir içi hizmetlerden kadı sorumluydu. Vali ve sancak beyleri kadının amiri konumunda değildi. Kadı direkt olarak merkeze bağlıydı (Eryılmaz, 2012).

Osmanlı Devleti'nin kadısının sadece mahkemede hâkimlik görevi yoktu. Osmanlı kadısı aynı zamanda; belediye başkanı, noter ve vakıf müfettişi olarak görev yapmaktaydı. Kadı, şehrin genel asayişinden sorumlu olan zabıt ve subaşların amiriydi ve onları denetleme hakkında sahipti. Esnafın yaptığı eylemleri denetleyen muhtesip de kadıya bağlı olarak görevini yerini getirirdi. Kadıların denetlenme görevi ise, İstanbul'dan gelen kadılar tarafından ifa edilirdi (Ortaylı, 2011).

Subaşlar, Beylerbeyi ve sancak beylerinin mütesellimden sonra gelen mühim yöneticisiydi. Şehir subaşının en mühim görevi, bağlı olduğu yöneticinin tahakkuk ettireceği vergileri toplamaktı. Şehirde yaşayan insanların ahvalinin iyi olup olmadığını kontrol etmekte. Mahallede yaşayan insanların şikâyetlerini dinlemek ve bu şikâyetler neticesinde durumun çözülmesi adına mahkemeye başvurmaktı. Subaşlar, kadının ve devletin merkezinin denetimine tabiydi (Oğuzoğlu, 2005).

1.6. Nahiyeler

1871 yılında yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile idari sistem içerisinde alt bir yönetim birimi olarak nahiyeler oluşturulmuştur. Bu nizamname ile nahiyelerde yönetimin nasıl olacağı teferruatıyla açıklanmıştır. Nahiye yönetimlerine amir olarak atanan müdürler, kaymakamların denetimine tabidir (Çadircı, 2007).

1864 yılında yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesi ile taşrada idare bölümlendirme yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; vilayetler livalara, livalar kazalara ve kazalar da karyelere ayrılmıştır. Vilayetler valilerin, livalar kaymakamların, kazalar müdürlerin ve karyeler de muhtarların yönetim yetkileri altındadır. Fakat 1871 yılında yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile vilayetler livalara, livalar kazalara, kazalar nahiyelere ve nahiyeler de karyelere (köylere) ayrılmıştır. Bu nizamname ile nahiyeler yeni oluşturulmuş yönetim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Livaların yönetimi kaymakamlar

yerine mutasarrıflara bırakılmış ve kaymakamlar kazaların yönetim amiri olarak görev almaya başlamıştır. Nahiyelelere ise müdür ataması yapılmıştır (Yaşar, 2011).

Nahiye müdürü olarak atanan yönetici, yirmi beş yaşını doldurmuş, okuması yazması olan ve Osmanlı Devleti'ne tabi olan halktan birisidir. Nahiye müdürü olarak göreve başlayacak olan memur, vilayetin başında bulunan vali tarafından resmi olarak göreve başlama yazısı tebliğ edilir ve bu memuriyeti dâhiliye nazırlığı tarafından onaylanırdı. Nahiye müdürü; genel güvenlik konularında, kamu gelirleri ve harcamaları noktasında hükümetin temsilcisi olarak görev alırdı. Nahiyelelerin, karyelerin denetimi ve yönetimlerine müdahale de bulunma yetkisine yoktu. Nahiye yönetimine dâhil olacak meclisler, mahalde bulunan ahali arasında yapılacak olan seçimle oluşturuluyordu. Bu meclisler, yılda dört defadan az olmamak kaydıyla vilayetin emri ve izni ile toplanarak toplantılarını yerine getireceklerdi. Yapılan bu toplantılarda, nahiyelelerin imar işleri görüşülüp karara bağlanıyor ve eğitim ile ilgili kararlar alınıyordu. Her ne kadar yapılan bu toplantılarda kararlar alınsa da, vilayetin bu kararları tasdik etmesiyle yürürlüğe girmektedir (Ortaylı, 2010).

1876 tarihinde yayımlanan Nevahi Nizamnamesinde ise; nahiyelelere müdür olarak atanacak yöneticinin, ileri seviyede okuması yazması olması, imam, papaz ve muallimlerin bu göreve getirilmemesi ifade edilmiştir. Ayrıca, nahiyelelere müdürlüğü seçimlerinin iki yılda bir yapılmasına dair düzenleme, nizamnamede yer almıştır (Kartal, 2013).

1.7. Diğer Devlet Örgütlenmesi

1.7.1. Ayanlık Kurumu

Osmanlı İmparatorluğu'nda ayanlık, 17. yüzyıldan itibaren devletin taşra yönetiminde ortaya çıkan önemli bir toplumsal ve siyasal kurumdur. Osmanlı taşrasındaki bu dönüşümü, devletin merkezi otoritesinin zayıflamasına paralel olarak gelişen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayanlık kurumu, Osmanlı taşrasında meydana gelen ekonomik ve sosyal bozulmaların, özellikle tımar sisteminin çöküşünün bir sonucudur. Bu süreç, devletin taşra yönetimindeki kontrolünü kaybetmesine neden olmuş ve âyanlar, yerel yönetimde özerk bir güç haline gelmiştir. Ayanlar başlangıçta yerel halk tarafından desteklenen ve onların çıkarlarını temsil eden bir figürdür. Ancak, zamanla âyanlar, devlete vergi toplamak, güvenliği

sağlamak ve yerel düzeni korumak gibi görevleri üstlenmiş, bunun sonucunda devletin taşradaki otoritesini paylaşan yarı bağımsız bir sınıf haline gelmişlerdir. Özellikle Anadolu ve Rumeli'deki âyanlar, yerel halktan topladıkları vergiler ve kurdukları küçük ordular sayesinde ciddi bir güç kazanmışlardır (Akdağ, 1946; 1959).

16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde kullanılan ayan kavramı, o bölgenin; nüfuzlu, saygın, sözü dinlenen şahısları olarak kullanılmıştır. 17 Yüzyıl sonlarında ise, devletin çok uzun süren savaşların içerisinde yer alması, liyakatsiz yöneticilerin atanmasından dolayı makamda ki idarecilerin yetkilerini ve görevlerini maddi ve manevi olarak kötüye kullanmaları, devletin hazinesinin zayıflayarak ekonomik kriz içerisine sürüklenmesi, merkezi devlet yönetiminin taşraya hâkimiyetinin azalması, ülkenin çeşitli yerlerinde ki karışıklık ve isyanlar ile devletin eski gücüne sahip olmaması gibi sebeplerden dolayı bir çözüm olarak ayanlık kurumu teşkil edilmiştir (Özkaya, 1994).

Ayanlık kurumu, nüfuz sahibi olan yerel eşrafın kendi bölgelerinde yönetim vazifelerini yerine getirmeleriydi. Şehir merkezlerinden, kasabalara ve köylere kadar o bölgenin nüfuzlu eşrafı memleket idaresini padişah'tan aldığı yetkiye dayanarak yerine getiriyordu. Bu düzen bir nevi derebeylik sisteminin kanunlaşmış haliydi (Akdağ, 1963).

17. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti'nin; Avusturya, Rusya, Venedik ve Lehistan gibi ülkelerle çok uzun süren savaşlar içerisine girmesi önemli toprak kayıpları ve savaş mağlubiyetleri ile sonuçlanmıştır. Çok süren bu savaşlar, Osmanlı Devleti'nin ekonomik, askeri ve insan kaynağı açısından kayıplarına neden olmuştur. Ülkenin pek çok bölgesinde; yönetim zafiyetleri meydana gelmiş, genel devlet düzeni bozulmaya yön tutmuş ve ekonomik zorluklar baş göstermeye başlamıştır. Adalet sisteminin niteliğini kaybetmesi devlete olan güvenin yavaş yavaş yok olmasına neden olmuştur. Bu bozulmalar neticesinde, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde isyanlar çıkmış ve pek çok yer karışmıştır. Bu karışıklıkları önlemek için devlet, maddi ve manevi olarak uzun bir mücadeleye girişmiştir. İsyanların bastırılması esnasında devletin ekonomisi zedelenmiş ve hazinenin parasal sıkıntılar içerisine

girmesine sebep olmuştur. Bu olayların yansıması olarak ayanlık kurumu oluşmuştur (Halaçoğlu, 2006).

1786 senesinde III. Selim tarafından ayanlık kurumu resmen kaldırılmıştır. Ancak, hükümet vergi toplamada zorluk çektiğinden ve asker toplamakta sıkıntıya düştüğünden dolayı 1790 yılında kurum yeniden canlandırılmıştır. Bu dört yıllık süre neticesinde ayanlar, kanuni güvence olmadan ahvallerinin sıkıntılı olacağını ve her an tehlikeye düşebileceklerini fark etmişlerdir. Merkezi hükümet de ayanlar sebebiyle taşrada otoritelerinin tehdit altında olduğunu görmüşlerdir. Bu anlaşmazlık neticesinde ayanlar ile Padişah arasında 1808 yılında Sened-i İttifak imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ayanların mülkiyet hakları yasallaşmıştır (Karpas, 2011).

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren şehrin saygın, sözü dinlenir, nüfuzlu aileleri zenginliklerini ve saygınlıklarını kullanarak vilayet ve valiler üzerinde etkili olmaya başlamışlardır. Adaletle teslim olmayıp kanundan kaçan insanların, vergi ve cizye ödemek istemeyenlerin, savaştan ve ordudan kaçanların bu nüfuzlu ailelere sığınmaları ayanlık kurumunun oluşmasında itici güç haline geldikleri görülmektedir. Bu yüzyılın ilk döneminde Anadolu'ya tam manasıyla yayılamayan ayanlık kurumu, ikinci döneminde neredeyse tüm Anadolu'ya hâkim olmuştu. Ayanların bu denli güçlenmeleri, devletin karşısında paralel bir güç odağı haline gelmeleri devletin artık zayıfladığının en büyük emarelerinden birisi haline geldi (Özkaya, 1994).

Ayanların; siyasi, idari ve ekonomik güçleriyle otorite kurmaları devlete bir başkaldırı olarak değerlendirilmemelidir. Nitekim ayanlar padişahı ve otoritesini kabul etmektedirler. Topladıkları bazı vergileri payitahta yollamaktadırlar. Savaş zamanında asker temin etmektedirler. 17. Yüzyılın son dönemlerinden itibaren, Osmanlı Devleti'nin ayanlardan asker ve erzak temininde yardımcı olmasını istemesinden dolayı ayanların siyasi ve ekonomik gücü artmış, kendilerini ayrıcalıklı görmüşler ve devlet ile olan pazarlıklarında elleri güçlenmiştir (Quataert, 2011).

19. yüzyılda ayanlar, hükümet ile halk arasında, vergi ve askerlik gibi konularda aracılık yapmışlardır. Ayanlar, valiler ve mutasarrıflar gibi merkezi hükümet tarafından atanmamış, şehrin saygın kişilerince seçilerek göreve gelmişlerdir. Ayanların seçimle iş başına gelmesi, ilk yerel seçim örnekleri olarak değerlendirilebilir. Teamül gereği ayanları; kadı, kaymakam, müftü, müderris ve

mahaldeki örnek gösterilecek saygın aileler seçerdi. Fakat vali ve mutasarrıfların seçim yapmadan ayan atadığı kayıtlarda bulunmuştur (Çadircı, 2007).

1.7.2. Müfettişlik Kurumu

Tanzimat ile yönetim alanında yapılan yeniliklerin hangi aşamada uygulandığını yerinde görmek amacıyla 1840 yılında merkezi hükümet tarafından Anadolu ve Rumeli'ye birden fazla teftiş heyetleri göndermiştir. Teftiş heyetleri yönetim birimlerini incelemiş, eksiklikleri veya idari birimlerin karşı karşıya kaldıkları zorluklar tespit edilmiştir. Fakat bu eylemden bir çözüm ve sonuç alınılmadığı düşünülerek 1841 yılında denetimden vazgeçilerek genel asayişin sağlanması görevi müşirlere ve defterdarlara bırakılmıştır. Bu olay neticesinde Anadolu'ya ve Rumeli'ye gönderilen müfettişler geri çağırılmıştır. Her ne kadar 1842 yılında denetim görevi için iki müfettiş görevlendirilse de mevsimin kışa dönmesi sebebiyle teftiş ileri bir tarihe ertelenmiştir. Denetim eyleminin ne şekilde olacağına dair muğlaklıkların ortadan kaldırılması için 1850 yılında talimatname yayımlanmıştır (Çadircı, 2007).

Bu talimatnameye göre; Anadolu ve Rumeli'de bulunan bütün vali, kaymakam ve kaza müdürlerinin denetlenmesi kararlaştırılmıştır. Teftiş esnasında başarılı bulunan yöneticilerin ödüllendirilmesi, başarısız ve hatalı bulunan idarecilerin ise merkeze bildirilerek oradan gelecek emir neticesinde eyleme geçilmesi belirtilmiştir. Memurların ticaret yapmamaları, makam ve mevkilerini şahsi çıkarları için kullanmamaları, kamu malından kendi çıkarları için menfaat sağlamamaları, vergilerin zamanında tam ve eksiksiz olarak toplanarak hazineye gönderilmesi ve Tanzimat'a aykırı eylemler içerisine girmemeleri açıkça bu talimatnamede belirtilmiş ve taşradaki tüm yönetim birimlerine gönderilmiştir (Çadircı, 2007).

2. BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELEYİ ÖRGÜTLEYEN MÜLKİ İDARE AMİRLERİ VE ORTAK ÖZELLİKLERİ

2.1. Bölgelere Göre Çabaları İncelenen Mülki Amirler

2.1.1. Millî Mücadele’de Doğu Anadolu Bölgesi

1917 yılının sonlarına doğru Rusya’da Bolşevik İhtilalinin patlak vermesiyle birlikte, ordumuz bu durumdan faydalanmış ve doğu cephesinde ilerlemeye başlamıştır. Evvela Erzurum ve Trabzon, daha sonra ise doğu illerimiz düşman işgalinden kurtarılmıştır. Azerbaycan’a kadar ilerleyen Türk Ordusu henüz zafer sevincini yaşayamadan 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın 24. Maddesi, emperyalist ülkelerin Anadolu coğrafyası üzerindeki art niyetini ortaya çıkarmıştır. Bu maddeye göre; Erzurum, Sivas, Mamüretülaziz (Elazığ), Diyarıbekir, Bitlis ve Van illerini içine alan altı il ilk fırsatta emperyalist ülkeler tarafından işgal edilecektir. Daha sonra işgal edilen bu altı il emperyalist ülkelerin gözetiminde kurulacak olan Büyük Ermeni Devleti’ne verilecektir. Coğrafi konum itibariyle Erzurum büyük bir tehlike altına girmiştir. Erzurum’un Ermenilere verilmesi aynı zamanda Türk ve Müslüman kimliğinin yok olması anlamına gelmekteydi. Bu sebeple İstanbul’da yaşayan Doğulu eşraf ve münevverler Vilâyât-ı Şarkiye Müdâfaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti’ni kurmuşlar ve 1919 yılının mart ayında Erzurum şubelerini açmışlardır. Erzurum ile benzer kaderi Trabzon’da yaşamış ve Trabzon’un önde gelenleri tarafından Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti kurulmuştur. Erzurum’daki cemiyet yöneticileri Trabzon’daki cemiyet yöneticileri ile iletişime geçmişler ve Erzurum’da kongre toplanması teklifinde bulunmuşlardır. Bu teklif kabul edilmiş ve Millî Mücadele tarihinde kırılma noktası olacak olan Erzurum Kongresi’nin temelleri atılmıştır (Erdeha, 1975). Van’da vali olarak atanan Haydar Bey, Erzurum’da Vali Münir Bey ve Bitlis Valisi Mazhar Müfit Bey’in vermiş olduğu mücadeleler İstiklal Harbî’nin çekirdeğini oluşturmuştur.

Doğu Anadolu Bölgesi, Millî Mücadele döneminde; stratejik, ekonomik ve siyasi açıdan önemli bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın 24. maddesi ile Erzurum, Van, Bitlis, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas illerini kapsayan “Vilâyât-ı Şarkiye”, işgal tehdidiyle

karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte, bölgenin Ermeni işgaline uğrayacağı endişesi, yerel halkın direniş hareketlerini örgütlemesini sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde yürütülen Millî Mücadele, Doğu Anadolu'da Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi dönüm noktalarıyla hem bölgenin hem de Türkiye'nin geleceğini şekillendirmeyi sağlamıştır (Ortaylı, 2010; Zürcher, 2003).

23 Temmuz 1919'da toplanan Erzurum Kongresi, Doğu Anadolu'da Millî Mücadele'nin siyasal ve stratejik çerçevesinin yönünü belirlemiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlık ettiği bu kongre, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin temel ilkelerini ortaya koyduğu bir kongre olarak kaydedilmiştir. Erzurum Kongresi'nde alınan kararlarla, Doğu Anadolu'nun vatanın bölünmez bir parçası olduğu ve manda ya da himaye kabul edilmeyeceğinin ilanı bağımsızlık hareketinin yol haritasını çizmiştir (Atatürk, 2023).

Doğu Anadolu'da vali ve kaymakamlar gibi mülki idare amirlerinin, Millî Mücadele'nin örgütlenmesinde önemli roller üstlendikleri yaptıkları çalışmalarla ortaya koyulmuştur. Erzurum Valisi Münir Bey ve Bitlis Valisi Mazhar Müfit (Kansu) Bey, bölgedeki halkın örgütlenmesini ve direnç göstermesini planlamaktaydı. Özellikle Erzurum ve çevresinde kurulan müdafaa-i hukuk cemiyetleri, halkı bir araya getirerek, hem lojistik hem de insan gücü desteğini yerine getirmişlerdir (Karal, 1983).

13 Mart 1921 tarihinde Doğu Cephesi Komutanlığına bir talimat gönderilmiştir. Rusya, Gürcistan ve Batum bölgesini ilgilendiren eylem planları ifade edilmiştir. Bu talimatnameye göre; Rusya'nın herhangi bir saldırısına karşı müdahale edilmemesi, çatışmaya girilmemesi, Kızıl Ordu ile sıcak savaş içerisinde bulunulmaması istenmiştir. Batum, Ahıska ve Ahılkelek bölgelerinin Rus işgalinde olmasının hukuki kaynakları Türk hükümeti tarafından tanınmamıştır. Bu sebeple bu bölgelerin yeniden vatan topraklarına katılması için diplomatik ve hukuki mücadele edilecektir. Gürcü hükümetinin kontrol ettiği bölgelere müdahale edilmemesi bildirilmiştir. Ancak müdahale edilmesi şartları olgunlaşırsa vakit kaybedilmemesi ifade edilmiştir. Özellikle Gürcülerin askeri ve idari mekanizması kontrol altına alınmalıdır. Batum ve çevresine yönelik bir tehdit oluşması durumunda askeri gücün hazır halde olması gerekmektedir. Batum'dan gelebilecek birliklerin vatan sınırına ulaşması durumunda müdahale etmemeli derhâl Ankara hükümetine bildirilmelidir (Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, 1999).

Doğu Anadolu, Millî Mücadele'nin askeri boyutunda da önemli bir yere sahip olduğu tarihi kaynaklarda yer almaktadır. 1920 yılında Ermenistan ile yapılan savaş, Doğu Cephesi'nde kazanılan zaferlerin nüvesini oluşturmaktadır. Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Doğu Cephesi Ordusu, Ermeni saldırılarını püskürtmüş ve 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması ile Türkiye'nin doğu sınırları güvence altına alındığını göstermiştir. Bu zaferler, hem Doğu Anadolu'daki halkın güvenliğini sağlamış hem de Anadolu'nun doğusunda Türk egemenliğini pekiştirdiğini ifade etmiştir (Soysal, 1989).

Doğu Anadolu'da Millî Mücadele, sadece askeri başarılarla değil, halkın örgütlenmesi ve Millî bir bilinç oluşturulmasıyla da tarihsel bir önem taşıdığı göze çarpmaktadır. Erzurum ve çevresindeki mücadeleler, Türkiye'nin bağımsızlık yolunda kritik adımlardan biri haline gelmiştir. Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar ve Doğu Cephesi'nde elde edilen zaferler, Türk milletinin bağımsızlık iradesini yaygınlaştırmıştır. Doğu Anadolu, bu Mücadele'de hem bir direniş merkezi hem de yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında temel taşlardan bir vilayet olarak karşımıza çıkmaktadır

2.1.1.1. Van Valisi Haydar (Vaner) Bey

Haydar Bey, 1873 yılında Sırbistan'ın Potgoritza ilçesinde doğmuş ve 1899 yılında Mekteb-i Mülkiye'den mezun olmuştur. Kaymakamlık ve mutasarrıflık gibi görevlerde başarılı bir kariyer sürdürdükten sonra, 1918 yılında Van Valiliği görevine atanmıştır. Bu dönemde Van ve çevresi, Ermeni çetelerinin saldırılarına maruz kalmış ve bölgede ciddi bir güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Haydar Bey, göreve başlamasıyla birlikte hem askeri hem de sivil halkı organize etmeye yönelik adımlar atmıştır (Karal, 1983).

Millî Mücadele döneminde, Osmanlı'nın doğu vilayetleri stratejik ve siyasi açıdan kritik bir önem taşımıştır. Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) sonrasında Ermeni çetelerinin Doğu Anadolu'daki faaliyetleri ve işgal tehditleri, bu bölgelerdeki direniş hareketlerini tetiklemiştir. Bu dönemde bölge halkının örgütlenmesinde ve işgal güçlerine karşı Mücadele'de yerel idareciler önemli roller üstlenmiştir. Van Valisi Haydar Vaner Bey, bu direniş hareketinin önde gelen isimlerinden biri olarak hem askeri hem de siyasi alanda etkili bir liderlik

sergilemiştir. Haydar Bey'in vali olarak bölgedeki çalışmaları hem Van'ın işgalden kurtulmasında hem de bölgedeki Türk halkının moral ve direncinin korunmasında belirleyici olmuştur (Erdeha, 1975).

Sabis Paşa'nın aktardıklarına göre (1991); Haydar Bey Van Vilayetine tayin olur-olmaz Van'ın kurtarılması için IV. Kolordu Komutanı Ali İhsan (Sabis) Paşa ile görüşmüş ve Van ve çevre bölgesi hakkında malumat edinmişti. Askeri birliklere Ali İhsan Paşa Van ve çevresini Ermeniler 'den kurtarması için emir vermişti. Verilen bu emir üzerine Türk askeri birlikleri; 23 Mart'ta Malazgirt ve Adilcevaz'ı, 3 Nisan tarihinde Erciş'i, 4 Nisanda Ünseli ve Gevaş'ı ve 5 Nisan tarihinde Muradiye'yi düşman işgalinden kurtarmışlar, 6 Nisan tarihinde de Van'a giriş yapmışlardı (Sabis, 1991).

Van'ın Ermeniler 'den temizlenmesinin ardından Haydar Bey'i zor ve mühim görevler bekliyordu. Bölgede asayişin sağlanması ve idari yönetimin düzenlenmesi gerekiyordu. Maddi ve manevi olarak zor durumda olan yöre halkının ihtiyaçlarının giderilmesi ve Van'ın yenden yapılanması Haydar Bey'in en mühim görevlerindendi. Ayrıca Rusların bölgeden ayrıldıktan sonra aynı bölgeye yerleşmeye çalışan İngilizler 'in kışkırtmaya çalıştığı Ermeniler 'i, Nasturuler 'i ve Kürt aşiretlerini kontrol altında tutmaktı. Ayrıca Haydar Bey'in en önemli görevi Millî Mücadeleyi şekillendiren Mustafa Kemal Paşa'ya destek olmasıydı (Sarı, 2012). Haydar Bey, aynı zamanda bölgedeki Ermeni propagandasına karşı da etkili bir mücadele yürütmüştür. Uluslararası kamuoyunda Türk halkını suçlayan ve Ermeni tezlerini destekleyen iddialara karşı, Türk halkının haklarını savunmuş ve gerçeği anlatmaya çalışmıştır. Bu çabalar hem yerel hem de ulusal düzeyde moral desteği sağlamış ve Van halkının direnişe olan inancını güçlendirmişti (Soysal, 1989).

Amerikalılar; Doğu illerimizi de içine alan Büyük Ermeni Devleti kurulması taraftarı iken, İngilizler; kendi sömürü düzenlerine hizmet edecek Kürt Devleti'nin kurulmasından yanaydılar. Bu sebeple İngilizler Doğu illerinde bulunan aşiretleri tesir altında bırakarak ayaklanma yapmaya çalışıyorlardı. Nitekim kendi arzularını yerine getirecek olan Nasturiler (Hristiyan Kürtler) ile anlaşmışlar ve yanlarına çekmişlerdi. Hakkâri ve Van dolaylarında yaşayan yerel halkın lideri konumunda olan Sitta (Seyyid Taha) ile Simko (İsmail Ağa) Ağa'ya ayaklanmanın daha çabuk olması ve yardımda bulunmaları için çuvalar dolusu atınlar İngilizler tarafından kendilerine verilmişti (Erdost, 1966).

Doğu illerindeki tehlikeyi fark eden Haydar Bey 15. Kolordunun desteğini alarak gereken önlemleri almaya başladı. İngilizlerin niyetinin kötü olduğunu, kardeşi kardeşe düşman etmek istediklerini belirterek Şikak Aşireti Lideri İsmail Ağa'yı (Simko) kendi yanına almayı başardı. Böylelikle Hakkâri ve Van dolaylarında çıkacak olan ayaklanma Haydar Bey'in gayretleriyle önlenmişti (Tugaç, 1995).

Haydar Bey'in İngilizlerin oyununu bozması, emperyalist güçlerin Haydar Bey'e karşı düşmanlık ateşinin artmasında büyük rol oynadı. Bu sebeple İstanbul Hükümetinin emriyle Haydar Bey Van valiliğinden azledildi. 23 Ağustos tarihinde Haydar Bey'in görevden alınması Van'da büyük bir infiale yol açtı. Yine bu tarihte Haydar Bey kızından aldığı telgrafla İstanbul'a gelmemesi gerektiğini öğrendi. Bu durumu Haydar Bey 3. Ordu müfettişliği görevini ifa eden Kazım Karabekir Paşa'ya mektupla bildirdi. Van'daki 11. Kafkas Tümeni Kumandanı Yarbay Cavit Bey, Haydar Bey'in Van Valiliğinden alınmaması gerektiğini, eğer Haydar Bey'in Van Vilayetinden ayrılması gerçekleşirse sadece Van'ın değil Anadolu'nun da tehlike altında olacağını belirtti. Böylelikle iç ve dış işlerinde karışıklıklar olması bildirildi. Kazım Karabekir Paşa Van'a iyi bir vali gelene kadar üstün gayretler göstererek Van'daki nizamın sağlanması için sınırlarının ötesinde önlemler almıştır (Karabekir, 2024).

Millî Mücadele, sadece bir askeri mücadele değil, aynı zamanda içeride ve dışarıda çeşitli siyasi ve sosyal çatışmalarla şekillenmiş bir bağımsızlık hareketidir. Bu süreçte, Millî Mücadele'yi engellemeye yönelik pek çok girişim gerçekleştirilmiştir. Bu girişimlerden biri de 1919 yılında Sivas Kongresi sırasında ortaya çıkan ve "Ali Galip Olayı" olarak bilinen ihanet girişimidir. Ali Galip Olayı, hem İstanbul hükümeti ve işgalci güçlerin Millî Mücadele'yi engelleme çabalarını, hem de Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde yürütülen kararlı direnişi anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir (Karal, 1983; Zürcher, 2003).

Ali Galip, Malatya ve çevresindeki Kürt aşiretleri örgütleyerek Sivas Kongresi'ni bastırmayı ve Mustafa Kemal'i İstanbul'a götürmeyi planlamıştır. Bu süreçte, Elazığ Valisi Ali Galip'in yanında Kürt Teali Cemiyeti üyeleri ve bazı İngiliz subaylarının bulunduğu belirtilmiştir. Ancak, Mustafa Kemal ve kongre üyeleri, bu girişimden haberdar olmuş ve önleyici tedbirler almıştır. Sivas ve çevresindeki direniş kuvvetleri, Ali Galip'in hareketlerini yakından takip etmiş ve

onun kongreye ulaşmasını engellemiştir. Ali Galip'in girişimi başarısız olmuş, Malatya'da halkın Millî Mücadele yanlısı tavrı ve bölgedeki Kuvâ-yi Millîye birliklerinin direnci sayesinde, bu ihanet planı engellenmiştir. Ali Galip ve beraberindeki ekip, başarısızlıklarının ardından bölgeden kaçarak İngilizlere sığınmıştır. Bu olay, İstanbul hükümetinin Millî Mücadele karşısında ne kadar çaresiz bir durumda olduğunu ve Anadolu halkının bağımsızlık hareketine olan desteğini açıkça göstermiştir (Atatürk, 2023).

Sadrazam Damat Ferit Paşa tarafından Elazığ'a Ali Galip vali olarak atanmıştır. Görev yaptığı süre içerisinde Millî Mücadele'yi desteklemeyen Ali Galip, Padişah ve Damat Ferit tarafında yer almıştır. Millî Mücadele'nin planlarının çizildiği Sivas'ta Kongreyi basıp dağıtmak isteyen Ali Galip bu emelini gerçekleştirememiş ve Halep'e kaçarak canını zor kurtarmıştır (Yularkıran, 2009). Ali Galip olayı nedeniyle boşalan Elâzığ Valiliğine, Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir tarafından özel olarak seçilerek Haydar Bey atanmıştır (Erdeha, 1975).

2.1.1.2. Erzurum Valisi Münir (Akkaya) Bey

Vali Münir (Akkaya) Bey 1871 yılında İstanbul'da dünyaya gözlerini açmıştır. 1896 yılında Mülkiyeyi bitiren Münir Bey, kaymakamlık, mülkiye müfettişliği ve mutasarrıflık görevlerini yerine getirdikten sonra 10 Mayıs 1918 tarihinde Erzurum valisi olarak atanmıştır. Millî Mücadeleye Erzurumlularla birlikte destek vermiş ve elinden gelen her türlü gayreti göstermiştir. 3 Mayıs 1919 tarihinde Karabekir Paşa ile Erzurum'da bir araya gelmişler ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunarak birbirlerinden desteği esirgememişlerdir (Erdeha, 1975).

27 Haziran 1919 tarihinde Havza-Amasya-Tokat üzerinden Sivas'a gelen Mustafa Kemal, kendisinin tutuklatılması için İstanbul Hükümeti tarafından emir verilen Elâzığ valisi Ali Galip'in de Sivas'ta olduğunu öğrenince 28 Haziran sabahı erkenden yola çıkarak Erzurum'a ulaştı. İktidara gelen Damat Ferit Hükümeti, eski hükümetlerin atamış olduğu mülkiye amirlerini peyderpey görevden alıyordu. O amirlerden bir tanesi de Bitlis Valisi Mazhar Müfit Bey idi. Hemen akabinde ise Erzurum valisi Münir Bey görevden alınmıştı. Görevden alınmaya büyük tepki gösteren Karabekir Paşa; Bitlis ve Erzurum valilerinin görevden alınmış olarak dolaşmalarını üzümlere acı içinde gördüğünü ifade etmiştir (Karabekir, 2024).

Bu durum Karabekir tarafından Mustafa Kemal'e bildirilmiş ve Mustafa Kemal bu haberi aldıktan sonra Münir ve Müfit Beyler 'in Erzurum'da kendisini beklemeleri gerektiğini bildirmiştir (Erdeha, 1975).

Ahmet Münir Akkaya, Erzurum Valisi olarak görev yaptığı dönemde, bölgenin içinde bulunduğu zor şartları düzeltmek için önemli adımlar atmıştır. 1918 yılında Erzurum'da, Ermeni çetelerinin saldırıları nedeniyle halk büyük acılar yaşamış, bu durumun önüne geçmek amacıyla Akkaya, güvenliği sağlama ve düzeni yeniden tesis etme çabalarında bulunmuştur. Kazım Karabekir komutasındaki 1. Kafkas Kolordusu'nun Erzurum'a girmesiyle birlikte şehirde asayiş yeniden sağlanmış, Akkaya mülki teşkilatı yeniden organize ederek ticari ve sosyal hayatın canlanmasını desteklemiştir. Ayrıca, savaştan ve göçlerden etkilenen halkın barınma sorunlarına çözüm aramış, İç Anadolu'ya göç eden Müslümanların geri dönüşünü teşvik etmiştir. Erzurum Valiliği sırasında, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin faaliyetlerine izin vererek ulusal bağımsızlık hareketine destek vermiştir. Ancak bu tutumu, İstanbul Hükümeti'nin tepkisini çekmiş ve 10 Haziran 1919'da görevinden alınmasına yol açmıştır. Buna rağmen Erzurum'da kalmaya devam etmiş ve Mustafa Kemal Atatürk'ü Erzurum'a gelişinde karşılamıştır. Atatürk, Erzurum'daki faaliyetleri sırasında Münir Akkaya'nın boşalttığı evde konaklamıştır (AtamDergi, 2025).

Millî Mücadele'nin kaderi, 1919 yılının temmuz ayında Erzurum'da çizilmeye başlamıştır. Mustafa Kemal temmuz ayında Erzurum'a ulaşmış ve Ilıca civarında; Kazım Karabekir, Münir Bey ve Mazhar Müfit Bey tarafından karşılanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın yanında ise; Rauf Orbay, Kazım Dirik, Hüsrev Gerede, İbrahim Süreyya Yiğit, Refik Saydam gibi Cumhuriyet dönemine de damga vuran askeri ve devlet adamları yer almıştır. Mustafa Kemal Erzurum'da çalışmalara başlamış ve ilk gizli toplantıyı düzenlemiştir. Bu gizli toplantıya Mustafa Kemal Paşa'yı karşılayan ve Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer alan devlet adamları ve askerler katılmıştır. Bu toplantıdan kısa bir süre sonra yeni bir toplantı düzenlenmiş ve bu toplantıda; Millî Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal olacak, toplantıya dâhil olanlar hep Mustafa Kemal'in yanında olacak ve ayrıca Mustafa Kemal'e her zaman üst komutan gibi davranılacak ve ne emrederse derhâl yerine getirilecek kararları alınmıştır. Fakat Münir Bey bu toplantıdan bir süre sonra Erzurum'dan ayrılmış İstanbul'a dönmüştür. Millî Mücadele'nin yasal olarak

yapılmasından yana olan Münir Bey komitacılığa karşı olduğunu belirtmiştir. İstanbul'a dönünce İstanbul Hükümeti ile dirsek temasında bulunmamış, toplantıda alınan kararlara sonuna kadar uymuştur. Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılınca, Millî Mücadele meşruiyet kazanınca Ankara'ya dönmüş ve Millî Hükümetin emrine girmiştir. Bir süre sonra Münir Bey, Mustafa Kemal tarafından tekrar Erzurum Valiliğine atanmıştır. 3. Dönemde Meclise milletvekili olarak giren Münir Bey 1947 yılında vefat etmiştir (Erdeha, 1975).

2.1.1.3. Bitlis Valisi Mazhar Müfit (Kansu) Bey

Mazhar Müfit Bey 1874 yılında Denizli'de doğmuştur. 1891 yılında Mülkiyeyi bitirmiştir. Çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevini yerine getirdikten sonra mutasarrıf olarak atanmış ve Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarında görevini ifa etmiştir. 1 Nisan 1918 tarihinde Bitlis Valiliğine atanmış ve Millî Mücadele'nin başlamasıyla birlikte görevinden istifa ederek Erzurum ve Sivas Kongreleri de dâhil olmak üzere en kritik zamanlarda Mustafa Kemal Paşa ile çalışmıştır. Mazhar Müfit Bey, Mustafa Kemal'in güven duyduğu ve sevdiği kişilerden olması hasebiyle eskilerin deyimiyle mahrem-i esrarı (sırdaşı) olma şerefine nail olmuştur (Aldan, 2001).

İttihat ve Terakki döneminin atamış olduğu valiler yönetimden el çektirilmek istenmektedir. O valilerden birisi de Bitlis Valisi Mazhar Müfit Bey'dir. Bu sebeple Jandarma Komutanı Hasan Bey'e gizli bir telgraf yollanmıştır. Bu telgrafta Mazhar Müfit'in valilikten alınması durumunda genel güvenliğin bozulup- bozulmayacağına dair bilgilendirme yapılması istenmektedir. Bu telgrafa Jandarma Komutanı Hasan Bey, Mazhar Müfit Bey'in sevilen ve sayılan bir vali olduğu, aşiretler nezdinde valiye büyük bir bağlılığın olduğu, eğer vali görevden alınırsa karışıklıkların cereyan edeceği açık ve net olarak cevap verilmiştir (Kansu, 2022).

Sadrazam Ferit Paşa, Vali'ye çok gizli ibareli bir telgraf yollamıştır. Bu telgrafta; doğu illerimizin her an Ermenilere bırakılabileceği bu sebeple kamuoyu oluşturarak halkı yavaş yavaş bu duruma alıştırmayı istenmektedir. Böyle bir durumun gerçekleşmesiyle beraber yerel halkın ve aşiretlerin ne gibi tepki vereceği konusunun araştırılması ve bu araştırma sonuçlarının düzenli aralıklarla nezarete bildirilmesi istenmektedir. Bu telgrafa karşılık Mazhar Müfit Bey; vatan toprağını

düşmana vermek için halkta kamuoyu oluşturma mizacına aykırı olduğunu, böyle bir durum karşısında yeterliliğinin ve dirayetinin olmadığını, kuvvetli tecrübe sahibi olan bir valiyi yerine atamaları gerektiğini belirtmiştir (Kansu, 2022).

O dönemde Bitlis'te valilik görevini yerine getirmek Yemen çöllerinde ya da zifiri karanlıkta yaşamaktan farksızdı. Resmi haberleşmeler dışında hiçbir bilgi gelmiyordur. Gazeteler Bitlis'e ulaşmıyordu. Dedikodu almış başını yürümüş, yalan yanlış bilgiler ortada dolaşmaktaydı. Bu yalan yanlış bilgiler çok can sıkmakta, sinir bozmakta idi. Bu sebeple Mazhar Müfit, Jandarma Komutanı Hasan Bey'in marifetiyle nezarete, çok hasta olduğunu, istifa edeceğini, bir gün dahi kalmak istemediğini belirten bir telgraf çekti. Nezaretten cevabın gelmesi çok gecikmedi. Yerine Ziya Paşa'nın atandığı Mazhar Müfit Bey'e bildirilmiştir (Erdeha, 1975).

Bitlis'ten İstanbul'a gitmeyi planlayan Mazhar Müfit Bey, Elazığ Valisi arkadaşı Ali Seydi Bey'in kendisine gönderdiği telgrafla Ermeni tehcirinden dolayı tutuklanacağını öğrendi. Bu sebepten dolayı İstanbul'a gitmekten vazgeçerek Erzurum'a gitmeyi düşündü ve at üstünde altı gün süren yolculuktan sonra Erzurum'a ulaştı. Bitlis'teki son günlerinde Mustafa Kemal'den telgraf alan Mazhar Müfit, henüz Mustafa Kemal'i tanımadığından ve onu Damat Ferit'e çalışan bir müfettiş olarak gördüğünden dolayı Mustafa Kemal'in kendisinden istediği yardıma karşılık vermedi ve telgrafın okunmadığını, şifrelerin birbirine karıştığını ifade eden karşı bir telgraf gönderdi. Arkadaşı Kazım (Dirik) Bey'e de aynı cevabı veren Mazhar Müfit, 19 Haziran'da Erzurum'a ulaştıktan sonra burada evvela Kazım Karabekir Paşa ve Vali Münir (Akkaya) Bey ile görüştü. Gerekli bilgileri edinip Mustafa Kemal'e güvindikten sonra O'nu karşılayan ekibin içinde yer almıştır (Erdeha, 1975).

Erzurum'a gelen Mustafa Kemal vakit kaybetmeden çalışmalara başladı. Vilâyat-ı Şarkiye Müdâfaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti Reisi ve idare kuruluyla görüşen Mustafa Kemal, vatan savunmasında yerel derneklerin kesinlikle birleşmesinden ve birlikte hareket edilmesi gerektiğinden söz etti. Birkaç gün sonra Mustafa Kemal ile Erzurum'a gelen heyet, Erzurum Valisi, 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir ve Mazhar Müfit Bey ile gizli bir gece toplantısı düzenlendi. Bu gizli toplantıda mutlaka ulusal iradeye dayanan hür ve bağımsız bir Türk Devletinin mutlaka kurulması gerektiği kararı verildi. Zorluklara katlanamayacak durumda olanların, irade zafiyeti ve cesareti olmayanların şimdiden ayrılıp yollarını çiziceği

bildirildi. Hemen yapılan ikinci toplantıda, Mustafa Kemal'e bağlı olduklarını bildiren heyet, gerekirse ölmeyi göze aldıklarını ifade etmişlerdi (Aldan, 2001). Bu toplantı sona ermeden söz alan Mazhar Müfit Bey; Mustafa Kemal'den emir alacaklarını, kendisine sonsuz bir güven içinde olduklarını, Millî Mücadele yolunda Millî davada ölmeyi göze aldıklarını ifade etmişlerdi (Kansu, 2022).

Erzurum'da yapılan ilk toplantılara katılan Mazhar Müfit Bey, delege olmadığı için Erzurum Kongresine katılmadı. Fakat Mustafa Kemal ile olan yakınlığı iş birliğine döndü. Mustafa Kemal ile Sivas'a giderek orada Heyet-i Temsiliye üyesi seçildi. Mazhar Müfit Bey Mustafa Kemal ile Ankara'ya gelen üç Heyet-i Temsiliye üyesinden birisidir. Son Mebusan Meclisi'ne Hakkâri milletvekili olarak katılmış ve İstanbul'un işgal edilmesiyle birlikte Ankara'ya gelerek Birinci Büyük Millet Meclisi'nde çalışmalarına devam etmiştir (Erdeha, 1975).

Milletvekili sıfatı ile çalışmalarına devam eden Mazhar Müfit Bey, milletvekilliği görevinin yanında farklı vazifeleri de üstlenmiştir. Meclis çalışmalarına başladıktan kısa bir süre sonra Elazığ Valiliği görevini ifa etmiş ayrıca meclisin Kayseri'ye taşınması ihtimaline karşılık olarak Kayseri'de ki çalışmaları organize etmiştir. Millî Mücadele için gerekli olan finansal kaynağı toplayan Mazhar Müfit Bey bu paraları cepheye ulaştırmıştır. Yozgat İstiklal Mahkemesi üyeliği görevinde de bulunan Mazhar Müfit Bey 23 Temmuz 1922 tarihinde Ankara'ya geri dönerek meclis çalışmalarına kaldığı yerden devam etmiştir. İlk mecliste Mustafa Kemal tarafından ismi Adliye Bakanlığına önerilmiş fakat bu alanda tahsili olmadığı gerekçesiyle Mazhar Müfit Bey tarafından kabul edilmemiştir. Ancak daha sonra Mazhar Müfit Bey Yozgat İstiklal Mahkemesi Üyeliği ve Şark İstiklal Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 12 Kasım 1948 tarihinde Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyesi olarak yaşama veda etmiştir (Sezgin, 2024).

2.1.2. Millî Mücadele'de Karadeniz Bölgesi

Emperyalist ülkeler Birinci Dünya Savaşı'nda galip gelmişler ve bununla birlikte Anadolu'yu bir an önce bölme ve parçalama arzusuyla yanıp tutuşmuşlardır. Bu bölme ve parçalama eylemlerine karşı mücadele ateşinin fitili Karadeniz bölgesinde yakılmıştır. Bu bölge, vatani düşmandan temizlemek için başlatılan Millî Mücadelenin ilk yerel cemiyet ve derneklerinin kurulduğu yer olmuştur. Özellikle

Trabzon ve civarında yaşayan halkın iki yıllık bir süre zarfında esir olup kurtulmaları, göç etmeye zorlanarak her şeylerinden vazgeçmek zorunda oldukları düşünüldüğünde vermiş olduklarını mücadelenin değeri daha çok anlaşılmaktadır (Özel, 1991).

Karadeniz bölgesinde halkın Millî uyanışının çok hızlı olmasının temelinde yıllardır devam eden Rus işgali yatmaktaydı. Rus işgalinin yaşattığı acılar sebebiyle, yerel halk vatanın kıymetini çok iyi bilmekte, bağımsızlığın ve hürriyetin değerini gönüllerinde, zihinlerinde ve ruhlarında iliklerine kadar hissetmekteydi. İki yıl boyunca Rus işgalinden dolayı yaşanan acılar, açlıklar, zorunlu göçler Karadenizlilerde vatanın ne kadar değerli olduğu bilincini aşlamaktaydı. Ayrıca Mondros Mütarekesi sonrası dönemde Ermeniler 'in Pontus Rum Devleti'ni Karadeniz merkezli olarak kuracak olmalarının ortaya çıkması halkın Millî uyanışının ve mücadelesinin başlamasında büyük rol oynamıştı. İki yıllık Rus işgali acı tecrübelerle doluydu. Bu sebeple, ticari geçmişi olan Trabzon'un dünyaya açık olmasından dolayı dünyanın değişik ülkelerinde eğitim görmüş münevver zümresi vardı. Bu zümre olayları izleyen, değerlendiren, analiz eden bir zümreydi. Gidişatın kötü olduğu, eğer düşmanların başarılı olacağı söz konusu olursa gidilecek başka vatan toprağı olmadığı ayan beyan ortadaydı. Hükümetin kötü yönetimi ve basiretsizliği bu aydın zümreye önemli görevler yüklemekteydi. Cemiyetler kurarak, gazeteler çıkararak, kongreler düzenleyerek, istihbarat faaliyetlerinde bulunarak milletin haklarını korumaya ve Millî bir şuur sağlamaya çalışmışlardı (Özel, 1991).

Karadeniz'de fazla miktarda Rum ve Ermeni azınlığı vardı. Mondros Mütarekesi' inin imzalanmasıyla birlikte bu azınlıklar Büyük Ermenistan ve Pontus Rum Devleti'ni kurmak için çalışmalara başladılar. Trabzon limanına emperyalist güçler tarafından getirilen Rum ve Ermeni çetecileri halkın; malına, canına, ırzına, namusuna saldırmaya başladılar. Civardaki köylerde yaşayan Rum ve Ermeniler 'in bu çetelere destek vermesiyle kara günlerin, daha da kara bir hal almaya başladığı yazılmaktadır. İstanbul'un Doğu Anadolu ile haberleşmesi ve irtibat kurması Trabzon vilayeti üzerinden sağlanmaktaydı. Hatta Erzurum'a gelmek isteyen Mustafa Kemal'e Karabekir Paşa tarafından bu yolun kullanılması gerektiğini bildirilmekteydi. Ermenilerin ve Rumların arkasındaki güç olarak görülen İngiltere'nin emperyalist amaçlarına ulaşmak için Trabzon'a her an bir çıkarma yapması beklenmekteydi. Yine Rusya üzerinden gelecek olan Bolşevik tehlikesi

Trabzon üzerinden Anadolu'ya yayılabilirdi. Bu sebeple Trabzon konumu itibariyle her zaman tehdit altındaydı. Bu nedenlerden dolayı Doğu Anadolu'nun hem iç hem de dış emniyeti açısından Trabzon çok önemli bir vilayetti. Trabzon Anadolu'nun da sigortası konumundaydı (Erdeha, 1975).

2.1.2.1. Trabzon Valisi Kapancızade Hamit Bey

Hamit Bey 1878 yılında Rodos'ta dünyaya gelmiştir. Hâkimlik ve belediye başkanlığı görevlerini ifa eden Mehmet Ali Efendi'nin oğludur. 1902 yılında Mülkiye Mektebi'ni bitirmişti. Tokat mutasarrıflığı, Çanakkale mutasarrıflığı, Kırklareli mutasarrıflığının ardından Mülkiye müfettişliği görevlerinde bulunmuştur. Diyarıbekir valiliğinden sonra Samsun mutasarrıflığı görevine getirilmişti. 2 Ocak 1920 tarihinde Trabzon valiliğine atanmış ve 23 Nisan 1920 de açılan Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Trabzon Mebusu olarak katıldığı bildirilmektedir. Milletvekilliği devam ederken aynı zamanda valilik görevine devam etmişti (Aldan, 2001).

Hamit Bey mülki idare tarihimizin en ilginç karakterlerindendir. Düşündüğünü açıkça korkmadan çekinmeden söyleyen, ülkenin ve milletin çıkarlarını her şeyden üstün gören, yöneticilik mesleğinin haysiyetine söz söyletmeyen ve bunlara aykırı hareket edildiğini görmesi durumunda istifa eden kişilik yapısının olmasından dolayı Hamit Bey'e "Deli" lakabı takılmıştır (Erdeha, 1975).

17 Şubat 1920 tarihinde Hamit Bey valilik görevine fiilen başladı. Ülkenin içinde bulunduğu zor şartlar, ağır geçen kış mevsimi, vatan toprağının dört bir yerden işgal edilmesi gibi tehditler halkın ve Hamit Bey'in telaşına ve üzüntüsüne sebep olmaktaydı. İşgal tehlikesiyle karşı karşıya olan en riskli vilayet Trabzon'du. İngiliz savaş gemileri Karadeniz'in dalgalı sularında dolaşmakta, ara ara Trabzon limanına da yaklaşmaktaydı. Düşmana yakalanmamak için çaba gösteren Mustafa Kemal ve Karabekir Paşalar, tıpkı İzmir'de olduğu gibi Trabzon'da da çareler düşünmekte ve planlar yapmaktaydılar. Bu planlardan birisi Trabzon'da bulunan askeri malzeme ve cephanelerin daha güvenli bir yere nakledilmesi idi. Fakat Hamit Bey, cephaneliğin taşınması durumunda işgalin hızlanacağından korktuğu için cephanenin nakline karşıydı. 3. Tümen komutanı Rüştü Bey'de Hamit Bey'le aynı düşüncededir (Erdeha, 1975).

Kazım Karabekir Paşa ise bu düşünceye katılmamaktaydı. Çünkü ona göre Trabzon her şekilde işgal edilecektir (Karabekir, 2024). 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgal edilmesiyle birlikte Mustafa Kemal, olağanüstü yetkilerle donatılmış millet meclisinin Ankara'da acil koduyla toplanmasını istedi ve 19 Mart tarihinde illere, bağımsız şekilde yönetimleri devam eden sancaklara ve kolordu komutanlıklarına bir genelge gönderdi. Bu genelgeye göre; 15 gün içinde seçimlerin yapılması ve bu seçimler esnasında yönetimi en büyük mülkiye amiri yürütecekti. Bu genelgenin uyum esaslarına göre bazı vilayet ve sancaklar seçimlerini gerçekleştirdiler. Fakat bazı vilayet ve sancaklarda bazı sebeplerden dolayı seçim yapılamamıştır (Erdeha, 1975).

Seçimin yapılamadığı illerin başında Trabzon gelmekteydi. Vali Hamit Bey, Mustafa Kemal'e gönderdiği telgrafta; sahil kesiminde seçim yapılacak ortamın olmadığını belirtmişti. Seçim yapılamamasından dolayı Ankara'daki Millet Meclisine Trabzon mebus gönderemedi. Bu olay meclisin üzerine hem içMücadele'de hem de dışMücadele'de gölge düşürdü. Mustafa Kemal, 26 ve 31 Mart tarihlerinde Kazım Karabekir'e iki buyruk gönderdi. Seçimlerin zorla da olsa yapılması istenmiştir (Karabekir, 2024).

18 Nisan 1920 tarihinin sabahında iki drivnavt, bir kruvazörden oluşan İngiliz donanması Trabzon limanında hazır bekliyordu. Önceden gelen torpidolarda donanmanın bir parçasıydı. İngilizlerin Donanma Komutanı, Hamit Bey'le zırhlıda görüşerek isteklerini bildirdi. Boztepe'ye yerleştirilmiş iki büyük topun kendileri tarafından imha edilmesini, İngiliz askerlerinin yarın sabah şehir merkezinde geçit töreni yapmasını, bugün akşam İngiliz asker ve subaylarının şehirde gezmesini ve Ruslara ait olan metruk Emlakların geri verilmesini istiyordu. Hamit Bey, bu isteklerin hepsini reddederek, İngiliz askerlerinin kesinlikle şehre çıkmalarına izin vermediğini eğer böyle bir şeye teşebbüs edecek olurlarsa silahla karşılık vereceğini bildirilmiştir (Karabekir, 2024).

Trabzon'da seçimler geç başlamasına rağmen bir hafta gibi kısa bir sürede neticeye erdirildi. 22 Nisan 1920 de tamamlanan seçimlerde Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nce aday gösterilen kişilerin hepsi seçimi kazandı. Gümüşhane'den eski mebus Hasan Fehmi ve Rıza Bey, Kelkit'ten Alemdarzade Ziya, Şiran'dan İmamzâde Mustafa, Torul'dan Üçüncüzâde Mehmet; Rize'den ise İbrahim Şevki, Doktor Abidin ve Hemşinli Hoca Necati meclise temsilci olarak gönderildi. Kazanan

vekillerin hiç birisi yol şartlarından, genel güvenliğin olmamasından ve sahil açıklarında İngiliz gemilerinin devriye atmasından dolayı meclisin açılışına yetişememiştir (Akbal, 2010).

Vali Hamit Bey seçimlerin ertelenerek yapılmasına sebep olarak; İngiliz donanmasına ait gemi ve torpillerin Trabzon kıyılarında gösteri yapmasını, Trabzon meydanına asker ve bando takımını çıkararak Türklere meydan okumasını, bu olaya engel olabilmek için İngiliz donanma gemisine tek başına gidip komutana konuştuğunu ve isteklerini reddettiğini anılarında göstermiştir. Ayrıca böyle bir karışıklık anında seçim yapılmasının halk tarafından tereddüt edilerek karşılandığını, seçim yapılması halinde İngilizlerin müdahalesine hız kazandıracak olmasını ve bunun hem Trabzon hem de Anadolu nezdinde tehdit oluşturabileceğini belirtmiştir. Halkın bu heyecanına karşılık seçimlerin yapılmasını zorlamanın, halka karşı ısrarcı olmanın sağlıklı ve doğru sonuç alınamayacağını ifade etmiştir. Nitekim İngilizlerin karışıklık olmadan Trabzon'da müdahale edilmeyeceğinin Hamit Bey'e söz verilmesinden dolayı seçimler ileri ki tarihe ertelenmiştir. Çünkü seçimin yapılması Trabzon'da karışıklıklara sebebiyet verebilirdi (Orhun vd. 1969).

Hamit Bey'in İstanbul hükümetine karşı olduğu ve bu minvalde hareketler içerisine girdiği anlaşıncı İstanbul hükümeti tarafından görevden el çektirildi. Yerine ise; Trabzonlu Albay Hacı Muhittin Bey atandı. Trabzon-Samsun sahil hattının korunması için padişah yanlısı bir vali atandı. Bu duruma en büyük tepkiyi Kazım Karabekir verdi. Çünkü atanan yeni vali hem padişah yanlısı hem de Birinci Cihan Harbi'nde Kafkas Seferi sırasında kendi emrinde Tümen Komutanlığı yapmış ve başarısızlıklarından dolayı geri hizmete alınmıştı. Trabzon gibi önemli bir vilayete vali yapılmasına göz yumamamıştı (Erdeha, 1975).

3 Mayıs 1920 tarihinde Hamit Bey'e Mustafa Kemal tarafından bir telgraf ulaştırıldı. Bu telgrafta Hamit Bey'in mebus seçilmesine rağmen izinli sayılarak Trabzon vilayetinin yönetiminin başında olması gerektiği yazıyordu. Bu sebeple Hamit Bey Büyük Millet Meclisi'nden izinli sayılarak Ankara'ya gitmemiş ve Nemlizade Sabri Bey'de hastalığını ve ameliyat olması gerektiğini gerekçe göstererek Meclis çalışmalarına katılmak üzere Ankara'ya gitmemişlerdi. Bu durum, Ankara'ya gitme hazırlıklarında olan diğer mebusları endişeye sevk etti. Fakat Gümüşhane vekillerinin Trabzon'a gelerek oradaki vekillerle Ankara'ya yola çıkacak olmalarından dolayı diğer vekillerin gitmekten başka çareleri kalmadı. Ancak

Trabzon mebuslarından Eyüpzade İzzet Bey ve Gümüşhane Mebusu Ziya Bey eşkıya pususuna düşürülerek hayatlarını kaybettiler. Balıkesirli Hasan Çavuş çetesi soyguna kalkışmış fakat ölenlerin mebus olduğunu anlayan eşkıyalar diğer mebuslara dokunmadan kaçmışlardır (Eken, 2008).

Ölen milletvekilleri için yapılan cenaze merasimleri sırasında Trabzon limanına demirleyen Amerikan gemilerinden inen askerler çeşitli fotoğraflar çektiler ve toplanan büyük kalabalıkların heyecanına tanıklık etmişlerdir (Karabekir, 2024). İki mebusun eşkıyalar tarafından öldürülmesi ülke genelinde büyük üzüntü meydana getirdi. Dedikodu ve iftiraların ardı arkası kesilmiyordu. Ankara'ya ulaşan haberler neticesinde Mustafa Kemal 12 Mayıs 1920 tarihinde Kazım Karabekir'e gönderdiği telgrafta Hamit Bey'in tavırlarından ve eylediği muamelelerden dolayı görevinin bıraktırılması gerektiği ve Hamit Bey yerine 3. Tümen Komutanı Rüştü Bey'in valiliğe vekâlet etmesi belirtiliyordu. Bu telgrafa karşılık bir gün sonra Karabekir Paşa, Hamit Bey'in valilik görevini bırakarak yerine Rüştü Bey'in getirilmesinin doğru bir karar olduğu fakat yolda öldürülen iki mebusun halk nezdinde büyük bir üzüntüye sebep olduğu ve Hamit Bey'in de mebus olmasından dolayı bir müddet daha Trabzon'da bırakılması gerektiğini ifade etmiştir (Erdeha, 1975).

Hamit Bey var gücüyle çalışmasına rağmen, Trabzonlu eşraftan bazılarının suyuna gitmediği ve tekerlerine çomak soktuğu için birtakım şikâyetlere ve iftiralara maruz kalmıştır. Her ne kadar Millî duygular Trabzon'da yüksek olsa da aynı zamanda İttihatçılık ve Bölgecilik görüşlerinden etkilenen Trabzonluların sayısı az değildi. Ayrıca Enver Paşa'nın Trabzon'a getirilerek Millî Mücadele'nin lideri yapılmak istenmesi ve bu sayede İttihatçılığı tekrardan yükseltmek niyetinde olanlar vardı. Hamit Bey'in aleyhinde olanlarda onu da aynı görüşte gösterme algısını oluşturdular ve bu sayede başarıya ulaşarak Hamit Bey'in Trabzon valiliğinden azledilmesine sebep olmuşlardır (Aldan, 1990).

Trabzon'la Ankara arasında yapılan yazışmalar Hamit Bey'e olan kuşkuları arttırmaktaydı. Hamit Bey'in devletin ve milletin çıkarları doğrultusunda Ankara Hükümeti'ne tavsiye de bulunması Ankara tarafından hoş karşılanmıyor valinin yetkilerini aşarak hem Mustafa Kemal'e hem de meclise iş öğretiyor kanaatini oluşturmuştur (Eken, 2008). Bu olaylar neticesinde 23 Haziran 1920 tarihinde Rüştü Bey vali vekilliğine başlamıştır (Akbal, 2010). Rüştü Bey'in yöneticilik kabiliyeti Hamit Bey gibi değildi. Hamit Bey Mülkiyede eğitim almış, mesleğinin derinliklerini

bilen, küçük yaşlardan itibaren çekirdekten yetişmiş bir yönetici idi. Görevden ayrılırken de Rüştü Bey'in bu işin üstesinden gelemeyeceğini belirtmiştir (Erdeha, 1975).

Bir müddet sonra aynı kanıya Kazım Karabekir'de varmıştı. Nitekim 5 Ağustos 1920 tarihinde Dâhiliye Vekâletine; Bolşeviklerin Trabzon vilayetine saldıracaklarını, bir takım eylemlerde bulunacaklarını bu sebeple siyasi tecrübesi olan, yönetim becerisi olan ve siyasi entrikaların üstesinden gelebilecek olan Millî Meclise bağlı, basiretli bir valinin Trabzon'a tayin edilmesi gerektiğini ifade eden telgrafi ulaşmıştır. Karabekir Paşa bu telgrafta ayrıca; Vali Vekili Miralay Rüştü Bey'in askeri işlerinin çok olduğu siyasi işlerine yeteri kadar vakit ayıramadığı belirtilmiştir. Bu sebeple; akıllı, basiretli, becerikli bir yöneticinin Trabzon'a vali olarak gönderilmesi istirham edilmiştir (Karabekir, 2024).

Karabekir'in bu isteği Ankara Hükümeti tarafından kabul edilmedi. Çünkü o tarihte Ankara Hükümeti Trabzon'u yönetecek, ileriye görebilen, siyasi ve idari becerisi olan validen çok güvenilir bir valinin orada olmasını istemekteydi. Rüştü Bey, Ankara'yı sırtından vurmayacak, arkadan iş çevirmeyecek güvenilir bir yönetici idi (Erdeha, 1975).

Hamit Bey'in 24 Eylül 1920 tarihinde Trabzon'a yeniden vali olarak atanmasıyla Rüştü Bey'in görev süresi dolmuş oldu. Rüştü Bey komutanlık görevine geri döndü ve paşalığa yükseltildi. Vali Hamit Bey Trabzon'a gelince ilk iş olarak şehrin ileri gelenleriyle toplantı düzenledi ve burada Ankara'da çalışan Büyük Millet Meclisi'nin vatanın ve milletin bekası için çalıştığını ve Ankara'ya mebus olarak çalışmaya gittikten sonra daha iyi anladığını ifade etmiştir (Eken, 2008).

Doğu harekâtı sebebiyle Erzurum Valiliği büyük öneme sahip olmuştu. Hamit Bey Erzurum Valiliğine, Rüştü Bey'de Erzurum Kolordu Kumandan Vekilliğine tayin edildi. Birlikte Trabzon'dan ayrılan Rüştü ve Hamit Beyler 15 Ekim 1920 tarihinde Erzurum'da göreve başladılar. Erzurum valiliğinden sonra Kastamonu valiliğine atanan Hamdi Bey daha sonra dâhiliye vekâleti müsteşarlığı ve Adana valiliği görevlerinde bulunmuştur. 1923 yılında görevinden azledilen Hamit Bey Trabzon'a gelerek gazetecilik yapmaya başladı ve 1926 tarihinde kaleme almış olduğu bir yazısından dolayı İstiklal Mahkemesinde yargılandı ve beraat etti. 1928 yılında ani vefatı sevenlerini derinden yaralamıştır (Erdeha, 1975).

2.1.2.2. Tokat Mutasarrıfı Mehmet Atıf (Tüzün) Bey

Mehmet Atıf Bey, Arhavi'nin Kemerköprü Köyü'nde 1885 yılında dünyaya gözlerini açmıştır. Babası eski kadılardan İbrahim Şevki Bey'dir. 1911 yılında Mülkiyeden mezun olmuştur. Atıf Bey 23 Nisan 1920 tarihinde 115 milletvekilinin katılımıyla açılan Büyük Millet Meclisine mebus olarak katılır. Meclis'in ilk toplantısında Meclis İdare amirliğine seçilerek göreve başlar. Daha sonra İçişleri Bakanlığı personel Müdürlüğüne getirilir. Mahalli İdareler Genel Müdürü iken Mustafa Kemal'in yanına çağırıp; Sivas'ın Çamlıbel ve Yenihan ilçelerindeki isyanı haber edip, isyancıların subaylarımızı şehit ettiğini, top ve tüfeklerimize el koyduklarını bu sebeple isyanın Tokat'a sıçrama ihtimaline karşılık olarak kendisini Tokat Mutasarrıflığına uygun görmesiyle Atıf Bey'in mülki idare amirliği başlamış olur (Aldan, 2001).

Atıf Bey Paşa'nın odasından ayrıldığı esnada Sivas mebusu Emir Paşa ile denk gelir. Kendisinin Tokat Mutasarrıflığına atandığını öğrenince çok sevinir. Çünkü Tokat Livası, Sivas Valiliğine bağlıdır. Bir gün sonra Emir Paşa ile yola çıkan Atıf Bey yolda konakladıktan sonra diğer gün Yozgat'a ulaşırlar. Mutasarrıf vekili Muhasebeci Hikmet Bey ile isyana hazırlığı içerisinde olduğu istihbaratına sahip oldukları Çapanoğlu Celal Bey ve kardeşi Halit Bey'in durumunu ve nerede olduğunu görüşürler. Hikmet Bey bu konu hakkında bilgisinin olmadığını belirtir. Bunun üzerine Mutasarrıf Necip Bey ile evinde görüşürler ve hasta olup-olmadığını hasta değil ise niçin vekâletini muhasebeciye bıraktığını sorarlar. Necip Bey ise zor zamanlarda yöneticilik yapamayacağı için evine çekildiğini ifade eder. Atıf Bey sinirli bir şekilde o halde istifa etmeniz gerekmiyor mu diye soru sorar ancak sorusu cevapsız kalır. Yolculuklarına devam eden Emir Paşa ve Atıf Bey'ler Çayırözü denilen bir Çerkez köyüne varırlar. Köy İmamı kendi evinde Çapanoğlu Celal ile 30 civarında atlısını misafir ettiğini belirterek onları da davet eder ve daveti karşılıksız kalmaz. Emir Bey Çapanoğlu ile yaklaşık üç saat süren alevli bir tartışmaya dönüşür. Atıf Bey'in yanına döndüğünde; Çapanoğlu'nun, "Müslümanların Halifesi olan Padişah Efendimize isyan etmişsiniz. Ankara'da kongre düzenleyerek Sultanımıza başkaldırmışsınız. Ben Hilafet Ordusunun komutanıyım. Asker toplama işim bittiğinde Ankara'ya gelip meclisi başınıza yıkacağım" sözlerini aktarmıştır (Aldan, 1997).

Tokat'a ulaşan Atıf Bey, ilk iş olarak Çapanoğlu'nun isyan ettiğini, kuvvet topladığını İstanbul Hükümeti tarafından gönderiler fetvaların köylerde dağıtıldığını ve ivedilikle önlem alınması gerektiğini hem Kolorduya hem de Ankara'ya bildirmek olur. Ankara'nın yavaş davranması sebebiyle isyancılar güçlenir ve yaklaşık 500 kişiyle Yozgat'ı işgal edip yönetimi ele geçirirler. Kadı Efendiyi Liva Mutasarrıflığına getirirler. Altı gün boyunca Yozgat isyancıların yağmasıyla karşı karşıya kalır. Yozgat isyanını Çerkez Ethem bastırır. Çapanoğlu'nun adamları kaçarlar. Kadı Efendi Çerkez Ethem tarafından asılır. Yozgat'ı terkeden Çapanoğlu Tokat'a gelerek Postacı Nazım olarak bilinen Eşkîya Nazım ile bir araya gelerek kuvvetlerini birleştirirler ve o çevreye korku salarak eşkıyalık yaparlar. Postacı Nazım; birliklerinden ayrılan Eratların askere gönderilmeyeceklerini, vergilerin kaldırılacağını halka bildirir. Çapanoğlu Halit Bey ile birleşen kuvvetler Zile'yi işgal ederler. 5. Kafkas Fırkası Komutanı Cemil Cahit Bey'in desteğiyle Zile isyancılardan temizlenir. İsyancıların çıkardığı yangınlar sebebiyle bin kadar ev bir o kadar dükkân ve üç tane cami küle dönerek kullanılamaz hale gelmiştir. Zile olayından sonra köylere kaçan isyancılar halka olmadık eziyetler yapmışlardır. Yakalanan; Çapanoğlu Halit, Postacı Nazım ve Zile Müftüsü İstiklal mahkemesinin kararıyla darağacına gönderilir. Atıf Bey milletvekilliği görevine dönmeyi tercih ettiğinden dolayı 5 Ekim 1920 tarihinden Tokat'tan ayrılarak Ankara'ya dönmüştür (Aldan, 2001).

2.1.2.3. Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey

Mustafa Kemal Bandırma Vapuru ile Samsun'a giderken Sinop Limanına uğramış ve Anadolu'ya yapılacak yardımların bu liman üzerinden yapılabileceğini ya da İtilaf Devletleri'nin eline geçerse hangi olumsuz durumların olabileceğini yerinde değerlendirmiştir (Aksoy, 2020).

Sinop Mutasarrıflığına yeni atanan Mazhar Tevfik Bey'de Bandırma Vapurunda idi. Mazhar Tevfik Bey'in gemide olduğunu öğrenen Mustafa Kemal Paşa, hukuk mektebini bitirmiş, Üsküdar'da polis müdürlüğü yapmış donanımlı mutasarrıfla görüşme gerçekleştirmiştir. Hürriyet ve İtilaf Cemiyetine meyli olan Mazhar Tevfik Bey Paşa ile görüşükten sonra Millî Mücadele'ye destek vereceğini bildirmiştir. Paşa'da bunun üzerine Mazhar Tevfik Bey'e güvendiğini göstermek ve

ileri zamanlarda iletişim ve irtibat kurabilmek için özel bir şifre vermiştir. 18 Mayıs tarihinde kendisini karşılamaya gelen Sinoplularla kucaklaşmış ve gemide çok değerli bir yolcu olduğundan Sinoplulara bahsetmiş ve şehre davet etmelerini istemiştir. Ancak Mustafa Kemal pek çok arkadaşı gibi yolculuğun meşakkatinden dolayı rahatsızlanmıştır. Üzülerek Sinopluların davetine icabet edememiş ve Sinoplulardan özür dilemiştir (Dinamo, 1986).

Makama geçen Mazhar Tevfik Bey'i zorlu günler bekliyordu. Ateş çemberi yanmaya ve her yeri yakmaya hazır halde bekliyordu. Özellikle İngilizlerin bu bölge üzerinde büyük planları vardı. Maşa olarak da himaye ettikleri Rumları kullanmaktaydılar. Birinci Cihan Harbi'nde Ruslar destek verirken şimdi de İngilizlerin ve Yunanlıların kanatlarının altında girdiler. İzmir'in işgal edilmesi Rumlara psikolojik fayda sağlamıştı. Pontus Rum Devleti'ni büyük bir heyecanla kurmak istemişlerdir (Okur, 2019).

Mutasarrıf Mazhar Tevfik Bey'in görev süresi içinde yaşadığı önemli olaylardan bir tanesi Canik eski mebusu Osman Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesi olayına dâhil olmasıdır. Bindiği geminin alabora olması tehlikesiyle karşı karşıya geldiğinden dolayı Sinop limanına demirleyen gemiden karaya ayak basan Osman Bey, Mazhar Tevfik Bey'e sığınmış ve kendisini koruyup kollamasını istemiştir. Bunun üzerine Samsun'da İngiliz temsilciliği görevini üstlenen Yüzbaşı Solter iki kere Sinop'a gelmiş ve Mazhar Tevfik Bey'i tutuklamak, Osman Bey'i de İstanbul'a göndermek istemiştir. Ancak Yüzbaşı, Mazhar Tevfik Bey'i hükümet konağında bulamamıştır. Öğleden sonra konağa gelen Mazhar Tevfik Bey, Solter ile görüşerek Osman Bey'in hasta olduğunu iyileşir iyileşmez İstanbul'a göndereceğini beyan eden imzalı kâğıdı Solter'e vermiştir (Dinamo, 1986).

Mazhar Tevfik Bey İstanbul Hükümetinin emirlerinin tersine hareket etmiştir. Mazhar Tevfik Bey Millî Mücadele'den yana olmuş ve bu minvalde çalışmalar içinde ve düşüncede olmuştur (Demir, 2019). Mazhar Tevfik Bey, 21 Ekim tarihinde Osman Bey olaylarından dolayı İstanbul Hükümeti tarafından görevinden azledilmiştir (Eken, 2008)

2.1.2.4. Giresun Kaymakamı Nizamettin Bey

Giresun'da Metropolit Lavrentios, Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğunu belirtirken diğer yandan Giresun'a ayak basan Yunan Kızıl haç ekibi ve Samsun Metropoliti Yermanos ile Pontus bayrağının altında fotoğraf çekilmiştir. Böylelikle Metropolit Lavrentios 'un gerçek niyeti olan Pontus sevdası açıkça ortaya çıkmıştır (Çapa, 1987).

Giresun'da kaymakamlık görevini zorlu şartlar altında ifa eden Nizamettin Bey vatanın felahı için önce müdafaa-i hukuk cemiyetin içerisinde yer almış daha sonra ise Millî Mücadeleye destek vererek ülkenin kurtuluşu ermesinde büyük rol oynamıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra Giresun'a dönen Osman Bey'i karşılayan heyetin içerisinde yer almıştır (Beyoğlu, Belgelerle Osman Ağa (1883-1923), 1999).

Kaymakam Nizamettin Bey, Topal Osman Ağa olayından sonra 1919 yılının Şubat ayında büyük bir problemle daha karşı karşıya gelmiştir. Mütareke maddelerinin hükümleri uyarınca Giresun'u denetlemek ve bu maddelerin hızlı bir şekilde uygulamaya konulması için Giresun'a İngiliz gemisiyle gelen bir kumandan ve iki subay teftişte bulunmuşlardır. Önce askeri ambara uğrayan bu teftiş ekibi daha sonra Kaymakam Nizamettin Bey'le görüşmüşlerdir. Silahların ve cephanenin neden İstanbul'a gönderilmediğini sorgulamışlar, Rumlara karşı Türkler tarafından bir saldırı ve baskının yapıp yapılmadığını sormuşlar ve Müslümanlara on bin adet silah dağıtıldığını tespit ettiklerini belirterek bir daha ki sefere teftişe değil askerlerle çıkartma yapılacağını belirtmişlerdir. Bu sözlerin üzerine Nizamettin Bey, asayişte bir sorun olmadığını, eğer asayiş ihlal edecek bir olaya varsa hükümetin bununla mücadele edecek kuvvette olduğunu belirtmiştir. Daha önce Giresun'a incelemelerde bulunmak üzere gelen İngiliz Teğmenini şahit göstermiş ve hiçbir şekilde silah dağıtımının gerçekleşmediğini, mütareke maddelerinin uygulandığını, bu gibi dedikoduların Rumlar tarafından bilinçli olarak algı meydana getirmek amacıyla yapıldığını ifade etmiştir (Okur, 2006).

2.1.3. Millî Mücadele'de Akdeniz Bölgesi

Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasıyla bu antlaşmanın 5. 7., 10. Ve 16. Maddeleri doğrudan Mersin Sancağını ilgilendiriyordu. Bu maddelerin

hükümleri; sınırları denetleyecek olan ve asayişini sağlayacak olan askeri birliklerin dışında Türk Ordusu'nun terhis edilmesi, İtilaf Devletleri kendi güvenliklerini tehlikede gördükleri an istedikleri stratejik bölgenin ve şehrin işgal edilmesi, Toroslarda bulunan tünel sisteminin ele geçirilmesi, Hicaz'da, Asir'de, Yemen, Suriye ve Irak'ta bulunan bütün askeri garnizonların müttefik komutanlığını teslim olması şeklindeydi (Ateş, 1999).

Mondros Mütarekesiyle, Birinci Cihan Harbi sona ermişti ancak Anadolu'nun işgal edilme sürecinde ateşi yakan ilk kıvılcım olmuştu. Mustafa Kemal Paşa, 31 Ekim 1918 tarihinde Liman Von Sanders'ten Adana'da ordu komutanlığını devralarak fiilen VII. Ordu Komutanlığı görevini yerine getirmiştir (Ener, 1996).

Ordu Komutanlığını devralan Paşa burada Adana Vilayetine bağlı olan sancakların idarecileri ve temsilcileriyle görüşmüştür. Onlara alınması gereken tedbirleri ve yapması gerekenleri bildirmiştir. 5 Kasım 1918 tarihinde Mersin'e geçen Paşa burada Mutasarrıf ve Jandarma Bölük Komutanı ile görüşerek depolardaki silahların dağ köylerinde yaşayan yerel halka fazlalık cephaneyle birlikte dağıtılmasını istemiştir. Adana'nın ismini İngilizlerin Kilikya olarak kullandıklarını, Suriye sınırının İngilizler tarafından değiştirildiğini ve Mondros Mütarekesi'nin maddelerine muhalefetten dolayı İngilizlerin işgal için hazırlık yaptıklarını Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a bildirmiştir. Ayrıca Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya gönderdiği telgrafta; Mondros Mütareke Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'nin ve halkının düzenini koruyacağı yerde bozduğunu, esenlik ve huzur vereceği yerde kuşu ve sıkıntı verdiğini belirtmiştir. Toros tünellerinin öneminden dolayı buranın mutlaka koruyup kollanması gerektiğini ifade etmiş ve kontrolünün kaybedilmemesi için yapılması gerekenleri öneri halinde sunmuştur (Çelik, 1999).

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Ermeniler Kilikya'ya büyük nüfuslarla göç etmeye başlamışlardı. Niyetleri Kilikya Ermeni Devleti'ni kurmaktı. Ancak yine aynı hataya düşmüşler, emperyalist sömürgeci devletlerin maşası olarak bu hayallerine kavuşacaklarını zannediyorlardı. Bağımsızlık dışardan kazanılacak bir şey değildi. Aksine içerden, özden, gönülden gelerek idealist, vatansever, vakıf insanı olan kişiliklerle kazanılacak bir şeydi. Çukurova'nın topraklarının bereketli oluşu, birkaç aile arasında bu toprakların paylaşılmasına sebep olmuştu. Bu aileler kurmuş oldukları ağalık sistemiyle halk üzerinde Padişah'tan daha etkili idiler. Bu sebeple Padişahlar buradaki toprak ağalarına Paşa unvanı vererek Devlete bağlı

olmalarını sağlamışlardır. Millî Mücadele'nin ilk zamanlarında Adana'da Suphi Paşa, Tarsus'ta Sadık Paşa gibi ağalar Çukurova'ya hâkimlerdi. İşgal kuvvetleri tarihi bir hataya düşerek buradaki ağaların mallarına ve canlarına karşı tacizde bulunmuş böylelikle istemeyerek Çukurova'da Millî Mücadele çalışmalarını başlatmışlardı. Başka bölgelerde tuz ve ekmek ile desteklenen işgal kuvvetleri Çukurova'da kendi elleriyle kendilerini ateşe atmışlardır (Erdeha, 1975).

Mondros Mütarekesi'ne dayanarak İtilaf Devletleri her yere işgal etmeye başlamıştı. Anadolu topraklarını işgale başlayan İtalyanlar 28 Mart 1919 tarihinde Antalya'yı ele geçirmişlerdi. Daha sonra Antalya'nın çevresinde bulunan kazalarda bu işgalden nasibini almıştı. Hem Isparta hem de Burdur'da İtalyanlar tarafından işgal edilmişti (Beyoğlu, 1999).

2.1.3.1. Adana Valisi Celal Bey

Mehmet Celal Bey 1863 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. 1883 yılında Mülkiye Mektebini bitirdi. 1911 yılında Sait Paşa'nın kurduğu kabinede Dâhiliye Nazırlığı, Mahmut Şevket Paşa'nın 1913 yılında kurduğu kabinede ise Ticaret ve Ziraat Nazırlıkları görevlerini ifa etmiştir. Halep Valiliği görevini yerine getirdikten sonra 2 Kasım 1919 tarihinde Adana'da valilik görevine başlamıştır. İşgal altında olan bir ile atanacak valide; Millî duyguların en üst seviyede olması ve aynı zamanda gözünü budaktan sakınmayacak kadar cesur olması, idarecilik mesleğini yerine getirirken geçmiş tecrübelerinden faydalanması, işgalci emperyalist ülkelerin niyetlerini okuma yeteneğinin olması, kültürlerini çok iyi bilmesi ve aynı zamanda bu devletlerin temsilcilerinin karşısında aşağılık duygusuna kapılmadan büyük bir öz güvenle hareket etmesi bekleniyordu. Altı ay gibi kısa bir süre iktidarda kalan Ali Rıza Paşa hükümetinin yaptığı en etkili atamalardan birisi Celal Bey'in Adana'ya Vali olarak atamasının yapılmasıydı. Çünkü bir validen beklenen özellikler fazlasıyla Celal Bey'de vardı. Nitekim Celal Bey'in Adana'ya Vali olarak atanması Millî duyguları yüksek insanların nezdinde büyük sevinç uyandırmıştır (Erdeha, 1975).

Esad Bey'in 2 Kasım 1919 tarihinde görevden el çektilmesinden sonra Celal Bey Adana Valiliğine atandı ve 18 Aralık 1919 tarihinde Adana'ya gelen Celal Bey; olumsuz hava şartları, gök gürültülü sağanak yağmur olmasına rağmen Pozantı

tren garında binlerce Müslüman halk tarafından büyük bir sevinç içinde karşılandı. Halkın beklentileri dâhilinde adımlar atan Celal Bey, büyük bir cesaret göstererek hükümet konağına gitmiş ve konakta asılı olan Fransız bayrağının derhâl indirilmesini istedi. Celal Bey'in kararlılığını ve cesaretini gören işgal komutanı genel vali Bremond bayrağın indirilmesini fakat sadece Pazar günleri asılı kalmasını istedi. Bunun üzerine Celal Bey, tepkisini Pazar günleri hükümet konağına gitmeyerek ortaya koymuştur (Ener, 1996).

Bremond, Celal Bey gibi Millîyetçi ve vatan sevdalısı bir kişinin Adana'ya vali olarak atanmasından son derece rahatsız olmuştu. Celal Bey'i Alman sevdalısı bir vali olarak nitelendiren Bremond onun vali olarak atanmasının kendileri açısından Kilikya üzerinde pek çok olumsuz olay meydana getireceğini, kendi çıkarlarıyla uyuşmayan eylemlerin zuhur edebileceğini ifade etmişti. Tren garını hıncahınç dolduran insanların gözlerinde ki mutluluk, Celal Bey'in Adana'ya gelmesiyle halkta oluşan motivasyon artışı ve binlerce insanın attığı sevinç tezahüratları Bremond 'un ümitsizliğe düşmesine sebep oldu. Adana'ya gelen Celal Bey'in Fransız memurları tanımaz tavırları ve onları muhatap kabul etmemesi, ayrıca gelişinin üzerinden yaklaşık 2 gün geçmesine rağmen Fransızları ziyaret etmemesi gibi durumlardan dolayı Bremond'un yakınmasına neden oldu. Celal Bey'in Bremond'la iş birliği içerisinde bulunmaması, Bremond'un haksız eylemlerine şiddetle karşı çıkması ve vatan sevdasından dolayı Bremond tarafından Celal Bey'in görevden uzaklaştıracak çalışmalar içerisine girmesine neden olmuş ancak başarıya ulaşamamıştır (Kütükçü ve Cankut, 2023).

1920 senesinin ilk aylarında Kuvayı Millîye Urfa ve Maraş sancaklarında mücadelesini arttırarak batılı devletlerle savaşmaya başladı. Fransız ve Ermeni kuvvetleri ağır bir yenilgiye uğratıldı. Bu savaşın başarıya ulaşmasıyla 11 Şubat 1920 tarihinde Maraş bölgesi düşmandan temizlendi. Sulh konferansı düzenleyen Fransızlar, Urfa ve Maraş yöresinde saldırıların durdurulması halinde İstanbul'u Osmanlı yönetimine bırakacaklarını ifade ettiler. Bu teklif Osmanlı yönetimi tarafından olumlu karşılanırsa da Mustafa Kemal tarafından şiddetle reddedildi. Çünkü Mustafa Kemal Paşa, Misak-ı Millî sınırlarına dâhil olan bir karış toprağın bile düşmana verilmesinin uygun olmayacağını düşünüyordu. Hatta, Fransızların güneydoğu Anadolu topraklarını terk etmedikçe Kuvayı-ı Millîye tarafından şiddeti günden güne arttırılacak saldırılara hazır olmalarını ifade etti. Fakat 16 Mart 1920

tarihinde İstanbul'un işgal kuvvetleri yönetimine geçmesi Fransızlarla mutabakat yapılması hakkındaki ümitleri yok etti. Bu olayın moral bozukluğu ve Maraş'ın kurtarılmasıyla oluşan yüksek motivasyondan dolayı Sinan Tekelioğlu kuvvetleri kuzeyden, Emin Arslan Bey'in yönetimindeki kuvvetler ise batıdan Adana'ya doğru harekete geçti. Emin Arslan Bey himayesindeki 500 kişilik Kuvayı Millîye kuvvetleri Silifke ve Mersin'i Ermeni çetecilerden ve Fransızlardan temizleyerek Tarsus'a doğru yürüdüler. Tekelioğlu himayesindeki kuvvetler ise 30 Martta Karsantı bucağında, 1 Nisanda Karaisalı ilçesinde düşmanı yenilgiye uğrattı. Böylelikle Millî Mücadele'ye uzun süre karargâhlık yapan Karaisalar'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Millî Mücadeleci Saadettin Beybaba kaymakamlık görevine getirilmiştir (Erdeha, 1975).

5 Nisan 1920 yılında Damat Ferit'in dördüncü kez sadrazam olunca Dürriyade Abdullah şeyhülislamlığa getirildi. Damat Ferit, Dürriyade eliyle fetva çıkarılmasını emretmiş ve bu fetva Kuvayı Millîye'ye destek veren ve fiilen görev üstlenenlerin öldürülmesini içeriyordu. Düşman devletler tarafından çıkarılan bu fetvanın okunması için Bremond ve Defieu tarafından Ulucami'de toplantı düzenlendi ve şehrin ekâbiri davet edildi. Bu fetva binlerce kopya edilerek şehrin dört bir tarafındaki insanlara dağıtıldı. Vali Celal Bey ise kendisine resmi bir yazı gönderilmediğini ifade ederek fetvanın okunması esnasında camide yer almadı. Celal Bey'in camide olmayışı bu durumun ehemmiyetini kaybettirdi. Dahası Celal Bey, Dürriyade'nin fetvasına karşı fetva yayımlatarak İstanbul fetvasını iyice önemsiz hale getirdi ve bu fetvanın başarıya ulaşmasını engellemiştir (Ener, 1996).

Vali Celal Bey'e gelen 27 Mayıs 1920 tarihli telgrafta vali vekilliğinin Mektupçu Süleyman Bey'e bırakması ve İstanbul'a dönmesi isteniyordu. Celal Bey bunun üzerine 30 Mayıs tarihinde Adana valiliğinden ayrılarak Mersin'e geçti. Bu durumu haber alan Mustafa Kemal, Celal Bey'e bildiri göndererek kendisini Adana Valisi olarak tanıdığını ifade etti. Derhâl Adana'ya görevinin başına dönmesini istedi. Ancak Celal Bey dönmesine rağmen büyük bir Fransız mukavemetiyle karşılaşmıştır (Erdeha, 1975).

Osmanlı Hükümeti'nin 2 Kasım 1919 da Vali olarak Celal Bey'in Adana'ya atanması General Allenby'nin emrine aykırılık arz ediyordu. Emre aykırılık durumu başkomutanlığa bildirilmiş olmasına rağmen bir sonuç vermedi. Celal Bey Almanya'da Bonn'da eğitim görmüş Fransızlara karşı olan bir kişiliğe sahipti.

Adana'da binlerce insanın sevgi seline mazhar olmuş şekilde karşılandı. Celal Bey Adana'da Suphi Paşa'nın partisine üye olarak çalışmaya başladı. Millî Mücadele yanlısı eski mebus Suphi Paşa ve kardeşi Kadri Bey, Tarsus'ta Sadık Paşa ve Hakkı Bey Fransızların derhâl Adana ve çevresini terkedip gitmelerini istiyorlardı. Celal Bey bu kişilerle dirsek temasına girmişti. Fransız memurlarını tanımamış ve General Defieu 'ya hakaret içeren notlar bile ulaştırmıştı. İşte bu nedenlerden dolayı Fransızların ve emperyalist güçlerin istek ve baskılarıyla Celal Bey Adana Valiliği görevinden İstanbul Hükümetince el çektilmiştir (Ener, 1996).

Celal Bey daha sonra İstanbul'a dönmüş ve 1921 ile 1922 tarihleri arasında İstanbul Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra İstanbul Reji Müdürlüğü yapmış ve bu görevini ifa ederken hayatını 11 Şubat 1926 yılında kaybetmiştir (Erdeha, 1975).

2.1.3.2. Feke Kaymakamı Saim Bey

1893 yılında Adana'nın Kozan ilçesinde hayata gözlerini açan Saim Bey, Diyarbakırlı Şükrü Bey'in evladıdır. Şükrü Bey İstanbul'a eğitim için gelmiş ve bu sırada Atiye Hanım ile tanışmış ve evlenerek eğitim hayatına kaldığı yerden devam etmiştir. Birçok yerden görev yapan Şükrü Bey Kozan'a bucak müdürü olarak atanmıştır. Kozan'ın en büyük sorunu içecek su kaynaklarının yetersiz kalması ve eldeki suyun da aşırı kireçli olmasıdır. Kozan Dağı'nın eteklerine kurulu olan bu bucağın ikliminin aşırı kurak ve nemli olmasıyla birlikte bu şehirde yaşam iyice zor olmaktadır. Yaylaya çıkan Kozan halkına bu ailede eşlik ederek yaylaya çıkmıştır. Çevre ve iklim şartlarına ilerlemiş yaşları da eklenince önce annesini daha sonra babasını kaybeden Saim ağabeyi İskender Efendi'nin ve eniştesi Kozan Mahkeme Baş Kâtibi Zekeriya Efendi'nin maddi ve manevi destekleriyle eğitim hayatına devam edebilmiştir. Abisinin, babam gibi devlet adamı olsun arzusuyla yetiştirilmiştir. Bu sebeple erken yaşta okuma yazma öğretilmiş okula erken gitsin diye yaşı 3 sene büyütülmüştür. 1910 tarihinde İstanbul Hukuk Fakültesini kazanmıştır (Delikoca, 2016).

Birinci Cihan Harbi'nde Kafkas Cephesi'nde yedek subay olarak vatan savunması yapmış ve savaşın sona ermesinden sonra memleketi Kozan'a dönmüştür. Bu savaş esnasında birkaç defa yaralanmış ve üsteğmen rütbesiyle ordudan

ayrılmıştır. Bu sebeple kendisine Harp Madalyası ile Liyakat Madalyası da taltif edilmiştir (Delikoca, 2016).

Saim Bey, şehri işgal eden kuvvetlerin gözaltına aldıkları şahıslardan para istendiğini duymuş ve bu olay üzerine Kozan Komiseri Ahmet Hamdi Bey'e zorla aldığınız bu paraların defterini tutun. Çünkü zorla aldığınız bu paraların ve diğer yaptığınız zulümlerin hesabını bu millet sizden misliyle soracaktır diye tehditler savurmuş aynı zamanda Bremond'a tehditler savurduğu gerekçesiyle gözaltına alınmış ve Adana dışına gönderilmiştir (Onar, 2002).

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Saim Bey, Ankara ile iletişime geçmiştir. Adana hakkında Cemal Paşa'dan öğrendiği bilgileri Mustafa Kemal'e iletmiş ve istihbarat vermiştir. Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ile görüşen Saim Bey'e Paşa tarafından Yıldızeli ve Bozkır kaymakamlığı teklif edilmiş ancak Saim Bey işgal altında olan memleketi Kozan'a dönmeyi arzu etmiştir (Delikoca, 2016).

Ali Şadi Bey'in kız kardeşi ile nişanlanan Saim Bey böylelikle Hüseyin Avni Bey ile bacanak olmuştur. Bacanağı Hüseyin Bey'in girişimi ve referanslarıyla Şerafettin Bey'den boşalan Feke Kaymakam Vekilliği'ne atanmıştır. Kozan'ın düşman işgalinden kurtarılmasından dolayı Kozan'da bulunan Doğan Bey Feke'ye geçerek Saim Bey ile bir görüşme gerçekleştirir. Haçin'deki çetelerin bozguna uğratıldığı haberini alan Doğan Bey cepheye kuvvet takviyesi yapabilmek için kendisine önerilen Saim Bey ile Haçin'de mücadele ve destek vermesi için irtibat kurar. Bu görüşmeden sonra Haçin'e giden Saim Bey kaymakamlığı bırakmış ve Milli Mücadeleye destek vermiştir (Onar, 2002).

16 Ekim 1920 de Haçin Ermeni isyancılarından temizlenmiş ve bu olaydan sonra; Kars, Feke ve Kozan'da Kuvayı Millîye'nin ilk teşkilatlanmasını gerçekleştiren ve tohumlarını atan Haçin Kaymakamı Üsteğmen Saim Bey'dir. Saim Bey, Kars ve Haçin'de oluşturmuş olduğu askeri güçlerle Mamure'ye gelmiş ve Mamure'ye gelen bu birliklere Ceyhan kuvvaları da dâhil olmuştur. Andırlı, Kadirli ve Kozan'dan tahliye olan hükümlülerden bir birlik kuran Osman Tufan Paşa bu askeri birlikleri birleştirmiş ve başına da komutan olarak Saim Bey verilmiştir. Kuzeyden ve doğudan Mamure'yi abluka altına alan Saim Bey'in birlikleri Gâvur ve Domuz Dağlarını aşarak Mamure'yi gözetlemeye başlamışlardır. Milis kuvvetlerinin komutanları olarak görev yapan Topaloğlu Halil ve Recep Efendiler, Osmaniye ve

Toprakkale'nin yönetiminin ele geçirilmeden Mamure'nin zaptının zor olacağını savunmuşlardır (Çamurdan, 1966).

Saim Bey, Abdüssamed Bey'e emrindeki askerle beraber tren hattını takip eden telgraf ve telefon tellerinin kesilerek düşman kuvvetlerinin birbiriyle olan iletişimlerini kesmelerini, Kars'tan intikal eden askeri birlik ile beraber Mamure'ye doğru ilerlemeleri gerektiğini ve devriye gezen askerler ile ikişerli olarak nöbet tutan askerlerin kurşun atılmadan etkisiz hale getirilmelerini emretmiştir. Binaya kurşunun etki etmeyeceğini bilen Saim Bey en önde gitmeyi ve peşinden de askerlerin gelmesini istemiştir. 15 Kasım'da baskın olacağının farkına varan Fransızlar Osmaniye'den ve Mamure'den top atışlarını başlatarak Millî Mücadelecileri püskürtmeyi amaçlamıştır. Tren makasçısının olduğu yerden makineli tüfeklerle ateş açılması neticesinde Saim Bey ateşkes istemiştir. Ülek ente Müslim diye bağırın Saim Bey'e cevap olarak elhamdülillah denmiş bunun üzerine Ya ahi. ene Müslim taal ya ahi. Diye bağırın Saim Bey'in sözlerinden dolayı Arap, Ermeni ve Fransız askerlerinin arasında kargaşa çıkmıştır. Bu kargaşayı fırsat bilen Mevlut Çavuş, kendilerine makineli tüfeklerle saldıran askeri birliklerin üzerine bomba atmıştır. On buçuk tonluk topu patlatmışlardır. Karşı hamle olarak düşman tarafından atılan bomba Saim Bey'in kucağında büyük bir gürültüyle patlamış ve Saim Bey şehit olmuştur. Hurşit Onbaşı'nın Saim Bey'in şehit düştüğü haberini vermesiyle kuvvacılar geri çekilmek zorunda kalmışlardır (Akıncı, 1995).

2.1.4. Millî Mücadele'de Ege Bölgesi

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. İzmir'in işgal edilmesi aynı zamanda Ege Bölgesi'nin de fiilen işgal edilmesinin ilk adımı manasına gelmiştir. Mondros'un; İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden herhangi bir stratejik yeri işgal edebilir maddesi uyarınca İzmir işgal edilmiş ve bu işgalin hukuki kaynağı da 7. Maddeye dayandırılmıştır. İzmir limanından karaya ayak basan Yunan kuvvetleri yerli Rum halkı tarafından büyük sevinçle karşılanmış, askerle tezahüratlarla desteklenmiştir. Rumlar dizlerinin üstüne çökerek Yunan askerlerine sevgi ve minnetlerini göstermiştir. Kiliselerden çanlar yüksek seslerle çalınarak hem askerlere hem de yerel Rumlara motivasyon kaynağı olmuştur. Kilisenin papazları askerleri öperek onları kutsamışlardır (Shaw & Shaw, 2010).

İşgalci Yunan kuvvetlerine karşı sistemli ve bir komutana bağlı olarak bir direniş olmamasına rağmen Venizelos ayağına kadar gelen tarihi fırsatı değerlendirmek istedi ve bu sebeple işgali İzmir’le sınırlandırmanın bu fırsatı tepmek olduğunu düşünerek itilaf devletlerinin izni olmamasına rağmen Yunan güçlerine tüm Ege Bölgesi’ne ve Anadolu’nun içlerine kadar yayılarak işgallere devam etmelerini emretmiştir (Baytok, 1970).

Venizelos’un emrini yerine getiren kuvvetler, Ege Bölgesi’ne ve Anadolu’ya yayılmaya başlamışlar küçük çaplı direnişle karşılaşsalar da birçok mühim yerleşim yerlerini direniş olmadan işgal etmişlerdir. 22 Mayıs’ta Menemen’e ulaşan Yunan güçleri Menemen tren garında kaymakamın, pek çok memurun ve şehrin önde gelen ekâbirinin ellerinde Yunan bayrakları ve çiçek buketleri ile karşılanmışlardır (Midillili, 1993).

İşgal ettikleri yerlerde kendilerine direnen Yunan kuvvetleri halkı tahmin edilemeyecek zulümle sindirmeye çalışmışlardır. Her ne kadar Manisa’da Akhisar’da Menemen’de Yunanlılara karşı direnilmese de bazı bölgelerde Yunan güçlerine direnilmiş ve Yunanlılarda bu direnişlere karşılık; yağmalama, yangın çıkarma, gasp, tecavüz gibi kötü eylemlere başvurmuştur.

Kendilerine direnen Aydın vilayetinde yaşayan insanların yaşlarına bakmadan karakolun önünde sıraya geçirerek kurşuna dizmişlerdir. Kimini kuyuya atmışlar kimini de toplu olarak gömmüşlerdir (Özkan, 2007).

Aydın’da namusuna büyük önem veren Arap Hacı Hafız Efendi’yi evinin bahçesinde öldürmüşler ve Hacı Murat Ağa’nın gelinine defalarca tecavüz etmişler ve kadının ölümüne sebep olmuşlardır. Onlarca insanın evine zorla girmişler, zorla girdikleri evlerdeki kadınları ve kızları yanlarında götürerek cebren içki içirmiş ve daha sonra nefsi arzularını bu kadınlarla tatmin etmişler ve nihayetinde en sonunda bu kadınların hepsini öldürmüşlerdir (Yalazan, 1994).

Ege Bölgesi’nde düşmana karşı halkı örgütleme görevi Celal (Bayar) Bey’e verilmiştir. Celal Bey, Galip Hoca ismiyle tüm egeyi dolaşmış buralardaki halkta Millî direniş şuurunun oluşmasında ve oluşan şuurun aynı zamanda eyleme geçmesi için büyük çabalar vermiştir. Kuvayı Millîye hareketinin oluşması için gayret göstermiş, sivilleri, askerleri, din adamlarını ve o şehrin önde gelen ailelerini sürece

dâhil ederek bağımsızlığa gidecek olan yolun açılma sürecini hızlandırmıştır (Bilmez, 2004).

2.1.4.1. Aydın (İzmir) Valisi (Sakallı) Nurettin Paşa

Millî Mücadele başladığında İzmir, Aydın Vilayetinin merkezi konumunda olan bir şehirdir. Millî Mücadele'nin başladığı tarihteki Aydın Vilayetini bugünkü Aydın iliyle karıştırmak yanlış olur. Bugünkü Aydın ili o tarihte liva olarak yönetime bağlıydı. Merkezi İzmir şehri olan Aydın Vilayetine, Aydın livası ile Manisa ve Denizli livaları da yönetim olarak bağlıydı. Yani, Aydın Vilayetine; İzmir, Manisa, Aydın ve Denizli illeri liva olarak bağlıydı. Millî Mücadele açısından değerlendirildiğinde, İzmir'in stratejik bir önemi vardır. Kurtuluş Savaşı'nın somut olarak kazanıldığının bir göstergesidir. İzmir düşman işgalinden kurtarıldığı vakit, Anadolu'nun düşman işgalinden kurtarıldığı vakittir. İzmir'in kurtuluşu Anadolu'nun kurtuluşudur. Hatta çoğu kitap Millî Mücadele'yi 15 Mayıs 1919 İzmir'in işgaliyle başlatmakta, 9 Eylül 1922 İzmir'in kurtuluşu olarak ifade etmektedir. İzmir, Ege Bölgesinin can damarı, Anadolu'nun nefes alması için kapılarını açan kadim bir şehirdir. Bandırma demir yolu hattıyla İstanbul'a, Alaşehir ve Aydın demir yolları ile Anadolu'ya açılan kapıdır (Erdeha, 1975).

Mehmet Nurettin Bey, 1873 yılında Bursa'nın önde gelen ailelerinden Konya aşiretine bağlı Müşir İbrahim Paşa'nın oğlu olarak dünyaya gözlerini açtı. Askeri liseyi bitirmiş ve ardından 1893 yılında teğmen rütbesiyle Harp Okulundan mezun olmuştur. 1895 yılında önce üsteğmen daha sonra yüzbaşı rütbesine yükselmiştir. Osmanlı-Yunan Savaşına gönüllü olarak katılmış ve Anadolu'nun pek çok yerinde ve bölgesinde çeşitli memuriyet görevlerinde bulunmuştur. 1901 de binbaşı, 1907 de yarbay ve ardından 1908 yılında albay rütbesiyle görevini ifa etmeye devam etmiştir. Bakırköy'de (Makriköy) ve Küçükçekmece'de kaymakamlık yapmıştır (Taş, 2024).

İzmir'de vali olarak görev yapan Rahmi Bey bu görevden ayrılınca o dönem Aydın'da olan Nurettin Paşa 25 Ekim 1918 de İzmir'e gelerek vali vekilliğine başlamıştır. 6 Kasım 1918 tarihinde İzmir limanına yanaşan İngiliz savaş gemisini gören Rumlar, sevinç gösterilerine başlamışlar gemiyi bir kurtarıcı olarak görmüşlerdir. Gemi kumandanı Binbaşı Diskon karaya ayak basarak Vali Vekili Nurettin Paşa ile görüşmek istemiştir. Kıyıya gelen komutanı sırtlarında siyah

cübbeleri ve ellerinde tepsi içinde ekmek ve tuz ile kiliselerin papazları karşılamıştır. Yunan bayrağının donatılmadığı ne dükkân ne de ev kalmıştır. Bu duruma tepki gösteren Türkler ile Rumlar arasında arbeye çıkmış ve pek çok Türk dövülerek hakarete uğramıştır. Bu olayların üzerine Nurettin Paşa; İzmir limanına yanaşan gemiyi gören Rum halkının kanuna aykırı olarak Yunan bayrağı açtıkları ve izinsiz gösteri yaptıkları görülmüştür. Yasa dışı olarak yapılan bu eylemlere karşı polisin müdahale edeceği ve savcılık makamının kovuşturmayaya yer vereceği bildirisini yayınlamıştır. Ancak bu bildiriye rağmen Rumlar azgınlıklarını arttırarak devam ettirmiştir. İzmir'e Vali Tahsin Bey'in 8 Kasım 1918 tarihinde asaleten atanması üzerine Nurettin Paşa'nın görevi sona ermiştir (Erdeha, 1975).

İzmir'in işgal edileceğini bu sebeple Paris'te birtakım toplantılar yapıldığı ve bu toplantılarda fikirlerin tartışıldığı istihbaratını alan İstanbul Hükümeti, İngilizlere fazla güvendiklerinden dolayı bu olaya ihtimal vermiyorlardı. Ancak ülkede çıkan gazeteler İzmir'in her an işgal edilebileceğini, bugün olmazsa mutlaka yarın olacağını, bu sebeple halkın teyakkuzda olmasını sağlamak ve umutları ile azimlerini diri tutmak için sürekli yayınlar yapmaktaydılar. Basın faaliyetleri neticesinde İzmir ve yöresinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlandı. Bu cemiyetler halkı uyanık tutmak ve olası bir işgalde koordineli bir mücadele destek olma görevlerini benimsemişlerdi. İzmir'in işgalinden takriben 4 ay önce vali olarak atanan Nurettin Paşa da halkın şuurunu açık bırakmaya, beklediği olası bir işgale karşı halkın moralinin ve motivasyon yüksek seviyelerde olması için çalışmalar yapıyordu. Türkleri muhtemel bir işgale karşı örgütleyen Nurettin Paşa, İzmir Rum Metropolitide Hrisostomos tarafından Müttefik İşgal Kuvvetleri komutanlığına şikâyet edildi. Bu şikâyet üzerine İngilizler İstanbul Hükümetine baskı kurarak Nurettin Paşa'nın görevden alınmasına sebep oldular. Görevden alınan Nurettin Paşa'nın yerine Kolordu komutanlığına Ali Nadir Paşa, valiliğe de Kambur İzzet Bey getirildi (Türkmen, 2001).

Sakallı Nureddin Paşa, Mîsâk-ı Millî kararlarını gerçekleştiren; Mustafa Kemal Paşa, Bekir Sami, Rauf Bey, Nureddin Paşa, Cevat Paşa, Kâzım Karabekir Paşa, İsmet Paşa, Ali İhsan Paşa, Muhiddin Paşa, Refet Paşa, Cemil Paşa, Nuri Paşa, Selahattin Adil Bey, Halit Bey, Hasan İzzettin Bey, Kâzım Paşa, Şehit Hazım Bey' gibi siyasi ve askeri ekibin bulunduğu 17 kişilik komuta heyetinin ilk dört komutanı arasında yer almaktadır. (Taş, 2024).

2.1.4.2. Denizli Mutasarrıfı Faik (Öztrak) Bey

Mustafa Faik Bey, Tekirdağ Malkara Bidayet Mahkemesi Başkâtiplerinden Ali Rıza Efendinin oğlu olarak 1883 yılında Malkara’da dünyaya gözlerini açmıştır. 1906 yılında Mülkiye Mektebini bitirmiş ve Anadolu’nun pek çok yerinde öğretmenlik, kaymakamlık ve mutasarrıflık görevlerini başarıyla yerine getirdikten sonra 31 Ekim 1918 tarihinde Denizli Mutasarrıflığına tayin edilmiştir. Yunanlıların İzmir’i işgali sırasında bu görevde olması Faik Bey’e pek çok sorumluluk yüklemiştir. İzmir’i işgal eden Yunanlıların Anadolu’nun içlerine doğru işgal için yola çıkmasından dolayı, Faik Bey Denizli ve civarında yerel halktan oluşan silahlı güç oluşturmuş ve bu emperyalist işgalci kuvvetlere karşı direniş sağlamıştır (Aldan, 2001).

Millî Mücadele ile ilgi olarak Denizli’nin ciddi anlamda ilk eylemleri İzmir’de başlamıştır. Vilayet Valisi ve aynı zamanda Kolordu komutanı olan Nurettin Paşa’nın birkaç münevver genç ile kurduğu İzmir Müdafaa-ı Hukuk ve Redd-i ilhak Cemiyeti 17 Mart 1919 yılında İzmir’de toplanacak olan kongreye; Balıkesir, Aydın ve Denizli’nin delegelerini göndermelerini istemiştir. Bu kongreye gitmek üzere; Denizli merkez müftüsü Ahmet Hulusi Efendi, Belediye Başkanı Hacı Tevfik, Tavaslızade Mustafa Yusuf Bey yola çıkmışlar ve kongreye katılmışlardır. Belirtilen tarihte başlayan kongrede Wilson ilkeleriyle uyuşmayan emperyalist ve işgalci ülkeler protesto edilmiş ve Balıkesir, Aydın ve Denizli’de Müdafaa-ı Hukuk ve Redd-i ilhak Cemiyeti’nin ivedilikle kurulmasına karar verilmiştir. Denizli delegeleri de derhâl Denizli’ye dönmüşler ve çalışmalara başlamışlardır (Tütenk, 1949).

Denizli merkez müftüsü Ahmet Hulusi Efendi’nin başkanlığında İzmir’de kongreye katılıp geri dönen heyet, İzmir’de alınmış bulunan kararlardan dolayı Denizli Mutasarrıfı Faik Bey ile de görüşmüşlerdir. Denizli Sancağına idari olarak bağlı olan; Acıpayam, Buldan, Sarayköy, Tavas ve Çal’da kamuoyu oluşturmak, halkı uyandırıp bilinçlendirmek ve halktan destek görmek amacıyla mitingler düzenlemişlerdir. Yapılan bu mitingler İstanbul Hükümeti tarafından benimsenmemiş aksine hoş karşılanmamıştır (Hayta, 1994).

Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’i işgal etmesinin ardından İzmir Redd-i ilhak Cemiyeti ile İzmir Belediyesi Denizli’ye bir telgraf yollamış ve bu

telgrafla İzmir'in işgal edildiği haberi verilmiştir. Denizli Mutasarrıfı Faik Bey bu telgraf ile İzmir'in bulunduğu hali öğrenmiş ve hiç vakit kaybetmeden acil olarak; Denizli Askerlik Şubesi Başkanı Miralay (Albay) Tevfik Bey'e, Müftü Ahmet Hulûsi Efendi'ye, Belediye Başkanı Hacı Tevfik Bey'e ve şehrin ileri gelenlerine haber vermiştir (Toker, 1973).

Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmesinin üzerinden yaklaşık dört saat geçtikten sonra halkta Millî duyguları uyandırmak için Denizli'de ilk protesto mitingi düzenlendi. Erken saatlerden itibaren Türk Ocağı önünde, Hükümet Konağının önünde, meserret kahvehanesi, müftülük ve belediye gibi halkın yoğun olduğu yerlerin önünde topluluklar oluşturulmuştur. Bu topluluklar daha sonra köylerden gelenler ile Bayram yerinde bir araya gelerek ellerinde Türk Bayrakları, dillerinde tekbir ile ulu camiden sancağı da alarak belediyeye yürümüşlerdir (Toker, 1973).

Müftü Ahmet Hulûsi Efendi, Belediye Başkanı Hacı Tevfik Bey ve Mutasarrıf Faik Bey belediyenin balkonundaki yerlerini almışlar ve toplanan hazıruna Müftü Ahmet Hulûsi Efendi hitap etmek üzere konuşmaya başlamıştır. Toplanan kalabalığa; İzmir'in işgal edildiğini bu işgale karşı gelmemenin dinimize ve devletimize karşı saygısızlık ile ihanet olacağını, cihat yapılması gerektiğini, silahın, topun, tüfeğin olmamasının Mücadele'den alıkoymaması gerektiği icap ederse taşla sopayla karşılık verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Tütenk, 1949).

Faik Bey, Nazilli cephesinin dağılması ihtimaline karşılık olarak askerin de bu olay karşısında kontrolü eline alamayacağını düşünerek düzenli askeri birlikler kurulana kadar yerel bir örgütün kurulması taraftarıydı. Gerekirse bu örgüt ikinci bir savunma hattı oluşturacaktı. Bunun için en güvenli ve uygun yer Çal ilçesiydi. Bu sebeple halkın elindeki tüfek ve tabancaların toplanmasıyla yaklaşık 800 kişilik bir kuvvet oluşturuldu. Halk ve muhtarlar vatan savunması için bilinçlendirildi (Aldan, 2001).

2.1.4.3. Çal Kaymakamı Fazlı (Güleç) Bey

Mehmet Fazlı Bey, Midilli Adası'nın Morova İlçesinin Efsunlu Köyünde 16 Mayıs 1891 tarihinde dünyaya gözlerini açtı. 1913 yılında Mülkiye Mektebini bitirdi.

Çeşitli yerlerde memurluk ve bucak müdürlüğü yaptıktan sonra 15 Ağustos 1917 tarihinde Çal ilçesine kaymakam olarak atandı (Çankaya, 1969).

Fazlı Bey'in Çal Kaymakamı olarak görev yaptığı 1917 ile 1922 yılları arasındaki dönem Türk Halkının Millî Mücadelesini gerçekleştirdiği döneme denk gelmiştir. Fazlı Bey İzmir'in işgalinden 8 gün sonra Sadarete gönderdiği telgrafta; vatanımızın nadide şehir İzmir'i halkın terk etmeyeceği, koruyup kollayacağı, Osmanlı tebaasını hükümetin muhafaza etmesini beklediği, eğer milleti esir olmaktan koruyacak her türlü faaliyetin maddi ve manevi olarak arkasında duracağını beyan etmiştir. Yine bu telgrafın devamında, Türklerin İzmir'deki Yunan mezalimini öğrenmelerine rağmen adalet duygularından dolayı Hristiyan vatandaşların her türlü hukuku gözeteceklerine dair ant içtiklerini ifade etmiştir. Bu telgraftan dolayı Denizli Mutasarrıfı Faik Bey tarafından takdirle ve övgüyle bahsedilmiştir (Aldan, 1990).

Fazlı Bey, Millî Mücadele döneminde eski ittihatçı; cesaret duyguları yüksek, haysiyeti olan, yaptığı işlerde maharetli olan Necip Bey ile irtibat kurdu ve onunla birliktelik kurarak yedi yüz-sekiz yüz civarında silahlı bir kuvvet oluşturdu. Muhtarlara ve halkı bu konu hakkında bildirerek, düzenli ordu kurulana kadar oluşturulan bu kuvvete destek olacaklarını ifade etti. Denizli Mutasarrıfı Faik Bey, kendisine bağlı olarak görevini ifa eden Fazlı Bey ile ilgili olarak anılarında; Millî mücadeleye gönülden, karşılıksız bir şekilde destek verdiğini, vatanını canından çok sevdiğini, her konuda güvenilir bir dost, arkadaş olduğunu yazmıştır (Aldan, 2001).

2.1.4.4. Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami (Baran) Bey

Bekir Sami Bey; Topkapı Sarayında yardımcı hizmetlerde bulunan Hacı Selim Efendi'nin oğlu olarak Erzurum'da dünyaya geldi. Bekir Sami 1,5 yaşında iken ailesi ile İstanbul'da yaşamaya başladı. 1914 yılında Mülkiye Mektebini bitirdi. Bu mektepte okurken gönüllü olarak Balkan Savaşları'na katıldı. Çeşitli bucaklarda müdürlük yaptıktan sonra 1918 tarihinde Kemalpaşa (Nif) Kaymakamlığına atanmıştır. Bu görevinden takriben bir yıl sonra ise Ödemiş Kaymakamlığına getirilmiştir (Çankaya, 1969).

Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmesinin ardından doğuya doğru harekete geçen Yunan kuvvetlerinin Ödemiş'i de işgal edeceği anlaşıldı. Bu sebeple kaymakamlık makamında vatanını seven, Millî değerleri olan

birkaç münevver ile birlikte toplantı düzenlendi. Toplantıya katılanlar kanlarının son damlalarına kadar Mücadele'den vazgeçmeyeceklerine, takatleri yettikçe vatan müdafaası yapacaklarına dair namus sözü verdiler. Münevverlerin kalemleri değil artık silahları kendini gösterecekti. Ödemiş halkının yiğitçe yaptıkları çarpışmalara rağmen sayıca ve silahça üstün olan Yunan kuvvetleri Ödemiş'i işgal etmiştir (Özkan, 2009).

Yunan kuvvetleri Ödemiş'e doğru ilerlerken Jandarma Komutanı Yüzbaşı Tahir Bey 1500'e yakın silahı yerel halka dağıttı. Bu yerel silahlı güçlerin başında Çakırcalı Efe'nin yakın arkadaşı Gökçen Efe vardı. Bu yerel Millî Mücadele kuvvetleri Ödemiş'e yaklaşık 10 km uzaklıkta olan Hacıilyas-Faka hattında Yunan kuvvetlerine takriben 5 saat savunma gücü göstermiş fakat sayıları ve silahları fazla olan Yunan güçlerinin karşısında fazla mücadele edemeyerek geri çekilmişlerdir. 3 Haziran 1919 tarihinde Ödemiş'i işgal eden Yunan kuvvetleri; Hacıilyas, Kabaköy ve Çatal köylerini ateşe vermişlerdir (Aldan, 2001).

Ödemiş'in işgal edilmesi üzerine Bekir Bey Ödemiş'ten ayrılmış önce Keles'e daha sonra Eşme'ye giderek burada bulunan 17. Kolordunun komutanlığı görevini yürüten Bekir Sami (Günsav) Bey'in emrine girerek Alaşehir üzerinden İstanbul'a geçmiştir. Bursa'ya çekilen Bekir Sami Bey'in yanına gitmiş fakat Yunan kuvvetlerinin Bursa'yı işgal edeceği bilgisi ulaşınca Ankara'ya giderek kolordunun emrine verilmiştir (Özkan, 2009).

Millî Mücadeleyi Galip Hoca ismiyle örgütleyen Celal (Bayar) Bey, Kaymakam Bekir Sami Bey hakkında, herkesin menfaatleri doğrultusunda Yunan kuvvetlerine baş eğdiği, evlerine ve dükkânlarına Yunan bayrakları asarak onlara şirin gözükmeye çalıştığı bir zaman diliminde dik duruşundan taviz vermeyerek, aslan gibi bir yüreğinin olduğunu cesaretiyle göstererek, verdiğim emirleri canı pahasına en güzel şekilde yerine getirmeye çalışarak, vatanın ve milletin namusunu korumak maksadıyla Millî Mücadeleye dâhil olan, Yunan kuvvetlerini Ödemiş yakınlarında ilk kurşunla karşılayan Kaymakam Bekir Sami Bey'i her daim hayırla yâd ediyor, millet adına saygılarımı eksik etmiyorum. Sadece Ödemiş'te değil, vatan toprağının her yerinde canını ve kanını ortaya koymuş olan, İstanbul Hükümetine ve Yunan güçlerine karşı Mücadele'den çekinmeyen Kaymakamımızı takdir ediyorum ifadelerini kullanmıştır (Bayar, 1997).

2.1.4.5. Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem (Akıncı) Bey

İbrahim Ethem Bey, 1889 yılında Selanik Vilayetinin Siroz Sancağına bağlı olan Menlik kazasının Biliçe köyünde dünyaya gözlerini açmıştır. Tüfekçizadeler ailesine mensuptur. 1908 yılında Siroz Mülkiye Mektebini bitirmiştir. 1908 yılında başladığı Selanik Hukuk Mektebini de 1912 yılında bitirerek hem hukuk alanında hem de idarecilik alanında uzmanlığını almıştır. Alasonya yakınlarında 1897 yılında cereyan eden Osmanlı-Yunan Savaşları Millî duygularının ve vatan sevgisinin oluşmasında büyük rol oynamıştır. Öğrencilik yıllarında vilayette kâtiplik yapmıştır. Rumili gazetesinde muhabirlik deneyimi olmuş ve Balkan Savaşlarına gazeteci sıfatıyla katılmıştır. Nahiye müdürlüklerinde bulunmuş ve daha sonra istifa ederek serbest avukatlık görevini icra etmiştir. Balıkesir'in Yunan işgaline uğramasıyla Ankara'ya gitmiş şifre memurluğuna başlamış ve daha sonra Demirci Kaymakamlığına atanmıştır (Oğuz, 2024).

İbrahim Ethem Bey, Millî Mücadele sürecinde Demirci Kaymakamı ve bizzat yerel güçlerden oluşturduğu Akıncılar teşkilatının komutanı olarak, gerilla savaş taktiğini teşkilat ile uygulayarak Yunan kuvvetlerini rahatsız ve huzursuz etmiş, Ankara hattına uzayan savaş alanına Yunanlıların vereceği desteğin hızını keserek takdire şayan hizmetler yapmıştır. Canı pahasına, aç, susuz bir şekilde düşmanla çarpışmıştır. Özverili çalışmalarda bulunmuştur. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa'nın sevgisini ve takdirini kazanmıştır. Akıncı soyadı Atatürk tarafından bizzat İbrahim Ethem'e soyadı olarak seçilmiştir (Aldan, 1990).

2.1.5. Millî Mücadele'de Marmara Bölgesi

Osmanlı Devleti'nin Büyük Cihan Harbi'nden mağlup olarak ayrılmasından sonra Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda olmasından dolayı emperyalist güçler tarafından Anadolu'nun dört bir tarafı paylaşılacak amacıyla işgal edilmiştir. Marmara Bölgesi, İngilizlerin ve Yunanlıların ihtimam gösterdiği bir yer olmuştur. Özellikle İstanbul ve çevresinin kalıcı bir şekilde işgal altında kalabilmesi için Fener Rum Patrikhanesi ile Ermeni Patrikliğine bağlı halktan yararlanılmış ve Ermeni ve Rumların oluşturduğu çetelerden faydalanılarak Türkler Anadolu'ya esir edilmiştir. Bu çetelerin yaptığı zulümler arşı aşınca vatansever Türkler tarafından silahlı milis kuvvetleri oluşturulmuş ve namusu Ekber adına bu çetelerle ve

arkasındaki milis kuvvetler ile mücadeleye girişilmiştir. Böylelikle bu çetelerin zulmünden korunmuş ve Millî Mücadeleye bu kuvvetler tarafından büyük destek verilmiştir (Polat, 2008).

Müslüman Türk halkına, savunmasız Osmanlı halkına eziyet eden her türlü zulmü işleyen Rum ve Ermeni çetelerinin ve dolayısıyla bu çetelerin maddi ve manevi destekçisi İngilizlerin ve Yunanlıların planlarını bozmak, zulmüne son vermek, halkı her türlü eziyet ve cefadan kurtarmak amacıyla oluşturulan Millî güçler gece gündüz demeden mücadelelerine devam etmişlerdir. Bu Millî kuvvetler, Anadolu'nun dört bir tarafında başlayan Kuvayı Millîye hareketiyle ortak hareket ederek vatanın düşman işgalinden kurtulmasında büyük rol oynamıştır. Bu milis kuvvetlerin insan kaynağını ve askerlerini Mondros Antlaşması'nın maddeleri uyarınca dağıtılan Türk ordusunun askerleri ile bu zulümlerden, eziyetlerden yorulan halk oluşturmuştur (Ercan & Bıyıklıoğlu, 1999).

2.1.5.1. Hüdavendigâr (Bursa) Valisi Hacim Muhittin (Çarıklı) Bey

Hacim Muhittin Bey, 10 Ekim 1881 de Uşak'ta, Nevşehirli Ahmet Muhiddin Efendi'nin oğlu olarak dünyaya gözlerini açmıştır. 1904 yılında Mektebi Mülkiyeden başarıyla mezun olmuştur (Ertan, 1967).

Pek çok vilayette memurluk yapan Hacim Muhittin Bey daha sonra çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevini ifa etmiştir. Kaymakamlık görevlerindeki hassasiyetinden ve başarısından dolayı Havran Mutasarrıflığına atanmış ve bu görevde yaklaşık 16 ay kalarak faydalı işlere imza atmıştır. Buradan Balıkesir Mutasarrıflığına tayin olmuş ancak ittihatçı olduğu gerekçesiyle bu görevden alınmış ve İstanbul'a dönmüştür. İzmir'e Yunan kuvvetlerinin ayak basmasıyla başlayan işgal sürecini durdurmak, işgalin Anadolu'ya yayılmasını önlemek amacıyla mücadele hareketlerine önderlik ve koordinatörlük yapmıştır. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Balıkesir mebusu olarak görev almış fakat İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesiyle Ankara'ya geçmiş ve Büyük Millet Meclisi'nde mebusluk görevine devam etmiştir. Meclis açıldıktan bir gün sonra 24 Nisan tarihinde Bursa Valiliği'ne atanmıştır (Aldan, 2001).

Bursa'da ipek üretiminin yapılması bu vilayette hatırı sayılır şekilde ticaret yapan insan zümresini oluşturmuştur. Ticaretlerine zarar gelmesini istemeyen bu

zümre daima İstanbul Hükümeti'nin destekçisi olmuştur. Bursa'da çok sayıda medrese olmasından dolayı din âlimlerinin sayısı da azımsanmayacak dereceye ulaşmıştır. Buradaki ulemanın da İstanbul Hükümeti'nin etkisinde kalmasından dolayı Millî Mücadele'ye tereddütle bakmışlardır. Halkın genel itibarıyla cahil oluşundan faydalanan karşı gruplar hurafelerle Bursa halkının dini duygularını sömürerek Millî Mücadele'ye destek vermelerini engellemişlerdir. Ayrıca Balkanlardan göçen halkın Bursa'ya yerleştirilmesi etnik sorunlara ve çatışmalara yol açmış ve iç güvenliğin tehdit altına girmesine sebep olmuştur. Bursa'da Millî Mücadele'yi destekleyici faaliyetler olmasa da en azından iç ayaklanmalara sahne olmamıştır (Erdeha, 1975).

Bu sebeplerden dolayı Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'ye Bursa'nın destek vermeyeceğini öngörmüş, destek vermiyorlarsa bile Ankara Hükümeti'nin başına bela olmasını istememiştir. Düzce'de çıkan ayaklanmanın da zararları görülünce Bursa gibi önemli bir vilayete Hacim Muhittin Bey özel olarak, bilinçli bir şekilde görevlendirilmiştir. Bursa'da göreve başlayan Hacim Muhittin Bey tutmuş olduğu günlüklere; namuslu, vatansever, fedakâr bir arkadaş olarak yazıp nitelendirdiği Kumandan Bekir Sami Bey ile Kuvayı Millîye ve Millî Mücadele ruhunu diri tutarak Bursa ve çevresinde yoğun bir şekilde çalışmıştır. Köy köy dolaşarak Millî Mücadele ruhunu aşılama çalışmış ve bu sayede Bursa'da ayaklanmaların çıkmasını önlemiştir (Erdeha, 1975).

İkinci Anzavur ayaklanmasını da bastıran Çerkez Ethem, Ali Fuat Paşa'nın Düzce ayaklanmasını da batırmasını istemesi üzerine Bursa'ya gelmiş ve burada Hacim Muhittin Bey ile görüşmüştür. Hacim Bey, Çerkez Ethem'i belediyede misafir etmiş, belediyenin büyük salonunda hep beraber yemek yemişlerdir. Dramalı Rıza'dan dolayı aralarında ufak bir kriz çıksa da tatlıya bağlanmıştır (Ertan, 1967).

Dramalı Rıza, Vali Hacim Muhittin Bey tarafından Damat Ferit'e suikast kurmak ve canını almak amacıyla İstanbul'a gönderildi. Cesaretli, gözünü budaktan sakınmayan Dramalı Rıza daha önce de Akbaş Baskınında büyük katkılar sağlamıştı. Fakat Damat Ferit'i öldürmeye İstanbul'a giden Rıza bir mekânda alkolü fazla kaçırıp ileri geri konuşmaya başlayınca yakayı ele verdi ve idam edildi. Dramalı Rıza'yı idam eden mahkeme aynı zamanda; Hacim Bey ve arkadaşlarını, Damat Ferit, Ali Kemal ve Sait Molla'ya karşı suikast düzenlemek ve gizli örgüt kurmak gibi suçları isnat

ederek idam cezasına çarptırdı. Yine aynı mahkeme, Kurmay Albay Bekir Sami Bey’inde rütbelerinin sökülüp idam edilmesine karar verdi (Çarıklı, 1960).

İngilizler Mudanya ve Karamürsel’e çıkarma yaparak buradaki halka türlü eziyetler yapmakla kalmamışlar aynı zamanda canlarını da almışlardır. Vali Hacim Muhittin Bey ise yaşanan bu üzücü olaylar karşısında İngilizleri protesto etmiş, İngiliz komutana emirler yağdırmış ve Bursa’nın ileri gelenleriyle toplantılar düzenleyerek alınacak olan tedbirler hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur (Erdeha, 1975).

Bütün bu çabalara rağmen Bursa 8 Temmuz 1920 günü Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Bu olaydan sonra Büyük Millet Meclisi kürsüsüne siyah örtü asılmış ve bu örtü Bursa’nın düşman işgalinden kurtulduğu 11 Eylül tarihine kadar kürsüden indirilmemiştir (Çarıklı, 1960).

2.1.5.2. Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı İsmail İzzet Bey

İsmail İzzet Bey 1874 yılında İstanbul’da doğmuştur. Mülkiye Mektebini bitirmiş ve şu anda resmi sınırlarımız dışında kalan Osmanlı kazalarında ve sancaklarında kaymakamlık ve mutasarrıflık görevlerinde bulunmuştur. Son Kudüs Mutasarrıfıdır. Kudüs’ten, Karesi (Balıkesir) Mutasarrıflığına nakledilmiştir (Aytekin, 1994).

Karesi Mutasarrıflığı görevini 14 Ocak 1920 ile 6 Ağustos 1920 tarihleri arasında ifa eden İsmail İzzet Bey, Yunanlıların İzmir’i işgal edip Anadolu’nun dört bir yanına doğru harekete geçmesiyle birlikte, Balıkesir Müdafaa-i Hukuk teşkilatının ve Balıkesir ve yöresinin komutanı olan Kazım (Özalp) Bey’in ricası üzerine görevine devam etmiş ve Millî Mücadele çalışmalarına önemli katkılarda bulunmuştur. Mutasarrıflığa ait evraklar ile hazineye ait paralar Kazım Bey’in emriyle İsmail İzzet Bey tarafından orduya teslim edilmiş ve ordunun ihtiyaçları için kullanılmıştır (Aldan, 2001).

İsmail İzzet Bey, Millî Mücadele yanlısı olduğu gerekçesiyle Damat Ferit Hükümeti tarafından mutasarrıflık görevinden azledilmiş ve bu azil sonrasında Yunan Kuvvetleri tarafından Kuvayı Millîye destekçisi ve üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. Balıkesir, Bandırma ve İzmir’de tutukluluğu yaklaşık iki yıl devam

eden İsmail İzzet Bey, daha sonra kaçarak Millî Kuvvetlere katılmış ve Millî Mücadele için var gücüyle çalışmıştır (Aytekin, 1994).

İsmail İzzet Bey'e İstiklal Savaşı'na verdiği desteklerden dolayı 15 Şubat 1926 tarihinde Büyük Millet Meclisi tarafından beyaz kurdeleli İstiklal madalyası verilmiştir (Aldan, 1990).

2.1.5.3. Biga Kaymakamı Hamdi Bey (Akbaş Kahramanı)

Akbaş Kahramanı olarak tarihe adını kazıyan Kaymakam Hamdi Bey, 1886 yılında Makedonya'ya bağlı Köprülü'de doğmuştur. Bu sebeple Köprülü Hamdi Bey olarak da tarihi kaynaklarda geçmektedir. Çok küçük yaşlarda babası kaybeden Hamdi Bey, dayısı Celalettin Bey tarafından büyütülmüştür. 1910 yılında Mülkiyeyi üstün başarıyla bitirmiştir. 1910 yılının Eylül ayında ilk defa açılan İhtiyat Zabıt Mektebi'ne gönüllü olarak kayıt yaptırmış ve 1912 yılında terhis edilmiştir. Kosova Vilayetinde Maiyet Memurluğu görevini yerine getirirken Balkan Savaşları başlamış ve savaş başladıktan yaklaşık iki ay sonra orduya katılmış savaş sonuna kadar yedek teğmen olarak bilfiil cephede çarpışmıştır. Polis idari şube müdürlüğü, pek çok yerde kaymakamlık görevlerinin ardından 1917 yılının Ocak ayında Edremit'e kaymakam olarak atanmıştır. Başarılı hizmetlerinin ardından Damat Ferit Hükümeti tarafından ittihatçı olduğu gerekçesiyle görevinden alınmıştır. Bunun üzerine Millî Mücadeleci Ali (Çetinkaya) ile Burhaniye Kaymakamı Salim (Özdemir) Bey'in yanında yer almış, bizzat operasyonlara katılmıştır (Aldan, 1990).

Ege Bölgesinin ve Anadolu'nun işgal edileceği söylentileri dolaşıyor ve bu söylentiler halkta büyük üzüntüye ve moral bozukluğuna sebep oluyordu. Bu söylentilerin gerçekleşmesi halinde Ege'nin ve Anadolu'nun pek çok yerinde vatan savunması ve düşmana karşı mukavemet konusunda önlemler alınıyordu. Bu sebeple, 4 Mart 1919 tarihinde; Edremit Kaymakamı Köprülü Hamdi Bey, Burhaniye Kaymakamı Özdemir Salim Bey, Pelitköylü Mehmet Cavit Bey, Muzaffer Süreyya Bey ve Avni İsmail Bey tarafından, "Edremit, Burhaniye ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyeti" kurulmuştur (Çelik, 2007).

Balikesir Kongresi'ne Edremit delegesi olarak katılan Hamdi Bey, Merkez Heyeti'ne seçilerek çalışmalarda yer almış ve bu heyetin almış olduğu karar ile 30 Aralık 1919 tarihinde Biga Kaymakamlığı'na atanmıştır (Aldan, 2001).

Akbaş olarak isimlendirilen bölge; Çanakkale Boğazı'nın Gelibolu tarafında, Gelibolu ile Eceabat arasında kalan kıyıdaki bir yerdi. 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı sırada buradaki cephanelikte; sekiz bin Rus tüfeği, kırk tane Rus ağır makineli, yirmi bin sandık fişek, mermi ile haberleşme ve istihkâm malzemeleri bulunmaktaydı. Cephanelikteki bu malzemeler 1917 yılında çıkan Bolşevik İhtilali sırasında Doğu'da ele geçirilmiş ve daha güvenli olması dolayısıyla burada depolanmıştı. Ancak Mondros'un imzalanmasından sonra buranın yönetimi Fransızlara verilmişti. Türk Askeri ve Subayları da burada görev almaktaydı (Kozanoğlu, 1970).

Emperyalist güçler, buradaki malzemeyi ve cephaneyi Bolşeviklere karşı direnen Wrangel ordusuna vermek istiyordu. Bu cephane ve malzeme bu orduya verildiği takdirde ordu güçlenecek ve Kızıl Ordu'ya saldıracak ve mağlup duruma düşürebileceklerdi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nda bu konuyla alakalı madde olmamasına rağmen bu durum İstanbul Hükümeti'ne bildirilmiş ve Hükümet tarafından kabul edilmişti. 1920 yılının ocak ayında cephanedeki malzemeyi ve silahları almak üzere bir Rus gemisi Gelibolu kıyısına yanaşmıştı (Su, 1984).

Balıkesir cephesinde düşmanla kıran kırana mücadele ediliyor ve düşmanın gücü kırılıyordu. Düşman kuvvetlerinin elindeki silahlar son teknoloji ile üretilen modern silahlardı. Ağır makineli tüfekler aktif bir şekilde düşman tarafından kullanılıyordu. Düşmanın elindeki silahlar, ağır makineli tüfekler, teçhizatlar ve araçlar Millî Mücadele kuvvetlerinin elindekilerle karşılaştırılmayacak kadar fazlaydı ve yeni üretilmişti. Bu olumsuzluklar yetmezmiş gibi, Millî Kuvvetlere destek olarak getirilen silahlar Susurluk dolaylarında Ahmet Anzavur ve adamları tarafından yağmalandı. Ele geçirdiği silahlarla güçlenen Anzavur kuvvetleri, Merkez Heyeti'ni dağıtmak ve oradaki delegeleri öldürmek amacıyla Balıkesir'e yöneldi ve Kazım Bey'in kuvvetlerine direnemeyerek adamları dağıldı ve kaçmaya başladılar. Ahmet Anzavur ise canını zor kurtardı. Millî kuvvetlerin hem Anzavur karşısındaki galibiyeti hem de Yunan kuvvetlerini yer yer mağlubiyete uğratması halkı Kuvayı Millîyeye yönlendirdi ve Millî kuvvetlerin sayısı arttı bu da silah ve cephaneye olan açığı arttırdı (İlgürel, 1999).

Millî Mücadele Kuvvetlerinin cephane ve malzemeye olan ihtiyacının artması, Akbaş Cephaneliğindeki silahların ve teçhizatın ele geçirilmesi fikri akıllara geldi. Ve bu görev; Millî duyguları yüksek, cesareti ve kabiliyeti olan Hamdi Bey'e

verildi. Hamdi Bey’de ilk iş olarak, keşif yapmak için çok güvendiği dostu Dramalı Rıza Bey’i görevlendirdi. Rıza Bey’de güvendiği iki arkadaşını yanına alarak Biga’dan ayrılarak Lâpseki’ye tedbil-i kıyafet ile geldi. Buradan ‘da Umurbey’e geçti ve nahiye müdürü Reşadeddin Bey ile Gelibolu’ya gitti. Dramalı Rıza Gelibolu’da bir hafta kaldı ve burada cephanelik ile ilgili istihbarat topladı. Yataktanenin konumunu, nöbet yerlerini, nöbetçi sayılarını, kıyıya sandalların yanaşması mümkün olan noktaları ve baskın sırasında yardımcı olacak her türlü bilgiyi tek tek not defterine yazdı (Su, 1984).

Akbaş cephaneliğinin yakınındaki köylüler, Fransız askerlerinin ihtiyacı olan; tavuk, yumurta, meyve, sebze gibi gıda maddelerini satıyorlardı. Köylü satıcı kılığına giren Rıza Bey bu ürünleri diğer köylülerden daha ucuza satarak Fransızların güvenini kazandı ve onlarla dostluk kurdu ve cephaneliğe kadar arkadaşlarıyla beraber girmeyi başardı. Cephaneliğin dışındaki bilgilere içindeki bilgileri de ekledi. Miralay Halit Bey’in de baskın sırasında destek vereceğini sözünü aldıktan sonra Biga’ya döndü ve Hamdi Bey ile topladıkları istihbarat üzerinden bir baskın planı hazırladılar. Hamdi Bey’de bu bilgileri gizli bir şifre ile Balıkesir’de bulunan Kazım Bey’e gönderdi (Su, 1984).

Toplanan istihbarat neticesinde baskın planı yapıldı ve vakit kaybeden eylem hazırlığına başlandı. Ortalıkta casusluların olması Hamdi Bey’i tedirgin ediyordu. Bu sebeple baskın için Biga’dan ayrılan Hamdi Bey; Millî duyguları yüksek, vatan sevgisi olan, cesur ve yetenekli kişilerden oluşturduğu yanındaki on dokuz kişiye bile baskından bahsetmedi. Kara Hasan çetesindeki kişileri takip ediyormuş algısı oluşturuldu ve Lâpseki’ye ulaşıldı (Çevik, 2007).

Lâpseki Kaymakamı Hasan Basri Bey, Hamdi Bey’in Mülkiyeden yakın arkadaşıydı. Ona olan güveninden dolayı baskından bahsetti ve kendilerine kayık ve motor temin etmesini istedi. Dramalı Rıza ise Bergos’a (Umurbey) giderek Nahiye müdürü ve karakol komutanına Hamdi Bey’in geleceğini bildirdi. Jandarma komutanı iki askerini asker kaçağı gibi Gelibolu’ya gönderdi ve Halit Bey de bu iki askeri Akbaş Cephaneliğine gönderdi (Kozanoğlu, 1970).

Akbaş Cephaneliğindeki cephanenin Millî kuvvetler eline geçmesi İstiklal mücadelemiz için büyük önem taşıyordu. Plan hatasız bir şekilde işliyordu. Lâpseki Kaymakamı Hasan Basri Bey balıkçıların ve motorcuların kâhyası konumunda olan

Hasip Ağa'yı Hamdi Bey ile tanıştırdı. Hasip Ağa; o yöreyi karış karış bilen, çevresi tarafından sevilip sayılan, cesareti yüksek olan, vatani için gözünü kırpmadan canını verebilecek düzeyde vatan sevdası olan bir kişiydi. Plan doğrultusunda tüm hazırlıklar yapıldı ve saat 22.00 gibi Hamdi Bey ve arkadaşları tane sandala beşerli gruplar halinde bindiler. Eski İskele denilen yerden hareket eden kuvvetleri Hasan Basri Bey ve Hasip Ağa uğurladı. 3-4 saatlik yolculuğun ardından Millî kuvvetler Gelibolu kıyılarına ulaştı. Hamdi Bey dürbünüyle etrafı iyice inceledi ve cephanelikle kendi aralarında yaklaşık bir kilometrelik mesafe vardı. Cephanenin beş yüz metre önünde çadırlar kurulmuştu ve çadırların önünde ellerinde süngülerle nöbet tutan askerler vardı (Aldan, 2001).

Planı arkadaşlarına anlatan Hamdi Bey; nöbetçilere doğru gizlice yaklaşılabilecek menzilin yakalanacağını, nöbet değişimi sırasında toplanan askerlere kendisinin vereceği emir doğrultusunda ateş edileceğini ifade etti. Plan aynen tatbik edildi ve açılan ateş neticesinde nöbetçilerin yarısı yere yığıldı. Sessizlik oluşunca Fransızlara hitaben; silahlarını atmalarını, ellerini havaya kaldırmalarını eğer bu şekilde davranırlarsa kendilerinin onlara zarar vermeyeceğini beyan etti. Şerefının ve namusunun üzerine söz veren Hamdi Bey; teslim olanların zarar görmeyeceğini teslim olmayanların ise diğer istikametten gelen Millî kuvvetlerin açtığı ateş sonucu öleceklerini ifade etti. Bu sözler üzerine bir subay elleri havada dışarı çıktı ve onu diğer askerler izledi böylece Millî Mücadele açısından çok önemli olan bir görev başarıyla yerine getirilmiş oldu ve kan dökülmeden cephaneye ve teçhizat ele geçirilmiştir (Aldan, 1990).

Cephanedeki silahlar ve malzemeler yaklaşık yüz elli kişilik vatansever tarafından kayıklara, sandallara ve motorlara yüklendi. Bu motor ve kayıklar denizde sürekli devriye gezen İtilaf Devletleri'nin gemilerine yakalanmadan Balcılar köyüne ulaşmış ve cephaneyi burada indirmişlerdir. Daha sonra buradaki cephaneye Yenice Köyündeki Yörükler tarafından Çan yoluyla taşınmıştır (Su, 1984).

Türk Millî Mücadele tarihi açısından büyük önem arz eden bu olay sonrasında 61. Tümen Komutanı Miralay Kazım (Özalp) Bey tarafından Heyeti Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bir şifre ile müjde verilmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa Kazım Bey' şifre ile; Köprülü Hamdi Bey'in büyük bir fedakârlıkla ve cesaretle hareket ettiğini, canını dişine takarak mücadele ettiğinden dolayı kendi şanın yaraşır şekilde teşekkür ettiğini, her daim aynı azimle başarıya

ulaşacağını hem Hamdi Bey'i hem de Kazım Bey'i tebrik etmek için acele ettiğini bildirmiştir (Aldan, 1990).

Bu büyük baskından sonra İtilaf Devletleri İstanbul Hükümetine acil bir protesto çektiler. Kazım Bey'i Harbiye Nazırlığından talep ettiler. İstanbul'da Kuvayı Milliye'ye çalıştığı tespit edilen vatanseverler takibe alındılar. Pek çok memuru tutukladılar. Maçka ve İtfaiye kışlalarına baskında bulundular. Bu olaylara Akbaş Baskını sebep olmuştur (İlgürel, 1999).

Akbaş baskınına başarıyla yerine getiren Hamdi Bey, Millî Mücadelenin daha fazla güç kazanması için bazı eylem planlarını harekete geçirmiştir. İlk olarak halkın elinde olan silahların teslim edilmesini istemiş ve silahını teslim etmeyenlerin ağır para cezasına ve gerekirse hapis cezasına çarptırılacağını ifade etmiştir. Hamdi Bey'i seven ve güvenen halk elinde ne kadar silah varsa askerlik şubesine teslim etmiştir. Bu olay neticesinde çevrede sükûn ve huzur sağlanmıştır. İkinci emir olarak, terhis edilen bazı sınıfların Millî Mücadeleye katılmaları olmuştur. Bir nevi seferberlik yapılmıştır. Toplanan bu askerler Akhisar ve İzmir cephelerine sevk edilmiştir. Paraya olan ihtiyaçtan dolayı köyler üzerine salma salınmış ve İstiklal mücadelesi için köylerden para toplanmıştır (Aldan, 2001).

Bu salmaların salındığı dönemde Ahmet Anzavur ortaya çıkmıştır. İlk isyanından sonra bozguna uğrayan Anzavur ilk fırsatta ortaya çıkarak, bu vergileri bahane edip halkı kışkırtmıştır. Kuvayı Millîye'ye karşı olumsuz bir propaganda ile algı oluşturmuş kendisine kuvvet toplamış ve Kuvayı Millîye'ye karşı isyan hareketini başlatarak Biga'yı basmıştır. Hem Anzavur 'un hem de Gâvur İmamın Biga'ya gelerek Hamdi Bey ile çatışmalara girmesi neticesinde durumun ciddiyetini kavrayan Hamdi Bey cephe ve teçhizatı gizledikleri Yeniceköy'e doğru hareket etmiştir. Kazım Bey'e de haber vererek destek kuvvet istemiştir. Yeniceköy'de silah sevkiyatı yapmak üzere bulunan Dramalı Rıza ile birleşmek isteyen Hamdi Bey, İnova'da Gâvur İmam kuvvetleri tarafından yakalanmış ve pek çok eziyete maruz kalmıştır. Yalın ayak yürütülmüş, türlü işkencelere uğramıştır. En sonunda başı gövdesinden ayrılmak suretiyle şehit edilmiş, başı çomağa takılarak, ayakları bağlanarak Biga'da günlerce gezdirilmiştir (Çevik, 2007).

Cesedi başından ayrılan Hamdi Bey beş gün boyunca sokakta kalmıştır. Biga'ya gelen 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa, Biga'da şehit edilenleri hükümetin yanında bulunan caminin avlusuna defnettirmiştir (Su, 1984).

2.1.5.4. Geyve Kaymakamı Hamdi Namık (Gör) Bey

Hamdi Namık Bey 1881 yılında Makedonya'ya bağlı Debre şehrinde dünyaya gelmiştir. 1900 yılında Mülkiye Mektebi'ni bitirmiştir. Bankacılık, kâtiplik gibi memuriyet görevlerinde bulunduktan sonra pek çok yerde tahrirat müdürlüğü ile mutasarrıflık görevlerini yerine getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra çeşitli yerlerde kaymakamlık görevini ifa etmiş ve 1919 yılının Ekim ayında Geyve'ye kaymakam olarak atanmıştır (Selvi vd. 2023).

Hamdi Namık Bey Geyve Kaymakamlığına atandıktan sonra İstanbul Hükümeti ile her türlü ilişki ve iletişimi kesmiştir. Kendi çabasıyla yerel halktan oluşan sivil bir teşkilat kurmuş ve cephede düşmanla savaşmıştır. İstiklal mücadelesi uğruna gece gündüz demeden çalışmıştır. Dişini tırnağına takmış düşmanla çatışmıştır. Verilen her görevi layıkıyla yerine getirmiştir. Her gece yarısı Mustafa Kemal ile görüşen Hamdi Namık Bey direkt olarak Paşa'dan emir almıştır (Aldan, 1990).

Geyve Kaymakamı Hamdi Namık Bey'in en önemli görevlerinden bir tanesi de Millî Mücadeleye katılmak üzere zorlu yollardan gelen, aç susuz, yorgun mücadeleçilere barınma desteği sağlamak, onlara sıcak bir karşılama yaparak karınlarını doyurmak, dinlenmelerini sağlamaktır. Hamdi Namık Bey bu görevi aile bireyleri ile birlikte gönülden yapmaktadır. Misafir olanların arasında; Halide Edip, Adnan Adıvar, Celal Bayar, Yunus Nadi, Hamdullah Suphi ve Bekir Sami Bey gibi yakın tarihe damga vurmuş isimler de vardır. Hatta Yunus Nadi; ayağında külot pantolon, omzunda filinta, belinde fişeklik ve boynunda dürbün olan yakın dostunu tanımakta güçlük çekmiştir. Hamdi Namık Bey, sızmaları önlemek amacıyla Doğançay köyüne bir karakol da kurmuştur. Geyve Kaymakamlığı döneminde Hamdi Namık Bey, Düzce isyanını bastırmak üzere Ankara'dan yola çıkan Tümen Komutanı Mahmut Bey'in ve askerlerinin her türlü ihtiyacını ailesiyle birlikte karşılamıştır. Buradan Bilecik Mutasarrıflığına atandığına dair Ali Fuat Paşa'dan telgraf alan Hamdi Namık Bey, makam peşinde olmadığını, her türlü ihtiyacını

bildiği, bu ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağını çok iyi bildiğini, Geyvelilerin kendisini çok sevdiklerini ve güvendiklerini belirten bir cevapla mukabele etmiştir. Bir müddet daha Geyve’de çalışma arzusunda olduğunu belirtmiştir. Ali Fuat Paşa, Hamdi Namık Bey’in bu isteğini makul karşılamış ve Geyve’de çalışmasına müsaade etmiştir (Aldan, 2001).

2.1.6. Millî Mücadele’de İç Anadolu Bölgesi

Yüzlerce yıl işgale uğramayan Sivas Vilayetinde yaşayan ileri gelenler Millî Mücadeleye ilk başlarda kayıtsız kalmışlardı. Vali ve komutanları izliyorlar onların tavırlarına göre harekete geçmeyi planlıyorlardı. Sivas, 3. Kolordunun merkezi konumundaydı. Sivas’taki 3. Kolordu ile Erzurum’daki 15. Kolordu doğrudan 3. Ordu Müfettişliğine bağlıydı. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa direkt olarak hem Sivas Valisine hem de 3. Kolordu Komutanına emir verme yetkisine sahipti. 21 Haziran 1919 tarihinde Amasya’da alınan karar gereği ilk fırsatta Sivas’ta Millî bir kongrenin yapılması kararlaştırıldı. Millî Kongrenin Sivas’ta yapılmasının sebeplerinden bir tanesi bulunduğu coğrafi yapısıydı. Etrafındaki büyük dağlar doğal kale görevi görüyor, ulaşımı zorlaştırıyordu. Ulaşım olan yerleri de az bir kuvvetle korumak Sivas’ın işgal edilmesini zorlaştırıyordu. Bu sebeple Sivas Anadolu’nun en güvenli vilayetlerinden bir tanesiydi. Ayrıca Mondros Ateşkes Antlaşması’nın 24. Maddesinde ifade edilen altı ilden bir tanesi Sivas’tı. Bu maddeye göre Sivas’ta asayiş ve düzenin bozulması durumunda Sivas emperyalist güçler tarafından işgal edilebilecekti. Bu amaçla Ermeni ve Rum çeteleri karışıklık çıkarmak için var güçleriyle çalıştılar. Zaman zaman jandarmayla çatışmaya girdiler. Bu çeteler Ermeni ve Rum köylüleriyle birlik olup düzeni bozmaya gayret ettiler. Millî Mücadele açısından stratejik önemi olan Sivas’ta düzen zor sağlanıyordu (Erdeha, 1975).

Memleketin her tarafı ateş çemberine döndüğünde Kayseri de bundan nasibini almıştı. Bir yandan Ermeniler, bir yandan Rumlar, diğer taraftan İtilaf Devletleri’nin işgalleri halkta; korku, panik ve ıstıraplara sebep oluyordu. Kayseri’nin güneyinde yer alan Haçın, Ermenilerin kalesi gibi çalışıyor her türlü zulmün hazırlıkları yapıyordu. Memleketin çektiği acı ve ıstıraba kayıtsız kalamayan vatan sevdalısı münevverler “ihtiyat zabitan teavün cemiyetini” kurdular. İlk başlarda yardımlaşma cemiyeti olarak kurulan bu cemiyet daha sonra Kayseri’de Türk Millî şuurunun

oluşmasında büyük katkı sağlamış ve Millî Mücadeleye Kayseri halkının destek vermesinde büyük rol oynamıştır (Kalaç, 1960).

Yunan Kuvvetlerinin Megalo İdea ideallerini gerçekleştirmek için 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmeleri üzerine Anadolu'nun her yerinde açık hava mitin toplantıları düzenlenmeye başlandı. O tarihte Havza'da çalışmalarını gerçekleştiren Mustafa Kemal Paşa, tüm Anadolu'ya bildiriler göndererek protesto amaçlı açık hava mitinglerinin yapılmasını istemiştir (Belen, 1983).

Bu bildiri doğrultusunda Kayseri'de de açık hava mitingleri düzenlenmek istendi. Ancak Mutasarrıf Ali Ulvi Bey böyle bir miting düzenlenmesine izin vermedi. Bu olayın üzerine Aynalı Gazinoda kapalı alanda ihtiyat zabitan teavün cemiyeti tarafından toplantı yapılması kararlaştırıldı. Kayseri halkının Millî Mücadele'ye katılmasında önemli bir yeri olan bu ilk toplantıda Ahmet Hilmi Bey; Türklerin başlarına pek çok musibetlerin geldiğini, nasıl o musibetler atlatıldıysa bugünlerinde atlatılacağını ifade etti. Bu toplantı Kayseri halkının Millî Mücadele yanlısı olmasında büyük rol oynamıştır (Kalaç, 1960).

Mustafa Kemal Paşa'nın 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya gelmesiyle bu vilayetin Millî Mücadelemiz için önemini arttırmıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde de Büyük Millet Meclisi'nin açılması Ankara'yı daha da önemli hale getirmiştir (Erdeha, 1975).

Ankaralılar daima Millî Mücadelenin yanında yer almış, İstiklal Savaşı'nda hakları ödenmeyecek derecede çalışmalar yapmışlardır. Yunan İşgallerini açık hava mitingleriyle protesto etmeleri, İstanbul Hükümeti yanlısı Vali Muhittin Paşa'yı tutuklayarak Sivas'a göndermeleri, İstanbul Hükümeti'nin vermiş olduğu emirleri yerine getirmeyerek tanımadıklarını göstermeleri, Muhittin Paşa tutuklandıktan sonra İstanbul Hükümeti'nin Ziya Paşa'yı vali olarak ataması ve bunun üzerine Ankaralıların direnerek yeni valiyi istememeleri ve Eskişehir'den Ankara'ya yeni atanan Kolordu komutanıyla birlikte geçirmemeleri Ankaralıların Millî Mücadele'ye olan gönülden desteğini açıkça göstermiştir (Atatürk, 2023).

1919 yılının şartları düşünüldüğünde Millî Mücadele'nin sevk ve idaresinin yapılacağı en uygun yer Ankara idi. Anadolu'nun ortasında yer alması, işgal edilen yerlere olan uzaklığı, Antalya ve İnebolu limanları ile bağlantı kurabilmesi, demir yollarından ve telgraf hatlarından fazlasıyla yararlanabilmesi, 20. Kolordu

Komutanlığı'nın burada olması gibi sebeple Ankara'nın merkez olarak seçilmesine sebep oldu. Ayrıca Ankaralıların Millî Mücadele'ye yürekten bağlı olarak her türlü çalışmalara katılabileceklerini göstermeleri Ankara'yı İstiklal Mücadelesinde değerli hale getirmiştir (Özgül, 1994).

Uzun yıllar işgal altına girmemiş olan Konya Vilayetinde Millî Mücadele çalışmalarına halk gereken desteği göstermemiştir. Konyalı Hoca Zeynel Abidin'in önderliğini yaptığı Hürriyet ve İtilaf Partisi ile Teali-i İslam Cemiyeti'nin Millî Mücadele hakkındaki olumsuz propagandaları neticesinde Konya halkı ve eşrafi destek olmaktan ziyade zaman zaman zaman İstiklal Mücadelesine karşı da gelerek aksamalara sebep olmuşlardır. Vali ve kumandanlarında İstanbul Hükümetini desteklemeleri sonucu Millî Mücadele hareketi Konya'da yetim kalmıştır (Erdeha, 1975).

2.1.6.1. Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa

Mehmet Reşit Bey, 1868 senesinde Şam'da dünyaya gelmiştir. Babası bugünkü Yargıtay olan Mahkeme-i Temyiz 'in üyesidir. 1888 yılında Mülkiye'yi bitirmiştir. Mülazımlık, öğretmenlik ve müdürlük görevlerini yerine getirdikten sonra 1906 yılında Serez Sancağına mutasarrıf olarak atanmıştır. Bu görevi devam ederken Paşa (Rumeli Beylerbeyi) unvanını kazanmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyesi olarak aktif olarak çalışmalara katılmıştır. 20 Temmuz 1908 tarihinde Yıldız Sarayı'na telgraf çekerek Meşrutiyetin ilan edilmesini istemiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra; Edirne, Cezayir, Manastır, Ankara ve Kastamonu'da Valilik görevini ifa ettikten sonra 1916 yılında yapılan seçimlerde Ergani mebusu seçilerek Mebuslar Meclisine girmiştir. Mayıs 1919 tarihinde Sivas'a vali olarak atanmış ve 11 Haziran'da Sivas'ta valilik görevine başlamıştır (Aldan, 2001).

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basması, Millî Mücadele'nin başlangıcı kabul edilmiştir. Bu tarihten önce çok konuşulmayan Sivas Vilayeti, Paşa'nın Samsun'dan Anadolu'ya doğru geçip Millî Mücadeleyi başlatmasıyla Millî Mücadelenin merkezi konumuna oturmuştur (Yıldırım, 1996).

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan Kuvvetlerinin İzmir'e ayak basıp halka zulmetmeye başlaması, Anadolu'nun her bölgesinde olduğu gibi Sivas'ta da büyük tepkiyle karşılanmış ve halk tarafından protesto edilmiştir. 17 Mayıs'ta işgale

İzmir'in işgaline karşı miting düzenlenmiş ve bu mitinge yüz binin üzerinde kişi katılmış Yunan Kuvvetleri ve arkasındaki güçler lanetlenmiştir. Sivas halkı hem İtilaf devletlerinin temsilcilerine hem de sadarete telgraflar çekmişler, hukuka aykırı olarak yapılan bu işgalin derhâl son bulmasını istemişlerdir. Yapılan lanet mitinginin ardından Sivas'ın köylerinde ve mahallelerinde yaşayan binlerce halk gün gün İstanbul'a telgraf göndermeye devam etmiştir. Ve Sadarete gönderilen telgraflarda, bu işgalin sorumlusunun hükümet olduğu ifade edilmiş, gereken tedbirlerin alınmadığı, yapılan yanlışların düzeltilmediği sürece madden ve manen mücadele edeceklerinin altı çizilmiştir. 17 Mayıs tarihinde Damat Ferit istifa etmiş fakat hükümet kurma görevi yine Damat Ferit'e verilmiştir. Hala işgallerin son bulmadığını gören Sivashlılar 22 Mayıs'ta ikinci bir miting düzenlemiş ve telgraf göndermeye İstanbul'a devam etmişlerdir (Selvi, 2004).

Anadolu'nun her tarafında protesto mitingleri devam ederken, Mustafa Kemal 25 Mayıs'ta Havza'ya geçmiş ve 28 Mayıs tarihinde "Havza Genelgesi'ni" kolordu komutanlıklarının marifetiyle valiliklere ve mutasarrıflıklara göndermiştir. Dolayısıyla Sivas Vilayetine de ulaşan Havza genelgesi ile protesto ve mitinglerin şevkle ve aşkla yapılması istenmiş, halkın heyecanından hiçbir şey kaybetmeyerek canla-başla mücadeleye devam etmelerinin desteklenmesi bizzat Mustafa Kemal tarafından arzulanmıştır (Atatürk, 2023).

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919 tarihinde dokuzuncu ordu müfettişi sıfatıyla Samsun'a ilk adımını attığı sırada Sivas'ta Vali bulunmuyordu. Sivas valisi olan İsmail Kemal Bey Ermeni tehcir meselesine müdahil olmuş ve bu sebeple Maraş'ta kurulan Askeri Harp Divanı ile görevinden azledilmişti. Vali bulunmayan Sivas Vilayetin 'de o dönem hâkimlik görevini yerine getiren Hasbi Efendi vekil olarak valilik yapıyordu. Hasbi Efendi, vatanını seven, Millî duyguları yüksek birisiydi. Ordu Müfettişi sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa tarafından, kolordu komutanlıklarına ve valiliklere gönderilen telgraf Sivas Vali Vekili Hasbi Efendi'ye de ulaşmıştı. İzmir'den Manisa ve Aydın'a doğru ilerleyen Yunan Kuvvetleri Mustafa Kemal'i ziyadesiyle rahatsız ediyor ve bu sebeple göndermiş olduğu telgraf ile vatanın bütünlüğünün muhafazası ve Millî tepkilerin alenen verilmesi için protestoların daha fazla sayı ve daha fazla heyecanla yapılması gerektiği ifade ediliyordu. Bu telgraf eline geçer geçmez gerekli eylem planlarını hazırlayan Hasbi Efendi, halk ile meydanlara inmişti (Erdeha, 1975).

Sivas'a göç eden Ermeniler' in nüfus bakımından sayıları bir hayli fazlaydı ve çok sayıdaki bu Ermeniler, yapılan Millî uyanış ve direniş mitinglerinden rahatsız olmuşlardı. Rahatsız olan bu kesimin tepkilerinin yansımaları çok geçmeden Sivas'a ulaşmıştı. İlk tepki Adana'dan geldi ve Albay Demange Sivas'a telgraf göndererek, İzmir'in Yunan Kuvvetleri tarafından işgali dolayısıyla Türklerin Hristiyanları ölümle tehdit ettiklerini, işkence ile zulmettiklerini ve önlem alınmaz ise İtilaf Devletleri'nin Sivas'ı işgal edeceklerini belirtti. Bu olayı derhâl Hasbi Efendi Mustafa Kemal'e bildirmişti. Bu telgraf üzerine Sivas ve çevresinde ayaklanmaların ve karışıklıkların olup-olmadığını soran Paşa'ya Hasbi Efendi, ayaklanma ve karışıklıklardan ziyade yerel halkın bu olaya tepki olarak mitingleri daha coşkulu ve kalabalık yapıldığını ve bu mitinglerden Ermenilerin rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Gelen bu bilgi üzerine Mustafa Kemal, Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'ya, bu olaylar karşısında idarecilerin, halkın ve askerlerin doğru karar verip eyleme geçtiklerini, istiklal mücadelesi ve varoluş-yok oluş mücadelesinde ne şekilde davrandıklarını bildiğini belirtmiştir (Atatürk, 2023).

Kastamonu Valiliği görevini ifa ettikten sonra Meclis-i Mebusan 'da mebus olarak görev yapan Reşit Paşa, 21 Aralık 1918 tarihinde meclisin kapatılmasıyla boşta kalmış ve İstanbul'un rehavet verici havasından kurtulmak için Anadolu'ya gelmiştir. Millî Mücadele'nin başlamasıyla Mustafa Kemal'i yakından takip etmeye başlayan Reşit Paşa, Mustafa Kemal'i tanıdıkça çok sevmiş, güvenmiş ve başarıya ulaşacağına inanmıştır. İttihat ve Terakki Partisi üyesi olan Reşit Paşa, o dönem iktidarda bulunan Hürriyet ve İtilaf Partisi üyesi yakın bir dostunun parti liderlerine teklifiyle Sivas'a Vali olarak atanmıştır (Yularkıran, 2009).

Sivas Vilayetinde göreve başlayan Reşit Paşa, ilk iş olarak asayiş konusunu gündeme aldı. Genel kamu düzeni ve güvenli Reşit Paşa'nın da ifadesiyle bir mülki amirin en başında gelen görevlerinden birisiydi. Sivas Vilayetinde beş yüze yakın anarşist vardı ve asayiş bozmaya yetiyorlardı. Fakat bu haydut ruhlu insanlarla jandarma teşkilatı mücadele etmekte yetersiz kalıyordu. Bu sebeple Mehmet Reşit Paşa, şehrin ekâbiri ve eşrafi ile samimi ilişkiler kurdu. Reşit Paşa'nın Sivas'ta göreve başlamasından bir gün sonra 12 Haziran'da Mustafa Kemal Paşa Havza'da bulunan yönetim merkezi olan karargâhını Amasya'ya taşıdı. Amasya şehri fikir üretme değil harekete geçme merkeziydi. Eyleme geçme amacıyla Mustafa Kemal ve arkadaşları yoğun bir çalışma içerisine girdi. Rauf Orbay, İbrahim Süreyya Yiğit ve

Ali Fuat Cebesoy 19 Haziran tarihinde Amasya'ya intikal etti. Sivas'ın ve Reşit Paşa'nın hayatında kırılma noktası olan "Amasya Kararları" 21 Haziran tarihinde oluşturuldu. Anadolu'nun en güvenli ve korunaklı yeri olan Sivas'ta acil olarak bir kongre düzenlenmesi bu kararlar doğrultusunda alınmış oldu. Vatanın dört bir taraftan işgal edilmesine duyarsız kalan İstanbul Hükümeti, Millî Mücadele ve Uyanışa duyarsız kalamıyor ve düşmana karşı mücadele edenlerle mücadele yolunu seçiyordu. 23 Haziran tarihinde toplanan Bakanlar Kurulu, Mustafa Kemal'i görevden aldı ve bu görevden azledilme olayını Sivas başta olmak üzere Dâhiliye Nazırı Ali Kemal'in imzasıyla diğer vilayetlere de göndermiştir (Erdeha, 1975).

Amasya Genelgesi özetle; vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul Hükümeti üzerine düşen Millî görevleri yerine getirmemektedir. Milletin bağımsızlığı yine millet sayesinde olacaktır. Milletin durumunu duyuracak bir kurula ihtiyaç vardır. Anadolu'nun en güvenli yeri olan Sivas'ta derhâl bir kongre düzenlenmelidir. Bu iş, bir sır gibi saklanmalı, delegeler kimliklerini gizleyerek görevlerini ifa etmelidir. Kongreye katılmak üzere her ilden halkın güven duygusunu kazanmış üç tane delege seçilerek gönderilmelidir. 10 Temmuz'da Erzurum'da doğu illerini de ilgilendiren bir kongre toplanacaktır maddelerini içermiştir (Atatürk, 2023).

Amasya'da Millî Mücadele'nin rotası belirlenirken Erzurum'da da "Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyeti'nin" önderliğinde kongre düzenlenmeye çalışılıyordu. Doğu Anadolu'daki vilayetlerin Ermenilere bırakılacağına konuşulması, Damat Ferit'in bu konudaki ılımlı yaklaşımları ve emperyalist güçlere teslim olması sadece söylenti olmadığını ortaya çıkardı. Bu sebeple İstanbul'da kurulan bu cemiyet doğu vilayetlerindeki Müslümanların haklarını korumak için kurulmuştu ve onlar için mücadele etmekten geri durmamıştır (Kansu, 2022).

Cemiyet'in merkezinden şube açma yetkisi alan Cevat Bey, Erzurum'da faaliyetlerine başladı ve kısa sürede çevre illerle kurduğu bağlantılar neticesiyle kısa zamanda çok yol kat etti. Ermenilere toprak verilmesini engellemek için, diğer illerle özellikle de Trabzon ile ortaklaşa hareket ederek Millî Mücadele'nin yanında yer almıştır (Dursunoğlu, 2000).

Trabzon Vilayeti de Rumlara verileceği tereddüdünü yaşıyordu. Bu sebeple Trabzon'da kurulmuş olan Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de Erzurum'da kongre toplanması için çalışmalarına başladı. 10 Temmuz tarihinde Erzurum'da yapılacak olan kongre için, Mustafa Kemal 25 Haziran tarihinde Amasya'dan ayrılmıştır (Atatürk, 2023).

Mustafa Kemal'in önce Erzurum'a oradan da Sivas'a geçeceğini öğrenen İstanbul Hükümeti, geçişler esnasında Mustafa Kemal'e yardım edebileceğini düşündüğü vilayetlerin valilerini değiştirmeye başlamıştı. Bu sebeple, görevden alınan Ali Seydi Bey'in yerine Elazığ'a Emekli Kurmay Yarbey Ali Galip atanmıştır (Aydoğan, 2000). İstanbul'dan on kişiyle Elazığ'a hareket eden Ali Galip, İstanbul Hükümeti'nin isteği doğrultusunda yol istikameti üzerinde olan Sivas'a uğramış ve burada bir müddet kalmıştır (Atatürk, 2023).

Burada ilk iş olarak Vali Reşit Bey ile görüşen Ali Galip, Mustafa Kemal'in aleyhine algı operasyonuna girişmiş, Millî Mücadele ve İstiklal Savaşı hakkında olumsuz beyanlarda bulunarak Reşit Bey'i etkilemeye çalışmıştır. Reşit Bey'e Mustafa Kemal'i tutuklayıp-tutuklamayacağını soran Ali Galip, Reşit Bey'in verdiği cevap karşısında öfke krizine girmiş; Mustafa Kemal gibi hükümete isyan etmiş bir asiye yakalayıp İstanbul'a teslim etmeyi nasıl kabul etmez nasıl bu işten kaçarsın diye Reşit Bey'i görevinde hassasiyet göstermedi diye eleştirmiştir. Reşit Bey'i vatana ihanet etmekle suçlayan Ali Galip Reşit Bey'in sabır sınırlarını aşmış ve Ali Galip'i odasından kovmasına sebep olmuştur. Reşit Paşa'dan beklediği desteği göremeyen Ali Galip intikam duygusuyla yoğrularak, Sivas'ın en merkezi caddelerine Mustafa Kemal'in; vatan haini, isyan etmiş bir asi, görevinden alındığını ve her an için yakalanarak cezalandırılacağını ifade eden yazılar asmıştır. Bu yazılarla Sivas halkının Mustafa Kemal'e engel olmaya çalışacaklar ve tavır takınacakları beklentisi içine girmiştir (Yularkıran, 2009).

Doktor İbrahim Tali Bey, Mustafa Kemal'e 25 Haziran tarihinde telgraf göndermiş ve Paşa bu telgraf ile Ali Galip'in kendisi aleyhine Sivas'ta çalışmalar içerisinde olduğunu öğrenmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Amasya'dan ayrılarak Erzurum istikametindeki Sivas'a gitmeleri gerektiğini arkadaşlarına bildirmiştir. 25 Haziran'ı 26 Haziran'a bağlayan gece yaveri Cevat Abbas Bey'i yanına çağıran Paşa erken saatlerde yola çıkacaklarını belirterek yaverinden hazırlık yapmasını istemiştir. Amasya Tokat'a gidecek olan Paşa bu yolculuğun güvenlik

amacıyla gizli tutulmasını ve 5. Fırkadan bir piyade birliği oluşturularak Tokat üzerinden Sivas'a gönderilmesini emretmiştir. 26 Haziran'da Amasya'dan Tokat'a gelen Mustafa Kemal Paşa telgrafhanenin kontrol altına alınmasını ve heyetin Tokat'ta olduğunun hiç kimseye haber verilmemesini istemiştir. Tokat'ta bir gece kalan Mustafa Kemal diğer gün Sivas'a hareket etmiştir (Atatürk, 2023).

26 Haziran tarihinde Dâhiliye Nazırı Ali Kemal'in istifa ettiği haberi tüm Sivas'ta yankılanmaya başlamıştır. Hürriyet ve İtilafın Partisi'nin en değerli yöneticilerinden sayılan Ali Kemal'in istifası Elâzığ Valisi Ali Galip nezdinde büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Bu istifadan bir gün sonra Reşit Paşa'nın yanına gelen Ali Galip, Mustafa Kemal'i tutuklamak eskiden vacip ise şimdi farz oldu diyerek Reşit Paşa'ya iş öğretmeye kalkmış, Reşit Paşa'da bunun üzerine hiddetli bir şekilde Mustafa Kemal'i tutuklama yetkisinin olmadığını ifade etmiştir (Yularkıran, 2009).

Mustafa Kemal Paşa, 28 Haziran'da Sivas'tan Erzurum'a doğru bir bayrama denk gelen sabahta yola çıkmıştır. Aynı zaman diliminde Ali Galip'te Elazığ'a gitmek için Sivas'ı terk etmiştir (Erdeha, 1975).

3 Temmuz'da Erzurum'a ulaşan Paşa; Münir Bey, Mazhar Müfit Bey, Hoca Raif Efendi ve Kazım Karabekir tarafından büyük bir kalabalık ve coşkuyla Ilıca denilen mevkide karşılanmıştır (Aydoğan, 2000).

Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi nihayete erdikten sonra, bir problem meydana gelmemesi için bir müddet daha Erzurum'da kalmıştır. Anadolu'da başlayan Millî Mücadele hareketinin örgütlenmesini tamamlamak, Millî Mücadele'ye olan desteği arttırmak ve tüm Anadolu'ya yayılarak Millî Mücadele hareketinin bir an önce başarıya ulaşmasını istemiştir. Bu sebeple, Erzurum'da bulunduğu süre içerisinde Anadolu'daki vilayetlerin sözü dinlenir örnek eşrafına mektuplar göndererek, Erzurum Kongresinde alınan kararlara uygun bir şekilde tüzükte geçtiği şekliyle Millî Mücadele teşkilatlarının kurulmasını ifade etmiştir (Atatürk, 2023).

Bu mektuplara ilave olarak tüm kumandanlıklara ve mülki idare amirlerine ulaştırılmak üzere Mustafa Kemal telgraf göndermiştir. Bu telgrafta, yaklaşan Sivas Kongresi için bir an önce delegelerin seçilerek Sivas'a gönderilmesini istemiştir. Ağustos ayının girmesiyle, Erzurum Kongresindeki başarıyı gören, Millî Mücadele'nin başarıya ulaşması konusunda cesaretlenen ve ümitlenen diğer

vilayetlerde delegelerini seçerek yavaş yavaş Sivas'a göndermeye başlamışlardır. Millî Mücadele hareketine karşı oluşan muhalefet ve çelme takma hareketlerine karşın, şuurlanan ve uyanan halk Anadolu'nun dört bir yanından delegeleri seçerek Sivas'a doğru yola çıkartmaya başlamıştır. Ulaşım imkânlarının kısıtlı ve sınırlı olmasına rağmen, hayat pahalılığı almış başını yürümüşken buna ekonomik krizler ve yokluklar da eklenmişken ve yol ve araç şartlarının çok az olmasına rağmen delegeler kıt imkânlarla kendi çabalarıyla Sivas'a doğru yola çıkmışlardır. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının bu olay ümitlerini ve sevinçlerini arttırmıştır. Bu zaman diliminde Ankara'da 20. Kolordu Komutanı sıfatıyla bulunan Ali Fuat Paşa'da, Sivas'a ulaşmak üzere yola çıkan delegelerin yol güvenliğini sağlamış ve bu delegelerin fikirleri ve görüşleri hakkındaki bilgileri Paşa'ya göndermiştir (Kansu, 2022).

Sivas'ta ise Kongre hazırlıkları büyük bir gayretle devam etmekteydi. Kongrenin bir sorun çıkmadan yapılması gerekiyordu bu da ancak Sivas'ın ileri gelen eşrafının Millî Mücadele'ye destek vermesi ile mümkündü. Sivas'ta sözüne itibar edilir en önemli eşraf Emir Paşa idi. Erzurum'da Temsil Heyetine üye olarak seçilen Bekir Sami Bey ile Emir Paşa'nın yakın bir arkadaşlığı ve dostluğu vardı. Bekir Sami Bey, samimiyetine dayanarak Emir Paşa'nın Millî Mücadele'ye destek vermesini istemiş, Emir Paşa'da arkadaşı vasıtasıyla Millî Mücadele destek veren bir eşraf haline geldi. Özellikle Kolordu ve Komutanlıklara bağlı subaylar müthiş bir gayret göstererek Sivas Halkının ve münevver gençlerinin Millî Mücadele'ye destek vermelerini istiyorlardı. Bu subayların başında Doktor İbrahim Tali ve Rasim Bey gelmekteydi. Yerel halkın şuurlanması için üstün gayret göstermişlerdir (Erdeha, 1975).

Sivas'ta devam eden hummalı kongre çalışmalarına Reşit Paşa bizzat katılmamış ancak muhalefet ederek karşı da çıkmamıştır. Kongrenin yapılacağı binanın hazırlanması esnasında Reşit Paşa Rasim Bey'e, idadi mektebinin kongre yapılması amacıyla hazırlanıp süslendiğini bildiğini ancak bilmezlikten geldiğini ifade etmiştir. Resmi bir dilekçeyle binanın kongre için istenmesi halinde binayı tahsis etmeyeceğini beyan etmiştir. Bu ifadeleriyle Reşit Paşa İstanbul Hükümeti'nin yanında değil Millî Mücadele'nin yanında olduğunu göstermiştir. Ayrıca Reşit Paşa kongreye katılacak delegelerle de yakından ilgilenmiştir (Yularkıran, 2009).

Sivas'ta haftalardır kongre için süren hazırlıkların sonuna gelinmişti. Ağustos ayı boyunca Anadolu'nun dört bir yanından Sivas'a gelen delegeler kongrenin ne zaman yapılacağını soruyordu. Bunun üzerine Paşa, 29 Ağustos tarihinde Erzurum'dan ayrılarak Sivas'a hareket edeceklerini bu sebeple gerekli bütün hazırlıkların bir an önce tamamlanmasını istedi. Bu esnada Doğu illerinin temsilinin ne şekilde çözüleceği masaya yatırıldı. Çünkü buradaki delegelerin sadece kendi illerinde düzenlenen kongrelere katılma yetkisi vardı. Daha büyük kongrelere katılma yetkileri yoktu. Bu sebeple Erzurum'daki delegelerin Sivas Kongresine götürülmeleri mümkün değildi. Sivas Kongresi için seçim yapmak ise zaman kaybına sebep olacaktı. En kolay yol ise Temsil Heyeti'nin Sivas'a götürülmeleriydi. M. Kemal Paşa, Rauf Bey, Hoca Raif Efendi, Erzincan'dan Şeyh Fevzi Efendi ve Sivas'tan Bekir Sami Bey'in Sivas Kongresine gitmesine karar verildi (Atatürk, 2023).

Yolculuk için paraya ve araca ihtiyaç vardı. Mustafa Kemal ise finansman konusunu çözmesi için Mazhar Müfit Bey'i görevlendirdi. Heyet-i faale üyesi emekli Binbaşı Süleyman Bey'in Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne 900 lira yardımda bulunması sebebiyle bu ihtiyaçlar büyük ölçüde karşılandı (Kansu, 2022).

4 Eylül 1919 tarihinde saat 15.00'de Sivas Kongresi Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlık ettiği oturum ile açıldı. Kongreye katılan delegeler başkan nezaretinde sekiz gün çalıştılar ve Kongre 11 Eylül tarihinde sona erdi. Özellikle ilk günlerde alevli tartışmalar eşliğinde Amerikan Mandası konuşuldu. Uzun uzun tartışıldı. Ancak Mustafa Kemal'in azim ve kararlılığı neticesinde Amerikan Mandası fikri reddedildi. Bölgesel olarak kabul edilen Erzurum Kongresi kararları, Sivas Kongresi ile birlikte yurt genelinde benimsendi. Anadolu'nun pek çok yerine yayılmış olan Millî cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" ismiyle birleştirildi. Vatanın bütünlüğünü Temsil Heyetinin yansıttığı kararlaştırıldı. Erzurum'da dokuz kişi olan Temsil Heyetine altı kişi daha seçilerek sayı on beşe çıkarıldı (Aldan, 2001).

Kongreye katılan delegeler İttihatçı olmadıklarını belirtmek amacıyla; hilafete, saltanata, İslamiyet'e, devlete, millete hizmet edeceklerine, bu süreç içerisinde hangi parti olursa olsun siyasetle uğraşmayacaklarına, şahsi hiçbir menfaat peşinde koşmayacaklarına ve İttihat ve Terakki'nin hem maddi hem de manevi

olarak büyümesine, gelişmesine destek vermeyeceklerine dair yemin etmişlerdir (Arıburnu, 1997).

Sivas Kongresi'nin devam ettiği tarihlerde Ali Galip olayı farklı boyutlarda cereyan etmeye devam etti. İstanbul gazeteleri Sivas Valisi Reşit Paşa'nın görevinden azledildiğini yerine Elazığ Valisi Ali Galip'in atandığını yazıyordu. Sivas Postanesinde ele geçirilen gizli belgeler, bu olayı doğrular nitelikteydi. Hatta Ali Galip'e Kolordu Kumandanlığı unvanı da verilmişti. Ali Galip'e verilen emirler doğrultusunda Ali Galip; Sivas'ı basacak, Kongre'nin devam etmesini engelleyerek sona ermesine sebep olacak ve Mustafa Kemal ile ona destek veren arkadaşlarını ve delegeleri tutuklayacaktı. Mustafa Kemal'e ulaşan istihbarat bilgilerine göre, İngiliz ajanları doğru illerinde yaptığı bölücü faaliyetler ile Kürtlerle anlaşmışlardı ve büyük bir Kürt ayaklanmasına hazırlanıyorlardı. İstanbul Hükümeti'nin vermiş olduğu emirleri uygulamak üzere çalışmalara başlayan Ali Galip destek kuvvet toplamak amacıyla Malatya'ya geçmişti. Fakat Mustafa Kemal'in almış olduğu tedbirler neticesinde Ali Galip 10 Eylül gecesi Malatya'dan Halep'e kaçmak zorunda kaldı (Aldan, 1990).

13 Eylül tarihinden itibaren çalışmalarını nihayete erdiren Kongre delegeleri seçilmiş oldukları vilayetlere ve bölgelere geri dönmeye başlamışlardı. Temsil Heyeti ise Kongrede almış oldukları karar neticesinde geçici hükümet sıfatıyla Sivas'ta çalışmalarına devam etmekteydi. Mustafa Kemal, Temsil Heyeti adına yazışmalarına ve bildirimlerine devam etmiştir. 16 Kasım'da Kolordu Kumandanlarının katılımıyla başlayan toplantılarda vatanın ve milletin geleceğini ilgilendiren konularda kararlar almaya devam etmişler ve en önemli madde olarak Millet Meclisi'nin en kısa zamanda Anadolu'da açılması kararlaştırılmıştı. Reşit Paşa bu toplantıları yakından takip etmiş ve 18 Kasım tarihi toplantısına katılmış ve Melis'in nerede açılıp, nerede faaliyetlerine başlanılacağı konuyla alakalı detaylı bir rapor hazırlayıp sunacağını belirtmiştir (Arıburnu, 1997).

Meclis-i Mebusanın kapatılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa, 17 Mart 1920 tarihinde tüm mülki idare amirlerine, kumandanlıklara ve Reşit Paşa'ya telgraf göndermiştir. Bu telgrafta Mustafa Kemal, Ankara'da açılmasını planladıkları Meclis-i Müessesan için her livadan beş kişi esas alınarak vekil seçiminin yapılmasını, gayrimüslimlerin seçime dâhil edilmemesini ve seçim sonuçlarının beş gün içerisinde gönderilmesini istemiştir. 19 Mart tarihinde Sivas'ta başlayan mebus

seçimleri; Sivas Merkez Sancağından Emir Pasa, Sıgırcızade Hayri Bey, Selimefendizade Mustafa Taki Bey, Rasim ile Ziyaeddin Beyler ‘in mebus seçilmesiyle sonuçlanmıştır (Yularkıran, 2009).

2.1.6.2. Konya Vali Vekili Mehmet Vehbi Efendi

1862 yılında Konya’nın Hadim ilçesinin Kongul Köyünde ilmi faaliyetlerde bulunan Çelik Hüseyin Efendi’nin evladı olarak dünyaya gözlerini açan Vehbi Efendi, fıkıh ve fıkıh usulü üzerine eğitimi tamamlamış ve 1903 yılında Konya’da açılan hukuk mektebine miras hukuku müderrisi olarak atanmıştır. Meclis-i Mebusan ‘da ilk dönem mebus olarak da görev yapan Vehbi Efendi, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan Kuvvetlerinin İzmir’i işgal edip Anadolu’ya doğru ilerlemeleri üzerine, Konya halkını uyandırmak ve şuur kazandırmak amacıyla konuşmalar yapmış, konferanslar vermiştir. Milli Mücadele yanlısı kumandanlarla dirsek temasına girerek vatanın içinde bulunduğu zor durumdan nasıl kurtulacaklarına dair görüş alış-verişinde bulunmuştur. Bu durum o dönem Konya Valisi olan Cemal Paşa’nın rahatsız olmasına sebep olmuştur. Cemal Paşa tarafından göz hapsine alınan Vehbi Efendi’nin her yaptığı takip edilerek valiliğı rapor edilmiştir. İstanbul Hükümeti yanlısı olan Cemal Paşa, Kuvayı Millîye hareketine karşı çıkmış, karşı çıkmakla da kalmayarak Millî hareketin önüne engel koymaya çalışmıştır. İngiliz ve İtalyan kuvvetlerinin Konya’yı 1500 kadar asker ile işgal edecek olması istihbaratı Cemal Paşa’ya ulaşınca, Konya Valisi Cemal Paşa Konya’yı terk etmek, kaçmak zorunda kalmıştır (Ateşyürek, 2003).

Valilik makamı boşalan Konya’da bu makama Vehbi Efendi layık görülmüş ve Konya halkı tarafından Konya Vali Vekilliğıne Mehmet Vehbi Efendi getirilerek göreve başlatılmıştır. 1919 yılının ekim ayının ilk haftasında Vali Vekili Vehbi Efendi tarafından Konya’nın ileri gelen tüccarları ve âlimleri hükümet binasına çağrılmış ve bir an önce Sivas Kongresinde alınan kararların uygulanması gerektiğı bildirilmiştir. Bu doğrultuda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Konya Merkez Heyeti oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Mehmet Vehbi Efendi’nin vali vekilliğı sırasında birinci ve ikinci Bozkır Ayaklanmaları meydana gelmiştir (Erdeha, 1975).

2.1.6.3. Ankara Vali Vekili Yahya Galip Bey

1874 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Yahya Galip Bey, pek çok vilayette ve livada muhasebecilik görevini ifa ettikten sonra; Bitlis, Hicaz, Halep, Kastamonu'da defterdarlık görevini yerine getirmiş ve 17 Kasım 1917 tarihinde Ankara Defterdarlığına atanmıştır. Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın 19 Eylül tarihinde tutuklanarak Sivas'a gönderilmesi üzerine boş kalan Ankara Vali Vekilliğine Yahya Galip Bey getirilmiştir. Muhittin Paşa'nın tutuklanması üzerine İstanbul Hükümeti tarafından Ankara Valiliğine Ziya Paşa atanmış fakat şuurlu Ankara eşrafının sert tepkisiyle karşılaşmış ve yeni atanan Ankara Valisi Ziya Paşa'yı Eskişehir'den Ankara'ya doğru geçirmemişlerdir (Cebesoy, 2000).

Yahya Galip Bey, Ankara Vali Vekili olur olmaz ilk icraat olarak İngilizlerin isteği doğrultusunda Vali Muhittin Paşa tarafından tutuklanan Ankara'nın ileri gelen eşrafından tutuklananların serbest bırakılmasıdır. Bu olay Yahya Galip Bey'e "Hakan" sıfatının verilmesine sebep olmuştur (Erdeha, 1975).

Erzurum Kongresi'nin son günü olan 7 Ağustos 1919 tarihinde oluşturulan Heyet-i Temsiliye hem yasama hem de yürütme erki olarak yetkileri elinde bulunduruyordu. Vatanın bekası doğrultusunda atılacak olan her türlü adımda alınacak kararları doğrudan eyleme geçirebilecekti. Kumandanlar ve mülki idare amirleri Heyet-i Temsiliye tarafından verilen emirleri yerine getirmeye başlamıştı. Anadolu'da İstanbul Hükümetinden çok Heyet-i Temsiliye'nin sözünün geçtiği görülüyordu. 29 Ağustos'ta Sivas'a hareket eden Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye'nin Başkanı olarak tarihi bir vazifeyi yerine getiriyordu (Kaplan, 2019).

Mustafa Kemal Paşa, vatan topraklarının bütün olarak kurtarılmasını hedefliyordu. Misak-ı Millî sınırları içerisine dâhil olan her vilayet Millî Mücadele için çok önemliydi. Mustafa Kemal, doğuda büyük bir tehlike görmüyor eğer bir müdahale söz konusu olacaksa Erzurum'daki Kolordu Komutanlığının bu başkaldırıyı önleyeceğini düşünüyordu. Güney illerindeki tehlikenin ise genel değil özel bir tehlike olduğu sonucuna varmıştı. Ancak asıl büyük tehlikenin batı cephesinde olduğunu ifade etmekten çekinmiyordu. Çünkü Yunan Kuvvetleri'nin sadece olayın vahametinin görünen yüzü olmadığını, Yunanlıların arkasında emperyalist güçler olduğunu, eğer vatan toprağının bütün olarak kurtarılması söz konusu olacaksa mutlaka Yunan Kuvvetlerinin denize dökülmesi, Yunanlılardan

vatan toprağının temizlenmesi gerektiğini beyan ediyordu. Düşmanı yenmenin şartlarından bir tanesinin düşmanın yakınında olmak olduğunu ancak bu yakınlaşmanın da bir sınır dâhilinde olması gerektiği bilincinde olan Paşa, Yunan Ordusuyla mücadele edilecek en uygun uzaklığın ve şehrin Ankara olacağı sonucuna varmıştı. Bu sebeple Heyet-i Temsiliye Ankara'ya gitme kararı almıştır (Erdeha, 1975).

Heyet-i Temsiliye, Sivas'tan ayrılarak Kayseri-Kırşehir yolu istikametinden Ankara'ya geliyordu. Heyet-i Temsiliye ve Başkanı Mustafa Kemal'i karşılamak üzere 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa ve Vali Vekili Yahya Galip Bey Eymir Gölüne kadar gitmişlerdi. Heyet burada karşılanarak Dikmen sırtlarında Ankara'ya ulaşmıştı. Heyet-i Temsiliye Ankara'da muhteşem bir şekilde karşılanmıştır (Atatürk, 2023).

Ankara'ya yola çıktıkları esnada ekonomik olarak zor durumda olan Heyet-i Temsiliye Ankara'da daha büyük bir ekonomik krizin içine sürüklenmiştir. İşçileri Ankara Belediyesi tarafından karşılanmış ancak sınırlı ve kıt olan imkânlar belediyeninde şartlarını zorlamış ve yardım yapmasına engel olmuştur. Heyet-i Temsiliye'nin mali olarak zor zamanlar geçirdiğini öğrenen Ankara halkı aralarında para toplayarak Hoca Rıfat'a teslim etmiş, Hoca Rıfat'ta toplanan bu yardımları Heyet-i Temsiliye 'ye ulaştırmıştır. Bu yardımlar kısmen de olsa Heyet-i Temsiliye'nin ekonomik olarak nefes almasına sebep olmuştur (Erdeha, 1975).

Büyük Millet Meclisi 23 Nisanda açıldıktan sonra 15 Mayıs tarihinde yeni açılan bu meclisin çalışmalarını engellemek için Yozgat Ayaklanması çıkarılmıştır. Yıldızeli Kaymakamı, Yozgat Mutasarrıfı ve Ankara Valisi'nin yanlış eylemlerinden dolayı bu isyanın çıktığı belirtilmiştir. Bu isyan Millî Mücadele hareketi gölge düşürmüş ve bu hareketin liderlerinin zor günler geçirmesine sebep olmuştur (Kaplan, 2019). Bu olay üzerine Yahya Galip Bey, Heyet-i Temsiliye tarafından Ankara Valiliği görevinden alınmıştır. Daha sonra Kırşehir Mebusu olarak mecliste görev almıştır (Erdeha, 1975).

2.1.6.4. Niğde Mutasarrıfı İbrahim (Tahtakılıç) Bey

İbrahim Bey, 1871 yılında Uşak'ın Bozkuş Köyünde dünyaya gelmiştir. Medrese eğitimini Uşak'ta ve İstanbul'da almıştır. İstanbul'da medrese eğitimi

alırken; Namık Kemal, Ziya Paşa ve Şinasi gibi şair ve mütefekkirleri tanıma olanağı bulmuştur. Özellikle Namık Kemal'i tanıma fırsatı bulmuş ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olmuştur. 1902 tarihinde Uşak medresesine müderris olarak atanmış ve 1908 tarihinde Uşak Müftülüğüne getirilmiştir. 1912 yılında takriben bir buçuk aylık süre dahilinde Uşak Kaymakamlığına vekâlet etmiştir. Vatan müdafaası çağrılarına kayıtsız kalmayarak yaklaşık üç yüz kişilik gönüllü birliklerin başında komutan olarak Balkan Savaşları'na iştirak etmiştir. Bu birlik ile beraber İbrahim Bey Edirne'nin kurtarılması doğrultusunda Edirne'ye giren öncü kuvvet olmuş ve Edirne'nin düşmandan kurtulmasına birliğiyle beraber vesile olmuştur. 1918 yılında yapılan seçimlerde Kütahya Mebusu olarak Meclis-i Mebusan 'da çalışmalarına devam etmiştir. 16 Ocak 1921 tarihinde Niğde Mutasarrıflığına atanmıştır (Tekeli & İlkin, 1989).

İzmir'i işgal eden Yunan Kuvvetlerinin Salihli istikametinden Uşak'a doğru gelmesi İbrahim Bey'i de hayliyle üzmüş ve rahatsız etmiştir. Bu olay üzerine eylem planları yapan İbrahim Bey, Uşak Redd-i İlhak Cemiyeti Başkanı olarak, Milli direniş gerçekleştiren ve fiilen direnişe katılmak isteyen halkı yüreklendirmiştir. Ayrıca yerel halkın oluşturduğu kuvvetlerin ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan işeyi temin etmiştir. İbrahim Bey, 16 Ağustos ile 25 Ağustos arasında Alaşehir'de düzenlenen Kongreye Uşak delegesi olarak katılmıştır. Alaşehir Kongresi'nin Salihli-Bozdoğan savaş hattındaki ve bu hattın gerisinde kalan yerlerdeki örgütlenmelerin sağlanmasında büyük faydası olmuştur. Yapılan bu Milli direnişe halk hareketi özelliği katmıştır. Alaşehir Kongresi'nde Başkan Vekilliğine getirilen İbrahim Bey, Misak-ı Milli'nin öneminden bahsetmiş ve örgütlenmenin planının sağlam bir şekilde yapılmasını, mali bütçenin en ufak ayrıntılara kadar düşünülerek düzenlenmesini, bu istiklal mücadelesinde halkın güveninin ve desteğinin alınarak adımlar atılması gerektiğini ifade etmiştir (Aldan, 2001).

Uşak'ın Yunan Kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle İbrahim Bey Buhara Cemiyeti'ne delege olarak gönderilmek istenmiş ancak İbrahim Bey tarafından bu istek, vatanın belirsizlikler içinde olduğu, ailesinin Uşak'ta yaşadığı ve Uşak'ın da işgal altında olduğu gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, Niğde'ye Mutasarrıf olarak atanmıştır. İbrahim Bey'in Niğde Mutasarrıflığı döneminde diplomatik manada iki olay yaşanmıştır. Tarsus Amerikan Koleji'ne ait bir araçla Niğde üzerinden Ankara'ya, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı bir

diplomatu götüren azınlıklardan bir şoförü Türklere işkence yapan bir ekibin içinde yer aldığı gerekçesiyle tutuklatmıştır. Ve bu tevkif edilme olayından sonra Dış işleri yetkilisine, kendisinin değil kanunun tutuklattığını Amerikalıların da yasaları çok iyi bildiğini ifade etmiştir. İkinci olarak ise, “Konya ve Havalisi Metropolü” sıfatıyla Niğde Mutasarrıflığına başvuran bir papazı yasal dayanağı olmayan bir unvan kullandığı sebebiyle tevkif etmek istemiş fakat papazın sadece dini eylemlerde bulunacağını beyanıyla tevkif işleminden vazgeçmiştir. İbrahim Bey, 1921 yılının sonlarına doğru Niğde Mutasarrıflığı görevinden ayrılmıştır (Aldan, 1990).

2.1.6.5. Çorum Mutasarrıfı Ali Cemal (Bardakçı) Bey

Ali Cemal Bey, Balıkesir’in Burhaniye kazasında 1887 yılında dünyaya gözlerini açmıştır. 1909 yılında Mülkiyeden mezun olmuştur. Bursa’da Vilayet memurluğu görevinde bulunduktan sonra, bucak müdürlüğü ve çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevini ifa etmiştir. İdare sanatındaki başarılarından ve İstiklal Mücadelesinin yer aldığından dolayı 1919 yılında Ankara Hükümeti tarafından Ankara Emniyet Müdürlüğü görevine atanmıştır. İstiklal Savaşı döneminde Çorum’da çıkabilecek mezhep temelli karışıklıkları önlemek üzere Çorum’a Mutasarrıf olarak atanmıştır (Dinçer, 2020).

1921 tarihinde Haymana Kaymakamı olarak görev yapan Cemal Bey, Ankara Hükümeti tarafından Çorum’ Mutasarrıf olarak atanmıştır. Çorum’da göreve başladığı günlerde asılsız ve mesnetsiz algı operasyonları yapılmaya başlanmıştır. Ankara Hükümeti’nin Alevileri kırarak yok edeceğine dair propagandalar yapılıyor ve bu algı operasyonları neticesinde o dönem nüfusunun beşte biri alevi olan Çorum Livasına tedirginlik hâkim oluyordu. Ayrıca bu asılsız dedikodular Millî Hükümetin hareket alanını daraltarak hükümetin zora düşmesine sebep oluyordu. Bu operasyonun tehlikelerini sezen Cemal Bey, Alevi halkın üzerinde manevi olarak etkin olan Şeyh Cemalettin Efendi ile görüşmek için gizlice Hacıbektaş’a gitti. Şeyh Cemalettin Efendi ile görüşen Cemal Bey aralarında dostluk ve güven duygularının oluşmasında büyük rol oynadı. Şeyh Cemalettin Efendi Millî Mücadeleyi destekleyeceklerine dair Cemal Bey’e söz verdi. Çorum’a dönen Cemal Bey, devam eden günlerde Çorum Halkının Millî Mücadele’ye desteklerini gördü. Nitekim Koçgiri isyanına karşı Çorum ve çevresinden hiç kimsenin destek vermemesi Şeyh

Cemalettin Efendi sayesinde olmuştur. Şeyh Cemalettin Efendi'nin Mutasarrıfın sözünden çıkmayın ifadesiyle binlerce alevi Cemal Bey'in Millî Mücadele ve İstiklal Savaş'ı çabalarına destek vermiştir (Bardakçı, 1950).

Kısa sürelerle iki defa ayaklanmaya kalkan Çapanoğulları Yozgat Ayaklanmasını gerçekleştirmişlerdir. Bulunduğu konum itibariyle büyük bir tehlike altına giren Çorum Livası, Cemal Bey'in yoğun çabalarıyla ayaklanmanın Çorum'a sıçrama olasılığına karşı önlemlerin alınmasına sebep olmuştur. Çorum'un ileri gelen eşrafiyla hükümet konağında toplantılar gerçekleştirmiş, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne insan ve para kaynağı bulmuş, halkı uyarmak ve uyandırmak amacıyla konuşmalar yapmıştır. Halka karşı psikolojik olarak güven vermek isteyen Cemal Paşa, Refet Bey'in askerleri, topları ve mitralyözleriyle yola çıktıklarını, Çorum'a yaklaştıklarını beyan etmiş ve halkın ruhen rahatlamasına sebep olmuştur. Aynacıoğulları ayaklanması sürecinde bütün köylerden at nalları toplatmış, atına nal çaktırmak isteyenlerin kaymakamlıktan alacakları vesika ile mümkün olacağını belirtmiş ve böylece ayaklanmanın çok kısa bir süre içerisinde son bulmasına sebep olmuştur. Tekâlif-i Millîye emirlerinin uygulanacağını halka duyuran Cemal Bey o günün akşamında yokluk içerisinde olan halkın; elinde avucunda ne varsa getirip hükümetin bahçesine bırakması karşısında gözyaşlarına hâkim olamamış hüngür hüngür ağlamıştır. Kendilerinin ihtiyacı olan bir dönemde halkın; atını, arabasını, bulgurunu, eski pabuçlarını ve elbiselerini getirip orduya vermeleri Cemal Bey'in duygu yoğunluğu yaşamasına sebep olmuştur (Bardakçı, 1975).

2.1.7. Millî Mücadele'de Güney Doğu Anadolu Bölgesi

Birinci Cihan Harbi'nden Osmanlı Devleti'nin mağlup olarak ayrılması üzerine, İngilizlerin sömürdüğü büyük sömürgesi Hindistan'ın yolu üzerinde Anadolu'nun yer alması, İngilizlerin Anadolu'yu işgal etmesindeki sebepler arasında sayılabilir. Yeni bitmiş savaş şartlarında İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında yapmış oldukları taksimat, İngiltere'yi rahatsız etmiştir. Filistin, Suriye ve Irak cephelerinde meydana gelen savaşların maddi manevi bütün yükü İngilizler tarafından çekilmişti. Bu sebepten dolayı İngilizler Fransızları Mondros görüşmelerine bile dâhil etmemiştir. İngilizlerin en büyük amacı sonucu ne olursa olsun Musul'u ele geçirmektir. Çünkü Musul'da fazla miktarda petrol bulunuyordu. Nitekim İngiltere

Mondros Ateşkes Antlaşması'na aykırı olmasına rağmen 3 Kasım 1918 tarihinde Musul'u işgal etmiş, bu işgalleri 9 Kasım'da İskenderun ve akabinde Antep, Maraş Vilayetlerinin işgalleri takip etmiştir (Akşin, 1978).

Maraş ve çevresini İngilizlerin işgal etmesindeki nedenlerden bir tanesi de bu bölgenin coğrafik yapısıdır. Güneydoğu Anadolu'nun kuzey kısmında yer alan Maraş ve yöresinin sarp dağlardan meydana gelmiş olması, serbest olarak harekât yapmak isteyen askeri kuvvetlerin karşısına doğal bir kale olarak çıkmaktadır. Bu sebeple sırtını Maraş ve yöresindeki dağlara veren Askeri güçlerin güneyden gelecek askeri harekete karşı savunma yapabilmesi kolaylaşmaktadır. Sızmaların olabileceği geçitlerin ve yolların da kontrol altına alınması savunma gücünü daha da kolaylaştıracaktır. Bu bölgenin jeopolitik konumunun önem arz etmesinden dolayı İngilizler Suriye'deki askeri güçlerinin muhafaza ve emniyetini saplamak üzere çok hızlı bir şekilde İskenderun'dan başlayarak Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal ederek ele geçirmişlerdir. Birinci Cihan Harbi'nden mağlup olarak çıkan Osmanlı Devleti'nin ayakta kalan Musul'daki 6. Ordu ile Adana yöresindeki Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Yıldırım Ordular Grubu ile 7. Ordu İngilizleri çok rahatsız etmiştir. Çünkü bu ordular bölgeyi boşaltırken halkın uyanmasına ve bilinçlenmesine sebep olmuş, halkı örgütlemiş ve ordunun elindeki silahları Anadolu şehirlerine taşımışlardır (Saral, 1966).

Fransız Kuvvetleri Urfa'yı işgal ettikten sonra Urfa ve çevresinde genel bir emniyetsizlik durumu hâsıl olmuştur. Ulaşım şartları çok zorlaşmış, yola çıkan insan ve hayvanların güvenliği tehlikeye düşmüştür. Ekonomik olarak kriz yaşayan güney bölgemiz, tüm Anadolu gibi ihtiyaçlarını karşılamak da zorluklar çekmiştir. Urfa'nın merkezinde yaşayan Türklerin bu durumdan psikolojik olarak etkilendiği, halk arasında eziklik duygularının yaşandığı ve halkın derin bir sessizliğe büründüğü gözlenmiştir (Özçelik, 1992).

Mustafa Kemal, 8 Ağustos 1919 tarihinde yayınladığı bir genelge ile Anadolu'yu hakları olmadığı halde işgal eden Emperyalist güçlere karşı, Türk Milleti'nin İstiklalini yeniden tesis etmek ve kazanmak amacıyla Millî Kuvvetlerin kurulmasını, Türk Milleti'nin kendi kaderini çizerek kendi iradesine hâkim olmasını ifade etmiştir. Emir dahi verilse kumandanların, güvenilir bir başka komutan gelmedikçe emir komuta dışına çıkmamalarını emretmiştir (Saral, 1966).

Sivas Kongresi'nde özellikle Fransızların güneydoğuda yaptığı işgaller konuşulmuş, bu işgallere karşı hangi tedbirlerin alınacağı hakkında görüşler bildirilmiş ve nihayetinde karara bağlanmıştır. Fransa'nın Maraş ve yöresini işgali ile başlayan süreç, Ermeni nüfusun bu bölgeye toplanarak sayılarının arttırılması olarak devam etmiştir. Burada Fransa kontrolünde oluşturulacak bir Ermenistan meydana getirmek amaçlanmıştır. Teşkilattan ayrı olarak mücadele vermek isteyen yerel kuvvetlerin çabaları yetersiz kalmış ve Maraş ve çevresinde hem Fransız hem de Ermeni zulmü baş göstermiştir (Akbiyık, 2015).

Güney Anadolu vilayetlerinin işgal edilmesi Türk kamuoyunda büyük bir infiale sebep olmuştur. Bu illerin işgal edilmesinden sonraki süreçte Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere, Anadolu'da çıkarılan gazeteler, Millî cemiyetler ve düşman boyunduruğu altına girmeyi kabul edemeyen halk tarafından protestolar edilmiş, mitingler düzenlenmiş ve işgalin tez elden kaldırılması için gerekli yerlere ve kişilere telgraflar çekilmiştir. Heyet-i Temsiliye sadece işgalleri protesto etmekle kalmamış, aynı zamanda işgal altındaki bölgelerin mülki idare amirlerini, ileri gelen eşrafını yönlendirmiş ve alınması gereken tedbirleri ne şekilde alacaklarına dair eylem planı yapmıştır. İstanbul'da basına uygulanan sansür nedeniyle, İstanbul basını sessizliğe gömülmüştür. Anadolu'da ise basın faaliyetleri Millî Mücadele'nin lehine; haber ve yazılarla devam etmiştir. İşgallere geniş yer verilmiş, halkta Millî duyguların arttırılması amacıyla her türlü yazıya yer verilmiştir. Halk ise, verilen direktifler doğrultusunda mitingler yapmış, protestolarına devam etmiş ve çektikleri telgraflar ile işgallere karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne maddi ve manevi destek vermiş, emperyalist güçlerle mücadeleye hazır olduklarını göstermişlerdir. Bütün Anadolu yekvücut haline gelerek işgallerin karşısında olduklarını, ellerinden gelen ne varsa en üst seviyede yapmaya çalışmışlardır. İşgallere karşı nefret ve şiddetle mücadele etmişlerdir (Özçelik, 1992).

2.1.7.1. Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey

Nusret Bey, 1876 yılında Yanya'da dünyaya gelmiştir. 189 yılında Mülkiyeyi bitirmiş ve pek çok devlet görevinde bulunduktan sonra Birinci Cihan Harbi başladığında Bayburt'a kaymakam olarak atanmıştır. Ermeni tehciri yaşanırken

aldığı önlemler idare sanatında mahir olduğunu göstermiştir. 1917 tarihinde Urfa'ya Mutasarrıf olarak atanmıştır (Temizgüney, 2018).

Nusret Bey, Urfa'da emperyalist güçlerle mücadele etmek için pek çok adımlar atmıştır. Urfa'da yerel halkın bilinçlenmesi ve teşkilatlı bir yapı içerisinde düşmanla mücadele edebilmek için Urfa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kuruluşuna öncülük etmiştir (Akça, 2007).

Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey, Jandarma Komutanı Ali Rıza Bey ile birlikte gönüllüleri toplamış ve Urfa'nın asayişini sağlamak, düşmanın vereceği zararlara karşı tedbirler almak amacıyla askeri birlik oluşturmuşlardır. Ali Rıza Bey ve Nusret Bey'in bu çalışmaları, şehirde idare boşluğu meydana getirmeyerek, güvenliğin ve güvenin tesis edilmesinde büyük rol oynamıştır. İngilizlerin İşgal Kumandanı Urfa'yı işgal ettiğinde mutasarrıflığın önüne gelmiş ve kendilerini savaştan galip olarak bir ülkenin komutanı olarak ifade etmiş ve galip olan bir ülkenin komutanının neden karşılanmadığını, bağırarak, hesap sorar bir tarzda, öfke içerisinde sormuştur. Bu olay üzerine Mutasarrıf Nusret Bey, şehrini haksız bir şekilde işgal eden hiçbir askeri kuvvetin karşılanmasının mümkün olmadığı şeklinde mukabele etmiştir. Sadece Urfa'da değil Anadolu'nun her yerinde haksız ve hukuksuz işgaller yapılmaktaydı. Samsun'dan başlayan mücadele meşalesi Erzurum'da karalar almaya başlamıştı. Erzurum Kongresinde alınan kararlar neticesinde Urfa'nın ileri gelen, Millî duyguları yüksek eşrafi harekete geçti. Daha önce İngilizlerin dağıttığı milis alaylarının yeniden harekete geçirilmesi amacıyla 4-5 Eylül 1919 tarihinde Urfa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur (Akalin, 1995).

Mustafa Kemal Paşa, 10 Kasım 1919 tarihinde Heyet-i Temsiliye Başkanı olarak, Suriye'deki İngilizlerle Fransızların ortak bir şekilde hareket ettiği, Fransızların Kilikya'ya yerleşerek; Urfa, Antep ve Maraş'ın işgaline devam edeceklerini ifade etmiştir. Fransızların Kilikya'ya yerleşmelerinin ve orada kuracakları Küçük Ermenistan'a engel olmak için mülki idare amirleri ve memurları ile askeri komutanların birlik olarak hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Adana vilayetinde ve bağımsız sancaklarda oluşturulan kuvvetlerin hazır bulunmasını ve fiilen mücadeleye başlamalarını emreden gizli belgeyi yollamıştır (Baykal, 1976).

Heyet-i Temsiliye'nin almış olduğu bu karar doğrultusunda Mustafa Kemal Urfa Mutasarrıfına, vatanın kurtulmasının tek amaç olduğu, Mondros'a ve

uluslararası hukuk kurallarına aykırı olan her türlü hareketin protesto edilmesinden çekinilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Millî kuvvetlerin mutlaka desteklenmesi ve kuvvetlendirilmesi şartlarının oluşturulmasını istemiştir. Fransızların; Türklere karşı zulüm yapmayacakları, Osmanlı Devleti adına çalışan memurlara saygı gösterecekleri ve Ermeni çetelerinin işgal mntıklarından çekileceklerine dair söz verdikleri için yerel halkın ve Millî kuvvetlerin Fransızlara karşı eylemde bulunmamalarını istemiştir. Ancak sözlerini tutmazlarsa misliyle karşılık verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Arsan, 1964).

Ali Rıza Bey, aşiret ağalarıyla Millî mücadeleye destek olmaları için toplantı üstüne toplantı yapıyordu. Millî Mücadele'ye destek verdiğinden dolayı Fransızlar Ali Rıza Bey'den rahatsızlık duymaya başlamıştı. Fransızlar Urfa Jandarma Komutanı Bnb. Ali Rıza Bey'in görevinden alınması için mutasarrıflığa baskı yaptılar ve emellerine ulaştılar (Saral, 1966).

Urfa Jandarma Komutanı Bnb. Ali Rıza Bey'in görevinden ayrılmasıyla Fransızlar halka karşı olan baskı ve zulümlerini arttırmaya başladılar. Kendi planlarına engel olan muhalifleri tutuklayıp, Millî harekete destek olan aşiret liderlerini tutuklamaya başladılar. Haberleşme ve seyahat kısıtlamasına giderek kontrol altına aldılar (Akalin, 1995).

Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey, emperyalist güçlere karşı kolaylık sağlamıyor aksine mücadele ediyordu. Bu sebeple işgal kuvvetlerinin baskılarıyla Ermeni tehciri davası nedeniyle İstanbul'a çağrıldı ve mutasarrıflık görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Nusret Bey Ermeni tehciri davasından dolayı suçlu bulundu ve 5 Ağustos 1920 tarihinde Beyazıt Meydanında idam edildi (Demir, 2020).

2.1.7.2. Maraş Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey

General Querette Maraş'a geldikten sonra, şehrin önde gelen eşrafiyla toplantı yapmak üzere karargâhına davet etti. Fakat o dönem Maraş Mutasarrıfı olan Ata Bey Niğde'den mebus seçildiğinden dolayı, mutasarrıflık görevini vekâleten yazı işleri müdürü Cevdet Bey'e bırakmıştır. Bu sebeple toplantıya Ata Bey değil, Cevdet Bey katılmıştır (Bağdadlılar, 1974).

Bu toplantıda General Querette, Maraş, Urfa ve Antep sancaklarında genel güvenliğin sağlanmasıyla yetkilendirildiğini, Fransa'nın çok fazla sömürgesi olduğundan dolayı toprağa ve madenlere ihtiyaçlarının olmadığını, Osmanlı Devleti ile ortak çalışmalar yaparak şehirleri yeniden inşa edeceklerini, yollar yapacaklarını, devlete bağlı memurların maaşlarına zam yaparak alım güçlerini arttırarak müreffeh bir toplum meydana getireceklerini ifade etmiştir. Ayrıca, İstanbul Hükümetiyle iş birliği yapmalarının amacının mülki idareye karışmak olmadığını sadece adaletin tesis edilmesi ve adaletli davranışların olup-olmadığının kontrol edilmesi olduğunu, altı tabur asker, bir batarya ve bir de tayyare getirerek şehrin genel güvenliğini sağlayacaklarını belirtmiş, Fransızlardan korkacak bir şeyin olmadığını destek olmaları gerektiğini açık yüreklilikle söylemiştir (Akbiyık, 2015).

General'in bu sözlerine Ali Sezai Bey şiddetle ve öfkeyle karşı çıkarak, memlekette güvenlik sorununun olmadığını, memurların maaşlarının gayet iyi olduğunu, hükümetin adaleti uygulama konusunda bir eksiğinin olmadığını ifade etmiştir. Fransız Kuvvetlerinin asker sayısını arttırmasının kendilerinde ve halkta tereddüt oluşturduğunu, bu durumun Ermenileri sevindirdiğini, Maraş'ın Kilikya sınırları içinde olmadığını dolayısıyla bu işgal hazırlık sürecinin Mütarekeye aykırı olduğunu bildirmiştir. Ali Sezai Bey konuştuğu, General sinirlenmiştir (Bağdadlılar, 1974).

General Querette ile Albay Flye Saint'e Marie aynı otomobille Maraş'tan ayrılmışlar ve Antep'e doğru hareket etmişlerdir. Maraş'a getirdikleri silah ve cephanenin arkasındaki niyetin de ne olduğu söylemleriyle ortaya çıkmıştır. Toplantıdan ayrılan Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey, toplantıda olanları en ince ayrıntısına kadar Dâhiliye Nezaretine bildirmiştir. Ayrıca Fransızların askerlerinin bulunduğu kışlaya ve Latin kilisesine Fransız Bayrağının asıldığını raporlamıştır (Özalp, 1984).

Ermenilerin Çukuroba Camisine bomba atması ve minarede ezan okuyan müezzine kurşun sıkmaları neticesinde Maraş halkı galeyana geldi ve General Querette'nin de Maraş'a asker ve cephaneye getireceğini söylemesi halkta tedirginlik meydana getirdi ve bu olaylar üzerine Evliya Efendi bir bildiri hazırladı ve bu bildiriye 447 vatansever imza atmıştır (Akbiyık, 2015).

Maraş'ın mücadeleye başlayabilmesi için gerekli olan mühimmat ve silahlar temin edilmeye çalışılıyordu. Anadolu üzerinden yapılan silah yardımlarına ek olarak jandarmanın cephaneliğinin gizli deposunda bulunan değişik türlerde 850 silah ve bin sandık cephane mevcuttu. Bu depodan İngiliz ve Fransızların bilgisi yoktu. Bu cephane ve silahların Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne verilmesi için Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey'den görüş istendi ve Cevdet Bey bu plana olumlu yaklaştı ve Merkez Bölük Kumandanı Mahmut Bey'in fedakârlığı, azmi ve cesareti sayesinde devriye atan jandarma aracıyla gerekli olan yerlere dağıtıldı. Silah ve cephane ihtiyacı olan yerlere jandarma geceleri devriye esnasında bırakıyor sabah olunca da silahsız ve cephanesiz olarak karargâha geri dönmüşlerdir (Karadağ, 1943).

Maraş'ta Millî Mücadele kuvvetlerin örgütlenmesi Anadolu'daki diğer şehirlerde olduğu gibi şehrin kendi öz kaynaklarıyla mümkündü. Bu sebeple, terhis olup vatanın dört bir yanına dağılmış olan askerlerin toplanması, yerel halk ve sayıları azalmış mevcut askeri birliklerden Kuvayı Millîye teşkilatının kuvvetleri oluşturulmuştu. Memleketin her yerinde askere, silaha, gıdaya ihtiyaç vardı. Hükümet ise nereye ne kadar, ne şekilde destek yapacağını içinden çıkamaz hale gelmiştir (Sarı, 1966).

Eloğlunda çıkan çarpışmalar neticesinde Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey, Fransızların kendi askerleri ve Ermeni kuvvetleri ile desteklediklerini gördü. Bu olayı Dâhiliye Nezaretine rapor eden Cevdet Bey mevcut olan olaylarda ve çıkabilecek diğer olaylarda kendi sorumluluğunun olmadığını ve mutasarrıflıktan ayrılmak istediğini, yerine uygun birisinin mutasarrıf olarak gönderilmesini istedi. Ancak bu isteği olumlu karşılanmamıştır (Karadağ, 1943).

Fransızlar, Maraş eşrafının Kuvayı Millîye ile ilgilerinin olduğunu ve halkı tahrik ettiklerini düşünüyorlardı. General Querette bütün kuvvetlerini hazır tutuyor, gerekli durumda operasyona başlanılacağını ifade ediyordu. İşgal edilecek stratejik noktalar bile önceden belirlenmiş zamanını bekliyordu. General Querette Maraş eşrafını toplantıya çağırdı. General Querette Maraş'a ulaşmakta olan askeri konvoyun komutanının ve yanındaki kişi ve askerlerin öldürülmesini gerekçe göstererek; Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey, Jandarma Kumandanı İsmail Hakkı Bey, Mühendis Abdülatif Bey, Belediye Reisi Bekir Sıtkı Bey, Kocabaş Hacı Nuri ve Şişmanzade Arif Bey'i alıkoyarak diğerlerini serbest bırakmış ve halkı teskin etmelerini ve halkta oluşacak galeyanı söndürmelerini istemiştir. Serbest bırakılanları

gören halk eksiklikler olduğunu diğerlerinin tutuklandığını anlayınca Maraş sokaklarında silahlar patlamaya başladı. Bu olay fiilen Maraş'ta Fransızlara karşı Millî direniş ve uyanışı başlatmış oldu. Maraş eşrafının tutuklanması halkı galeyana getirerek direnişi başlatmış oldu. Bir Türk Jandarmasının şehit edilmesi ise bardağı taşıran son damla haline geldi. Hükümet binasını ele geçirmek isteyen Fransızlar Millî kuvvetlerle karşılaştılar ve geri püskürtüldüler. Fransızlar bu defa top ateşine başlamışlardır (Saral, 1966).

Heyeti Merkezîye reisliği görevinde bulunan Arslan Bey şehir içi savaşlarının komutanı olarak görev yapıyordu. Arslan Bey Maraş halkına bir bildiri dağıtarak, Fransızlara karşı savaşın başladığını bu sebeple Fransızlara karşı konulması ve mücadele edilmesi gerektiğini bildirdi. İlk gün akşam saat dokuza kadar süren savaş, Ceza Reisi Cemil Bey'in şehit olmasına ve vücudunun birkaç gün sokak ortasında kalmasına sebep olmuştur (Karadağ, 1943).

Sabahın çok erken saatlerinde başlayan, kulakları sağır edici derecede çok fazla olan silah sesleri bir önceki günü aratmamıştı. Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey elinde beyaz bir bayrakla hükümet binasına gönderildi. Hükümet binasından Kadir Paşa'nın konağına geçen Cevdet Bey, buradan Nezarete ve 3. Kolordu Kumandanlığına telgraf gönderdi. Maraş'ın durumunu bu telgraf ile anlatmıştır (Özalp, 1984).

Kılıç Ali Paşa General Querette'ye; yirmi dört saate kadar ateşi kesip teslim olursa Adana'ya kadar güvenliğinin Türk askeri tarafından sağlanarak götürüleceğini, aksi takdirde bu olaydan dolayı dökülecek kanlardan kendisinin sorumlu olduğunu bildiren bir nota verdi. Ancak Kılıç Ali General Querette 'den bir cevap alamamıştır (Morkaya, 2022).

Fransızlar Maraş'ta başarılı olamayacaklarını anlayınca ağır silahlarını kullanılmaz hale getirdiler ve Ermenilere bile haber vermeden şehri terk ettiler. 22 gün süren çarpışmalar Fransızlara ağır kayıplar verdirmişti. Fransızlar Maraş'ı terk ederlerken yanlarında esir olarak; Belediye Başkanı Bekir Sıtkı, Kocabaş Hacı Nuri, Şişmanzade Arif, Mühendis Abdüllatif Beyler ile Maraş Jandarma Komutanı İsmail Hakkı Bey'i götürdüler. Maraş Jandarma Komutanı İsmail Hakkı Bey soğuktan yürüyemez hale gelince Fransızlar onu serbest bıraktılar. Fransız birliklerini takip eden Türk kuvvetleri İsmail Hakkı Bey'i Maraş'a getirmişler, tedavi altına

aldırmışlardır. Fakat İsmail Hakkı Bey tedaviye cevap vermeyerek şehit olmuştur (Bağdahlılar, 1974).

2.1.7.3. Antep Mutasarrıfı Sabri Bey

Heyeti Merkeziye Antep Mutasarrıfı Celal Bey ile uyuşmamaktaydı. Bu sebeple, Celal Bey'in yerine Hama Mutasarrıfı Sabri Bey'i Antep'e yeni mutasarrıf olarak atandı. Sabri Bey ile, Özdemir Bey ile Üsteğmen Muharrem Bey'de Yıldırım Taburu kumandanlığı görevini ifa etmek üzere Antep'e atandı (Pamuk, 2009).

Antep'te önce İngiliz işgali söz konusu olmuş daha sonra İngilizler kendileriyle Rusya arasında tampon bir bölge oluşturmak için Antep'i Fransızlara bırakmıştır (Akşin, 1978).

Fransızların Antep'i terk etmeye niyetleri yoktu. Suriye'de devam eden askeri harekâtları biter bitmez Antep'i tamamen işgal etmek istiyorlardı. Bu sebeple Antep'e gelen Selahattin Adil Bey, Fransızlar günlük olarak eğitime çıktıkları esnada harekâtı başlatacağı. Eğer eğitime çıkmayacak olurlarsa bu defa ani bir baskınla bu askeri birlikler dağıtılacaktır (Pamuk, 2009).

Fransızlar ayaklandıkları gerekçesiyle Anteplilere bir buçuk milyon altın lira ceza kesti. Bu paranın ödenmemesi durumunda gece gündüz Antep'i bombalayacaklarını, taş üstünde taş koymayacaklarını belirttiler. Bunun üzerine Kuvayı Millîye Kumandanı Özdemir Bey, Fransız bayrağı altına girecek hiçbir Türk'ü tanımadığını, Türklerin vatan toprağını bağımsızlığına kavuşturmak için çarpışacağını, vatanın kurtulması karşılığında canını bile verebileceğini ifade etmiştir (Öztürk, 1994).

Özdemir Bey'in bu ifadesinden yaklaşık iki saat sonra Fransızlar, Antep'in teslim edilmesi gerektiğini aksi halde şehrin Fransa kuvvetleri tarafından tahrip edileceğini bildirdiler ve ağustos ve eylül ayı boyunca Antep, Fransız güçleri tarafından bombalanmıştır (Pamuk, 2009).

Antep halkı uzun müddet boyunca Fransız Kuvvetlerine karşı mücadele etti. Fakat uzun süredir devam eden açlık ve kıtlıktan dolayı teslim olmak zorunda kalmıştır. Antep'in düşman işgalinden kurtulması Ankara Hükümeti ile Fransa arasında 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması ile mümkün olmuştur.

Bu anlaşma imzalandıktan yaklaşık iki ay sonra Fransızlar tamamen Antep'ten ayrılmışlardı ve şehir düşman işgalinden kurtulmuştur (Kürekçi, 2019).

2.2. Millî Mücadeleyi Örgütleyen Diğer Mülki İdare Amirleri

2.2.1. Nazilli Kaymakamı Hulusi Bey

Nazilli, Batı Anadolu'da Kuvayi Millîye hareketinin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Hulusi Bey, bölgedeki Kuvayi Millîye birliklerine lojistik destek sağlamak için halktan yardımlar toplamış, silah ve mühimmat temininde aktif rol oynamıştır. Aynı zamanda, bölgedeki gönüllülerin cepheye katılımını koordine etmiştir (Eryılmaz, 2007).

Hulusi Bey, Millî Mücadele sürecinde görevini yerine getirirken ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. İstanbul Hükümeti tarafından baskı altına alınma, görevden alınma ve cezalandırılma risklerine rağmen, bağımsızlık mücadelesine verdiği desteği sürdürmüştür. Onun cesareti ve direnişe olan bağlılığı, halkın desteğini kazanmasını sağlamıştır (Karal, 1985).

Hulusi Bey'in liderlik yetenekleri hem halk hem de Kuvayi Millîye liderleri üzerinde etkili olmuştur. Bölgedeki direnişin koordinasyonu, düşmana karşı düzenlenen saldırılar ve stratejik iş birliği konularında önemli bir liderlik örneği sergilemiştir. Yunan işgaline karşı verilen Mücadele'de, Hulusi Bey'in liderliği halk üzerinde moral etkisi yaratmış ve mücadeleye katılımı artırmıştır (Gözübüyük, 1983).

2.2.2. Burdur Kaymakamı Hamit Bey

Hamit Bey, mülki idare amiri olarak sadece resmi görevlerini yerine getirmekle kalmamış, aynı zamanda halkın güvenini kazanan bir lider olmuştur. İşgal karşıtı hareketlerin koordinasyonunda gösterdiği cesaret ve kararlılık, halk arasında saygınlık kazanmasını sağlamıştır. Özellikle direniş hareketlerinde gösterdiği liderlik ve halkı örgütleme konusundaki başarısı, onun Millî Mücadele'deki yerini pekiştirmiştir (Eryılmaz, 2007).

2.2.3. Bolu Mutasarrıfı Refik Bey

Bolu, Batı Karadeniz’de Kuvayi Millîye hareketinin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Refik Bey, bölgedeki Kuvayi Millîye birliklerinin teşkilatlanmasında ve desteklenmesinde aktif bir rol oynamıştır. Silah ve mühimmat temini, erzak sağlanması ve gönüllülerin cepheye sevk edilmesi gibi kritik konularda liderlik etmiştir (Karal, 1985).

Refik Bey, Bolu ve çevresinde halkı işgal tehdidine karşı bilinçlendirmek için yoğun çaba harcamıştır. Düzenlediği toplantılar ve yaptığı konuşmalarla halkın direnişe katılımını teşvik etmiş, halkın moral ve motivasyonunu artırmıştır. Millî Mücadele’nin Bolu’da güçlü bir taban bulması, Refik Bey’in liderlik vasıfları ve örgütleme gücü sayesinde mümkün olmuştur (Gözübüyük, 1983).

2.2.4. Afyon Mutasarrıfı Salih Bey

Salih Bey, Afyon’un stratejik konumu nedeniyle bölgedeki Kuva-yi Millîye birliklerinin teşkilatlanmasında ve lojistik destek sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Cepheye gönderilecek silah ve mühimmatın temin edilmesi, gönüllü askerlerin sevk edilmesi ve direniş hareketlerinin koordinasyonu gibi kritik görevleri üstlenmiştir. Bu çabalar, Afyon’un bağımsızlık mücadelesindeki önemini artırmıştır (Karal, 1985).

Salih Bey, halk arasında güven uyandıran ve birlik ruhunu pekiştiren bir lider olarak dikkat çekmiştir. Yunan işgaline karşı direnişi örgütlerken gösterdiği kararlılık ve cesaret, onun liderlik vasıflarını ön plana çıkarmıştır. Halktan topladığı destekle Kuvayi Millîye’ye katkıda bulunmuş, bölgedeki direnişin sürekliliğini sağlamıştır (Goloğlu, 1973).

2.2.5. Edirne Valisi Şefik Bey

Edirne Valisi Şefik Bey, Trakya’daki Millî Mücadele’nin önemli liderlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Halkı işgale karşı örgütleme, Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ni destekleme ve direnişi koordine etme noktasındaki çabaları, bölgedeki direnişin başarıyla yürütülmesine katkı sağlamıştır. Şefik Bey’in fedakârlıkları ve liderliği, Trakya’nın bağımsızlık mücadelesinde hayati

bir rol oynamış ve Millî Mücadele'nin başarısına önemli bir katkı sunmuştur. Şefik Bey, Millî Mücadele sırasında İstanbul Hükümeti'nin baskılarına ve işgal güçlerinin tehditlerine rağmen direnişi desteklemeye devam etmiştir. Görevden alınma ve cezalandırılma riski altında olmasına rağmen, Trakya halkının mücadelesine liderlik etmiş ve bağımsızlık ruhunun Trakya'da güçlenmesine öncülük etmiştir (Goloğlu, 1973).

2.2.6. Havza Kaymakamı Hamit Bey

Havza, Millî Mücadele'nin başlangıç aşamasında stratejik bir öneme sahipti. Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Mayıs 1919'da Havza'ya gelmesiyle, bölge bağımsızlık hareketinin ilk örgütlenme noktalarından biri haline geldi. Hamit Bey, bu süreçte Mustafa Kemal Paşa'ya destek vererek, Havza'nın direnişin merkezi haline gelmesine katkı sağlamıştır (Eryılmaz, 2007).

Hamit Bey, Havza ve çevresindeki halkı işgale karşı bilinçlendirme çalışmalarında aktif bir rol üstlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde düzenlenen toplantılara katılarak, halkın Millî Mücadele'ye katılımını teşvik etmiş ve bağımsızlık ruhunun yayılmasına destek olmuştur. Halkın direnişe katılması için liderlik vasfıyla önemli bir figür olmuştur (Karal, 1985).

Havza Genelgesi, Millî Mücadele'nin ilk siyasi ve örgütsel kararlarının alındığı önemli bir belgedir. Bu genelge ile halkın işgale karşı protesto mitingleri düzenlemesi ve işgalcilere karşı birliğin korunması hedeflenmiştir. Hamit Bey, bu süreçte hem lojistik destek sağlamış hem de halkın protesto mitinglerine katılımını organize etmiştir. Bu dönemde Mustafa Kemal Paşa ile yakın iş birliği içinde hareket eden Hamit Bey, Havza'da Millî Mücadele'nin ilk adımlarının başarıyla atılmasında önemli bir rol oynamıştır (Gözübüyük, 1983).

2.2.7. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey

Tahir Bey, Kuvayı milliye birliklerinin bölgede teşkilatlanmasına ve lojistik destek sağlanmasına öncülük etmiştir. Bölgedeki yerel direniş gruplarını bir araya getirerek Kuvayı Milliye'nin gücünü artırmış ve bu birliklerin düzenli bir şekilde harekete geçmesine katkı sağlamıştır (Karal, 1985).

Millî Mücadele'nin zorlu koşulları altında Tahir Bey, İstanbul Hükümeti'nin baskılarına ve işgalci güçlerin tehditlerine rağmen görevini sürdürmüştür. Görevden alınma, sürgün edilme ve hatta hayatını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmasına rağmen, halkın bağımsızlık mücadelesine olan inancını pekiştirmiştir. Tahir Bey'in bu süreçteki fedakârlıkları, Adapazarı halkı üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey, Millî Mücadele'nin yerel kahramanlarından biri olarak, halkı işgale karşı örgütlemiş, Kuvayı millîye hareketine destek sağlamış ve bağımsızlık mücadelesinde önemli bir liderlik sergilemiştir. Onun fedakârlıkları ve cesareti, Millî Mücadele'nin başarısında mülki idare amirlerinin ne kadar önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir (Goloğlu, 1973).

2.3. Millî Mücadeleyi Örgütleyen Mülki İdare Amirlerinin Ortak Özellikleri

Millî Mücadele'yi örgütleyen mülki idare amirlerinin; yüksek Millî duygulara sahip vatansever bireyler olduğu göze çarpmaktadır. Gözlerini budaktan sakınmayan cesaretli insanlardır. Adalet ve hakkaniyet duyguları gelişmiş güvenilir insanlardır. Sorumluluk almaktan çekinmezler. Verilen her görevi eksiksiz ve amasız yerine getirirler. Çalışkan, dürüst ve özverilidirler. Ülkenin ve milletin çıkarlarını düşünen görev hassasiyeti olan kişilerdir. Liyakate önem verirler, kayırmacılığa yer vermezler. Bir yerde hakkaniyete uygun davranılmıyor ve haksızlık yapılıyorsa bu olayın karşısında bu mülki idare amirlerini görmek mümkündür. Yapacakları işleri önceden düşünen, ilerisini hesap eden basiretli insanlardır. Sözü özüne uyan, yalan söylemeyen, ahlaki duyguları yüksek, doğruluk ve doğruculuk kavramlarını benimsemiş kişilerdir. Doğru bildiklerini kim olursa olsun söylemekten çekinmezler. Erdemlidirler. Dostluklarına güvenilir, bir insanı yarı yolda bırakmazlar. Dava ve ideal adamıdırlar. Davaları uğruna ölmekten bile çekinmezler. Ciddi, ağırbaşlı, alçak gönüllü, hoşgörülü ve vakar sahibidirler. Yüreklerinde insan sevgisi ve bütün canlıların sevgisi mevcuttur. Alçak gönüllüdürler. Gösterişi sevmezler ve gösterişten uzak yaşamaya gayret ederler. Ölçülü, zeki, bilgili ve genel kültürleri yüksektir. Girişimci ve ihtiyatlılardır. Birey ve toplum psikolojisini çok iyi bilirler ve onları harekete geçirecek eylem planlarını hazırlarlar. Mücadele ruhları vardır ve kolay kolay pes etmezler. Başarılı, özverili ve kararlıdırlar. Halka yakın ve sevecendirler. Kanunları her şeyin üstünde tutarlar (Aldan, 2001).

3. BÖLÜM: DEMİRCİ YÖRESİ VE KAYMAKAM İBRAHİM ETHEM BEY

3.1. Millî Mücadele’de Demirci Yöresi

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın yedinci maddesi uyarınca, İzmir Yunan Kuvvetleri tarafından 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal edilmiş ve İzmir limanına ayak basan Yunan Kuvvetleri, bu tarihten itibaren İzmir’den Ege’nin içlerine doru ilerlemeye başlamıştır. Yunanlıların, Doğu Ege’de bulunan Demirci’ye ulaşmaları ve Demirci’yi işgal altına almaları 27 Temmuz 1920 tarihinde olmuştur (Akıncı, 2020).

Batı cephesinde görevini yerine getiren askeri birliklere Ali Fuat Paşa tarafından 25 Temmuz 1920 tarihinde bir emir yayınlanarak görevleri bildirilmiştir. 27 Temmuz 1920 tarihinde Çerkez Ethem Kütahya Mıntıka Komutanlığına atanmıştır. Çerkez Ethem’in askeri müfrezeleri gerekli görülen her görevi ifa edecek, hangi bölgede yer alırsa alsın o bölgedeki askeri müfrezelere yardım edecektir. Kütahya Mıntıka Komutanlığının görev alanı; kuzey tarafından Beyce-İnönü, doğu tarafından Eskişehir-Afyon, güney tarafından ise Sındırgı-Simav ve Gediz’dir. Bu askeri mıntıkanın görevi düşmana vur-kaç taktiğiyle gerilla savaşını uygulamak, insanlar ve askerler arasında genel güvenliği sağlamak, ihtiyaç olması durumunda Ertuğrul ve Saruhan gruplarına yardıma gitmek ve 12. Kolordu’ya destek vermektir (Özalp, 2020).

Çerkez Ethem, Ali Fuat Paşa’nın emrine yerine getirerek Kütahya’ya geldi ve askeri bir birlik oluşturmak ve mevcut müfrezelerin sayısını arttırmak için Kütahya mahpushanesinde mahkûm olarak yatan, gücü kuvveti yerinde olan yaklaşık dört yüz kadar kişiyi ve Kütahya ve yöresinden topladığı takriben yüz elli gönüllüyü silahlandırmıştır. Bu askeri kuvvetlere yeteri kadar yedek subay desteği sağlayarak, Hafız Hüseyin’in emrinde bir tabur oluşturmuş ve bu tabur Simav istikametine hareket etmiştir. Bu tabur daha sonra katiller taburu ismiyle anılmıştır (Uzun, 2008).

11 Temmuz’da Simav’a ulaşan Çerkez Ethem Kuvvetleri’nin askeri gücü; 4500 piyade ve süvari, 550 katiller taburu, 4 dağ topu ve 14 makineli tüfekten müteşekkildir. 21 Temmuz tarihinde Simav yönüne doğru ilerleyen Yunan kuvvetleri 23 Temmuz tarihinde Hisarköy’ü geçerek Demirci’nin güney bölgesine konuşlanmıştır. 26 Temmuz tarihinde Yunanlılar ile iş birliğine giren bazı

Simavlılarla konuşmak ve yaptıkları davranışının ülkeye ve kendilerine ne denli zarar vereceğini anlatmak üzere Çerkez Ethem 30 Temmuz tarihinde Simav'a gelmiştir. Nasihatini dinlemeyen Simavlılara karşı güç kullanan Çerkez Ethem bu çarpışmada asilere 50 ölü ve 50 yaralı verdirmiştir. Bu zaman dilimine kadar da Yunan kuvvetleriyle ufak çaplı keşif amaçlı taarruzlar gerçekleştirilmiştir (Ethem, 1994).

30 Temmuz tarihinde, Kuvayı Seyyare kumandanı olan Çerkez Ethem, kardeşi Tevfik'in milis güçleriyle birlikte Simav'dan Demirci yönünde hareket etmiştir. Demirci'ye yaklaşık 12 km uzaklıktaki alanda Yunan kuvvetleriyle karşılaşan Çerkez Ethem müfrezeleri birbirlerine karşı taarruz etmeye başlamıştır. Bu taarruzlar neticesinde Yunan kuvvetleri 5 km geri çekilmek zorunda kalmış ve Yunanlıların boşalttığı Demirci'ye hâkim tepeler Çerkez Ethem kuvvetlerinin eline geçmiştir. Demirci'ye bir saat mesafeye kadar sorunsuz bir şekilde gelen Çerkez Ethem ve Tevfik kuvvetleri, Demirci'ye yaklaşık iki buçuk km kala, esas Yunan Kuvvetleriyle karşılaşmış ve sıcak cephe savaşına başlamışlardır. Çerkez Ethem'in aldığı istihbarat neticesinde, Yunan Kuvvetlerinin 300 süvari ve 10.000 piyadesiyle Ayvalık isimli bölüğünün savaşa gireceği anlaşılmıştır. Düşmana takviye asker gücünün geldiğini gören Tevfik Bey ve Kuvayı Seyyare'nin kuvvet komutanları, Çerkez Ethem'e geri çekilme talimatı vermesini istemişlerdir. Ancak Çerkez, geri çekilmektense ölmeyi tercih ederim diyerek tekliflerini geri çevirmiştir. Emrindeki 100 süvari hariç olmak üzere diğer bütün birliklerin taarruza geçmesini emretmiştir. Kendisi de cephe önlerine gelerek çarpışmaya başlamıştır. Düşman mevzilerine doğru ilerleyen birlikler Yunan kuvvetlerini darmadağın etmiştir. Parti Pehlivan Müfrezesi Hocalar 'dan geçerek hem sağ tarafını hem de geri taraflarını ateş alacak duruma gelmiştir. Kuvayı Seyyare birlikleri cephede gözünü budaktan sakınmayarak çarpışırken Yunan birlikleri saat 12 ye doğru önce sağ kanattan daha sonra bütün mevzilerden ayrılarak bölük pörçük olmuşlardır. Belli bir zaman Çerkez Ethem birlikleri tarafından takip edilen Yunan kuvvetleri Hocalar 'da toplanmış ve Çiftlik üzerinden Borlu'ya çekilmişlerdir (Hatemi, 2002).

Yaklaşık 9 saat süren, tarihe Demirci Savaşları olarak geçen bu muharebe neticesinde Demirci Türk kuvvetlerinin himayesine girmiştir. Kuvayı Seyyare bu çarpışmada 50 şehit, 60 yaralı vermiştir. Kuvayı Seyyare'nin üst düzey kumandanlarından olan, aynı zamanda Çerkez Ethem'in eniştesi de olan Hafız

Hüseyin, Vasıf Bey, Makedonya Müfreze Komutanı Mehmet Ali Bey ve Faik Bey şehit olmuştur. Yunan Kuvvetleri ise bu savaşta 2 yüzbaşısını, 500 askerini kaybetmiştir. 20 Yunan askeri, Türk birlikleri tarafından esir alınmıştır. Yunan Komutan Miralay Otneos yaralanmıştır. 25 mitralyöz, 1 top ve 30 öküz arabasına anca sığan 1000 sandık cephane Kuvayı Seyyare'nin eline geçmiştir. Onlarca hayvan, kaputlar, çadırlar, battaniyeler, elbiseler ve 400 adet çelik miğfer Türk Kuvvetleri tarafından savaş ganimeti olarak ele geçirilmiştir. Ele geçirilen bu malzemeler, silahlar ve cephaneler 30 tane öküz arabasıyla Eskişehir-Afyon savaş hattına gönderilmiştir. 1 Ağustos tarihinde Kuvayı Seyyare Demirci'ye tam manasıyla hâkim olmuş ve Yunan askerlerinden temizlemiştir. Demirci Savaşlarında kazandığı zaferi kendi imzasını atarak gönderdiği telgrafla Çerkez Ethem haber vermiştir. Bu telgraf Çerkez Ethem imzasıyla, cephelere, kolordu komutanlıklarına, tümen komutanlıklarına ve Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmiştir. Bu telgraf mecliste okunduktan sonra Aydın Mebusu Cami Beyin teklifiyle Büyük Millet Meclisi tarafından Çerkez Ethem'e teşekkür edilmiştir (Ethem, 1994).

Çerkez Ethem kuvvetlerine yenilen Yunan güçleri Demirci'nin güneyine çekildiler. 4 Ağustos tarihinde ise 5 tabur askerle Salihli üzerinden, 1 tabur askerle Kula üzerinden Demirci istikametinde harekete geçtiler. Kuvayı Seyyare'ye destek olması amacıyla, Yüzbaşı İsmet komutasında Uşak Hücum Taburu ve Alaettin Tiritoğlu'na bağlı Akıncı Müfrezelerini gönderdiler. Fakat gönderilen bu destek kuvvetler Yunan kuvvetlerinin Çerkez Ethem kuvvetlerine ani bir baskın yapmasından dolayı cepheye yetişemediler. 5 Ağustos tarihinde devam eden çarpışmalar neticesinde Demirci yeniden Yunan kuvvetlerinin işgaliyle karşılaşmıştır. Demirci'nin işgal edilmesiyle Çerkez Ethem Türk kuvvetlerini Demirci'nin doğusundaki Hisarköy'ün dağlarına çekmiştir. 6 Ağustos tarihinde ise Yunan kuvvetleri üç tane askeri alayıyla Çerkez Ethem kuvvetlerinin sol tarafından şiddetle saldırmıştır. İki saat süren bu çarpışma zor da olsa Yunan kuvvetlerini durdurmayı başarmıştır (Tekeli & İlkin, 1989).

10 Ağustos tarihinde Yunan güçleri Demirci-Simav dağlarının üzerinden Kuvayı Seyyare'ye yeniden saldırmıştır. Bu taarruz üzerine 23. Tüme'ne bağlı bir alay asker ile 2 dağ topu ve bir süvari bölüğü Yunan kuvvetlerinin sağ tarafından taarruza geçerek güçlerini kırmış ve Kuvayı Seyyare'nin toparlanmasına sebep olmuştur (Sorgun, 1998).

14 Ağustos tarihinde gelindiğinde ise Yunan Kuvvetleri iki alay askerle Çerkez Ethem'in askerlerinin üzerine bir saldırı gerçekleştirmişlerdir. Yapılan bu saldırı Türk güçleri tarafından durdurulmuştur. Yaptıkları taarruzda başarıya ulaşamayan Yunan kuvvetleri bir gün sonra Alaşehirli Mustafa Bey'in çiftliğinin yönünde tekrar taarruza geçmişlerdir. Bu taarruz neticesinde çıkan çarpışma 4 saat sürmüş ve Kuvayı Seyyare'ye bağlı biri subay olmak üzere yedi asker şehit olmuş ve on dokuz asker de yaralanmıştır. Çerkez Ethem kuvvetleri tarafından 17-18 Ağustos tarihinde Yunan kuvvetlerinin açtığı taarruz ateşine karşılık vermiş ve sabaha karşı düzenlenen baskın şeklinde bir harekât yapılmıştır. Bu harekât neticesinde Yunan Kuvvetleri 2 km güneydoğuya çekilmek zorunda kalmıştır (Hatemi, 2002).

20 Ağustos tarihinde Demirci civarında Yunan Kuvvetleri ile Kuvayı Seyyare arasında meydana gelen çarpışmalarda büyük yara alan Yunan kuvvetleri Demirci'nin güneyine kaçmak zorunda kalmıştır. Demirci'nin güneydoğusuna doğru ilerleyen Çerkez Ethem güçleri ne yazık ki cephanesizlik ve iâşesizlikten dolayı Hisarköy-Atagediği'ne çekilmek zorunda kalmıştır. 20-22 Ağustos tarihinde Yunan kuvvetlerinin zayıtı 15 ölü ve 95 yaralı olmuştur (Sarıhan, 1994). 18 Eylül 1920 tarihinde Yunan Kuvvetleri kendiliğinden Demirci'yi terk etmişlerdir (Tekeli & İlkin, 1989).

Yunan işgal kuvvetleri 21 Mayıs 1921 tarihinde Gördes'i işgal etmiş ve iki saat içerisinde şehri yağmalamış ve daha sonra ateşe vererek Gördes'in büyük kısmının yanmasına sebep olmuşlardır. Sökeler Köyü üzerinde bulunan Halil Efe liderliğindeki 25 kişilik Akıncı müfrezesi Gördes'i düşmanın elinden kurtarmıştır (Çiçek, 1998).

22 Mayıs tarihinde Gördes'e giren Demirci Akıncıları teşkilatı, Yunanlıların Gördes'i ateşe vermeleri sebebiyle Gördes'i kül yığını halinde bulmuşlardır. Her köşe başında, her sokakta, her mahallede; kurşuna dizilmiş, katledilmiş, yakılmış, kolları ve ayakları kesilmiş cenazelerle karşılaşmışlardır. Ayrıca; akli melekelerini kaybetmiş, düşünemeyen, kendilerinden geçmiş, delirmiş erkek ve kadınlara rastlamışlardır. Bu kötü manzarayla karşılaşan Millî kuvvetler intikam duygusuyla yanıp tutuşmuşlar ve 120 kişilik müfreze ile düşman üzerine yürümüşlerdir. Parti Mehmet Pehlivan, İsmail Hakkı, Hacı Veli, Kadıdağlı Pehlivan ve Bakırlı Mustafa düşmana zayıt verdirmedi büyük katkı sunmuşlardır (Boyacıoğulları & Alakese, 1972).

2 Eylül 1921 tarihinde Simav ve Demirci düşmanın elinden geri alınmıştır. Geri alınan bu şehirlerde Akıncı müfrezeleri teşkilatlanmasına ağırlık vermiş ve topladıkları askeri mühimmat ve gönüllü askerlerle Yunan kuvvetlerini tedirgin etmişlerdir. Bu sebeple Yunan işgal güçleri 21 Eylül tarihinde bu şehirleri tekrar işgal edebilmek için bir süvari kolu ile Borlu üzerinden, üç süvari kolu ile de Sındırgı-Balıkesir yönünden harekâta başlamışlar ve milis kuvvetlerin ve halkın direnmesiyle, Borlu'da gelen süvari kolu Köylüce Karyesinden, Sındırgı üzerinden gelen süvari kolu Hisaralan'dan, Balıkesir kolu ise Adala Karyesi üzerinden geri çekilmek zorunda kalmıştır. Yunan Kuvvetlerinin yönetimini elinde bulunduran kumandanlar Demirci'nin bu şartlarda ele geçirilemeyeceğini anladıklarından dolayı, Uşak, İzmir ve Balıkesir hattından destek askeri kuvvet istemiş ve bu komutanların istekleri doğrultusunda destek kuvvetler Demirci'ye sevk edilmiş ve bu kuvvetlerin yanına üç tane de dağ topu eklenmiştir. Bu kuvvetler karşısında 10 Ekim 1921 tarihinde Demirci çarpışma olmadan tahliye edilmiş ve Yunan Kuvvetleri tarafından Demirci ve diğer kasabalar işgal altına alınmıştır (Akıncı, 2020).

Demirci'ye garnizon kuran Yunan işgal kuvvetleri, Kuvayı Millîye birlikleri tarafından taarruz eylemine maruz kalmıştır. Bu taarruz neticesinde Kuvayı Millîye'nin eline çok sayıda silah, cephane ve mühimmat geçmiştir (Yetkin, 1964). 30 Ağustos 1922 tarihinde Yunan işgal kuvvetlerinden Demirci tamamen kurtulmuştur (Mütercimler, 2005).

3.2. Demirci Yöresinde Örgütlenme ve Demirci Akıncıları

İbrahim Ethem Bey, 28 Kasım 1920 tarihinde Demirci kazasına kaymakam olarak atanmıştır. Demirci'ye gelmek üzere 10 Aralık tarihinde trenle Ankara'dan hareket eden İbrahim Ethem Bey önce Eskişehir'e daha sonra oradan da Kütahya'ya ulaşmıştır. Kütahya'dan da kara yolu ile Gediz, Simav hattını takip ederek Demirci'ye gelmiştir. İbrahim Ethem Bey, 23 Aralık tarihinde öğle vaktinde Demirci'ye ulaşmıştır. İbrahim Ethem Bey'i Demirci'de büyük bir kalabalık coşku ile karşılamıştır. İbrahim Ethem Bey'in eski ahabplarından Beyliklerli Mehmet Ağa'nın da olması Kaymakamı ziyadesiyle mutlu etmiştir. Demirci'ye ulaşması Perşembe gününe rast gelen İbrahim Ethem Bey, Cuma günü tatil olmasına rağmen kendisinden önce Demirci Kaymakamı olan Hatemi Beyden görevi devralmış ve

Cumartesi günü Demirci Kaymakamlık makamında koltuğuna oturarak çalışmalarına başlamıştır. Demirci'ye geldiğinde eski dostu Beyliklerli Mehmet Ağa'nın misafiri olmuştur. Hükümet Konağına götürülerek orada çalışan memurlarla tanıştırılmıştır. Daha sonra Kuvayı Seyyare'nin Demirci ve yöresinin Kumandanı vazifesini gören Doktor Yüzbaşı Fazıl Bey'in karargâhını ziyaret etmiştir. Oradan Beyliklerli Mehmet Ağa'nın konağına gitmiş ve misafirhanesinde kendisine sözüne ve dostluklarına güvenilir kişiler tarafından Sındırgı'da bulunan Yunan işgal kuvvetleri hakkında malumat verilmiştir (Akıncı, 2020).

İbrahim Ethem, Demirci'ye geldiği ilk anlardan itibaren hem Demirci ile hem de Demirci'nin o güne kadar geçirdiği Yunan işgalleri hakkında bilgi toplamaya başlamıştır. 21 Temmuz tarihinde Kuvayı Seyyare'nin Demirci'de olmadığı bir anda Yunan kuvvetleri tarafından aniden ele geçirilmiştir. Bu işgal 31 Temmuz tarihinde Kuvayı Seyyare'nin Yunan kuvvetlerine karşı giriştiği çarpışmada Yunan güçlerinin geri çekilmesiyle sonlanmıştır. 4 Ağustos'ta Demirci yeniden Yunan işgal kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. 18 Eylül tarihinde Yunan kuvvetleri Demirci'den kendi istekleri ile ayrılmışlardır. 21 Ekim tarihinde de Kuvayı Seyyare kumandanlarından Mahmut Ağa'nın askeri birliklerinin Demirci'ye geldiği bilgisi hakkında detaylı malumat edinmiştir (Tekeli & İlkin, 1989).

Edindiği bu bilgiler neticesinde Kaymakam İbrahim Ethem Bey, 31 Temmuz ile 23 Ağustos tarihleri arasında cereyan eden Demirci Savaşları'nın neticesini teferruatına kadar analiz etmiştir. Buna göre Kuvayı Seyyare birliklerinin genel itibariyle vur-kaç gerilla savaş taktiğini uyguladıklarını görmüş ve Yunan kuvvetlerinin sayısının Kuvayı Seyyare'den yaklaşık iki kat daha fazla olmasına rağmen bu taktik ile başarıya ulaştıklarının sonucuna varmıştır. Dağlık olan Demirci ve yöresinin Türker'in lehine sonuç vermiş olmasını görmüştür. Düver Tepe'de nahiye müdürlüğü yaptığı sırada avcı olmasından dolayı Demirci ve dağlarında ava çıkan İbrahim Ethem Bey, bu sayede coğrafyayı çok iyi öğrenmiş ve bu bilgisi ile ileride kuracak olduğu Demirci Akıncıları teşkilatının Yunan kuvvetlerine Demirci ve civarındaki dağları dar etmesine sebep olmuştur (Tekeli & İlkin, 1989).

Ayrıca Demirci'deki askeri birliklerin yapısını da inceleyen İbrahim Ethem Bey jandarma teşkilatının sayısının çok az olduğunu görmüştür. Kuvayı Seyyare'nin Demirci ve civarının Komutanı olan Doktor Yüzbaşı Fazıl Bey'in karargâhını oluşturan 300 tane atlı birliklerin bir düzen içerisinde olmayışını, teşkilat yapılarının

tam manasıyla oluşmadığını fark etmiş ve bu süvarilerin kendi kafalarına göre eylemde bulunmaları, yaptıkları işlerin sonunu düşünmeyerek basiretsiz davrandıklarını ve bu sebeple Demirci ve civarında yaşayan yerel halkın Yüzbaşı Fazıl Kuvvetlerine karşı mesafeli davranmasına sebep olduğunu görmüştür (Akıncı, 2020).

Mustafa Kemal Paşa, 25 Ocak 1920 tarihinde güney cephesinde görev yapan kolordulara ve yerel silahlı güçlere verdiği emirle Fransızları yok edebilmek, parçalamak ve toparlanmasına izin vermemek için gerilla savaş taktiğini uygulamalarını belirtmiştir (Sarıhan, 1994).

Mustafa Kemal'in bu emri vermesi, İbrahim Ethem Bey ile daha önceden tanışık olmaları ve Demirci'nin konum itibarıyla düşmanı durdurmaya yönelik en uygun dağlık alan olması, İbrahim Ethem Bey'in Demirci'ye kaymakam olarak atanmasının sebeplerini açıklamaktadır.

Ankara Hükümeti tarafından Saruhan Livasına Aziz Bey Mutasarrıf olarak atanmıştır. 28 Aralık 1920 tarihinde Saruhan Yunan kuvvetleri tarafından işgal altında bulunduğundan dolayı Aziz Bey Demirci'de göreve başlamış ve Demirci Kaymakamlık binasındaki İdare Meclisi Odası Mutasarrıf odası yapılarak Aziz Bey'e tahsis edilmiştir. Bu tarihlerde Kuvayı Seyyare'nin Demirci ve civarının Kumandanı Doktor Fazıl Bey birlikleriyle beraber Demirci'ye gelmiştir. Bu birlikleri kendisine yardım etmesi için çağıran Çerkez Ethem'in çağrısına uyan Doktor ve birlikleri 30 Aralık tarihinde Demirci'den ayrılmıştır. Bir gün sonra da Mutasarrıf Aziz Bey, Çerkez Ethem ile Millî güçlerin arasındaki sorunu çözmek bahanesiyle Simav'a gitmiş ve buradan çektiği telgraf ile dönene kadar vekâletini Kaymakam İbrahim Ethem Bey'e bırakmıştır (Boyacıoğulları & Alakese, 1972).

27 Temmuz 1920 tarihinde Uşak ve Gediz arasında kalan bölgeyi Yunan kuvvetlerinden koruma görevi verilen Çerkez Ethem ne yazık ki Ankara Hükümetine bağlı olarak çalışmayı reddetmiş ve kurulan düzenli Türk Ordusu ile savaşmıştır. Bu savaş sonunda yenilen Çerkez Ethem Gediz üzerinden Simav'a gelmiş oradan da Demirci'ye ulaşmıştır. 17 Ocak 1921 tarihinde Demirci'de Kaymakam İbrahim Ethem Bey ile görüşen Çerkez Ethem, Kaymakam'ın devletin ve Ankara Hükümeti'nin yanında olacağı konusunda kararlı ve net duruşundan dolayı 19 Ocak tarihinde Demirci'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Çerkez Ethem ve birliklerini takip

eden 1. Süvari Komutanı Yarbay Derviş Bey, Çerkez Ethem'in Demirci'den ayrıldığı gün Demirci'ye ulaşmıştır. Bir gün sonra ise, Tümen Komutanı Sabri Bey ve Güney Cephesi Komutanı Albay Refet Bey Demirci'ye gelmişler ve Derviş Bey ile birlikte Kaymakam İbrahim Ethem Bey ile görüşmüşlerdir. Bu görüşmede Çerkez Ethem ve Kuvayı Seyyare'si hakkında bilgi alan kuvvet komutanları 24 Ocak tarihinde Demirci'den ayrılmışlardır. Demirci ve yöresi genel güvenliğini sağlayacak yeteri kadar asker olmaması sebebiyle hem eşkıyaların hem de Kuvayı Seyyare'nin emrinde olan milislerin açık hedefi haline gelmiştir. Kuvayı Seyyare'nin bu bölgeden ayrılması, Gördes'ten başlayıp Gediz'e kadar olan alanda Yunan kuvvetlerinin ilerleyişini kolay hale getirme olasılığını doğurmuştur. Kaymak Bey'in emrinde; Kuvayı Seyyare'ye bağlı Yüzbaşı Kâmil Bey ve bir manga askeri, Piyade Yüzbaşı Kemal Efendi, Jandarma Yüzbaşısı Ali Rıza Efendi ve Asteğmen Asım ile 60 jandarma eri ve Demirci haberleşme memuru Zeki Bey bulunmaktadır (Akıncı, 2020).

Demirci'nin jeopolitik ve stratejik konumunun önemini farkında olan Güney cephesi Kolordu Komutanlığı, asker azlığının oluşturabileceği tehlikeleri fark ederek İbrahim Ethem Bey'e emir vermiş ve bu emir doğrultusunda mahiyetlerine kendi silahları ve atlarıyla gelen vatansever kişilerden düzenli orduya yardım edecek müzaheret bölüklerinin oluşturulmasını istemiştir. Bu doğrultuda 24 Ocak ve 15 Mart 1921 tarihleri arasını kapsayan dönemde, Sındırgı'da henüz işgale uğramamış köylerde, Demirci'de ve Gördes'te müzaheret bölüğü mantığıyla, düzenli orduya yardım etmek, gerekli durumlarda desteklemek amacıyla Demirci Akıncıları Teşkilatı Kaymakam İbrahim Ethem Bey önderliğinde oluşturulmuştur. 13 Mart tarihinde Kütahya Mutasarrıflığı tarafından Gördes'e de kaymakam vekili olarak atanan İbrahim Ethem Bey, Gördes'te askeri kuvvetlerin çok az olduğunu görmüş ve bu sebeple Akıncı Birliklerini oluşturacak olan eylem planları uygulanmış ve 15 adamı ile Parti Mehmet Pehlivan Kaymakam Bey'in emrine girmiştir. Kütahya'dan Gördes'e gelen Halil Efe'de Parti Pehlivan ve Kaymakam Bey'le birlikte hareket etme kararı alınca hem Halil Efe'nin hem de Parti Pehlivan Ağa'nın emrinde olan otuzar kişilik milis kuvvetler Demirci Akıncılar Teşkilatının nüvesini oluşturan ilk birlikler olmuştur (Akıncı, 2020).

İbrahim Ethem Bey; Demirci Akıncılar Teşkilatı ile; yeni oluşmakta olan gönüllü askeri birliklerin Yunan kuvvetleri karşısında deneyim kazanmasını

sağlamak, uzun süredir savaş, zulüm, işgal gören Türk ve Müslüman halkın Yunan işgal güçlerinde korkmadıklarını göstermek, her ne kadar savaş şartlarının hem sayı bakımından hem de imkânlar bakımından eşit olmasa da teşkilatın her an taarruz edebilecek kabiliyette olduğunu görmek ve yerel halka göstermek ve bu eylem planları hayata geçirildikten sonra halkta oluşacak Millî ve manevi duyguları üst seviyelere çıkarmayı amaçlamıştır (Oğuz & Gülmez, 2016).

Oluşturulan bu Akıncı Birliklerinin ilk başlarda; Yunan işgal kuvvetlerinin karakollarını basıp darmadağın etmek, cephanesine ve mühimmatına el koymak, Yunan güçlerinin ulaşımını engellemek için köprüleri havaya uçurmak, iletişimlerini kesmek için telgraf hatlarını kesmek böylelikle Eskişehir hattına destek olarak gönderilen Yunan askerlerinin gitmesinin, askeri mühimmatın, cephanenin, silahların ve düşman güçlerinin yiyecek, içecek ve ilaç gibi temel yaşam malzemelerinin ulaştırılmasını engelleme görevleri vardır (Oğuz, 2017).

Sındırgı Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Cemal Bey ile Sındırgılı Ali Reşat Bey ve Aşiret Reisi Ahmet Ağa, Kaymakam İbrahim Ethem Bey'e, Sındırgı, Gördes ve Demirci arasındaki iletişimi sağlıyorlar ve Kaymakam'a istihbarat veriyorlardı (Akıncı, 2020).

3.3. Demirci Akıncıları Teşkilatı'nın Yapısı

Demirci Akıncıları Teşkilatı küçük askeri birliklerden oluşan bir teşkilattır. Bu teşkilatta, müfreze olarak adlandırılan küçük askeri birliklerin vardır ve bu birliklerin başında bir komutan mevcuttur. Bu komutana bağlı olarak görev yapan birden fazla da askeri birlikler hazır kıta halinde beklemektedir. Bu teşkilat aynı zamanda savaş gerisinde ve savaş hattında istihbarat toplayan istihbaratçıların olduğu bir istihbarat teşkilatıdır. Karakol basan, telgraf hatlarını kesen, köprüleri havaya uçuran, düşmanı durdurmak veya yavaşlatmak amacıyla her türlü eylemi gerçekleştiren milis kuvvetidir (Oğuz, 2017).

10 Temmuz 1921 tarihinde Yunan düşman kuvvetlerinin genel olarak taarruz eylemleriyle savaş yapmaya başlamış olması dolayısıyla Yunan güçleri Gördes ve Demirci hattına yönelmiştir. Yunan kuvvetlerinin Demirci'ye ve Demircililer ile civar halka zarar vermesini önlemek ve zulüm görmesini engellemek amacıyla Kaymakam İbrahim Ethem önderliğinde Demirci Akıncıları Teşkilatı 6–7 Ağustos

tarihlerinde Demirci'den ayrılarak dağlara çekilmiş ve mücadelesini dağlardan yönetmiştir. Dağlardan sürececek olan mücadele 1 Ekim 1922 tarihine kadar devam etmiştir. Kaymakam İbrahim Ethem Bey liderliğinde 10 Ağustos 1921 tarihinde Kula kazasının Topuzdamları mevkiinde bir toplantı düzenlenmiş, müfreze komutanları ile düzenlenen bu toplantıda Yunan kuvvetlerinin işgal alanında kalarak vur-kaç gerilla savaş taktiğiyle düşmanın bezdirilmesi amaçlanmıştır. Fakat toplam sayıları üç yüzü aşan atlı askeri birlikler ile hareketin zor olmasından dolayı, bu süvari birliği ikiye ayrılmış ve Kocayayla'da buluşmak üzere mücadele hareketlerine iki koldan başlamışlardır (Akıncı, 2020).

Yunan düşman kuvvetleri, İbrahim Ethem Bey'e zaman zaman işgal güçleri komutanları ile ya da düşman ile iş birliği halinde olan hainlerle haber göndererek kendilerine çalışmasını belirtmişlerdir. 31 Temmuz tarihinde Yunan tarafının gönderdiği bir heyet savaşın bittiğini, kendilerinin muzaffer olduğunu ifade etmiş ve Akıncı Müfrezeleri Genel Komutanı İbrahim Ethem Bey'e kuracakları muhtariyette idareden pay vereceklerini, Akıncılar teşkilatının ise maaşlı olarak bu muhtariyetin asayişini sağlayacak kolluk güçleri olmasını planladıklarını açık yüreklilikle ifade etmişlerdir. Ancak bu teklifler İbrahim Ethem Bey tarafından şiddetle reddedilmiştir (Akıncı, 2020).

Yunan kuvvetleri, Akıncı teşkilatına çalışan Süleyman isimli bir gençle İbrahim Ethem'i öldürmesi için anlaşmıştır. Süleyman isimli bu genci casus ve tetikçi olarak kullanmak istemişlerdir. Ancak Süleyman, Yunan kuvvetlerine çalışıyor gözüксе de aslında İbrahim Ethem Bey'e istihbarat toplayan vatansever bir Akıncıdır. Bu sebeple Yunan kuvvetleri ava giderken avlanmışlardır. Sadece İbrahim Ethem'e değil, diğer müfreze kumandanlarına karşı da suikast girişimlerinde bulunmuşlardır (Akıncı, 2020).

Bir savaşın kazanılıp ya da kaybedilmesinde alınan istihbaratın ve casusluk faaliyetlerinin büyük önemi vardır. Demirci Akıncıları müfrezesi Gördes ile Demirci arasında iken bir şifre almışlardır. Bu şifrede Birinci ve İkinci İnönü Savaşları'nda mağlup olan Yunan işgal güçlerinin telsiz ile Atina'dan destek kuvvet istedikleri ve Atina'nın da yardım amacıyla askeri birliği İzmir limanına indirildiği ve bu askeri birliğin İzmir'den tren ile cepheye gönderildiği belirtilmiştir. Demirci Akıncılarına Ankara Hükümetinin gizli bir şifre ile verdiği görev İzmir'den yola çıkan destek kuvvetlerine cephe hattına intikal ettirmemeleriydi. Çünkü bu askeri destek

güçlerinin cepheye ulaşması demek, Türk Ordusunun mukavemetinin azalması demektir. Bu sebeple Demirci Akıncılarının görevi trenle lojistiği sağlanan destek güçlerinin cepheye ulaşmasını engellemek amacıyla Eşme'den trenin yukarıyı doğru bağlantısını kesmektir. Atina'dan yola çıkan bir yardım gemisi İngilizler'in korumasında İzmir Limanına yanaşmış ve iki gün içerisinde gemiden indirilen askerler, cephaneler ve askeri yardım malzemeleri Basmahane Garında trene yüklenmişti. On tane vagonu dolduran cephane ve savaş için gerekli olan malzemeleri taşıyan lokomotif sabotaj ihtimaline karşılık olarak her köprüde durmuş ve bu sebeple Salihli'ye bir günde anca ulaşabilmiştir. Düşman takviye birliklerinin Eşme'den yukarıya geçmemesi için Parti Mehmet Pehlivan Ağa görevlendirilmiştir. Bu müfreze Alaşehir'in Killik Kasabasının doğusunda yer alan 199 numaralı büyük köprüyü havaya uçurmakla ve trenin hareket etmesini engellemekle görevlidir. Makbule Hanım ve Halil Efe'nin intikamını alacaklarına teşkilat üyeleri çok sevinmiştir. Akşam karanlığında yola çıkan teşkilat 199 numaralı köprüye ulaşmışlardır. Köprüye ve tünele mayın ve dinamit döşeme işini teşkilata bağlı uzman kişiler yapmıştır. Köprünün pek çok yerine kapsüllü dinamit ve mayınları döşemişlerdir. Uzun bekleyişin ardından Killik tarafından ağır ağır gelen bir tren görülmüştür. Tren yaklaştıkça çok ağır gelen trenin sebebi belli olmuştur. Tren köprüye yaklaştığında durmakta, trenden bir kişi inmekte ve köprüyü kontrol etmekte tren daha sonra köprüden geçmektedir. 199 numaralı köprüye gelince de trenden bir subay inmiş köprünün yarısına kadar gelmiş ve daha sonra trene tekrar geri binmiştir. Tren köprüye girmiş, köprüyü yarılamasına rağmen dinamit ve mayınlar patlamamıştır. Bütün tren köprüyü doldurmuş ve en önde giden lokomotif tam köprüden çıkacağı esnada büyük bir gürültü ile tren ve köprü infilak olmuştur. Arka arkaya devam eden patlamalar neticesinde köprü büyük bir gürültü ile çökerek dereye dolmuştur. Yunan işgal takviye güçlerine bağlı askerlerin kolları, bacakları, kafaları, vagonun parçaları, askeri malzemeler havada uçuşmuş sağa-sola doğru savrulmuştur. Patlamanın kuvvetinden Demirci Akıncıları müfrezeleri şiddetli bir deprem oluyor zannetmiştir (Çiçek, 2015).

3.3.1. Yağcı Dağı'nda Yapılan Yemin

Açlığa, susuzluğa, dağdaki zorlu şartlara ve iklimin getirdiği zorluklara dayanamayan gönüllü askerlerin firar edeceğine dair istihbarat bilgisi alan Akıncı

Müfrezeleri Genel Komutanı İbrahim Ethem Bey, o dönem Demirci sınırları içerisinde kalan (şimdi Selendi'ye bağlı) Yağcı Dağı'nda 17 Ağustos 1921 tarihinde Demirci Akıncıları müfrezeleriyle genel bir toplantı yapmış ve bu toplantıda müfrezelere yaptığı konuşmada, dağlarda çete faaliyetinde bulunmanın zorluklarından bahsetmiş, bu süreç içerisinde aç kalmanın, susuz kalmanın, hasta olmanın mümkün olabileceğini ve savaşın ne zaman biteceğine dair kesin bir tarih olmamasından dolayı gitmek isteyenler var ise hemen gidebileceğini, bu zorluklara katlanamayacak olanların evlerine dönebileceğini belirtmiştir. Bir kişi kalsa bile o kişinin kendisi olacağını son kurşunu atana kadar Yunan gâvuruyla çarpışacağını büyük bir heyecanla ifade etmiştir. Bu sözlerinin üzerine dağlarda mücadele etmek isteyen Akıncıların yanına gelmelerini, diğerlerinin ise serbest olduğunu, ailelerine kavuşabileceklerini söylemiştir. Bu konuşma üzerine, dağ şartlarına uyum sağlayamayacak 40 kişi teşkilattan ayrılmış geriye kalan 110 kişiyle İbrahim Ethem Millî Mücadeleye devam etmiştir. Kalan bu 110 kişi önce abdest almış ve Kuran-ı Kerim'e el basarak; *“Gâvur öldüreceğime, gâvurdan başka bir şey düşünmeyeceğime, gâvurları denize dökünceye kadar çalışacağıma, harpten kaçmayacağıma, arkadaşlarıma ihanet etmeyeceğime, Bila sebep ahaliye zulüm ve tazyik göstermeyip lütfle muamele edeceğime ve hiçbir zaman gâvura teslim olmayacağıma vallah ve billah...”* diye yemin ettirmiştir. Daha sonra bir bildiri yayınlarak Akıncı Anayasasını oluşturmuştur (Akıncı, 2020; 73).

İbrahim Ethem Bey, 13 Ekim tarihinde 300 kişiden oluşan Demirci Akıncıları Teşkilatına mensup gönüllü askerleri, 25–30 kişilik küçük askeri birliklere ayırmış ve görev alanlarından ne yiyip ne giyeceklerine, ne şekilde askerlerin eylemde bulunacaklarına kadar teferruatlı olarak her şeyi planlamış ve bu doğrultuda kırk maddelik akıncılar yasasını yayınlamıştır. Sadece Demirci Akıncılarına değil aynı zamanda yerel halkı da ilgilendiren bu genelge ile halka bilgi vermiştir. Buna göre Demirci Akıncıları Teşkilatı; 25–30 kişilik küçük askeri birliklerden oluşan bir askeri birliktir. Bu askerler ihtiyaç durumuna göre kimi yerde atlı olarak vazife görür kimi yerde de yaya olarak görevine devam eder. Bu teşkilatın başında Genel Akıncı Teşkilatı'nın başında Komutan olarak Kaymakam İbrahim Ethem yer alır. Akıncılar fes yerine kalpak giyerler ya da fes takarlar. Her birliğin başında bir komutan, bu komutana yardımcı olan bir yardımcı ve olan olayları günü gününe yazacak olan bir kâtip bulunur. Teşkilata bağlı her manga dört asker ve bir onbaşı olmak üzere toplam

beş kişiden müteşekkildir. Her takım iki manga ve bir çavuştan meydana gelir. Her müfreze, iki takımdan yani 25 kişiden veya iki takım ile bir karargâh mangasından meydana gelir. Düzenli bir ordu varmış gibi teşkilatlanan Demirci Akıncıları Teşkilatında; kumandan müfrezenin bütün eylemlerinden ve davranışlarından, muavin kumandanın emirlerinden, kâtip kırtasiyeden, çavuşlar takımlardan, onbaşılarda mangalardan sorumludur. Müfrezelerin bu durumu teşkilatın görünen yüzüdür. Savaş ya da çarpışma esnasında her müfreze mevcudunun dört katı kadar askeri birlikleri yönetebilir (Akıncı, 2020).

3.3.2. Akıncı Yasası

Teşkilata dâhil olacak askerlerin namuslu insanlardan seçilmesi sağlanacak ve oluşturulan müfrezelere kesinlikle düşmana bilgi sızdırılmayacak, casusluk yapılmayacaktır. Müfrezenin kâtibi olarak görev yapan kişilerin bir defteri olacak ve bu defterlere efradın kaydı düşülecek ve gerekli görülen her şey raporlanacaktır. Müfrezeler ne yemek ne de yatak seçeceklerdir. Ne bulursa yemeleri, nerede olsa yatmaları icap etmektedir. Müfrezeler köylere gittiğinde yaz mevsimi var ise kesinlikle evlerde yatmayacaklardır. Kış mevsiminde dışarıda durulamayacak şekilde soğuk olan havalarda mecburiyetten yatmak gerektiğinde ise müfreze köye geldiğinde cami civarında toplanılacaktır. Müfreze komutanının verdiği emir ile; muhtar, imam, azalar askerlere yer tedarikini sağlayacaktır. Muhtar, imam ve azalardan oluşan heyet, müfrezenin kâtibi ve muavini ile birlikte bu askerleri yatacakları yere yerleştirecektir. Bu heyetin gösterdiği yerler beğenmemelik yapılmayacak ve nereyi gösterirlerse orada yatılacaktır. Kıyafet temin edebilmek için düşmana saldırılacak ve ganimet yoluyla kıyafetler elde edilecektir. Eğer düşmandan temin edilemezse her bir askerin kıyafetinin ve atının nalının köylüler tarafından temin edilmesi gerekmektedir. Ne sebeple olursa olsun ne bir köylüden ne bir kasabalıdan ne de yolda denk gelen her hangi bir şahıstan para talep edilmeyecektir. Fakat hayırseverlerin ve vatanseverlerin yapacağı bağışlar alınabilir. Para yardımı yapan kişilerin isminin teşekkür edilmek amacıyla alınması şarttır. Düşmandan ganimet yoluyla elde edilen mallar teşkilat mensuplarına eşit bir şekilde dağıtılacaktır. Akıncı müfrezelerinin, trenlerin ve şimendiferlerin geçişini engellemek amacıyla köprüleri havaya uçurması, telgraf ve telefon hatlarını keserek düşmanın iletişimini kesmeleri, askerin mühimmat ve cephanelerinin taşınması esnasında müdahalede bulunularak

destek olmalarının önlenmesi, düşman karakollarının basılması, düşman askerlerine pusu kurulması, düşmanın Müslüman halka eziyet etmelerinin önlenmesi, düşmanın nakliye hayvanı, erzak, para gibi unsurları şehirlerden ve köylerden toplamasının engellenmesi gerekmektedir. Akıncıların bu eylemlerinin amacı Müslümanların felah içerisinde olması, korunmasıdır. Asıl amaç düşmana zarar vermek olduğundan, yapılacak olan baskınların, taarruzların ve gerek hâsıl olacak her türlü eylemin Türkleri korumak adına, şehirlerden ve köylerden uzak alanlarda gerçekleştirilmesi şarttır. Akıncılar, yerel halk arasında cereyan eden; alacak verecek, tarla sınırı, karı-koca kavgası gibi olaylara kesinlikle müdahale etmeyecektir (Akıncı, 2020).

Akıncılar hem kendi aralarında, hem de sorumlu olduğu alanlarda hırsızlık ve soygunculuk gibi kötü davranışları da önlemekle yükümlüdür. Bir müfreze başka bir kumandanın sorumluluk alanına girerse mutlaka haber vermelidir. Eğer birden fazla müfreze ile düşmanla mücadele edilecekse, bu askeri birliğin komutası en kıdemli kumandana aittir. Düşmana karşı yapılacak olan harekâtlar düşmanın hareketine göre belirlenebilir fakat düşman şehirde veya kasabada ise harekât düzenleyebilmek için mutlaka izin alınmalıdır. İzin verildiği takdirde düşmana saldırılabilir. Kendi sorumluluk alanlarında düşmanı gören müfrezelerin mutlaka diğer müfrezelere haber vermelidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türk Ordusu'nun askeri ve siyasi alanda zafer kazandığı istihbaratı alınır alınmaz bulunulan yerdeki insanlara ve diğer müfrezelere de bildirilmeli ve bu olay mutlaka rapor edilmelidir. Denk gelinen gayrimüslimlere karşı son derece nazik ve naif olunmalıdır. Hristiyanlara dokunulmamalı gerekirse emniyette olduklarına dair vesika düzenlenerek verilmelidir. Akıncı müfrezeleri, sorumluluk alanları içerisine giren yerlerde temizliğe son derece önem vermeli, sokakların temizlenmesinde aktif olarak rol almalı, tuvaleti olmayan evlere tuvalet yapılmasına yardım etmelidirler. Halkın Hristiyanlardan alışveriş yapmaması için Akıncı müfrezeleri tarafından nasihat verilmesi gerekmektedir. Hem Müslüman hem de gayrimüslimlerin pazarda köylüleri dolandırmasına müsaade edilmemelidir. Üretici köylünün pazarda mallarını rahatça satabilmesi için şartlar oluşturulmalıdır. Düğünlerde israfa kaçacak masrafların önüne geçilmelidir. Rakı, şarap içilmemeli, kumar oynanmamalı, karı oynatılmamalıdır. Bunları yapmak isteyen kim olursa olsun mücadele edilmelidir. Müfrezeye bağlı askerlerin mutlaka beş vakit namaz kılması gerekmektedir. Dinine sadık olmayan, Allah'a verdiği akdi yerine getirmeyen, maneviyatı bozuk olan

askerin ve ordunun zafer kazanması şüphelidir. Müfreze komutanının bulunduğu makamı kullanarak; içki içmesi, kumar oynaması, karı oynatması, milletin malına ve ırzına göz koyması kesinlikle yasaktır. Müfrezeyle bağlı komutanın ve askerlerin ahlaksız kadınları nikâhlarının altına alıp evlenmeleri, bu kadınları oynatmaları kesinlikle yasaktır. Ahlaklı kadınlarla evlenebilmek için mutlaka kumandandan izin alınması gerekmektedir. Cephane tedariki zor olduğundan, silahlar ve mühimmatlar kullanılırken tasarruflu kullanılmalıdır. Şartlar dâhilinde bu ihtiyaçlar düşmandan ganimet yoluyla elde edilmelidir (Akıncı, 2020).

Müfrezeyle katılan askerlerin ailelilerinin ihtiyaçları mahalle halkı ve akrabaları tarafından temin edilmelidir. Bu olay ifa edilirken düşmana kesinlikle bir şey sezdirilmemelidir. Düşman tarafından müfrezelere gönderilen mektuplara cevap verilmeyecek ve bu mektuplar mutlaka Demirci Akıncıları Müfrezesi Genel Komutanı olan Kaymakam İbrahim Ethem Bey'e gönderilecektir. Bir olay zuhur ettiğinde hemen bu olay hakkında rapor gönderilecektir. Hemen gönderilmesi mümkün olmayan raporlar ise en geç bir hafta içinde ulaştırılacaktır. Müfrezeyle bağlı askerlerin cezaları işledikleri cürüm ile doğru orantılı olacaktır. Komutan aynı zamanda bir hâkim gibi davranarak olay hakkında kararını verecek ve cezayı tatbik edecektir. Her bir Akıncı kesinlikle amirinin emrine itimatla yükümlüdür. İtaat etmeyenlere birinci defa nasihat edilir. İkinci defa uyarılır. Üçüncüsü olursa elinden silahı alınır ve üç gün silahsız bırakılır. Dördüncüde terhis edilir ve hala devam ediyorsa asiliğine bu defa idam edilerek canı alınır. Firar edenler, düşman tarafına geçmek isteyenler de idam cezasına çarptırılır. Müfreze komutanlarına ise; nasihat etme, terhis ya da idam cezaları verilir. Halka ise uygulanacak cezalar; önce nasihat, sonra uyarı ve dayak, daha sonra burnunu ve kulağını kesmek, daha sonra malını elinden zorla almak veya evini yakmak, en son da canını almaktır. Düşmana casusluk eden, arkadaşlarının yerini söyleyen, silahlarının bilgisini düşmana sızdıran düşmana yol gösteren, düşmana Müslüman kadınları verip tecavüz edilmesinde aracılık eden hainlere idam cezası uygulanacaktır. İdam cezası kesinleşen hainlere bu cezayı uygulamadan önce abdest aldırılmalı, tövbe ve istiğfar ederek Allah'tan af dilemeleri istenmeli ve vasiyeti sorularak cezası tatbik edilmelidir. İdam edilen hainlerin göğsüne; dinine, vatanına, milletine hıyanet edenlerin cezası budur, ibret alın! Yazısı asılarak idam sehpasında bırakılmalı ve hainliğe niyetlenen kişilere gözdağı

verilmelidir. Her türlü cezanın verilmesinde hassas davranılmalı, kimsenin haksız yere itibarının ve canının alınmasına müsaade edilmemelidir (Akıncı, 2020).

3.3.3. Demirci Akıncıları Teşkilatı Kurmay Kadrosu

Demirci Akıncıları Teşkilatı'nın kurmay kadrosu içerisinde; Kaymakam İbrahim Ethem Bey, Parti Mehmet Pehlivan, Halil Efe ve Gördesli Makbule Efe vardır (Akıncı, 2020). Demirci Akıncıları Teşkilatı'nın müfrezeleri; Birinci Gönüllü Müfreze Komutanı Bigadiç'in Balatlı köyünden Hüseyin Çavuş'tur ve Bigadiç ile Konakpınarı nahiyyelerinden (Na'ra cephesi) sorumlu tutulmuştur. İkinci Gönüllü Müfreze Komutanı Kulalı İhsan oğlu Mehmet Efe'dir ve Kula ile Eşme kazalarından sorumludur. Üçüncü Gönüllü Müfreze Komutanı Hacı Veli olup Sındırgı kazasından sorumluluğu altındadır. Dördüncü Gönüllü Müfreze Komutanı Bakırlı Saçlı Mustafa Efe'dir ve Kırkağaç, Akhisar ve Soma kazalarından sorumludur. Beşinci Gönüllü Müfreze Komutanı Bakırlı Ahmet Çavuş'tur ve Kırkağaç, Akhisar ve Soma kazalarından sorumludur. Altıncı Akıncı Müfrezesi Komutanı önce Arslan Ağa daha sonra ise Arap Ali Osman Efe olmuştur ve Balat (Dursunbey) nahiyesi, Kirmastı ve Yenice'den sorumludur. Onuncu Akıncı Müfrezesi Kumandanı önce Kirmastılı (Mustafakemalpaşalı) Ahmet Nazif daha sonra ise Arslan Ağa olmuştur ve Kepsut nahiyesi ile Balıkesir kazalarından sorumludur. On birinci Akıncı Müfrezesi Komutanı Parti Mehmet Pehlivan Ağa'dır ve Demirci ile Simav kazalarının sorumluluğunu eline almıştır. Parti Pehlivan, Simav'ı Simavlı Yusuf Çavuş müfrezesinin aracılığı ile kontrol altına almış, Demirci'yi ise kendi kontrolünde tutmuştur. On ikinci Akıncı Müfrezesi Komutanı Usturumcalı Halil Efe'dir ve Gördes ile Salihli kazalarından sorumludur. On üçüncü Akıncı Müfrezesi Komutanı Sarı Mehmet Efe'dir (Sarı Mehmet Efe'den sonra müfreze komutansız kalmıştır). Bağımsız Gönüllü Müfreze Komutanı ise Simavlı Yusuf Çavuş, Tireli İsmail Efendi, Kadıdağlı Pehlivan, Recep Pehlivan Müfrezesi ve Yaykın Müfreze komutanı Mustafa Ağa'dır (Sarıhan, 1994).

3.3.4. Nazife Kadın'ın Şehit Edilmesi

Müfrezelere asker olarak katılan gönüllülerin; eşleri, çocukları ve anne-babaları da Yunan işgal güçlerinin tehditlerine uğramamak ve Yunan güçlerinin

zulmüyle karşı karşıya kalmamak için müfrezelerle ortak hareket etmişler ve onların emirlerini dinlemişlerdir. Demirci Akıncıları Teşkilatı yerel halktan güvenilir insanlarla da dirsek teması içerisinde bulunmuşlardır. Yiyecek, giyecek, hayvanlarının bakımları gibi pek çok temel ve savaş ihtiyaçlarını köylülerden ve o yörede yaşayan vatansever insanlar sayesinde karşılanmıştır. Bu insanlardan bir tanesi de Bigadiç'in Yukarıdevrek köyünün Kavakalanı mahallesinden Nazife Kadın'dır. Nazife Kadın, Akıncılara fırınında ekmek yapan birisidir. Yunan kuvvetleri tarafından sorguya alınmış, Demirci Akıncılarının yerini söylemesi istenmiştir. Fakat Yunan kuvvetlerine karşı büyük bir cesaretle, Akıncıların yerini bilmediğini bilse bile kesinlikle söylemeyeceğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Yunan işgal güçleri Nazife Kadın'ı fırına atmışlar ve diri diri yakarak canına kıymışlardır (Akıncı, 2020).

3.3.5. 2. Ordu Komutanı Yakup Şevki Bey ile Görüşme

26 Ağustos 1922 tarihinde başlayan Büyük Taarruz sonucunda, Yunan işgal kuvvetleri Demirci ve yöresini terk etmeye başlamıştır. İşgal kuvvetlerinin boşalttığı yerlerde Kaymakam İbrahim Ethem Bey genel güvenliği sağlamış ve devlet otoritesini kurmuştur. 30 Eylül 1922 tarihinde kadar; Balıkesir, Manisa, Kütahya ve kazaları ile köylerinde asayiş Demirci Akıncıları Teşkilatı tarafından sağlanmıştır. 2. Ordu Komutanı Yakup Şevki Bey 18 Eylül 1922 tarihinde Balıkesir'de İbrahim Ethem Bey ile görüşmüş ve Akıncı Müfrezelerine bağlı olarak savaşan gönüllü askerleri Batı Cephesi Komutanlığında çalışmak üzere görev teklif etmiş ancak bu teklif Akıncılar tarafından reddedilmiş ve terhislerini istemişlerdir. İbrahim Ethem Bey, Batı Cephesi Komutanlığı'na, 2. Ordu' ya ve İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği 1 Ekim 1922 tarihli telgrafla son Akıncı Müfrezelerinin bugün itibarıyla tamamen terhis olduğunu ve Akıncı Müfrezelerinin ilga edildiğini yazmıştır (Akıncı, 2020).

3.3.6. Bilumum Dağ Arkadaşlarıma Son Hitabım ve Samimi Şikâyetlerim

Kaymakam İbrahim Ethem Bey, 30 Eylül 1922 tarihinde "Dağ Arkadaşlarıma Son Hitabım ve Samimi Şikâyetlerim" başlığıyla bir bildiri yayınlamış ve bu bildiride; uzun zamandan beri dağlarda kader birlikteliği yaparak ortak bir mücadele verdiklerini ve bu yaşama vazifelerinin bitmesi sebebiyle veda edeceklerini ifade etmiştir. Dağa ilk çıktıkları zamanki yaptıkları yemini hatırlatmış ve gâvuru denize

dökene dek savaşıacaklarına dair verdikleri antlarına bağlı kaldıkları için herkese tek tek teşekkür etmiştir. Türk Ordusu'nda görev almak isteyenlere rütbe verileceğini ve bu göreve talip olan varsa ismini kendisine yazdırmaları gerektiğini belirtmiştir. Terhis olanların köylerine veya evlerine gittiklerinde, resmi işlere karışmamalarını kendi işlerinde güçlerinde olmalarını nasihat etmiştir. Bekârların evlerine döndüklerinde derhâl evlenmelerini, evli olanların mutlaka çocuklarını mektebe vererek okutmalarını, büyüklere hürmet göstermelerini, küçüklere merhamet etmelerini istemiştir. Köye veya memlekete döndüğünde; ben Akıncıyım, çeteyim, şu kadar düşman öldürdüm, ben vatan kahramanıyım diyerek kimseye kafa tutmamalarını, tüfeklerini duvara asarak sabanlarına asılıp üretim yapıp çalışmalarını öğütlemiştir. Memleketlerine veya köylerine döndüklerinde Akıncı, mücahit oldukları için Yunan kuvvetlerinin ailelerini alıkoyduğunu, hapse attığını, mallarının yağma edildiğini, evlerine el konulup üstlerine geçirdiklerini görebileceklerini hatta Yunan kuvvetleriyle dost olan, onlara çalışan, bilgi getirip vatan hainliği yapan kişilerin daha refah içinde yaşadıklarını görebileceklerini, çok zengin olmalarının ihtimal dâhilinde olduğunu, yüksek makamları işgal edebileceklerini, daha rahat yaşam sürerek keyif sürdüklerini görebileceklerini ifade etmiş ve bu durum karşısında üzülmelerinin tabi olduğunu fakat sabretmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Kişisel menfaatlerden kaçmalarını, mevkiden kor bir ateşten kaçır gibi kaçmaları gerektiğini söylemiştir. Alçakgönüllü olmalarını, mücahit sıfatını kazandıklarını ve bu sığata halel getirmemelerini belirtmiştir. Şehit arkadaşlarını, onların çocuklarını ve ailelerini unutmamaları gerektiğini, onları zor durumda gördüklerinde yardım etmelerini, yardım edecek maddi veya manevi güçleri yok ise kendisine müracaat etmelerini öğütlemiştir. İmkân buldukça şehit arkadaşlarının kabirlerini ziyaret etmelerini nasihat etmiş ve elinde olmadan gücendirdiği arkadaşları var ise hakkını helal etmesini ifade etmiştir (Akıncı, 2020).

3.4. Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey'in İstihbarat Çalışmaları

Devlet tarafından Kaymakam İbrahim Ethem Bey'e, Yunan kuvvetleri hakkında bilgi edinmek, adımlarını izlemek ve yapacak oldukları hamleleri önceden tahmin edebilmek amacıyla istihbarat teşkilatı kurulması emredilmiş ve aktif bir şekilde çalışması istenmiştir. Bu sebeple İbrahim Ethem Bey tarafından istihbarat teşkilatı kurulmuştur. İbrahim Ethem Bey'in ifade ettiğine göre; Millî Mücadele ve İstiklal Savaşı'nın devam ettiği günlerde düzenli ordu sadece taarruz ve savunma

savaşı yapmıyor aynı zamanda istihbarat toplamaktaydı. İbrahim Ethem Bey'den de bu konuda destek istemekteydi. İbrahim Ethem Bey'de Balıkesir ve Sındırgı'da olan dostlukları, dostları ve güvendiği insanlar aracılığıyla o yöreden kolay bir şekilde istihbarat toplamaktaydı. Fakat Salihli ve Akhisar gibi yerlerde istihbarat toplamak hem maddi olarak hem de manevi olarak daha zordu. Çünkü buralarda bulunan Yunan işgal kuvvetleri tren istasyonlarından; asker, askeri malzeme, cephane gibi unsurların nakliyatını ve lojistiğini sağladığı için buraları daha iyi korumaktaydı. Bu yöreden bilgi alabilmek için Demirci Akıncıları Teşkilatına bağlı Akıncı kuvvetlerin kılık değiştirerek istihbarat toplaması gerekiyordu. Fakat bu yerlerden istihbarat toplamak için maddi desteğe ihtiyaç vardı. Yaptığı planları ve taslakları Gediz Cephesi Süvari Birinci Fırka Kumandanı Derviş Bey'e gönderen İbrahim Ethem Bey, Derviş Bey'in gönderdiği telgraf ile yapılan bu planların ve taslakların çok beğendiğini, derhâl uygulamaya konulması gerektiğini ve teşkilatın faaliyetlerinde kullanılmak üzere 100 lirada para gönderileceğini öğrenmiştir (Akıncı, 2020).

İbrahim Ethem Bey'in Demirci Akıncılarına bağlı Akıncı kuvvetlerinden ve yerel halktan oluşturduğu istihbarat teşkilatının planı dâhilinde; istihbarat teşkilatının merkezi Simav olacak ve Bandırma, Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Akhisar, Manisa, İzmir, Gördes, Demirci, Salihli, Alaşehir, Kula ve Uşak gibi vilayet ve kazaları da içine alarak bu bölgelerde ve yörelerde çalışacaktır. Sındırgı, Akhisar ve Salihli Gördes'e bağlı olarak çalışacaktır. Demirci Akıncılarının Gördes Mıntika Kumandanı aynı zamanda Gördes merkezli istihbarat dairesinin de kumandanı olacaktır. Eğer Gördes işgale uğrarsa bu defa bu istihbarat teşkilatından Hacı Ethem (Büke) Bey sorumluluğu üzerine alacaktır. Akhisar Gördes'e bağlıydı ve aynı zamanda İzmir, Manisa ve Soma'dan gelen istihbarat bilgileri Akhisar'da toplanarak Gördes'e gönderilecektir. Akhisar'da bu teşkilatın sorumlusu Seyyar Asım Efendi olacaktır. Salihli Gördes'e bağlı olarak istihbarat toplayacak ve aynı zamanda Alaşehir ve Manisa'dan toplanan istihbarat da Salihli'ye aktarılacaktır. Seyyar Cemal Efendi istasyonda teşkilata bağlı olarak çalışacaktır. Alaşehir'de Müftü Efendi, Sındırgı'da Aziz Efendi istihbarat teşkilatını temsil edeceklerdi. Sındırgı ve Kula Demirci'ye bağlı olarak istihbarat eylemini yerine getirecektir. Demirci Akıncıları istihbarat teşkilatının Demirci sorumlusu Kaymakam İbrahim Ethem Bey olacak ve İbrahim Ethem Bey tarafından bu teşkilatın yönetimi gerçekleştirilecektir. Demirci işgale uğrarsa bu teşkilatın sorumluluğu Bardakçı Köyünden Ahmet Ağa'ya geçecektir.

Müftü Ahmet Efendi’de Kula’nın sorumlusu olarak atanmıştır (Oğuz ve Gülmez, 2016).

İbrahim Ethem Bey; oluşturulan bu istihbarat teşkilatının çok faydalı olduğunu, Millî Mücadele’ye ve İstiklale çok büyük hizmetler yaptığını ifade etmektedir. Bu teşkilat sayesinde düşman birliklerinden alınan gerçek bilgiler sayesinde düşmana maddi ve manevi büyük zararlar verilmiş ve vatan müdafaası yapılmıştır. Fakat istihbarat toplamak amaçlı çalışacak olan teşkilata bağlı seyyarlara para gönderilmesi icap edilmektedir. Bu sebeple masraflı bir iştir ve finansmana ihtiyaç vardır. Nitekim 100 lira gönderilmesi taahhüt edilen para miktarı ekonomik zorluklardan ve kıt imkânlardan dolayı anca 25 lira olabilmıştır. Yunan kuvvetleri de Türkler hakkında istihbarat toplamış ve bu işgal kuvvetlerine Kuvayı Millîyeci olup kaçan ve işgal alanlarına gelen eski Kuvvacılar casusluk yaparak yardım etmiştir. Kimileri cahilliğinden kimileri de menfaatlerine uygun düşmesinden ve intikam alma duygularıyla hareket ettiklerinden dolayı vatan haini olmuşlardır (Akıncı, 2020).

31 Mayıs 1922 tarihinde orduya gönderdiği telgraftan Kaymakam İbrahim Ethem Bey’in; Balıkesir, Sındırgı, Demirci, Gördes, Simav, Emet, Tavşanlı, Kirmastı (Mustafa Kemalpaşa), Gediz, Bigadiç, Balat, Karacabey, Akhisar, Kırkağaç, Bergama, Eşme, Kula, Salihli, Uşak gibi yörelerden istihbarat topladığı anlaşılmaktadır (Akıncı, 2020).

Yunan Kuvvetlerine bilgi veren onlarla iş birliği yapan insanları yargılamak üzere, İstiklal Mahkemelerine benzer şekilde mahkemeler kurulmuştur. Bu mahkemenin başkanı olarak İbrahim Ethem Bey görev yapmış ve Müfreze Kumandanları da mahkeme üyesi olarak görev almıştır. Yunan işgal kuvvetleriyle iş birliği içerisinde olan, Akıncı Müfrezelerine hainlik yapan, sivil halka zulmeden kişiler mahkemece cezalandırılmış ve gerekli durumda suçu sabit görülenler idam edilerek hainliklerinin bedeli ödettirilmiştir (Oğuz & Gülmez, 2016).

3.5. Demirci Akıncılarının Yunan Kuvvetleriyle Çatışma, Kuşatma ve Savaşları

Demirci Akıncıları teşkilatı Yunan işgal kuvvetlerine karşı yaklaşık olarak bir buçuk yıl dağlarda mücadele etmiş ve bu mücadele esnasında pek çok çatışma, kuşatma meydana getirmiş ve bazı yerlerde işgal kuvvetleriyle sıcak savaş içerisine girmiştir. Bu çatışma, kuşatma ve savaşlar esnasında Yunan işgal kuvvetleri; 787 ölü ve 151 yaralı ile bu savaştan çıkmıştır. Ayrıca Demirci Akıncıları teşkilatı tarafından;

137 hayvan, 2 hafif makineli tüfek, 1 top ve 191 tüfek savaş ganimeti olarak ele geçirilmiş ve 190 da Yunan askeri esir olarak alınmıştır. Buna karşılık Demirci Akıncıları teşkilatı ise; 21 şehit, 22 yaralı ve 2 esir vermişlerdir. Teşkilata ait 45 hayvanı da Yunan işgal güçleri ele geçirmiştir (Oğuz, 2017).

3.5.1. Kula-Adalı Baskını

Yunan işgal güçleri çok fazla olmasa da ileri harekâta geçmekteydi. Yunan kuvvetlerinin bu ileri harekâtını önlemek amacıyla Parti Mehmet Pehlivan Ağa'nın müfrezesinin Yunan düşman kuvvetlerinin içerisine akın etmesi emredildi. Fakat Pehlivan Ağa müfrezesinin askeri kuvvet olarak yetersiz olmasından dolayı Halil Efe birlikleriyle birleştirilen Pehlivan Ağa müfrezesi 30 kişiden oluşan Akıncı müfrezesi haline getirildi. Müzaheret bölüğünün sayısının iki yüze, akıncı müfrezelerinin sayısının ise elli kişiye ulaştırılması için çok çaba sarf edildi ve Pehlivan Ağa ile Halil Efe'nin kumandasındaki müfrezeler Kula ile Salihli'nin Adala nahiyesine düşmana baskın yapılması amacıyla sevk edildiler. Kula baskınında bir şey yapılmamış sadece düşman kuvvetlerinin birbirlerine ateş etmesi sağlanarak kırdırılmıştır. Adala'da ise Yunan işgal güçlerinin bir taburu dağıtılmış ve tabur komutanı da dâhil olmak üzere bu kuvvetlere Akıncı müfrezeleri tarafından saldırılarla kayıplar verdirilmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.2. Kızıllar Karyesi Müsademesi

7 Nisan 1921 tarihinde Yunan kuvvetlerinin haritadan sorumlu komisyonu Gördes'in Kızıllar Karyesine gelmiştir. Karyeye gelen bu komisyon tertip edilen düzenli müfrezelerin pususuna düşmüş ve bütün haritaları dâhil olmak üzere eşya ve aletleri teşkilatın eline geçmiş aynı zamanda bir tane de Yunan askeri esir edilmiştir. Yunan harita komisyonunun pusuya düşmesine öfkelenen Yunan işgal kuvvetleri sayıca ve askeri malzemece donatılmış olarak Kızıllar Karyesine gelmişler ve bu köyü ateşe vererek cayır cayır yakmışlardır. Düşmanın gerçekleştirdiği bu tecavüzden sonra Demirci Akıncıları teşkilatı tarafından mukabelede bulunulmak üzere Demirci ve Simav'a bağlı müzaheret bölüklerinden seçilen askerlerden oluşturulan bir müfreze ile Güney Cephesi ve Kütahya Livası tarafından verilen emir neticesinde Simav'dan 50 ye yakın süvari İbrahim Ethem Bey'in emrine verilmiştir.

Gördes'te bulunan Akıncı müfrezeleri ve Simav Jandarma Müzaheret Bölüğünden gelen atlı askerler 70 kişilik bir müfrezeyi oluşturmuş ve Kızıllar'ı yakan Yunan işgal güçlerin takip etmeye başlamışlardır. Az sayıda gönüllü asker ile Yunan kuvvetlerini takip olayı; Yunan'dan korkulmadığını, askeri gücümüzün az olmasının bile düşmana taarruza kalkışmaya engel olmadığını böylece halkın manevi duygularının yükselerek gelecek hakkında ümit beslemeye başladığı ve Millî duygularının yeniden yeşertileceğini ve yeşerdiğini göstermiştir (Akıncı, 2020).

3.5.3. Emendere Baskını

Sındırgı'ya yaklaşık olarak bir buçuk saatlik mesafede bulunan Emendere Karyesine giden Demirci Akıncıları Emendere'nin etrafını çevirmiş ve bu karyede bulunan Yunan işgal güçleriyle çalışan, onlara istihbarat sağlayan Mustafa Çavuş'u yakalamak istenmişler fakat başarılı olmamışlardır. Yaklaşık olarak 5 saat bu köyde kalan teşkilat Emendere'nin dibinde olan Yunan işgal kuvvetlerinin istihkâmının olduğu yere aydınlatma ateşleri yapmışlar ve düşmanı bu ateşlerle taciz ederek kandırmışlar ve düşmanın hedefini şaşırtmışlardır. Buradan Torail karyesine geçen teşkilata bağlı Akıncılar, burada Mustafa Çavuş ile karşılaşmışlar ve Mustafa Çavuş büyük bir olgunluk içerisinde pişman olduğunu ve bundan sonra vatana, millete hizmet etmekten başka bir şey düşünmeyeceğini ifade etmiş ve iki tane de silah hediye etmiştir. Bu olay üzerine Mustafa Çavuş serbest bırakılmıştır (Akıncı, 2020).

3.5.4. Bigadiç Baskını

Torail Karyesinden Sındırgı'nın Osmanlar köyüne geçen İbrahim Ethem Bey, burada baskın planlarını düşünmüştür. Önce Sındırgı'ya baskın yapmayı düşünen Kaymakam Bey, Sındırgı'da bulunan yerli Hristiyan halk ile Yunan işgal kuvvetlerinin karıştırılarak her ikisinden de insanların öldürülmesi ihtimalini düşünmüş, Sındırgı'daki yerli Hristiyan halkın öldürülmesi ihtimalini ortadan kaldırmak amacıyla Sındırgı'ya yapılacak olan baskından vazgeçmiş ve bu baskın planını yerli Hristiyan halkı olmayan Bigadiç üzerine yapmaya başlamışlardır. Bigadiç'e baskın yapma hazırlığı içerisine giren teşkilat, harekâtın gerçekleşeceği yolun rotasını çizmiş ve bu harekâta 150 civarında piyade ile kalkışılmasına karar verilmiştir. Plan dâhilinde Kocabey Karyesi kışkırtılmış, Sındırgı-Bigadiç yolunda

asayişin sağlanması için kalabalık müfreze grubu sevk edilmiştir. Baskın şartlarına uygun olmayan, silahları olmadığı için baskına katılamayan askerler de Sındırgı'da bulunan Yunan işgal güçlerinin cephesinin karşı taraflarında ateşler yakmışlar ve bu ateşler ile düşmanı kandırmaya çalışmışlardır. İbrahim Ethem Bey tarafından Bigadiç Baskınının planına göre; perşembe günü Bigadiç basılacak ve düşman kuvvetlerinden bir tane bile askerin kaçmasına müsaade edilmeyerek bu kuvvet yok edilecekti. Fakat buraya intikal eden piyade müfrezesi iki Rum casusu yakalamış ve planlarda olmamasına rağmen telefon telini kesmişlerdi. Kesilen bu telefon hattını tamire gelmesi muhtemel olan Yunan kuvvetlerinin Demirci Akıncılarından haberdar olmaları yakındı. Bu sebeple burada bulunan piyadelere takviye güç olması amacıyla 20 kişilik süvari müfrezesi gereklilikten dolayı buraya sevk edildi. Yolları tutan müfrezeye bağlı askerler, telefon hattını tamire gelen Yunan askerleriyle çatışmaya başladılar. Bu çatışma sonucunda düşmana 2 ölü verdirdiler. Yunanlılara ait 2 tane hayvanı ele geçirdiler ve Yunan işgal kuvveti komutanının tercümanı olan Manisalı ahlaksız ve edepsiz, hain bir Rum'u da esir ettiler. Yaşana bu çatışma ileri karakollar tarafından haber verilir verilmez hızlı bir şekilde Kocabey'e hareket ettiler. Çatışmadan sağ kurtulan iki Yunan askerin Yunan işgal güçlerine Demirci Akıncılarından bahsedeceklerinden dolayı Bigadiç Baskınından vazgeçtiler. Çünkü düşman güçlerinin gerekli tertibatı almaları, faydadan çok zarar meydana getirecekti. Bu olay üzerine Karayokuş nam tepelere çıkma kararı aldılar ve buradan düşmana gösteri yapma planını harekete geçirdiler. Uzun zamandan beri Türk Askeri ve Türk Bayrağı görmeyen Bigadiç'in ahalisi; kadın-erkek, çoluk-çocuk, genç-ihtiyar olmak üzere düşman üzerine heyecanlı ve kararlı bir şekilde yürüyecek yüksek duygulara kapıldılar. Bu Millî duyguların ve heyecanın yüksek olmasından dolayı, süvariye ova, piyadeye ise kale istikameti hedef gösterilerek hedeflerine doğu sevk edildiler. Kasabaya taarruz yapan müfreze ve yerel halk gruplarını gören işgal güçleri, kasabanın başında bulunan tel örgülerle sarılmış ve son derece korunaklı bu kaleye sığındılar. Buradan ateş etmeye başlayan işgal güçleri taarruza dayanamayarak geri çekildi ve teşkilat ve yerel halk tarafından kasabaya girildi. Mektebi karargâh olarak kullanan işgal güçlerinin, burada bulunan askeri malzeme, cephan ve erzakları ele geçirildi. Düşmanla yaklaşık olarak 3 saat boyunca çatışan teşkilat ve yerel halk, kalenin çok korunaklı olmasından ve cephanenin az kalmasından dolayı kaleye giremediler ve kasaba sabaha karşı tahliye edildi. Esasen maksat hâsıl olmuştu.

Çünkü asıl amaç kasabaları ele geçirmek değil baskın yapmaktır. Telefon hatları kesilmeseydi, düşman teşkilattan haberdar olmayacak, kaleye sığınmayacak ve neticede düşman kuvvetleri imha edilecekti. Bigadiç'te bulunan süre içerisinde bütün ahali Yunan işgal kuvveti komutanının tercümanı olan Manisalı ahlaksız ve edepsiz, hain Rum'u soruyordu. Çünkü bu Rum, yerel halkın her gün canını sıkıyor, ahlaksız tavırlarına karşı sabretmekte güçlük çekiyordu. Bu Rum kadınların ırz ve namuslarına musallat oluyor, kahve kahve dolaşarak çeşitli meşrubatlar tüketiyor ve parasını ödemek yerine “Yaz Mustafa Kemal'in hesabına” diyerek kahveden ayrılıyordu. Oturduğu kahvelerde terbiyesizce davranıyor burnunu içine çekerek “bugün burnuma Müslüman kanı kokuyor” diyerek halkın nefretini üzerine çekiyordu. Aslen Manisalı olan bu han Rum'un babası da yıllarca Türk Jandarmasına hizmet etmiş bir askerdir. Bu Rum, Türk'ün ekmeğiyle büyümüş olan bir yılandan başka bir şey değildi. Düşman kuvvetlerinden ele geçirilen bazı bombaların kullanılması bilinmediğinden dolayı, bu bombalar Demirci'ye oradan da Ordu'ya gönderildi (Akıncı, 2020).

3.5.5. Kapanca Muharebesi

Gördes'i ateşe veren Yunan işgal kuvvetlerinden intikam almak üzere peşlerine düşen Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey, Yunan kuvvetlerini sıkı takibe başladılar. Gece vakti İbrahim Ethem Bey'e ulaşan bir habere göre, düşman kuvvetlerinin Fehre'de konakladığı ve burada pek çok fenalık ve zulümler ile halkı canlarından bezdirdiklerini öğrendi. Bu istihbarat üzerine 120 kişiden oluşan atlı birlik ile müfreze kumandanları çok hızlı ve atik bir şekilde hareket ettiler. Düşman ile aralarında yaklaşık üç saat mesafe bulunan Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey'in Sındırgı'nın Fehre Köyüne ulaştılar. Bu köye geldiklerinde düşman kuvvetlerinin büyük bir zulüm ile köyden ayrıldıklarını öğrendiler. Yunan işgal güçleri bu köyde de tıpkı Gördes'te olduğu gibi birkaç kadının ırzına geçmişlerdi. Yunan işgal kuvvetlerini yakın takip altına alan Parti Pehlivan Ağa müfrezeleri, İbrahim Ethem'e gönderdikleri rapor ile düşmanın yakalanmasının an meselesi olduğunu ifade ettiler. Köydeki ağlayanların perişan olduğunu gören İbrahim Ethem Bey ve Akıncılar büyük bir çeviklik ve hızla düşmanın peşinden son sürat gitmeye başladılar. Düşmana ulaşmak ve onlardan intikam almak amacıyla bir an önce yetişmek ve harp etmek istiyorlardı. Sındırgı'ya iki saat mesafede olan Kapanca

taraflarında Pehlivan Ağa müfrezeleri öncü kuvvet olarak Yunan askerlerine ulaşmışlar ve savaşa başlamışlardı. 20 kişiden oluşan bu öncü kuvvet düşman mevziine girmiş ve geriden gelen müfrezelerde bu alana ulaşınca savaş iyiden iyiye şiddetlenmişti. Yedi saat devam eden bu savaşta bir tabur askeri ve iki mitralyözü bulunan düşman kuvvetleri perişan edilmişti. Akıncılar tarafından düşmana 37 ölü ve 50 ye yakın yaralı verilmişti. Akıncılar ise bu savaşta 2 şehit ve 2 yaralıyla savaşı bitirdiler. Bu savaşa toplam 50 kişi ile katılan Akıncılar, düşman hatları içerisinde 14 kişiyle savaşmıştı. Parti Pehlivan Ağa, Halil Efe, İsmail Hakkı Efendi, Hacı Veli, Kadıdağlı Pehlivan ve Bakırlı Mustafa'nın bu savaşta büyük faydaları oldu. Yunan kuvvetlerinin elinde olan; silahlara, mermilere, fişeklere, bombalara ve Gördes'ten yağmaladıkları eşyalara el koydular. Bu savaş sonrası tedirginliğe düşen Yunan işgal kuvvetleri, Sındırgı'da ki eşrafi toplayarak kışlaya hapsetmiş ve Demirci Akıncılarının Sındırgı'ya gelmesi durumunda herkesi keseceklerine dair beyanda bulunmuşlar ve bu şekilde eşrafi tehdit etmişlerdir. Yunan kuvvetlerinin Gördes'te yaptıklarını gördükten sonra deliye dönen teşkilat üyelerinin hiçbir şey yaralarına merhem olmuyordu. İntikam ateşiyle yanıyorlar ve bu yangını hiçbir şey söndürmüyordu. Teşkilat üyeleri, öldürülen bütün Yunan askerlerinin göğüslerine; "Türk ve Müslüman evi yakanın, Türk ve Müslüman karısının ırzına geçenin hali budur" levhalarını yapıştırıyorlardı (Akıncı, 2020).

3.5.6. Çorum'un İşgali ve Çıkırıkçı Muharebesi

Sındırgı'da bulunan Yunan işgal güçleri aldığı takviye kuvvetlerle birlikte sayısını 600'e çıkarmıştı. 22 Temmuz 1921 tarihinden itibaren ileri harekâta başlayan Yunan kuvvetleri 23 Temmuz tarihinde Sındırgı'nın Çorum ve Çıkırıkçı Köylerini işgal etti. Bu işgal güçleri başka cephelerde eylemde bulunmuyor bu sebeple mevzii olarak bu köyleri kullanacağı anlaşılıyordu. Belki de Demirci Akıncılarının gücünü denemek istiyorlar, Akıncıların kuvvetine göre diğer adımlarını atacaklardı. Bunun üzerine Demirci Akıncıları 'da Çıkırıkçı Köyüne yakın komşu olan Engeli Karyesinde toplandılar ve 24 Temmuz tarihinde düşmana taarruza geçtiler ve onlarla çatışmaya başladılar. Düşmana 3 ölü ve 5 yaralı verdirdiler. Bu harekâttan korkan Yunan işgal güçleri Çorum ile Çıkırıkçı'yı tahliye ettiler ve düşman kuvvetleri 4 Ağustos'a kadar hiçbir eylemde bulunmadı (Akıncı, 2020).

3.5.7. Akdağ Harekâtı

Düşman kuvvetlerini takip etmek amacıyla İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncıları, büyük ağaçlar, yüksek uçurumlar, ürkütücü derecede büyük orman manzarası eşliğinde, acı acı öten kuşların seslerini duyarak sarp yollarda Akdağ yürüyüşüne başlamışlardı. Pehlivan Ağa, Halil Efe, Kulalı Mehmet ve Hüseyin Çavuş müfrezeleriyle Geçer (Kıçır) Köyü'ne ulaşan teşkilat ve İbrahim Ethem Bey burada kadim dostu Hacı Mustafa ile görüşerek, hükümet tarafından kendisine gönderilen evrakları ve şifreleri Hacı Mustafa'ya teslim etmiş fakat bu evrakların düşmanın eline geçme ihtimaline karşılık yakarak imha etmişlerdi. Bu Çerkez Köyünden ayrılan teşkilat daha sonra Dereçekviran Karyesine ulaşarak geceyi burada geçirdi. Düşmanın ise Simav'a ulaştığını haber aldılar. Harekât planına göre durmaksızın Akdağ ve Ulus Dağı istikametine yapılması gerekiyordu. Bu sebeple devamlı yürüyorlardı. İbrahim Ethem Bey ise havanın yağmurlu olması için dua ediyordu. Çünkü yağmurlu havada düşmanın çok fazla mukavemet gösteremeyeceğini ve hemen dağılacağını biliyordu. Ayrıca havanın yağmurlu olması Akıncı Teşkilatı'nın hakiki mücahitlerinin kalmasına da yardım edecekti. Zorluklara dayanamayan teşkilat üyeleri ayrılacak ve geriye hakiki mücahitler kalacaktı. Onlarla yol yürümek daha kolaydı. Dereçekviran karyesinin halkını ümitsiz gören İbrahim Ethem Bey o akşam bir beyanname kaleme aldı (Akıncı, 2020).

3.5.7.1. 13–14 Ekim 1921 Tarihli Bildiri

13–14 Ekim 1921 tarihinde Akıncı Müfrezeleri Genel Komutanı İbrahim Ethem Bey işgal altında bulunan yerlerdeki Türk ve Müslümanlar için bir bildiri yayınlamış ve bu bildiride; uzun zamandır düşman gâvurunun işgali altında bulunduklarını hem sabırlarının hem de maddi-manevi güçlerinin tükendiğini bildiğini, fakat az daha sabretmeleri gerektiğini, sabredenlerin mutlaka muratlarına ereceklerini, ifade etmiştir. Akıncı teşkilatıyla birlikte yanlarında olduklarını, bırakıp gitmediklerini, son nefeslerine kadar, son kurşunlarına kadar çarpışacaklarını belirtmiştir. İşgalci Yunanları mutlaka denize dökeceklerini, bu ümit ve iman ile burada kalarak Türk ve Müslümanlar için çarpıştıklarını anlatmıştır. Dağlarda ölseler

bile halkın yanında olacaklarını, gâvura, Türk ve Müslümanları bırakmayacaklarını, şehitlerin kanlarıyla sulanmış aziz vatanımızın toprağından bir karışını bile düşmana vermeyeceklerini, bu günlerin zaferle son bulacağını açık yüreklilikle belirtmiştir. Bu günlerin gelip-gececeğini, olan bu olaylardan ibret alınması gerektiğini söylemiştir. Mutlaka birlik olunması gerektiğini, birlik oldukları müddetçe önlerinde hiçbir kuvvetin dayanamayacağını ve yatakta ölmektense hiç olmazsa dağlarda canını verip bu toprakları kan ile sulayarak hayattan kopulmasını ifade etmiştir (İstiklal Harbi'nde Demirci Akıncıları, 1970).

Bu beyanname ile İbrahim Ethem Bey; “Kendisini Türk ve Müslüman olarak tanımlayan halka, kardeşçe, babaca, Türk ve Müslümanca nasihatleri olmuştur, bu nasihatleri; köyünüzde veya evinizin etrafında müfrezenin olduğunu kim görürse derhâl ihtiyarlara haber vermeli, akli başında, laftan anlayan bu ihtiyarlardan iki kişi bu müfrezenin yanına gitmeli ve bir ihtiyaçlarının olup-olmadığını sormalıdır. Müfreze kuvvetleri yiyecekten ve savaş esnasında lazım olacak bireyden başka sizden bir şey istemeyecektir. İstedikleri ne varsa derhâl verin. Bu verdiklerinizin karşılığında senet verilecek ve savaştan sonra size ödenecektir. Teşkilat hakkında işgal kuvvetlerine kesinlikle bir şey söylemeyiniz. Hem sizin hem teşkilatın felahı için susmak gerekir. Eşkiya, hırsız, düşman kim varsa Demirci Akıncıları birliklerine derhâl bildiriniz ve birbirinizi kesinlikle dava etmeyiniz. Müfrezeden size kim zulmederse derhâl bana bildirin. En hafif cezamız kulak ve burun kesmektir. Türk ve Müslümana yakışır şekilde davranınız. Bu verdiğim emirleri kim yapmazsa, düşmana kim bilgi verirse, düşmana kim haber verirse idam edilecektir” şeklinde ifade de bulunmuştur. (Akıncı, 2020).

3.5.7.2. Bildiriden Sonra

İbrahim Ethem Bey'in kaleme almış olduğu bu beyanname yazıldığı günün sabahında birkaç nüsha çoğaltılmış ve çoğaltılan bu nüshalar; Balıkesir, Kütahya, Manisa livalarına gönderilmiştir. Daha sonra bu köyden hareket eden İbrahim Ethem Bey, üç sene müdürlüğünü yaptığı Çorum Nahiyesine hareket etmiştir. İbrahim Ethem Bey, Çorum Nahiyesi ve çevresinde yaşayan halkın duygularını ve düşüncelerini öğrenmek istemiş ve bu amaçla bilgi toplamıştır. Halkın moralini düzeltmek, geleceğe dair umutlarını aşılama amacıyla, müfrezelerini göstermiş,

müfrezelerin gücünü gören halkın manevi olarak moral bulmaları imkânını sağlamıştır. Müfrezeleri güçlü bir şekilde gören halk hayrete düşmüş, nerelerde kalıp, ne yiyip ne içtiklerini sorgulamaya başlamışlardır. Müfreze kuvvetlerinin gücünü gören yerel halk düşmanın vatan topraklarından atılacağına dair ümide kapılmıştır. Toplu olarak kalabalık ve düzenli bir şekilde gündüz harekâtına devam edilmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.8. Çetmi Eşkırıyası ile Müsademe

25 Ekim tarihinde Faraş köyünde bütün Akıncı müfrezeleri ile yemek yiyen İbrahim Ethem Bey, yapacak oldukları harekâtın planlarını düşünürken, Kırca Karyesinin imamı ve muhtarından bir tezkere aldı. Bu tezkerede köylerinin soyulduğunu, soyanların Müslüman mı yoksa gâvur mu olduklarını bilemediklerini ve Sarnıç tarafına yol aldıkları belirtiliyordu. Bu soyguncular hakkında istihbarat toplayan İbrahim Ethem Bey, soyguncuların Çetmi olduklarını, Yunan işgal güçleriyle ortaklaşa hareket ettiklerini ve Türk köylülerini soyduklarını bildirdi. Bunun üzerine bu Çetmileri dört taraftan yakın takibe alan teşkilat İsa Alanı Karyesinde bu soyguncularla muharebeye başladı. Bu hainlere 2 ölü ve birden fazla yaralı verdirdiler. Bütün atlarını ele geçirerek Demirci Akıncılarının akınlarında kullanılmak üzere müfrezelere verildiler. Bir soyguncuyu da astılar. Demirci Akıncıları bu eylemlerle meşgul olurken Balat tarafından düşman postasının geldiğini haber aldılar ve onların geçeceği yol güzergâhını kestiler. Bir silahlı yerli Rum tarafından sevk edilen bu postayı ele geçiren Akıncılar daha sonra diğer Rumlara ibret olması amacıyla postacının ayağını kırdılar ve yanına bir mektup vererek Balıkesir’de bulunan Yunan Komutanlığına gönderilmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.9. Beşpınar Muharebesi

Bigadiç’ten alınan bir istihbarata göre 26 Ekim tarihinde Yunan işgal güçlerinin sayıca ve askeri malzemece fazla olduğu bir kolu Sındırgı’dan Balıkesir’e geçecektir. Bu sebeple, öncü kuvvet olarak Halil Efe liderliğinde müfrezesinin gönderilmesi ve düşman kuvvetinin tahrik edilmesi amacıyla yollarının kesilmesi kararlaştırılmıştır. Ekim ayı olması hasebiyle bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyor ve gözlerin bile birbirini görmekte zorlandığı sis tabakası bütün alana yayılmaktaydı. Hava şartlarından dolayı düşman askerleri binek hayvanlarına ters

binmişler, silahlarını ve cephanelerine eyerlerine ve semerlerine asmışlardı. Çatışma başlar başlamaz yiğit ve cesur olarak görünen Yunan askerleri silahlarını ve cephanelerini bile alamadan kaçmaya başlamışlardı. Fakat kaçmaya bile fırsat bulamamışlardı. Vatan aşkı ile yürekleri çarpan mücahitler silahlarını ateşliyorlar ve atmış oldukları mermiler tam isabet hedefi vuruyordu. Her taraf kan gölüne dönmüştü. 2 saat süren bu muharebede Demirci Akıncıları 22 ölü verdirmişlerdi. Arazinin engebeli olmasından ve hava şartlarından faydalanan düşman kuvvetleri kaçarak kurtulmayı başarmışlardı. Yağmurdan ve sisten faydalanan Yunan askerleri ve zalim komutanları ağaçların tepesine çıkarak Akıncılardan kurtulmuşlardı. Başlarını yukarıya kaldırmayı düşünemeyen teşkilat üyeleri, arazide teferruatlı bir arama yapmalarına rağmen düşman askerlerini görememiş oldular. Ölülerini birkaç gün sonra Balıkesir'e nakleden işgal güçleri intikam almak amacıyla İbrahim Ethem Bey'in Balıkesir'deki annesinin ve kardeşlerinin evlerini basmışlar orada araştırmalar yapmışlar ve İbrahim Ethem'e ait eşyalara ve evraklara el koymuşlardır (Akıncı, 2020).

3.5.10. Osmanlar Müsademesi

Sındırgı'ya çok sayıda Yunan askerinin nakledildiği, Hisaralanı mevkiinde 200 kişilik kuvvetinin hazır bulunduğu, Söğütçük'ten Alayakalı Ahmet'in önlerinde olduğu, onlara mihmandarlık yaptığı ve Yunan işgal güçlerinin iki top ve bir tabur asker ile Demirci Akıncılarını takip ettiklerini ve gelen bu istihbaratların araştırılması amacıyla Sındırgılı Kamil ile Halit'in keşif yapması amacıyla Dimyatlar tarafına gönderilmesi gerçekleştirildi. Yakın mesafede takip edilmeleri muhtemel olan Demirci Akıncıları geceyi Çıkrıkçı'da geçirmenin tehlikeli olabileceğinden dolayı buradan ayrılarak Şapçı'ya hareket ettiler. Yunan işgal kuvvetleri Kamil ve Halit isimli keşif koluna saldırmışlar, bu iki Akıncı'da Yunan askerlerine karşılık vermişlerdir. Hayvanlarının bir tanesi öldürülmüş diğeri ise Yunanlıların eline geçmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.11. Gükim Karyesi Müsademesi

26 Kasım tarihinde Balıkesir'in Kalburcu karyesine gelen Demirci Akıncıları, burada yapmış oldukları araştırma neticesinde bazı hainlerin Yunan işgal

kuvvetlerine çalıştıkları, vatana ihanet ettikleri, Müslümanlara maddi ve manevi olarak zulmettikleri bilgisine ulaştılar. Kükim Çetmi karyesinden beş altı hainin Mendeher'da bulunan düşman karakoluyla birleşerek Müslümanları soydukları, Balıkesir pazarına ihtiyaçlarını karşılamak üzere gidip gelen Türk ve Müslüman kadınların ayaklarından donlarını çıkarttıkları tespit edildi. Yapılan bu zulümlerden dolayı Demirci Akıncıları teşkilatına bağlı askerler 27 Kasım tarihinde Banide karyesinden geçerek Kükim karyesini abluka altına almışlardır. Nasuh, Hüseyin ve İsmail isimli haydutları yakalayıp kurşuna dizmek suretiyle canlarını aldılar ve Ahmet Çavuşu da idam ettiler. Diğer eşkıyalar ise arkalarına bakmadan firar etmişlerdir (Akıncı, 2020).

3.5.12. Kınık Muharebesi

11 Aralık tarihinde İbrahim Ethem Bey'e gelen bir posta, Yunan işgal güçlerinin İbrahim Bey kayasına kadar geldiklerini haber verdi. Dehşetli bir şekilde yağın kar ise Demirci Akıncılarının hareket alanını kısıtlama meydana getiriyordu. Yoğun bir şekilde yağın kar olmasına rağmen Halil Efe ve Hacı Veli müfrezeleri keşif yapmak üzere düşman kuvvetlerinin olduğu Kınık'a, sayıları çok fazla olmayan süvari müfrezesi ise Sındırgı'nın Işıklar bölgesine doğru gönderildi. Süvari müfrezesinin getirdiğı istihbarata göre, Işıklar'da işgal güçleri halka zulmetmekte, çoluk-çocuk demeden her türlü hainliğı yapmaktaydı. Halil Efe'nin verdiğı rapora göre ise, on beş kişilik düşman kuvvetinin Kınık Köyüne geldiğı ve saat 12 de abluka altına alınarak darmadağın edileceğı belirtilmişti. İşgal güçlerine bir şey hissettirmemek adına gece köyde geçirilmiş ve Bakırlı Efe'nin işgal kuvvetlerinden ele geçirdiğı 33 büyük baş hayvanı ve 4 tane de binek hayvanını köyde ihtiyaç olma olasılığı olan yere yerleştirdiler. 12 Aralık tarihinde sabah vakitlerinde köye gelen düşman güçlerinin köy sınırları içerisinde imha edilmesi köyleler tarafından istenmedi ve bu sebeple köy sınırları dışında pusuya yatıldı ve düşman köye girmeden savaşa tutuşuldu. Altısı öldürülen düşman askerlerinden birisi de esir edilmişti. Geriye kalan 8 Yunan askeri ise hava şartlarından faydalanarak kaçmışlar ve köyün içerisine sığınmışlardı. Köyün içine girilerek düşmanın imha edilmesi gerekiyordu fakat köylülerin isteğı köyde çatışma olmaması olduğı için köye de girilemedi. Akıncı müfrezeleri ile firari Yunan askerlerini takibe başlayan İbrahim Ethem Bey, yaralı Yunan askerlerinin Sındırgı'ya doğru iltica ettiklerini bildiğinden

dolayı o da rotasını Sındırgı'ya doğru çevirmişti. Ancak bütün gece yağan kar etrafı bembeyaz hale getirmiş, sabah vakti de çöken sis görüş mesafesini iyice düşürmüştü. 1500 rakımlı Kınık Karyesinin soğuğu hiç bireye benzemiyordu. Kimisi kardan dolayı yürüyemediğinden dolayı düşüyor, kimisinin atı karlara batıyor yuvarlanıyor, kimisi ise soğuktan kan akışı azaldığından dolayı silahını tutamıyor yere düşürüyordu. Hayvanını elinden kaçırان müfreze askerlerinin sayısı da az değildi. Düşmanın izini takip eden Demirci Akıncıları, hayvanla çıkamadıkları yerleri diz üstünde çıkmaya çalışıyorlardı. 2 saat sürmesi planlanan yol hava şartlarından dolayı sekiz saatte anca bitirilebilmişti. Yorgunluktan söz söylemeye mecali kalmayan Akıncılar Kınık'a ulaştı. Bu muharebede zayıat vermeyen teşkilat, düşman kuvvetinin her şeyini ele geçirmişti. 14 Aralık tarihinde Kınık'tan ayrılan Kaymakam Bey ve müfrezeleri, İbrahim Bey kayasından geçerek Modalı Çavuşun türbesini yaptılar ve karlı Sedan Dağı'nı zor şartlar altında geçerek Akhisar'ın Koca Kahan Karyesine ulaştılar. Bakırlı Efe'nin müfrezesine bağlı Ömer Pehlivan on askeriyle gelerek Yunan işgal güçlerinin Sarılar yöresinde konakladıklarını belirtti. Buradan çok fakir olan Sarılar köyüne intikal eden teşkilat dürbün ile düşman güçlerinin Sarılarda olduğunu görmüş oldu. Düşmana yanlış intiba oluşturmak ve onları kandırmak amacıyla düşmana farklı iki noktadan bomba atıldı. Gece vakti getirilen bir istihbarat, düşman güçlerinin Üzümcü'yü soyduklarını ve buradan ayrılarak Kertil'e geçtiklerini haber veriyordu. Bu da gösteriyordu ki düşman güçlerini Sındırgı'ya doğru yol alacaktı. Bu sebeple, Demirci Akıncıları müfrezeleri Sındırgı'nın Mandıra Köyü ile fabrika yakınlarında işgal güçlerini pusuya düşürebilmek için çalışmalara başladı. 17 Aralık tarihinde yapılan planın tatbik edilmesi amacıyla bütün müfrezeler iki taraftan Sındırgı ovasını geçerek Mandıra ve Cüneyit köylerinin arasında kalan tepelerde iki tarafı da tutmuşlar ve beklemeye başlamışlardı. Ancak Yunan işgal kuvvetleri Sındırgı'ya değil Aktaş tarafına doğru yol almıştı (Akıncı, 2020).

3.5.12. Aktaş Muharebesi

Bu tepelerden ayrılan Akıncı müfrezeleri Sındırgı'nın yakınından geçerek Aktaş yokuşunu çıkmaya başladılar. Akıncılar bu yokuşu çıkarken patlayan silahların sesi duyulmaya başlandı. Öncü kuvvet olarak hareket eden Bakırlı Mustafa müfrezeleri Yunan kuvvetleriyle çatışmaya başlamıştı. Geride kalan asıl kuvvetler

son hızla savaş alanına doğru hareket etmişler anca yarım saat sonra savaş alanına ulaşabilmişlerdi. Fakat düşman güçleri savaş alanına hâkim tepeleri tutmuş ve yaptıkları yoğun ateş nedeniyle Bakırlı Efe müfrezelerini dağıtmışlardı. Bu sebeple taarruzdan vazgeçen teşkilat savunma stratejisini uygulamaya başlamıştı. Ancak müfrezelerin sol tarafından geçen atlı askerlerin düşman olması ihtimaline karşılık çatışmadan vazgeçildi ve teşkilat geri çekildi. Aktaş tepelerini tutan bu kuvvetlerin Gördes'ten geldiği öğrenildi (Akıncı, 2020).

3.5.13. Adalı Boğazı Müsademesi

22 Aralık tarihinde sabahın erken saatlerinde Halil Efe düdüğünü acı acı öttürüyor ve “At Başına, At Başına” diye heyecanlı ve tedirgin bir ses tonuyla bağırıyordu. Halil Efe düşman güçlerinin iki taraftan yaklaşmakta olduğunu beyan ediyordu. Bunun üzerine Parti Pehlivan Ağa'da durumdan haberdar edilerek Bigadiç'in Panayır Köyüne doğru çekilme gerçekleştirildi. Bakırlı Mustafa müfrezesine bağlı Ramazan Çavuş yedi askeriyle bu köye ulaştı ve İbrahim Ethem Bey'e, Adalı Boğazında düşman güçleriyle çatışmaya girdiklerini, müfrezenin dağıtıldığını ve kendilerinin kurtulduğunu ifade etti. Fakat İbrahim Ethem Bey, Ramazan Çavuş'un söylemlerini ve beden dilindeki samimiyetsizliği fark etti ve bu sebeple fişeklerini kontrol ettirdi. Şüphelerinde haklı çıkan Kaymakam Bey, aldığı istihbarata göre akıncıların dört saat boyunca çatıştığını ve düşmanı yenip dağıttığını, 7 ölü ve çok fazla sayıda yaralı verdirdiklerini öğrendi. Her zaman dikkatli olunması gerekiyor, kontrolü elden bırakmamak lazım geliyordu (Akıncı, 2020).

3.5.14. Balat'ın Kükimdere Muharebe-i Meşhuresi

Bütün gece düşman kuvvetlerinin imha edilmesi planları ile meşgul olan İbrahim Ethem Bey, sadece düşmanı ne şekilde mağlup edeceğinin değil aynı zamanda vatan hainlerini de ne şekilde imha edeceğinin planlarını yapıyordu. Bu hainlerden bir tanesi de Yunan işgal güçlerinin içinde müfreze kuran Dursunbeyli Zekeriya idi. Bu hain Zekeriya'nın emrinde beş-altı tane Müslüman Gâvur vardı ve Yunanlıların yapmadıkları eziyeti, cefayı, zulmü halka yapıyorlardı. Bu sebeple Akıncılar düşmandan önce Zekeriya'ya kurşun sıkmak istiyordu. 23 Aralık tarihinde Köçek Karyesinden harekete geçen Demirci Akıncıları düşmana harekâtlarını fark ettirmemek ve hem kendilerinin hem de hayvanlarının ayak izlerini göstermemek

için yolu üç saat uzatarak Alaçam Dağı'ndan dolaşmışlar ve işgal güçlerinin geçmesi muhtemel olan Balat'ın Kükümdere mevkiine geldiler ve atlarını Balat'a yarım saat uzaklığa bırakarak müfrezenin içinden seçtikleri gözü pek, cesur, ölümden korkmayan, vatan sevdalısı kırk asker ile pusuya yattılar. Plan dâhilinde ilk ateşi Halil Efe müfrezesi yapacak ve Yusuf Çavuşun takımı ile Arap müfrezesi Yunan işgal güçlerinin arka tarafını kapatacak böylece kaçmalarına engel olacaktı. Yüz metrelik aralıklarla müfrezeler birbirine bağlı olacak ve bağırarak suretiyle birbirleriyle haberleşeceklerdi. Düşman nereye giderse gitsin mazlumların ahı yerde kalmayacak, garibin-gurabanın intikamı bizzat Demirci Akıncıları eliyle alınacaktı. Saat 6 gibi düşmanın yaklaştığı haber edildi ve böylece düşman pusuya yakalanmış oldu. Herkesin sevinçleri gözlerinden okunuyor ve ah intikam nidaları atıyorlardı. Önden gelen öncü birliğe Halil Efe'nin ateş etmesiyle arkadan gelen işgal güçleri neye uğradığını şaşırıyor. Kaçmaya çalışan düşman kuvvetleri kaçacak yer bulamayınca olduğu yerde kalıp mevzi aldı. 2 saat süre muharebe neticesinde düşman on beş askerini kaybetti. Zekeriya ile bir Yunan askeri de esir edildi. 70 askerden oluşan Yunan kuvveti bu savaşla imha edilmiş oldu. Düşmanın cephanesi, hayvanları, silahları Demirci Akıncıları teşkilatının eline geçti. Bu savaşta, çok yakışıklı olan Yusuf Çavuş yüzüne aldığı yaradan dolayı nişanlısının kendisini beğenmeyeceği ihtimaline karşılık intihar etti. Yine bu savaşta esir alınan vatan haini Zekeriya'nın boynuna Balatlı Kör Ali ile Hakkı'nın başları asıldı ve köy köy dolaştırılarak teşhir edildi. "Ben vatan hainiyim, bu cezaya layığım, ibret alın!" levhası da hain Zekeriya'nın göğsüne asılmıştı (Akıncı, 2020).

3.5.15. Alaçam Muhararası

28 Şubat tarihinde Alan köyüne ulaşan İbrahim Ethem Bey, bu köyde ilim sahibi Hacı Süleyman Efendi'nin misafiri olmuştu. Düşman kuvvetleri ve durumları hakkında İbrahim Ethem Bey'e bilgi veren Süleyman Efendi, bu bilgileri verirken aynı zamanda İbrahim Ethem Bey'e sofrayı kuruyor, ziyafet veriyordu. Keyfi pek yerinde olan İbrahim Ethem Bey, 11. Akıncı Müfrezesi Kumandanı Parti Mehmet Pehlivan Ağa'dan aldığı tezkere ile moralini bozmuştu. Bu tezkere ile; Pehlivan Ağa Yunan işgal kuvvetlerinin dört koldan saldırıya geçtiğini, binlerce askeri Demirci Akıncılarının peşine taktığını, bütün müfrezelerin Köçek'e geleceğini, bu sebeple İbrahim Ethem Bey'in de akşama kadar yetişmesini belirtmişti. Köçek'e ulaşan İbrahim Ethem Bey, Yunan esir askerlerini sorguya çekti ve o gece sabaha kadar

uyumadı. Çünkü gelen istihbarat raporlarına göre her yerden Yunan askeri fişkırıyordu. Demirci Akıncıları ‘da soğğun şiddetinden uyuyamıyordu. 4 Mart tarihinde düşman kuvvetleri sabahın erken saatlerinde Yukarı Göçük’ü basmış ve daha sonra Aşağı Göçük’e doğru hareket etmişlerdi. Hem açlık hem soğuk Demirci Akıncılarını zorluyordu. 5 Martta gönderilen keşif kolları Göçük’ün basıldığını, başka bir düşman kolunun ise Akıncı karargâhının hemen arka tarafında olan Dervişler’e kadar geldiğini haber veriyordu. Dehşetli bir soğuk hâkimdi. Gecenin ilerleyen saatlerinde Ali Osman Efe müfrezesi ulaştı ve bu müfrezede vatan sevdalısı olan 25 kadın ve çocuk vardı. Soğğa ve açlığa dayanmaları takdire şayandı (Akıncı, 2020).

3.5.16. Bozyük Müsademesi

6 Mart sabahı, Yunan işgal kuvvetlerine ait yaklaşık 90 süvari ve piyade askeri Demirci Akıncılarının bulunduğu karargâha bir saat uzaklıktan geçti. Teşkilatın elinde olan dürbünün menzilin ve netliğinin iyi olması Yunan işgal güçlerinin yapmış olduğu hareketleri gözetlemede büyük fayda sağladı. Dürbünden görüldüğüne göre düzensiz hareket eden düşman kolu vardı. Dikkatli bakılınca düzensiz hareket eden bu askerlerin Ermeni ve Çerkezlerden oluştuğu hemen fark edilebiliyordu. Uzun saatlerdir hem Demirci Akıncıları müfrezeleri hem de birliğe ait hayvanlar aç olduğu için 5 kişiden oluşan keşif ekibi yiyecek bulmak ümidiyle iki saat mesafedeki Bigadiç’in Bozyük karyesine gönderildi. Bozyük karyesine ulaşan süvari ekibi yemek yerken Yunan işgal güçlerine ait süvari birliğinin karyeye yaklaşmakta olduğu bilgisi ulaşınca, yemek yiyen Demirci Akıncıları süvarileri halkta tedirginlik meydana getirmemek, mallarına ve canlarına zarar gelmesini önlemek için köyün kenarına çıkmışlardı. Fakat Hacı Mehmet isimli köyün eşrafından bir arif; “köyün içinde savaşabileceklerini, isterse bütün köy yansın isterse bütün herkes ölsün fakat bu köyde gâvurun öldürüldüğünü görmek istediklerini” ifade ederek Demirci Akıncılarını köyde savaşmaya davet etmiş oldu. Bu sözün üzerine süvariler köyün kenarında yer alan ambarların yanında mevzi aldılar. Düşman kolundan köye ulaşan iki süvari Çerkez, Demirci Akıncıları süvarilerini Yunan askerine benzetinde siz kimsiniz diye sormak zorunda kaldılar. Demirci Akıncılarının da biz Yunan askeriyiz demesi üzerine Çerkezler’de Yunan askeri olduklarını beyan ettiler ve tüfeklerini omuzlarından indirerek ellerine aldılar. Bu

olay üzerine Demirci Akıncıları ateş etmeye başladılar ve fiilen çatışmanın içine girmiş oldular. İlk ateşle Çerkezleri yere seren teşkilat üyeleri, bu hainlere ait silah, kama, bıçak, tabanca ne varsa ellerine geçirirler. 120 kişiden oluşan Yunan düşman askerleri köye ulaşınca yaklaşık 3 saat süren savaş başlar ve Demirci Akıncılarından Şerif şehit olur. Düşman kuvvetlerine ikisi Çerkez olmak üzere on dört ölü verdirirler. Şehit olan Şerif'in üzerinden iki buçuk lira para çıkar. Elbiseleri eski ve kötüdür. Ayağındaki çarık kış şartlarına uygun değildir. Şerif'in bu halini gören Yunan Kumandan Anderya; "bunların eşkıya olmadığını çünkü eşkıyaların cebinde bol para olduğunu, elbiselerinin gıcır gıcır olacağını, eşkıyada bu kadar cesaret ve azmin bulunmayacağını dolayısıyla bunların siyasi çete olduğunu ve savaşı kaybedeceklerini düşündüğünü" ifade etmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.17. Koca Yayla'da Düşman Baskını

17 Mart tarihinde güneşin batmasına yakın bir zamanda atına binerek Sındırgı'nın Üzümcü karyesi istikametine doğru Halil Efe ilerlemeye başlamıştır. Halil Efe'nin Üzümcü istikametine doğru gitmesindeki temel amaç burada düşmana pusu kurmak ve düşman ile iş birliği içerisine giren Çerkezleri yok etmektir. Fakat Yunan işgal güçleri Demirci Akıncılarından daha önce önlem almış ve savaşa hazır bir şekilde beklemektedir. Düşmanın kurduğu pusunun istihbaratının ulaşması sebebiyle Halil Efe bulunarak geri çevirtirilmiştir. Geri gelen Halil Efe, İbrahim Ethem Bey ile yapılacak olan savaşı enine boyuna konuşmuş ve konuşma neticesinde alınan planları uygulamak üzere İbrahim Ethem'in yanından ayrılmıştır. Gece yarısından sonra Halil Efe süvari birlikleri ile hareket etmiş ve güneşin doğması ile birlikte piyadenin de gelmesi neticesinde o yöredeki sırtlar Demirci Akıncıları tarafından tutulmuştur. Gece saat üç civarında Muhacir köyünde köpeklerin yüksek sesle havlaması, o köyden olmayan yabancı kişilerin köye geldiğine işaret etmekteydi. Yoğun sisin ve zifiri karanlığın olması sebebiyle Halil Efe'ye şafaktan iki saat önce yola çıkması İbrahim Ethem Bey tarafından tembih edilmiştir. Gerçekten de gece saat üçte Muhacir köyüne gelen düşman kuvvetlerinin Demirci Akıncılarından malumatları olduğunu köylülere bildirmişlerdir. Bu düşman güçlerinin içerisinde azımsanmayacak sayıda Çerkez kuvvetleri vardır. Bugüne kadar olan savaşlar göstermiştir ki, Yunan işgal kuvvetleri Demirci Akıncılarının olduğu muhite gelmemişlerdir. Canı kıymetli olan düşman kuvvetlerinin ölümü göze

almaları aşîkar değildir. Düşmanın gayesi Müslümanları soymak, malvarlıklarına el koymak ve ceplerini doldurarak Atina’da zevk sefa içerisinde yaşamaktır. Çetecilerin bir atasözü vardır. “Çeteler ayakkabılarını ayaklarından çıkarmazlar, tüfeklerini ellerinden bırakmazlar, tüfeklerini emanete vermezler”. Bu sebepten dolayı çeteler silahlarıyla yatarlar. Tüfekleri ya başlarının altında olur ya da bacaklarının arasına alırlar. Fişekliği, tabancası, ayakkabısı kesinlikle çıkartılmaz, her an savaşa hazırlardır, uykuya bile dalsalar. Demirci Akıncıları bu şekilde çadırlarında uyumaktadırlar. İbrahim Ethem Bey’in sağ tarafında Parti Mehmet Pehlivan, sol tarafında ise Halil Efe yatmaktadır. Bir haftadan beri düzenli bir şekilde yürüyüş yapmışlar ve çok yorgun olduklarından dolayı derin uyumaktadırlar. Şafak sökmeden Parti Mehmet Pehlivan kalkmış ve Halil Efe’yi de uyandırmıştır. Halil Efe süvariler verdiği “At başına” emri ile sefere çıkacaklarını ifade etmiştir. Süvariler karargâhtan ayrıldıktan bir müddet sonra bir silah patlamış ve İbrahim Ethem Bey patlayan bu silahın kaza ile patladığını düşünmüştür. Pehlivan Ağa hızlı bir şekilde dışarı çıkmış ve birkaç el daha silah atılmıştır. Bakırlı Mustafa Efe’nin müfrezesinin geldiğini zanneden Akıncılar silah atmayın diye birbirlerine bağırılmaktadır. Fakat silah seslerinin şiddetlenmesi ve çadırların civarından hızlı bir şekilde geçmesi olayın vahametini ortaya çıkarmıştır. Gelen silahlı askerler, Bakırlı Mustafa Müfrezesi değil Yunan işgal kuvvetleridir. Kendini sıcak savaş içerisinde bulan Demirci Akıncıları kıran kırana savaşa başlamıştır. Pehlivan Ağa, Yunus Çavuş, Malatyalı Hikmet ve Halil Efe’nin eşi Gördesli Makbule Hanım meydanda savaşmaktadır. Makbule Hanım’ın bu savaş alanından uzaklaştırılması için Yunus Çavuş’a görev verilmiş ve onun korumalığında silah seslerinin olmadığı güvenli bir alana sevki gerçekleştirilmiştir. Makbule Hanım alandan ayrılırken Demirci Akıncıları teşkilatı da onu korumak için düşman birliklerine ateş etmektedir. Demirci Akıncıları dört taraftan düşman ablukası altında kalmıştır. 15–20 metreden üzerlerine ateş edilmektedir. Düşman teşkilatı dağıtmış ve müfrezeyi hasara uğratmıştır. Demirci Akıncıları hayatlarının sonuna geldiğini anlamış, bu ablukadan kurtulma ümitlerini kaybetmişlerdir. Aldıkları karar gereği düşman eline düşmektense birbirlerini öldürmeyi son kalanın da kendisini öldürmesi gerektiğini kararlaştırmışlardır. Güneş doğmadan son bir kez talihlerini denemek isteyen teşkilat üyeleri düşman üzerine taarruz yapmayı planlamıştır. Taarruz başlamadan az evvel Demirci Akıncısı Hikmet iki tane bombanın telini açmış ve patlamaya hazır halde avucunun içine almıştır. Sol

tarafında Parti Pehlivan, sağ tarafında İbrahim Ethem Bey'in ortalarına geçen Hikmet'in tehlike anında bombaları patlatması kararlaştırılmıştır. Çatışma bütün ihtişamıyla devam ederken İbrahim Ethem, Parti Pehlivan ve Hikmet savaş alanında ilerlemişler, kulakları sağır eden kurşunlar dört bir taraflarından geçmesine rağmen düşman güçlerine karşılık vermemişlerdir. Havanın soğuk ve sisli olması, gecenin karanlığının zifiri olması teşkilatın lehine olmuştur. Ellerinde silahlar ile ağır ağır ilerleyen teşkilat sessiz sedasız gece karanlığında süzölmüştür. Hikmet tüfeğini boynuna asmış, ellerinde bombalar ile parmaklarının üzerinde yürümeye çalışmıştır. Yaklaşık 100 adım ilerlediklerinde on düşman askerlerinin pusuya yattıklarını görmüşlerdir. Teşkilatı gören düşman güçleri aşağı çekilmiş ve teşkilatı da abluka hattına çekmek istemiştir. Hikmet'e ileri gitmemesini, Pehlivan Ağa'nın tarafına doğru gelmesini, Pehlivan Ağa'ya ise düşmanın hemen önlerinde olduğunu ifade eden İbrahim Ethem Bey beraber 50 metre ilerlemiştir. Bu esnada Parti Pehlivan'ın önüne dikilen birisinin Çerkez Davut müfrezesine ait, Yunan ile iş birliği içerisinde olan hainler olduğu anlaşılmıştır. Pehlivan Ağa ile İbrahim Ethem Bey silahlarına davranmışlar ve Kaymakam Bey'in silahından çıkan kurşun düşman askerini kafasından vurarak cesedinin İbrahim Ethem Bey'in ayaklarının önüne düşmesine sebep olmuştur. Savaş hattından ayrılan teşkilat, aşağıya doğru indiğinde düşman atlı askeri birliklerinin Yunan kuvvetlerine destek vermek amacıyla savaş alanına doğru ilerlediklerine şahit olmuşlardır. Güvenli bir noktaya ulaşan teşkilat üyeleri dağılan müfrezelerden toplanan askerlerle beraber 11 kişi olmuşlardır. Düşmana gözükmemek için burada belli bir zaman kalan Demirci Akıncıları, Arnavut Ahmet'in torbasında bulunan yarım okka ekmek ile karınları doyurmaya çalışmışlardır. Halil Efe'den haber alınamıyor bu sebeple zayıatın çok fazla olduğunu düşünmüşlerdir. Sedan Dağına ve Gördes'e ulaşmak amacıyla buradan ayrılarak yol almaya başlamışlardır. Gecenin sisinin yoğun olmasından dolayı yolunu kaybeden Parti Pehlivan Yunan işgal güçleriyle çatışma içerisine girmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.18. Gördes Kızı Mücahide Makbule Hanım'ın Şehadeti

Koca Yayla Muharebesinde Halil Efe'nin zevcesi Makbule Hanım'da şehit olmuştur. Parti Mehmet Pehlivan Ağa ile İbrahim Ethem Bey, Makbule Hanım'ı kurtarmak için düşman çemberi içerisinde epey mücadele etmiş, Yunus Çavuş'un himayesinde Makbule Hanım güvenli bir bölgeye sevk edilmiş fakat uzaktan gelen

bir kurşunun Makbule Hanım'ın alnına isabet etmesiyle canını vatan, millet için vererek şehit olmuştur (Akıncı, 2020).

3.5.19. Düşman Firarileriyle Müsademe

29 Mart günü Sındırgı'nın Kahve karyesinde Demirci Akıncıları kahve içmişler ve oradan ayrılarak Gördes'in Geyikli köyü tarafına doğru ilerlerlerken düşman güçlerinden firar eden askerler ile çatışmaya girilmiştir. Karanlıktan istifade eden kaçaklar Demirci Akıncıları müfrezelerine ateş açmışlar ve daha sonra kaçmışlardır. Düşmandan beş adet tüfek ele geçirilmiştir (Akıncı, 2020).

3.5.20. Hacı Abdullah Çiftliğinde Müsademe

14 Nisan tarihinin sabahında güneş doğar doğmaz hareket eden Demirci Akıncıları on bir buçuğa doğru Gördes'in Sinli karyesinde azıcık ekmek yiyerek karınlarını doyurmuşlar ve Sinli'den Çomaklı Dağı'na devam etmişlerdir. Gördes'te Hacı Abdullah Çiftliğinin yakınlarında dört-beş tane düşman askerinin olduğu istihbaratı gelince buraya geçilmiş ve düşman askerleri takip edilerek çatışmaya girilmiştir. Fakat akşam olması hasebiyle karanlıktan faydalanan düşman askerleri kaçmışlar ve ele geçirilememişlerdir (Akıncı, 2020).

3.5.21. Selendi Muharebesi ve Halil Efe'nin Şehadeti

16 Mayıs'ı 17 Mayıs tarihine bağlayan gecede Demirci Akıncıları müfrezeleri Selendi'ye yaklaşık iki saat mesafede bulunan Kınık damlarında düşmana pusu kurmak amacıyla yerlerini almışlardır. Fakat düşman kuvvetlerinin kurulan pusu haricindeki yoldan giderek baskından kurtulmuşlar ve hâkim tepeleri ele geçirmişlerdir. Düşmanın bu şekilde eylemde bulunması Demirci Akıncıları müfrezelerinin Yunan işgal kuvvetlerinin üzerine taarruza geçmelerine sebep olmuştur. Yaklaşık 9 saat süren savaşta düşman güçleri 35 ölü vermişlerdir. Demirci Akıncıları 12. Müfreze Kumandanı Halil Efe (Gördesli Makbule'nin eşi) ilk hücumla kalkışan müfrezenin içerisinde yer almış ve Kulalı Burjoğlu Mehmet Efendi ile birlikte şehit olmuştur. Halil Efe'nin vefatı İbrahim Ethem Bey'i ziyadesiyle üzmüş ve üzüntüsünden o gece ne yemek yiyebilmiş ne de konuşabilmiştir. Halil Efe'yi çok

seven İbrahim Ethem Bey en azından Halil Efe'nin, Hanımı Gördesli Makbule ile birlikte yan yana mezarlarda yatmalarını ve mezar taşlarına da;

Ben şehid olmadan aşkıyle mezarım kazayım

Taşımı gözlerimin kanlı yaşıyla yazayım

Sen oldun çevrine ey dil şiken mahzun ben mahzun

Felek gülsün sevin sin şimdi sen mahzun ben mahzun

Ölürsem görmeden millete ümit ettiğim feyzi yazılsın

Rengi kalbimde vatan mahzun ben mahzun

Şiirinin yazılmasını arzulamıştır. Halil Efe, İbrahim Ethem Bey ile muhabbetleri esnasında sürekli olarak; “Kaymakam Bey, bu gâvurun bu vatandan gittiklerini görebilecek miyiz?” diye sorar akabinde de “bana öyle geliyor ki biz bunu göremeyeceğiz, Allah bilir ama içime öyle doğuyor” cümleleri aklına geldikçe Kaymakam Bey gözyaşlarına hâkim olamamıştır (Akıncı, 2020).

3.5.22. Çat Çiftliği Müsademesi

21 Mayıs tarihinde akşam vakitlerine kadar Asitepe’de hayvanlarını otlatan Demirci Akıncıları güneşin batmasına yakın bir zamanda buradan ayrılarak Sarnıç karyesine gelmişler ve Akıncıların karınlarını doyurmuşlardır. Yolun bozuk olasından dolayı hem hayvanlarla hem de yaya olarak gitmek çok zor olduğu için anca bir buçuk saatte Demirci’ye yakın bir alana ulaşabilmişlerdir. Burada mola vermişler, dinlenmişler ve değirmenciden Yunan işgal güçleri hakkında bilgi edinmişler ve Demirci-Salihli şosesini takibe başlamışlardır. Yedi sekiz asker ile yolda ilerleyen İbrahim Ethem Bey, öncü kuvvetlere yetişmek üzere iken apolet... apolt kelimesiyle irkilmiştir. Rumca parola manasına gelen bu kelime düşmanın beklediğini ve İbrahim Ethem Bey ile Demirci Akıncılarının pusuya düşürüldüğünü gün yüzüne çıkarmıştır. Asıl kuvvetlerin doğu tarafına ve yanında bulunan on iki kişiye ise güney tarafına doğru gitmelerini emreden İbrahim Ethem Bey, müfreze ile birlikte düşmanın ateş etmeye başlamasıyla birlikte kurşunların açık hedefi haline gelmişlerdir. İki taraftan gelen ateş yağmuruna aldırış etmeyen Farsi Ağa, cesur ve fedakar davranışlarla düşman pususunun içine girmiş ve düşman kuvvetlerinin epolt... epolt sözcüklerine karşılık olarak evest... evest diye bağırarak ve düşmana

hem ateş ederek hem de küfürler savurarak içlerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Karşı ateşi gören düşman kuvvetleri kurşun atmayı bırakmış ve böylece pusudan çıkmıştır (Akıncı, 2020).

3.5.23. Dedeler Müsademesi

13 Temmuz tarihinde Gözören-Dedeler arasına denk gelen alanda düşmanın imha edilmesi amacıyla yapılan taarruz neticesinde şiddetli bir savaş çıkmış ve bu savaşın sonucunda düşman güçlerine sekiz ölü ve on yaralı verdirilmiştir. Düşman perişan edilmiş ve düşman kuvvetlerine ait on bir at, savaş malzemeleri, cephane ve yiyecek-içecek gibi temel yaşam malzemeleri ile askeri malzemeler ele geçirilmiştir. Bu çatışmada, altı yerinden yaralanmış fakat ölmemiş olan Yunan bir komutan eline iki tane bomba almış ve Pehlivan Ağa'nın müfreze kolunun üzerine doğru yürümüştür. Bombaların müfrezenin üzerine düşeceğini gören Parti Pehlivan müfrezesine geri çekilme emri vermiştir. Müfreze bu emri yanlış anlamış ve başka taraftan düşman geliyor zannederek karışıklık meydana getirmiştir. Altı yaralı olan Yunan kumandan ise bu karışıklıktan yararlanarak kaçmıştır. Bu Yunan komutan yaralı olarak savaş alanından kaçmış fakat Çorum Nahiyesinde ölmüştür. Bu komutanın cenazesi Simav'a götürülmüştür. İbrahim Ethem, Yunanlılar arasında bu komutandan daha cesur birisini görmediğini günlüklerine yazmıştır (Akıncı, 2020).

3.5.24. Alaçam Müsademesi

7 Ağustos tarihinde İbrahim Ethem Bey yanında dört kişi ile birlikte Simav-Emet hattından bilgi almak ve bu yöredeki teşkilatı tamamlamak amacıyla Alaçam ve Akdağ mıntikalarına doğru yol almıştır. İbrahim Ethem Bey'e ulaşan bir istihbarata göre Yunan işgal kuvvetleri harita almak üzere üç tane askeri kol çıkartmıştır. Kavlak Yaylasından Dervişlere doğru ormanın içerisinden koşarak giden Demirci Akıncıları, ulu dağların güzelliğine de şahit olmuşlardır. Takım çavuşlarından oluşan bu teşkilatın en önünde Giritli Mustafa ve Yunus Çavuş gitmekte, geriye kalan 3 kişi ise elli metreden onları takip etmektedir. Ormanları oluşturan dağın sırtına gelindiğinde gözüken düşman harita kolu ile Demirci Akıncıları çatışmaya başlamıştır. Mesafenin az olmasından dolayı Demirci Akıncıları tarafından atılan her kurşun düşmana isabet etmekte ve düşmanı öldürmektedir. Düşman askerlerinin atları ile Demirci Akıncılarının atları birbirine karışmıştır.

Yaklaşık bir saat süren savaş sonunda düşman kuvvetleri aşağıya doğru kaçmaya başlamışlardır. Bu savaşta düşman kuvvetlerine 6 ölü ve 5 yaralı verdirilmiş ve aynı zamanda düşmana ait yüklü halde de on üç hayvanı da ele geçirmişlerdir (Akıncı, 2020).

3.5.25. Türk Ordusu’nun Taarruzu ve Demirci Akıncılarının Yunan İşgal Kuvvetlerini Takip Harekâtı

26 Ağustos 1922 tarihinde güneş doğmadan nöbet tutması için bırakılan Farsî Ağa, Demirci Akıncıları teşkilatı üyelerine “kalkınız” diye talimat vermiştir. Bu talimat neticesinde kalkıp Farsî Ağa’nın yanına giden İbrahim Ethem Bey, ne olduğunu sormuş ve yarım saattir topların patladığını Farsî Ağa’dan öğrenmiştir. Diğer nöbetçilerde top sesi geliyor diye başlamışlar ve İbrahim Ethem Bey’e bakmışlardır. Taarruzun başlayıp-başlamadığı konusunda net bir karara varmak isteyen İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncılarına bağlı askerler kulaklarını toprağa koymuşlar, sesleri dinlemeye başlamışlardır. Yer altından gelen top sesleri ve grup ateşleri taarruzun başladığının göstergesi olmuştur. Taarruzun başladığı kanaatine varan İbrahim Ethem Bey; daha önce gönderdiği talimata göre hazır olmaları gerektiğini bütün köylere haber vermiştir. Eli silah tutan herkesin fiili eyleme geçme zamanının geldiğini belirtmiş ve bütün müfreze komutanlarına ordunun taarruza geçtiğini haber vermiştir. Bu aşamada Demirci Akıncıları teşkilatının en büyük görevi, taarruza kalkan Türk Ordusu’nun önünden kaçan Yunan işgal güçlerinin kaçarken, köyleri, kasabaları ve şehirleri yakmasını önlemek ve bu şehirlerde halka zulüm yapmalarını ve katliamlarını engellemektir (Akıncı, 2020).

26 Ağustos tarihinde taarruzu başlatan Türk Ordusu’nun top seslerini duyan Simav ve Demirci’deki Yunan işgal güçleri Gediz’de ki Yunan birlikleriyle irtibata geçmişler ve Türk Ordusu’nun başlattığı Büyük Taarruzun şiddetinden ve vahametinden haberdar olmuşlardır. Muharebenin büyüklüğünden ve gidişatın sonuçlarını şimdiden gördükleri için 27 Ağustos tarihinin gecesinde Simav’daki 54. Yunan Taburu, Gediz’de ki Yunan kuvvetlerine takviye güç oluşturmak amacıyla Simav’ı boşaltmıştır (Oğuz & Gülmez, 2016).

Bir buçuk yıllık süre içerisinde Yunan işgal kuvvetleri dağ, taş demeden Demirci Akıncılarını takip etmiştir. Taarruz harekâtı ile takip sırası Demirci

Akıncılarına geçmiştir. Akıncı müfrezelerine ait askerler üç kol halinde Yunan işgal kuvvetlerini vatan topraklarından kovmak amacıyla takibe başlamışlardır (Akıncı, 2020).

3.6. Demirci Akıncıları ve İbrahim Ethem Bey'in Aktif Olduğu Bölgeler

Demirci Akıncıları teşkilatı planlamalar dâhilinde kurulduktan sonra, yaptıkları 25 Mart 1921 tarihindeki ilk baskından, terhislerinin gerçekleştiği 1 Ekim 1922 tarihine kadar geçen yaklaşık bir buçuk yıllık süre içerisinde 7 vilayet ve 29 ilçeyi kapsayan bölgede destan yazmışlardır. Bu bölgelerin merkezi Demirci'dir. Bir buçuk yıllık süre dâhilinde dağlarda; aç, susuz, uykusuz, yorgun bir biçimde savaşıp, yüreklerindeki vatan sevgisini fiiliyatları ile göstermişlerdir. Yunan Genelkurmayı'nın peşlerine taktığı yaklaşık on iki bin Yunan askeriyle savaşmak zorunda kalmışlardır. Bu süre içerisinde düşman kuvvetlerine 787 ölü, 151 yaralı verdirmişlerdir. Aynı zamanda düşman güçlerinden; 137 hayvanı, 2 hafif makineli tüfeği, 1 topu ve 191 tüfeği ellerine geçirmişler ve yaptıkları gerilla savaşlarında ellerine geçirdikleri bu savaş için gerekli olan cephaneleri düşmana karşı kullanmışlardır. Yunan işgal güçleri bu bir buçuk yıllık zaman içerisinde Demirci Akıncıları müfrezelerine 190 esir bırakmışlardır. Demirci Akıncıları teşkilatı ise bu bir buçuk yıllık süre içerisinde vermiş oldukları Mücadele'de; 21 şehit, 2 esir ve 22 yaralı vermişlerdir. 45 hayvanı da düşman kuvvetleri tarafından savaş ganimeti olarak ellerine geçirilmiştir (Oğuz, 2017).

Demirci Akıncılarına bağlı müfrezeler; Balya, Bigadiç, Balat, Susurluk, Sındırgı, Kepsut, İvrindi, Gönen, Bahrişefit Sahili Balıkesir Vilayetine bağlı kazalarda, köylerde, mahallelerde, karyelerde çatışmalara girmişler, bazen dağlarında, bazen şehir merkezlerinde istihbarat toplayarak, toplamış oldukları istihbarat neticesinde karşı eyleme geçmişlerdir. Manisa Vilayetinde; Demirci, Akhisar, Gördes, Kırkağaç, Selendi, Kula, Gölarmara ve Soma gibi kazaların dağlarında, ovalarında düşman kuvvetlerine karşı mücadele etmişlerdir. Kütahya'da ise; Simav, Tavşanlı, Emet, Pazarlar, Gediz kazalarını da içerisine alan köylerde, karyelerde, mahallelerde Yunan işgal güçlerine karşı çatışmaların, savaşların içerisinde olmuşlar ve buralarda düşmana karşı her türlü çabayı göstermişlerdir. Her ne kadar; Demirci Akıncılarının Yunan işgal güçlerine karşı yoğun olarak Manisa,

Balıkesir ve Kütahya bölgesinde mücadele olduğu gözüktüğü de, teşkilat Bursa'nın Mustafakemalpaşa (Kirmastı), Çanakkale'nin Yenice, İzmir'in Bergama, Uşak'ın Eşme kazalarında istihbarat toplamış ve edindikleri istihbaratı bilgileri düşmanı imha etme amaçlı kullanmışlardır (Oğuz, 2017).

3.7. İbrahim Ethem Bey

İbrahim Ethem Bey; Selanik Dârülmuallemîn-i İbtidai Mektebi Öğretmenliği, Selanik Vilâyeti Vilâyet Tahrirat Kalemi Kâtipliği, Rumili Gazetesi Muhabirliği Balıkesir Sultanisi Matematik Öğretmenliği, Balıkesir Sındırgı Kazası Çorum (Düvertepe) Nahiyesi Nahiye Müdürlüğü, Balıkesir kazası Şamlı Nahiyesi Nahiye Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Daha sonra memurluk vazifesinden istifa ederek Balıkesir'de serbest avukatlık yapmaya başlamıştır. İzmir'in Yunan kuvvetlerinin ayak basmasıyla başlayan işgal sürecinde İbrahim Ethem Bey, Ankara'ya çağrılmış ve burada şifre memurluğu görevi verilmiştir. 1920 yılında Demirci'ye Kaymakam olarak atanmış ve Demirci'de askeri, idari olmak üzere ülke menfaatine çalışmıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle; Ayvalık, Demirci ve Kula kaymakamlıkları görevini ifa etmiştir. Ayrıca; Bozok (Yozgat) Valiliği, Siirt Valiliği, Beyazıt (Ağrı) Valiliği, Samsun Valiliği, Balıkesir Valiliği, Malatya Valiliği, Muğla Valiliği yaparak, mülki idare amirliğinin gerekliliklerini yerine getirmiştir (Oğuz, 2017).

3.8. İbrahim Ethem Bey'in Demirci'yi Ziyareti ve Halk Tarafından Yapılan Tezahürat

İbrahim Ethem Bey, Yunan işgal kuvvetlerin Anadolu'dan temizlendikten sonra, Sındırgı'ya geldiğinden dolayı kader birlikteliği yapmış, hayatı ve zorlukları paylaştığı saf ve nezih Demircilileri ziyaret etmek amacıyla Demirci'ye gelmiştir. Demircililerin kendine Demirci'ye girerken merasim yapacaklarını düşünerek bu mahal vermemek için Sındırgı'dan Simav istikametine gitmiş ve Demirci'ye bir gün sonra gelmiştir. Kimseye gözükmeyen Demirci'ye girmiş ve belediyeye gitmiştir. İbrahim Ethem Bey'in geldiğini duyan Demircililer belediyenin etrafında mahşeri bir kalabalık oluşturmuşlardır. Herkes İbrahim Ethem Bey ile görüşmek istiyordur fakat kalabalığın aşırı derecede fazla olmasından dolayı İbrahim Ethem Bey'in herkesle

görüşmeye imkânı yoktur. Bir buçuk yıllık süre dâhilinde dağlarda kaymakam ve komutan sıfatıyla mücadele etmek Demircililerin gönlünde taht kurmaya yetmiştir. İbrahim Ethem Bey'in balkona çıkması için gelen ısrarlar üzerine İbrahim Ethem Bey belediyenin balkonuna çıkmıştır. Oradan kadirşinas Demircililere konuşma yapmıştır. Bayram yerine dönen alanda herkes bir şeyler söylüyor ve düzenli alkış bombardımanı sürüyordur. O sırada babası Yunan işgal kuvvetleri tarafından sürgüne gönderilen bir çocuk nutuk okumuş ve bu nutuk İbrahim Ethem Bey'in ziyadesiyle dikkatini çekmiştir. Fakat kalabalığın sesinden tam manasıyla bir şey anlaşılamamıştır. Merasimden sonra bu küçük çocuk İbrahim Ethem Bey'in yanına gelmiş, elini öpmüş ve okuduğu nutku İbrahim Ethem Bey'e takdim etmiştir (Akıncı, 2020).

3.9. Babası Sürgüne Gönderilen Küçük Bir Çocuğun Hitabesi

Muhterem Ahali!

Bizler daha birkaç gün evveline kadar esirdik. Düşman memleketimizin pek çok yerini işgal etmiş, esaret zinciri ile ellerimizi, dillerimizi bağlamıştı. Memleketin her yerini işgal eden düşman kuvvetleri buralarda yaşayan insanları insanlıktan ve hukuktan mahrum bırakmıştı. Kara bulutlar gibi Türk toplumunun üzerine çöken düşman güçleri her an, her dakika bizim üzülmemize ve korkmamıza sebep oluyordu. Birbirimizle rahat rahat konuşamıyor, sohbet edemiyor, iletişim kuramıyorduk. Sokaklarda, caddelerde göğsümüzü gere gere gezip dolaşamıyorduk. Bağlarımıza, bahçelerimize gidip gelmek yaşamla ölüm arasında bir çizgi gibiydi. Canımız, malımız ve namusumuz her an tehlike altında idi. Düşman kuvvetleri merhametsizce her an; işkence, çatışma, sürgün, yağma fiilini gerçekleştirebiliyor ve bu durum bizim yüreğimizi dağlıyor, kalplerimizi inletiyor, gözlerimizi yaşartıyordu. Çektiğimiz bu kadar sıkıntıya, felaketlere, sürgünlere rağmen bize ümit veren, teselli eden, yaşamımızın hayat pınarı olan tek bir şey vardı, o da Misak-ı Milliydi. Büyük Türkiye'nin dev gibi yüreği olan büyük evlatları hain ve alçak Yunan'ın işgal ettiği vatan topraklarını kurtarmak için Allah'a, Peygamber'e ve namusları üzerine yemin etmişlerdi. Güzel vatanımızın kurtulması üzerine kalplerini iman ve vicdan ile dolduran Türkler, gönüllerinde özgürlük ve bağımsızlık aşkını yeşertmişler ve bu kutsal vazifeyi Misak-ı Millîye ulaşmak için üzerlerine almışlardı. Kan dökülmemesi

için ilmi siyaset yapılabilir ve diplomatik yollarla bu sorun çözülebilirdi. Fakat gözlerini kan bulayan düşmanlar, aziz, soylu ve temiz Türk Milleti'nin iyi niyetini anlamamışlar ve bu iyi niyetlerini tanımamak istememişlerdi. Diplomatik olarak Türklerin iyi niyetini ve halis düşüncelerini anlamak istemeyen düşmanlara hakkı ve hukuku anlatma görevi süngüye düşmüştü. Kan dökülmemesi için çok uğraşıldı ama savaştan ve kandan kaçılamadı. Savaş ve kan her zaman bütün insanları tedirgin eder, bunaltır ve sıkardı. Savaşa giren bütün toplumlarda bu fiilden rahatsız oldular, bunaldılar. Üzerimize kâbus gibi çöken bu zulümler hakikatin ta kendisiydi. Yüreklere daraltan, gönülleri bunaltan bir hakikat. O feci hakikati bugün rüya haline getiren kuvvet, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yorulmaz azmi, gece gündüz çalışması, büyük gayreti ve sarsılmaz azim ve sebatıydı.

Muhterem Efendiler!

Azim ve sebat dağları delmeye, denizleri yarıp geçmeye, olmazları oldurmaya, hayalleri hakikat haline getirmeye kadirdir. Gayelerin elinden hiçbir şey kurtulmaz. Vatanın bağımsızlığı aşkının verdiği azim ve gaye sayesinde fedakâr Türk Ordumuz düşmanı ışık hızıyla denize dökmüş, bütün dünyayı kendilerine hayran bırakmışlar ve hayrete düşürmüşlerdir. Kahraman ordumuzun kazandığı bu emsalsiz zaferin vatanımız üzerine saçtığı şan ve şeref dalgaları semada en derin boşluklara bile ulaşmış ve muzaffer Türk Ordusu'nun sesini en derin boşluklarda bile çınlatmıştır. Sevinç ve mutluluklarımızın arasına kederler ve elemeler de karışmıştır. Bazı yerleşim yerlerimiz düşman tarafında yakılıp yıkılmıştır. Bazı vatandaşlarımız evsiz ocaksız kalmıştır. Fakat bunlar tarihin bütününe bakıldığında nokta kadar yer etmeyecek, telafisi olmayacak şeyler değildir. Büyük hükümetimizin şefkati ve iyi niyeti, ahalimizin gayreti ve topraklarımızın bereketi tez zamanda bu yaraları tamir edecektir. Yaşadığımız bu acı olaylar, elemeler ve kederler zaferimizi konuşmaktan ve bağırmaktan bizi alıkoyamaz. Yaşasın şanlı ve kahraman ordumuz. Yaşasın Büyük Millet Meclisi. Yaşasın Gazi Başkumandanımız Mustafa Kemal.

Bugün milletimizin yaşadığı bu şanlı ve mucizevi muzafferiyetten sevgili Kaymakamımız İbrahim Ethem Bey'in de iftihar duymamızda hissesi vardır. Necip ve kahraman kaymakamımız, vatan topraklarımıza düşmanın kirli ayağının değdiği andan itibaren cihada kalkışmış ve gece gündüz demeden dağlarda mücadele etmiş ve ordumuza ve yurdumuza büyük hizmetler ifa etmiştir. İşgal süresinde düşmanı şiddetli bir şekilde takip harekâtına maruz bırakmış ve yüreğinde beslediği vatan ve

bağımsızlık aşkının verdiği kuvvet neticesinde daima düşman ile çarpışmış, savaşmış, pençeleşmiş ve her daim vatanı müdafaa etmiştir. Kış aylarında dağların sert soğuklarına, kara, yağmura ve çamura, yaz aylarında beyni kaynatan şiddetli sıcaklara göğüs germiş, sabretmiş, ormanlarda gizlenmiş, kayalara yaslanmış, taşları yastık yapıp uyumuş, vatanın bağımsızlığı için her türlü zahmetlere katlanmıştır. Vatanı kurtarmaya yönelik olarak azmi ve imanı zahmetleri çektikçe daha da artmıştır, müşkülata maruz kaldıkça kuvvetlenmiştir. Bu azmi, gayreti ve imanı sayesinde ilk fırsatta düşman kuvvetlerinden intikamını alma muradına erdirmiş, düşmanın vatan topraklarından denize döküldüğü anda saadetler içerisinde olmasına sebep olmuştur. Vatanperver kaymakamımızın kasabamızı düşman güçlerinin yakmasına, yıkmasına, tahrip etmemesine yönelik almış olduğu tedbirler için teşekkür etmek boynumuzun borcudur. Demircililer bunu bildiler ve kemaliyle takdir ettiler. Küçük, büyük, kadın, erkek, genç, ihtiyar bütün Demirci ahali si asil ve soylu Kaymakamlarının daima sağlığına, hayatına ve hayatının her anında muvaffakiyetler içerisinde olması için dua etmek suretiyle minnetlerini belirtmişlerdir ve her zaman da duacı olacaktırlar.

İbrahim Ethem Bey, Demircililerin hafızalarında büyük ve muhterem bir kaymakam olarak ebediyen yer etmiştir.

Yaşasın! Sevgili Kaymakamımız İbrahim Ethem! (Akıncı, 2020).

3.10. Demirci Efeleri Destanı

“Demirci Efeleri Destanı” isimli şiir Uşaklı Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığı’nda görevli Nurettin Özyürek tarafından kaleme alınmıştır. Nurettin Özyürek, 1921 yılında Uşak’ta dünyaya gelmiştir. Babası Uşak’ın eşraflarından Yakupoğlu Hafız Mustafa Hoca’dır. Kuleli Askeri Lisesini ve Harp Okulunu bitirerek 1941 yılında asteğmen olarak göreve başlamıştır. 1963 yılında Pilot Kıdemli Kurmay Albay olarak Ordudan emekliye ayrılmıştır. Yazdığı şiirler Türk Yurdu ve Varlık dergilerinde yayımlanmıştır. Demirci Akıncılarının mücadelesini anlattığı “*Demirci Efeleri Destanı*” isimli şiiri Varlık dergisinde yayımlanmış ve bu şiir Haldun Cezayirlioğlu tarafından fark edilerek ulaştırılmıştır.

Demirci Efeleri Destanı:

Anadolu köyleri kendi alemlerinde köylüleri ise günlük meseleleriyle haşır neşir idi. Derken düşmanlar geldi. Batı kıyılarına çıkıp İç Anadolu'ya doğru ilerlemeğe koyuldu. Bu düşman vardığı yeri yakıp yıktı; malları talan etti; kimseye ziyanı dokunmayan köylüleri öldürdü; namusa el uzattı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa denen yiğit ortaya çıktı. Oğuz aslından gelen Anadolu Türklerini çevresine topladı, onlara yapılacak işleri anlattı. Düşman gerisinde kalan bölgelerdeki efeler, zeybekler, kızanlar, Seymenler de Kemal Paşa'nın kavlince toplanıp dağlara çıktılar. Çete oldular, akıncı oldular. Bunlara kimisi “ Millîci” kimisi de “ Mustafa Kemalci” diyordu. İşte bu destan Demirci dolaylarındaki akıncıların, düşman ile nasıl dövüştüklerini anlatır.

Demirci dolayları, Demircili Efeler:

“Bunlar Demirci köyleri yamaçlarda

Kerpiçlik, Hisarköy, Akdere

Bir beyaz minare, bir beyaz cami

Uyurlar uyanırlar

Aynı minval üzere..

Bunlar Demirci dağları bunlar..

Hem mor, hem ulu, hem derin.

Solda Murat, sağda Seydan, Ulusdağ

Yayla yayla, tepe tepe, belden doruğa

Demircili efelerin.

Yiğit olur, mert olur, kahraman olur,

Yaman olur Demircinin efeleri yaman hey!

Yamçı sırtta, kama belde, martin omuzda

Halil Efe, Pehlivan Ağa, Gördes kızı Makbule.

Ve Kaymakam Ethem Bey..”

*Demirci köyleri kendi alemlerinde, köylüleri ise günlük meseleleriyle haşır neşir idi.
Derken düşmanlar geldi.*

*“Bir top güllesiyle pare pare oldu şafak
Belinledi Bayramşah’ın kerpiç evleri
Ben – bir şeyden haberim yok- sağdıcım
Yorgun argın öküzlerle harman yerinde
Sap taşırdım. Geldiler...
Bir alevdir aldı köyü uzaktan
Karı kızan çağrışır
Ben – yalanım dolanım yok- sağdıcım
Derdimle dermanım
Haşır neşirdim. Geldiler..”*

*Neydi suçu Kavaklanlı Hasbi Mollanın
Ardından vurulacak
Neydi suçum, dipçiklerle sorulacak hesabı
Ben –kimseye ziyanım yok- sağdıcım
Çoluğumla çocuğumla
Tenha تنها yaşadım. Geldiler..”*

Düşman vardığı yeri yakıp yıkıyor; malları talan ediyor ve kimseye ziyanı dokunmayan köylüleri öldürüyordu:

“Amanı yok imansızın

Nice nice fakiri malından etti

Sındırgıyı yıktı serapa..

Kopuk komandanına,

Zevk için..

Amanı yok imansızın

Nice nice mazlumu canından etti

Hisarköyü yaktı serapa..

Sarhoş zabitanına

Şavk için.

Amanı yok imansızın

Nice nice yetimin söndürdü ocağını

Ve dikti küllerini

Gök gözlü, soluk yüzlü bayrağını o sabah

Üç buçuk neferine

Şevk için.”

Demirci dolayları perişan olmuş idi. Düşman namusa el uzatıyordu.

“Of ! Dilüşan dilim varmaz demeğe

Düşmüş dağ yollarına cümle ahali

Anacıklar baş açık

Aç çıplak sabi sübyan

Bir muhalif yel önünde perem perem perişan.

Sonbaharda yapraklar misali..

Ak saçlı dedecikler bükük bel, iğik alın

Of ! Dilüşan dilim varmaz demeğe

*Ar namus gözetmiyor kem gözü elin
 Of ! Dilüşan, Dilüşan
 Bir uğursuz kol belinde perem perem perişan
 Al topuklu akça bacı, tombul memeli gelin..”*

Sarıca Ovalı Hasan hışımlı bir isyanla ayağa kalkmış bağırtıyordu:

*“Biz nasıl yaşırdık kızanım nasıl
 Süngü düşük, baş eğik, kansız
 Atalar mirasında sığıntı
 Biz nasıl yaşırdık
 Vatansız.*

*Göğündeki yıldızla hilale bakman yasak
 Kendi malın havayı teneffüs etmen haksız
 Ve böğründe patentesi yaban ’ın
 Biz nasıl yaşırdık kızanım nasıl
 Bayraksız.
 Biz nasıl yaşırdık kafir elinde
 Zor önünde secde etmiş baba oğul, ana kız
 Ve kara bir lekeyle alında
 Biz nasıl yaşırdık
 Kitapsız..”*

Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa denilen yiğit Oğuz aslından gelen Anadolu Türklerini çevresinde topladı. Misak-ı Milli’nin ilk maddesi, Vatan parçalanmaz diyordu.

“Derinlerden derinlere bir uğultu yayıldı

Vatan üzre dört yöne

Derinlerden derinlere toprak

Geldi yağız dağlarımız yan yana.

Bir rüzgârdır esti Erzurum yaylasından

Cümle yaylalarımız koştı sesine

Ve cümle ormanlarımız ağaç ağaç

Dizildi askercesine.

Kızılırmak, Sakarya büyük nehirlerimiz

Çevrildi hedefe

Dicle, Fırat dadaş dadaş

Menderesler efe efe.

Bir bayrak dalgalandı Ankara Kal’asından

Davrandı milyonlar tek fert fert

Ve tek bir ayet vardı Bayrağımızda

“Vatan parçalanmaz bir küldür

Bila kaydü şart..”

Demircili efeler de Kemal Paşa’nın kavlince dağa çıktılar.

“Hodru meydan dedi efem

Yiğidin yurdundan gayri nesi var

Düşman gelmiş silah çatmış Asi Tepeye

Hodru meydan, hodru meydan

Gelenin göresi var.

Hodru meydan dedi efem,

İkdam saati vurdu!

Göze göz, dişe diş, başa baş günü,

Hizmet demi, gayret demi, savaş günüdür

Anam beni bu gün için doğurdu.

Ve toplandı sağdıcım hükümet meydanında

Demircili beş yüz çete..

Birer birer, ağır ağır kolanları sıktılar

Ve beş yüzü birden atlayıp ata

Gelecek nesiller başı için

Ve gelecek günlerin mukaddes, büyük

Savaşı için

Toz dumana kataraktan Simav yolunu

Dağa çıktılar..”

İlk durak Murat dağlarının Koca Yaylası idi. Demirci efeleri burada ant içtiler..

“Adilem bir yıldızdı parladı gökten

Serildi hür tepeler üzere kocayayla

Beş yüz atlı, beş yüz heyula gölge

Murat suyunu geçti çarparaktan..

Dur! Dedi Akıncılar Kumandanı Ethem Bey

Kol başı durdu..

At kışnemelerinden nal seslerinden

Kocayayla seda verdi.

İn! Dedi Akıncılar kumandanı Ethem Bey

At indi beş yüz çete

Bir kahraman rüzgârdır esti Kocayayla 'dan

Vatan üzre dört cihete.

Dizdize bağdaş kurup efeler sustu

Dağca dağ, yelce yel sustu karanlıklarla

Bir Mukaddes Kitap gibi herkes filintasının

Dipçiğine el bastı..”

...Ve Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey şöyle yemin etmişti:

“Ben,

Menliğin

Biçe Köyünden,

1305 doğumlu

Tüfekçi Ali oğlu

İbrahim Ethem

Son düşman denize dökülmedikçe

Tek başıma kalsam dahi

Dağda gezeceğime,

Vallahi Billahi..”

..Ve bundan sonra Demirci efeleri çete oldular, akıncı oldular.. düşmana gece gündüz göz açtırmadılar:

“Namluyu terk etmiş gülle misali

Yakan yıkan yok eden

Arayıp buluyorduk

Vuruyorduk kafire

Cepheden, yandan, tepeden..

Kınından sıyrılmış kılınç örneği

Soğuk ve keskin

Arayıp buluyorduk

Vuruyorduk kafire

Akın, pusu, baskın.

Yayından fırlamış oklar gibiydik

Uçarı hızlı

Arayıp buluyorduk

Vuruyorduk kafire

Geceli gündüzlü.”

1920 Yılıının kış mevsimidir. Düşman cepheden ayırdığı büyük kuvvetlerle Demirci efelerinin üzerine yürümüştür. Sarıcaovalı Hasan bir Akıncı keşif kolunun Ulusdağında sarılışını şöyle anlattı:

“Bir düşün sağdıcım, bir düşün

Umurlar köyüne varmış

Ağır ağır yanaşıyor kafir dört koldan

Dört yanı ateşe vermiş..

Bir düşün sağdıcım biz on üç kızan

Ve Kaymakam Ethem Bey, Sarıcaovada

Bir düşün sağdıcım kar yağdığını

Kurşunların donduğunu havada.

Bir düşün Halil Efeyi mahzun

Martinini kucağına çekmiş

Bir düşün Zindantepe bembeyaz

Ulusdağı duman duman çökmüş.

Gördes Kızı Makbule'nin gözlerinde sağdıçım

Umut yok mavi mavi

Bu beşinci günümüzdür sarılmış aç karnıma

Bir düşün gayri..”

Efeler düşman çemberinin gittikçe daraldığını görüyorlardı. Şimdilik beklemekten başka çare yoktu.

“Sıkıp dişlerini kırarcasına

“Ko gelsinler” dedi Dursun

“ Bir candır adamın toprağa borcu”

“ Ko gelsinler, ko gelsinler”

Bekledi Dursun.

Bekledi Mehmet Efe solunda Seydandağı,

Sağında Eğrigöz dağlarıyla beraber

“ Allı güllü kilim dokur kızlar Kulada”

“ Ko gelsinler, ko gelsinler-

“Hisarköylü sizin köyden ne haber?”

Bekledi Pehlvan Ağa bekledi

Yatmış yanak yanağa martiniyle koluna

“ Oyun vermeye gelmez bre Pehlivan”

“ Ko gelsinler, ko gelsinler-

“ Gavurun dölüne”

Zindantepe Alaçamdağ kırışte

Bir mucize çakacaktı rüzgarların sezdiği

Kavlakdüz 'ü, Eğrigöz 'ü bekledi

Bir mucize fışkıracaktı yerden

Kitapların yazdığı.”

Muhasara çemberi daraldı daraldı ve ilk düşman ateşi üzerine efelerden üçü yere serildi.

“Bir tüfek patladı şarktan

Sol böğrüne bastı Dursun

Yaslandı Sarıcaovanın en ulu ardıcına

Ve devrildi ağır ağır

“ Zalim düşman kına sürsün.....”

Bir Haçkis taradı yamacı

Titredi cümle çam yapraktan köke

Kopuverdi kavradığı çalı Muradın

Kıvrandı ve haykırdı Akarcalı, Murad’a

“ Kanımın cezasını kafir çeke..”

Bir şarapnel parladı sırttan

Sarışın başı üzre Hisarköylü’nün

Yıldız yıldız çaktı ova serapa

Çöktü Ramazan

“ Hayırdır güllesi kahpe soylunun..”

Kurşun yağıyordu gökten sağdıçım

Kar yağıyordu

Gördes Kızı, Demirci Kaymakamı ve sağ kalan dokuz er

Beklediler yaklaşanı sabırla

“ Men sabere zafere ! ”

.. Beklediler.. Beklediler ve sonra mucizeli bir atılışla düşman çemberini yardılar:

Bir kol, bir filinta, bir kafa

-Bir mucize fişkıracaktı yerden:-

Doğruldu Halil Efe..

Halil Efe doğruldu gecenin ortasında

Ve söktü halkasını bombasının dişleriyle

“ Açıl bre Zindantepe açıl bre!! ”

Fırladı Halil Efe..

Halil Efe fırladı şehitlerce ölümsüz

Murat Dağı, Seydan Dağı, Alaçamdağ şahit

“ Açıl bre Zindantepe, bre kafir yol ver ”

Fırladı onbir kızan üç şehit..

Bombalarla dipçiklerle Allah- Allah 'larla

Perem perem edildi fecir zamanı

Sarıcaovayı saran çember.. ”

Akıncılar, bundan sonra, Alaçam dağlarına yöneldiler.. Sarıcaovalı Hasan üzgün fakat mutluydu.

“Karagölden bir yol gider Balat yönüne

Dere geçer, yar dolanır, bel aşar

Suna boylum ana değil, yar değil

Sol yanımda sızı var..

Ayaz olur suna boylum Kavlakyaylanın

Ayaz olur gecesi

Dere geçtim, yar dolandım, bel aştım

Hiç dinmedi yüreğimin acısı

Bir yol gider Balat yönüne

Bin yol gelir

Harman ola suna boylum gün ola

Her iş düzelir..”

Alaçam dağlarında toparlanan efelerin önünde hiçbir kuvvet duramazdı gayrı.. Bu günlerin, her biri başlı başına bir destan olan akınlarını Sarıcaovalı Hasan kısaca şöyle anlattı:

“Neyzen köye verdik dört nal bir gece

Unutmuş bizi zaar

Rahat rahat dalmış düşman uykuya

Başından gövdesini ayırdık bölüğün

Sabaha kadar..

Köpük köpük atlarla çıkıp Seydan Dağına

Bekledik üç gün

Sonra birden kayalardan yamaçlardan vurduk

Sındırgı güneyinde – Aktaştaki- düşmana

Bir taburunu kırdık

Uçar gibi yöneldik Alaçam dağlarına

Geçip Sarıcaovayı, Kavlak düzünü

Meydan ateşlerini çevresinde bir gece

Dalıp dalıp gitmeyi hak etmiş olmalıydık

Vermiřtik kızanlardan onsekizini.”

*1921 yılının kış mevsimidir.. Cepheyi takviye için giden bir düşman kolu
Kökemdere’den geçecektir.*

“Kökemdere

Bir ince su

Alaçam dağlarından çam kokusu

Ve ardıc yaprakları alarak

Kuzeye gider..

Kökemdere

Tondağarcık- Balat yolunu

Söğütlü, kavaklı, çalılı

Bir vadide kateder..

Bir ince su

Bir silik yol

Deyip geçme sağdıcım gel.

Yıl 1337

Gün 23 Kanunu evvel

Demircili akıncı müfrezesinde

En seçme elli kızan

Fecirle beraber at başı edip

Alaçam Dağlarından

Kökemdereye indi

Ve her kızan bir çalının ardına sindi

Sisli puslu bir sabahtır

Tepelerin başı kayıp

Etekleri simsiyahtır..

Göründü beklenenin öncüsü uzaklardan

Pusuda en çekilmez en uzun

En atlı an

Bu andır..

Beklenen yaklaşır yaklaşır

Deli deli titrer parmak tetikte

Yapraklar kımıldanır huzursuz

Deli deli depreşir ha depreşir.

Pusuda en çekilmez en uzun

En tatlı an

Bu andır

Gelen 500 insan; 500 can

Lakin 500 tüfek, 8 top

Düşmandır.”

Onlara kimisi MİLLÎCİ, kimisi de MUSTAFA KEMALCİ diyordu. Son düşman denize dökülünceye dek silahı bırakmadılar. Sarıcaovalının anası kurtuluş gününü şöyle hikaye eder:

“ Bir sabah sesler geldi doğudan

Hayırdır Allah!

Gördük ki yüz geri etmiş seğirdir

Düşman seğirdir Allah.

Ana bacı çoluk çolan evlerden

Uğrayıverdik Allah

Ellerde çapalarla kestik önünü

Kıran koduk, il yavrusu gibi dağıttık

Vurduk vallah.

Ve kurtuldu Demircimiz erdik murada

Tarla tokat, dağ taş hür

Dünya varmış, dirlik varmış dünyada gördük

Bin şükür... ” (Özyürek, 1952).

4. BÖLÜM: SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Birinci Cihan Harbi'nden mağlup olarak ayrılıp Mondros Mütarekesi'ni imzalamasıyla, emperyalist devletler bu mütarekenin 7. Maddesine dayanarak Anadolu'yu işgal etmeye başlamışlardır. Bu işgal hareketlerine karşı Millî duyguları yüksek, vatani için canını verecek derecede topraklarına sevdalı, Anadolu'nun her köşesinde yaşayan ve görev yapan askerler, o şehirlerin önde gelen insanları, din âlimleri; genç-yaşlı, kadın-erkek, köylü-şehirli demeden Millî Mücadele hareketi içerisinde yer almışlardır. Millî Mücadele'de askerlerin rolü olduğu kadar, bu kalabalık halk kesimlerine öncelikle durumun vehametini anlatan sonra da belirlenmiş bir hedefe odaklayan ve örgütlenmelerini sağlayan mülki idare amirlerinin rolü yadsınamaz. Anadolu'nun her bölgesinde yer alan mülki idare amirleri, yönetim ve diplomasi becerilerini Millî Mücadelenin başarıya ulaşması doğrultusunda yansıtmışlardır. Milli Mücadele Hareketi'nin başarıya ulaşacağına inanmış mülki idare amirleri, Anadolu'nun her yerinde; kimi zaman istihbarat toplamış, kimi zaman diplomatik ilişkiler ile yerel halkın zarar görmesini engellemiş, kimi zamanda bizzat ellerine silah alarak düşmanın karşısına dikilmiştir. Bu mücadeleleri esnasında şehit olanlar, yaralananlar, malını ve mülkünü kaybedenler, ailesi ve çocuklarıyla tehdit edilenler olmuştur. Bu kayıplar mülki idare amirlerinin motivasyon kaybına değil tam tersine vatan aşklarının çoğalmasına ve bütün güçleriyle mücadele etmelerine sebep olmuştur.

Millî Mücadele'nin başlangıcı her ne kadar 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlasa da, tüm Anadolu'ya yayılarak topyekûn mücadele hareketine dönüşmesi 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan işgal kuvvetlerinin İzmir Limanından Ege Bölgesine yayılarak buralarda halka zulüm ve eziyet yapmalarıyla oluşmuştur. İşgal ettikleri şehirlerde; meskenleri ateşe vermişler, namuslu kadınların ırzlarına göz dikmişler, mallarına ve canlarına kast etmişlerdir. 1829 tarihinde bağımsızlığını kazanan Yunanistan o tarihten itibaren Yeniden Büyük Bizans İmparatorluğu'nu kurmak için “*Megali İdea*” fikrini benimsemiş ve ülke olarak bu ideali kendisine tek gaye haline getirmiştir. Başta İstanbul olmak üzere tüm batı Ege Bölgesi Yunanlıların göz diktiği ve rüyalarını süslediği topraklar şekline bürünmüştür. İzmir Limanından hareket eden Yunan işgal güçleri Ege Bölgesi'nde

ilerleyerek Uşak’a kadar ulaşmıştır. İdealleri doğrultusunda işgal hareketine başlayan Yunan kuvvetleri doğu Egede yer alan Demirci’yi de işgal etmiştir.

Demirci’yi Yunan kuvvetlerinin işgal etmesiyle önce Çerkez Ethem komutasındaki Kuvayı Seyyare mücadele etmiş, tarihin akışına farklı bir yön kazandıran Demirci Muharebesi ile Yunan işgal güçlerinin Eskişehir-Afyon-Ankara istikametiyle Anadolu’nun içlerine doğru ilerlemeleri engellenmiştir. Bu savaşta Türk Hava Kuvvetleri ilk defa savaş uçağı kullanmıştır. Uşak’tan hareket eden Kartal Müfrezesine bağlı bu savaş uçağının pilotluğunu Yüzbaşı Fazıl Bey ve Vecihi Hürkuş yapmıştır.

Demirci’ye Kaymakam olarak İbrahim Ethem Bey’in atanmasında; Çorum (Düvertepe) ve Şamlı Nahiyelerinde Nahiye Müdürlüğü yapmasının, avcı olmasından dolayı dağları ve araziye çok iyi bilmesinin, insan ilişkilerinin ve iletişiminin çok iyi olmasından dolayı bu coğrafyada güvenilir dostlara sahip olmasının, insanları çok iyi tanimasının, daha önce Balkan Savaşları’nda savaş muhabirliği yapmasının ve Selanik’te Mustafa Kemal ile tanışık olmasının ve aralarında güven ilişkisi oluşmasının büyük etkisi olmuştur. Demirci’ye Kaymakam olarak atanan İbrahim Ethem Bey; Demirci’ye gelir-gelmez idarecilik sanatını ifa etmeye başlamıştır. Ankara Hükümeti ile koordineli olarak, hükümet ile şifreyle iletişim kurarak Millî Mücadele tarihine ismini altın harflerle yazdırmıştır.

İbrahim Ethem Bey kurmuş olduğu istihbarat ve askeri bir gerilla teşkilatı olan “Demirci Akıncıları” müfreze kuvvetleriyle yedi il ve yirmi dokuz ilçeyi içine alan geniş bir coğrafyada düşman güçleriyle mücadele etmiştir. Demirci Akıncıları Müfrezeleri Genel Komutanı olarak görev yapmış ve askeri bir eğitimi olmamasına karşın, askeri olarak örgütlenen Demirci Akıncıları teşkilatının atacağı adımları ve yapacağı eylemleri planlamış, örgütlemesini gerçekleştirerek doğru işe, doğru kişiyi doğru zamanda, doğru yerde olacak şekilde yöneltmiş ve cephanenin, müfrezelerin, teçhizatın ve hayvanların koordinesini sağlamıştır. Bütün bu koordinasyonu yaparken denetim ve kontrolü de elden bırakmamıştır. Yedi il ve yirmi dokuz ilçede bir buçuk yıllık süre içerisinde dağlarda, ovalarda, yazın sıcağında, kışın soğukunda mücadele etmiş ve Demirci Akıncıları teşkilatının idaresini Kaymakam Komutan ya da Komutan Kaymakam olarak büyük bir ustalıkla yerine getirmiştir. Karizmatik bir lider olarak dağlarda müfrezenin, şehirde halkın sevgisini kazanmış, düşmanın nefret oklarının hedefi haline gelmiştir. İbrahim Ethem Bey; mülki idare amirliğinden

edindiği bilgiler ile dağlarda işgal kuvvetlerine kan kusturmuştur. Bir buçuk yıllık mücadelesinde düşman güçlerine karşı gerilla savaş taktiğini uygulamış ve Yunan Genelkurmayı tarafından peşine on iki bin kişilik Yunan askeri takılmıştır. Düşmanın korkulu rüyası haline gelmiştir. Düşman kuvvetlerine karşı yapılacak baskınların planlarını çizmiş teferruatlı olarak yapılacak kışkırtma hareketlerinin krokiğini çizmiştir.

Şehirde kaymakam olarak görev yapıyormuş gibi dağlarda da müfreze komutanı olarak bildiriler yayınlamış, akıncı yasasını oluşturmuştur. Genel asayişin sağlanmasına yönelik olarak (savaş döneminde bile olursa) adımlar atmıştır. İçkiyi, kumarı, zinayı yasaklamıştır. Her türlü ahlaksızlıkla mücadele etmiştir. Halktan birisi de yapsa, Demirci Akıncılarına bağlı müfrezelerden birisi de yapsa gereken cezayı uygulamıştır. Mahkemeler kurmuş, mahkemenin vermiş olduğu karar neticesine göre hareket etmiştir. Hakkaniyete büyük önem vermiştir. Mülki idare amirliği özelliklerini, dağlarda zorlu şartlarda uygulamıştır.

İbrahim Ethem Bey; azim ve kararlılıkla çalışmalarını yürütmüş, hiçbir işten kaçmamış, en zorlu şartlara bile dayanmış bir mülki idare amiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu vatan olduğunda; cephenin en ön safında savaşan bir asker, Millî Mücadelenin başarıya ulaşması doğrultusunda düşman kuvvetleri hakkında topladığı istihbaratları gereken yerlere ulaştıran bir istihbaratçı, dağlarda askerleri koordine eden ve yönlüten bir kumandan, halk tarafından sevilen ve güvenilen vali ve kaymakam, en makûs günlerde bile moral aşıl原因an psikolog, toplumun özelliklerini çok iyi bilen ve ona göre sevk ve idare eden bir sosyolog, altı tane dil bilecek kadar genel kültürü yüksek bir hukukçu, şiir yazan şair ve matematiğe, edebiyata, tarihe ilgili bir öğretmendir. Yılların verdiği birikimle oluşturduğu çok yönlü kişiliği bir buçuk yıllık süre içerisinde dağlarda ve her türlü zorlu şartlarda düşman kuvvetlerine olan mücadelesini kolaylaştırmıştır. Tarihin seyrini değiştirmiş ve tarihi altın harflerle ismini yazdırmış mümtaz bir şahsiyet olarak hatıralarda ve zihinlerde yer edinmiştir.

KAYNAKÇA

İstiklal Harbi'nde Demirci Akıncıları. (1970). İstanbul: Yeni İstanbul Kültür Yayınları-8.

2, T. İ. (1999). *Türk İstiklal Harbi Cilt 2.* Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Akalın, M. (1995). *Ahfada Yadigar Urfa Mücahededesi, Alırıza.* Şanlıurfa: Şanlıurfa İli Kültür Sanat Eğitim Vakfı.

Akbal, İ. (2010). Millî Mücadele Yıllarında Muhalif ve Bolşevizm Karşısı Bir Vali: Kapancızâde Hamit Bey. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10.

Akbıyık, Y. (2015). *Millî Mücadele'de Güney Cephesi Maraş.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Akça, B. (2007). *1915 Ermeni Tehciri ve Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Akdağ, M. (1946). *Timar Rejiminin Bozuluşu.* A.Ü. DTCF Dergisi.

Akdağ, M. (1959). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyanlık Kurumu.* Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Akdağ, M. (1963). *Osmanlı Tarihinde Ayanlık Düzeni Devri, 1730-1839.* Cilt 8, Sayı 14.

Akıncı. (2020). *Demirci Akıncıları.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Akıncı, N. (1995). *Bütün Yönleriyle Osmaniye.* Osmaniye: Hasret Matbaası.

Aksoy, V. (2020). Karadeniz'de Millî Mücadele Yanlısı Mülki Amirler: Mazhar Tevfik ve Nizamettin Beyler. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 233.

Akşin, S. (1978). *Kurtuluş Savaşı'nda ve Lozan'da İngiltere ve Fransa ile İlişkiler.* İstanbul.

Akyıldız, A. (2009). *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Aldan, M. (1990). *İz Bırakan Mülki İdare Amirleri.* Ankara: İçişleri Bakanlığı.

Aldan, M. (1997). İz Bırakan Mülki İdare Amirleri: Atıf Tüzün. *Türk İdare Dergisi*, 243-257.

- Aldan, M. (2001). *Ulusal Kurtuluşumuzda Atatürk Yolunda Yöneticiler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Apan, A. (2014). *Türkiye'de Mülki İdare: Tarihsel Gelişimi ve İşlevsel Dönüşümü*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Arıburnu, K. (1997). *Sivas Kongresi (Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarıyla)*. Ankara: ATAMER Yayınları.
- Arsan, N. (1964). *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*. Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (1999). Sayı 107, Yıl 48.
- Atatürk, M. K. (2023). *Nutuk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (2025). *AtamDergi*. Ankara
- Ateş, T. (1999). *Türk Devrim Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ateşyürek, R. (2003). *Mehmed Vehbi Efendi*. Ankara: TDV Yayınları.
- Aydoğan, E. (2000). *Samsun'dan Erzurum'a Mustafa Kemal*. Ankara: ATAMER Yayınları.
- Aytekin, H. (1994). *100 Ünlü Konya Valisi*. Konya: Ülkü Basımevi.
- Babaoğlu, R. (2020). *Mekteb-i Mülkiye (1859-1960)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Bağdadlılar, A. (1974). *Uzunoluk İstiklal Harbi'nde Kahramanmaraş*. İstanbul: Kervan Yayınları.
- Bardakçı, C. (1950). *Alevilik, Ahilik, Bektaşilik*. Ankara: Yeni Matbaa.
- Bardakçı, İ. (1975). *Taşhan'dan Kadifekale'ye*. İstanbul: Millîyet Yayınları.
- Barkan, Ö. L. (1940). “*Tımar Sistemi ve Osmanlı Eyalet Yönetimi*”. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 10-35.
- Bayar, C. (1997). *Ben de Yazdım*. İstanbul: Sabah Kitapları.
- Baykal, B. S. (1976). *Heyet-i temsiliye Kararları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Baytok, T. (1970). *İngiliz Kaynaklarından Kurtuluş Savaşı*. Ankara: Başnur Matbaası.
- Belen, F. (1983). *Türk Kurtuluş Savaşı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Beyoğlu, S. (1999). Belgelerle Osman Ağa (1883-1923). *Millî Mücadele'de Giresun* (s. 77-98). İstanbul: Giresun Belediyesi Kültür Yayınları.
- Beyoğlu, S. (1999). İtalya Çizmeyi Aştı. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, 61.
- Bilmez, B. (2004). Ege de Millî Direni Bilincinin Uyanmas ında ve Millî Direni Hareketinin Başlamasında Celal Bayar'ın Katkıları . *Celal Bayar Üniversitesi SBE Dergisi*, 41-42.
- Boyacıoğulları, S., & Alakese, H. (1972). *Her Yönü ve Herşeyi İle Demirci*. İstanbul: Eko Matbaası.
- Cebesoy, A. F. (2000). *Millî Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Cezar, Y. (1996). *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Çadircı, M. (2007). *Tanzimat Sürecinde Ülke Yönetimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çamurdan, A. C. (1966). *Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi IV. Cilt*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları.
- Çankaya, A. (1969). *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. Ankara: Mars Matbaası.
- Çapa, M. (1987). Giresun Mutasarrıfının Pontus Meselesiyle İlgili Bir Raporu. *Türk Tarihi Dergisi*, 54.
- Çarıklı, H. M. (1960). *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Millîye Anıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çelik, K. (1999). *Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi (1918-1922)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çelik, R. (2007). *Millî Mücadele'de Balıkesir ve Din Adamları, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Çevik, Z. (2007). *Köprülü Hamdi Bey ve Akbas Cephaneliği Baskını, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e: Balıkesir*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

- Çiçek, İ. (1998). *Gördesli Mücadele Makbule ve Silah Arkadaşları*. Salihli: Salihli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çiçek, İ. (2015). Köprü Olayı. D. Belediyesi içinde, *İstiklal Harbi'nde Akıncılar Çalıştayı (21-22 Mayıs 2015)* (s. 65-71). Demirci: Tarcan Matbaacılık.
- Delikoca, Y. (2016). *Saim Bey*. Adana: Ekrem Matbaası.
- Demir, C. (2019). Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Yıllarında Sinop Rumları: Tehcir ve Mübadele. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 443-474.
- Demir, Ş. (2020). Hatıralarla Millî Mücadele'de Urfa. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(48), 257-258.
- Dinamo, H. İ. (1986). *Kutsal İsyan Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Dinçer, H. (2020, Ekim 9-10). Bir Valinin Düşünce Dünyası: Ali Cemal Bardakçı. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu*, s. 289-301.
- Durak, F. Z. (2023). *Cumhuriyet Dönemi Sivas Valileri (1923-2021)*. Fırat Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı. Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dursunoğlu, C. (2000). *Millî Mücadele'de Erzurum*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Efe, A. (2002). *Muhassıllık Teşkilatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Efe, A. (2009). *Tanzimat'ın Eyalet Reformları (1940-64) Silistre Örneği*. Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 22, S: 87-113.
- Eken, H. (2008). *Bir Milli Mücadele Valisi ve Anıları: Kapancızade Hamit Bey*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Ener, K. (1996). *Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ercan, T., & Bıyıklıoğlu, T. (1999). *Türk İstiklal Harbi I Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*. Ankara: Genelkurmay Yayınları.
- Erdeha, K. (1975). *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Erdost, M. (1966, Temmuz 22). İngilizlerin İlk Pazarlığı: Oniki İngiliz Siyasi Hakimi Kayıp. *Yön*, s. 12-13.

Ertan, T. F. (1967). *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Millîye Hatıraları (19191920)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Yayınları.

Eryılmaz, B. (2007). *Türk İdare Tarihi*. Nobel Yayınları.

Eryılmaz, B. (2012). *Kamu Yönetimi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Ethem, Ç. (1994). *Anılarım*. İstanbul: Berfin Yayınları.

Findley, C. V. (1980). *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire: The Sublime Porte, 1789-1922*. Princeton University Press.

Goloğlu, M. (1973). *Millî Mücadele Tarihi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.

Gözübüyük, A. (1983). *Türkiye Cumhuriyeti'nin İdare Tarihi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Gündüzöz, İ. (2015). *Yeni Kuşak İnsan Hakları Çerçevesinde Türkiye'de Mülki İdare Amirliğine Analitik Bir Yaklaşım*. İnsan Hakları Yıllığı, 33, 19-33.

Güneş, M. (2009). Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864). İstanbul: Marmara Üniversitesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Hanioğlu, M. Ş. (2008). *A Brief History of the Late Ottoman Empire*. Princeton University Press.

Halaçoğlu, Y. (2006). *18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Hatemi, N. (2002). *Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hayri Orhun, M. B. (1969). *Meşhur Valiler*. Ankara: İçişleri Bakanlığı.

Hayta, N. (1994). Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi ve Millî Mücadeleye katkıları. N. Hayta içinde, *Kurtuluş Savaşına Yön Verenler* (s. 222-223). Ankara: Gazi Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını:2.

- İlgürel, M. (1999). *Millî Mücadele’de Balıkesir Kongreleri*. Ankara : ATAM Yayınları.
- İnalcık, H. (1997). *The Ottoman Empire: The Classical Age, 1300-1600*. Phoenix Press.
- İnalcık, H. (2008). Osmanlı Fetih Yöntemleri. *Doğubatu*, 61-84.
- Kalaç, A. H. (1960). *Kendi Kitabım*. İstanbul: Yeni Matbaa.
- Kansu, M. M. (2022). *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber (I-II.Cilt Takım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kaplan, A. (2019). *Kurtuluş Savaşı’nın Hakanı Yahya Galip Bey*. Ankara: Astana Yayınları.
- Karabekir, K. (2024). *İstiklal Harbimiz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karadağ, H. (1943). *İstiklal Savaşı’nda Maraş*. Mersin: Ata Çelebi Basımevi.
- Karagül, V. (2013). *Osmanlı Türk Modernleşme Sürecinde Mülki İdare ve Mülki İdare Amirliği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Karal, E. Z. (1983). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karal, E. Z. (1985). *Osmanlı Tarihi: Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karpat, K. (2011). *Osmanlı Tarihinin Dönemleri: Yapısal Bir Karşılaştırmalı Yaklaşım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, N. (2013). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı’da Mülki İdare. *Akademik Yaklaşımlar*, 13.
- Kozanoğlu, Z. (1970). *Hamdi Bey ve Akbaş Baskını*. Ankara: Güvendi Matbaası.
- Kurban, S. (2016). *Siyaset Geleneğinin Üretilmesinde Rol Oynayan Kurumlar, Enderun Mektebi ve Medreseler*. Journal Of Strategic Research in Social Science. s: 83-105.
- Küçük, C. (2020). Millî Mücadele. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30, 76-83. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Kürekçi, M. N. (2019). *Savaş Gastronomisi: Savaşa dayalı gastronomiye ilişkin teorik bir analiz ve Kurtuluş Savaşı'nda Antep açlık beyannamesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi-Yüksek Lisans Tezi.

Lewis, B. (2002). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Mardin, Ş. (2000). *The Genesis of Young Ottoman Thought: A Study in the Modernization of Turkish Political Ideas*. Syracuse University Press.

Midillili, A. (1993). *Millî Mücadele*. Ankara: Akademi Kitabevi.

Morkaya, B. C. (2022). *Gazinin Dört Süvarisi*. İstanbul: Dorlion Yayınları.

Murat Kütükçü, A. C. (2023). Adana İşgal Komutanı Bremond'un Anıları Üzerine Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 704-705.

Mütercimler, E. (2005). *Onlar Bizim İçin Öldüler Bu Vatan Böyle Kurtuldu*. İstanbul: Alfa Yayınları,.

Oğuz, İ. (2017). *Kuvayı Millîyecilikten Valiliğe: İbrahim Ethem Akıncı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Oğuz, İ. (2024, 9 10). İbrahim Ethem Akıncı (1889-1950). *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara, Türkiye: T.C Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu - Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Oğuz, İ., & Gülmez, N. (2016, Mart). Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncıları. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 427-468.

Oğuzoğlu, Y. (2005). *Osmanlı Devlet Anlayışı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

Okur, M. (2006). *Millî Mücadele'de Karadeniz Bölgesi'ne Yönelik İngiliz Faaliyetleri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Okur, M. (2019). *Karadeniz'de İsyan Mücadele ve Propaganda*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Onar, M. (2002). *Kuruluşundan Kurtuluşuna Bağlantıları ile Saimbeyli*. Adana: Adana Valiliği Kültür Yayınları.

Ortaylı, İ. (2007). *Batılılaşma Yolunda*. İstanbul: Merkez Kitapçılık.

Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. İstanbul: Cedit Neşriyat.

Ortaylı, İ. (2011). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Ortaylı, İ. (2011). *Üç Kitada Osmanlılar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özalp, K. (2020). *Millî Mücadele 1919-1922*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özalp, Y. (1984). *Mustafa Kemal ve Millî Mücadele'nin İlk Zaferi*. Ankara: Bemih Ofset.
- Özcan, A. (2020). *Devşirme Sistemi*. Türk Diyanet Vakfı Sözlüğü. Ankara.
- Özçelik, İ. (1992). *Millî Mücadele'de Güney Cephesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özel, S. (1991). *Millî Mücadele'de Trabzon*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özgül, C. (1994). Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10(28), 138-139.
- Özkan, A. (2009). A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi Ansiklopedisi. İstanbul: Nokta-Kitap.
- Özkan, M. K. (2007). Erbeyli Şehitler Anıtı, Millî Mücadele'de Germetik Cephesi Ve Önderleri. G. Güneş içinde, *Millî Mücadele'de Aydın Sancağı* (s. 441). Aydın: Akademisyen Kitabevi.
- Özkaya, Y. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayanlık*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Öztürk, A. (1994). *Millî Mücadele'de Gaziantep*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Özyürek, N. (1952). Demirci Efeleri Destanı (Şiir). *Yeni Şiirler 1953* (s. 107-122). içinde İstanbul: Varlık Yayınları.
- Pamuk, B. (2009). *Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Parlak, B. (2000). Osmanlı Devleti'nde Taşra Yönetimi ve 19. Yüzyıldaki Değişim Süreci. *Yeni Türkiye Dergisi*, 467-473.
- Polat, H. A. (2008). *Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Müfrezeler, Milis Kuvvetleri Ve Çeteler (1918-1922)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Quataert, D. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Sabis, A. (1991). *Harb Hatıralarım, Birinci Dünya Harbi*. Cilt 4, Kafkas Cephesi, s: 202-203.
- Sak, Ramazan, Şahin Sak, İkbal Tuba, Öneren Şendil, Çağla, Nas, Eşref (2021), Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4(1), 227-250.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul.
- Saral, A. H. (1966). *Türk İstiklal Harbi cilt IV : Güney Cephesi : İngiliz Ve Fransızların Güney-Doğu Anadolu'yu İşgal Etmeleri Millî Mücadele Hareketleri, Bu Bölgede Yapılan Muharebeler Ve Revandiz Harekatı (15 Mayıs 1919-20 Ekim 1921)*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi.
- Sarı, M. (2012). *Millî Mücadele Başlarında Bir Devlet Adamı, Van Valisi Haydar (Vaner) Bey*. History Studies.
- Sarıhan, Z. (1994). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sayın, A. V. (1999). *Tekalif Kavaidi*. Ankara: Maliye Bakanlığı Yayınları.
- Selvi, H. (2004). *Sivas Kongresi III. Uluslararası Sempozyumu* (s. 65-68). Sivas: Atamer Yayınları.
- Selvi, H., Çelik, M. B., Şirin, İ., & Atalı, L. (2023). *Kocaeli Ansiklopedisi*. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları Cilt 2.
- Sezgin, A. (2024). *Mazhar Müfit Kansu 1873-1948*. Atatürk Ansiklopedisi.
- Shaw, S. J., & Shaw, E. K. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. İstanbul: E Yayınları.
- Sorgun, T. (1998). *İmparatorluktan Cumhuriyete (Fahrettin Altay Paşa Anlatıyor)*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Soysal, İ. (1989). *Türkiye'nin Sınırları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Su, K. (1984). *Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı*. Ankara: Kurtuluş Ofset Basımevi.
- Taş, N. F. (2024, 10 8). Nurettin Paşa (Sakallı) (1873- 1932). Ankara, Türkiye.

Tekeli, İ., & İlkin, S. (1989). *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Temizgüney, F. (2018, Mart). Bayburt Kaymakamı Nusret Bey ve Faaliyetleri (1914-1915). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(22), 147-164.

Toker, T. (1973). *Kuvâ-yı Millîye ve Millî Mücadele'de Denizli*. Denizli: Denizli Sanayi Odası Yayınları.

Torun, S. F. (2005). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Kaza Yönetimi*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.

Torun, S. F. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Sancak Yönetimi*. Ankara: Doktora Tezi.

Tugaç, H. (1995). *Türk İstiklal Harbi* (Cilt 3). Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Harb Dairesi Resmi Yayınları.

Türkmen, Z. (2001). İzmir'in İşgali Olayı Ve Yunanlıların XVİİ. Kolordu Mensuplarına Yönelik Gasp ve Yağmalama Hareketi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 125.

Tütenk, A. A. (1949). *Millî Mücadele'de Denizli*. Denizli: Denizli Öğretmenler yardımlaşma Derneği.

Uzun, Z. (2008). *Millî Mücadele'de Çerkez Ethem Ve Kuva-Yı Seyyare'nin Faaliyetleri (1919-1920)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ünal, M. (2007). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Yalazan, T. (1994). *Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soykırım Girişimi*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Yalçın, S. (2009). Millî Mücadele Dönemi. s. 11-26.

Yaşar, M. Ş. (2011). *Türkiye'de Mülki İdare Sistemi ve Mülki İdare Amirliği*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.

Yetkin, G. (1964). *Ateşten Ateşe*. Ankara: Bütün Türkiye Yayınevi.

Yıldırım, H. (1996). Atatürk'ün Sivas'ı Ziyaretleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12(36), 621-704.

Yularkıran, C. R. (2009). *Reşit Paşa'nın Hatıraları*. Sivas: Sivas Hizmet Vakfı Yayınları.

Zürcher, E. J. (2003). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A Modern History*. I.B. Tauris.

FOTOĞRAFLAR

**Fotoğraf 1. Demirci Akıncıları Müfrezesi
Genel Komutanı
Kaymakam İbrahim Ethem Bey**

Fotoğraf 2. İbrahim Ethem Bey

Fotoğraf 3. İbrahim Ethem Bey

Fotoğraf 4. İbrahim Ethem Bey

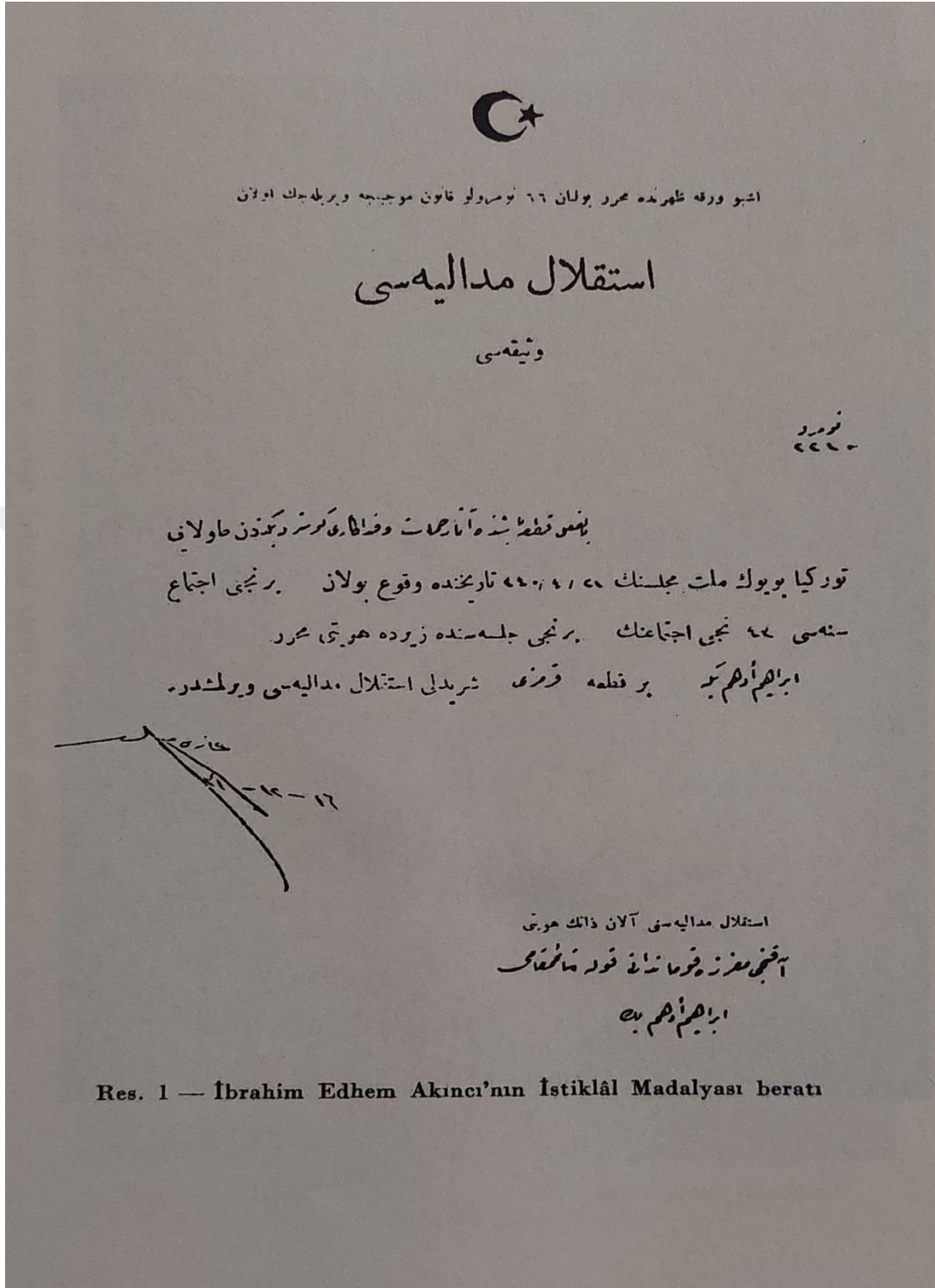
Fotoğraf 5. İbrahim Ethem Bey

Fotoğraf 6. İbrahim Ethem Bey

Fotoğraf 7. İbrahim Ethem Bey

Fotoğraf 8. İbrahim Ethem Bey'e Verilen

İstiklal Madalyası'nın Beratı

Resim 61 : Parti Mehmet Pehlivan (1877 - 1941)
11. Akıncı Müfrezesi Kumandanı

Fotoğraf 9. Demirci Akıncıları 11. Müfrezesi Komutanı

Parti Mehmet Pehlivan Ağa

Fotoğraf 10. Demirci Akıncıları 12. Müfreze Komutanı

Halil Efe

Fotoğraf 11. Gördesli Mücahide

Makbule Hanım

Fotoğraf 12. Demirci Akıncılarının Karargâhı Demirci Kaymakamlık Binası

Fotoğraf 13. Demirci Akıncıları Logosu

AKINCILAR YEMİNİ

"Gavur öldüreceğime,gavurdan başka bir şey düşünmeyeceğime,gavurları denize dökünceye kadar çalışacağıma, harpten kaçmayacağıma,arkadaşlarıma ihanet etmeyeceğime,sebepsiz ahaliye zulüm ve baskı göstermeyip iyilikle muamele edeceğime ve hiç bir zaman gavura teslim olmayacağıma vallah billah"

Fotoğraf 14. Tavak Yaylasında

Yapılan Yemin

Fotoğraf 15. Demirci Akıncıları

Fotoğraf 16. 2014–2016 Yılları Arası

Demirci Kaymakamı

Atilla Kantay

Fotoğraf 17. İBRAHİM ETHEM BEY, MUSTAFA KEMAL ATATÜRK İLE

Fotoğraf 18. İbrahim Ethem Bey, Mustafa Kemal Atatürk İle

**Fotoğraf 19. İbrahim Ethem Bey, Mustafa Kemal'e
Malumat Verirken**

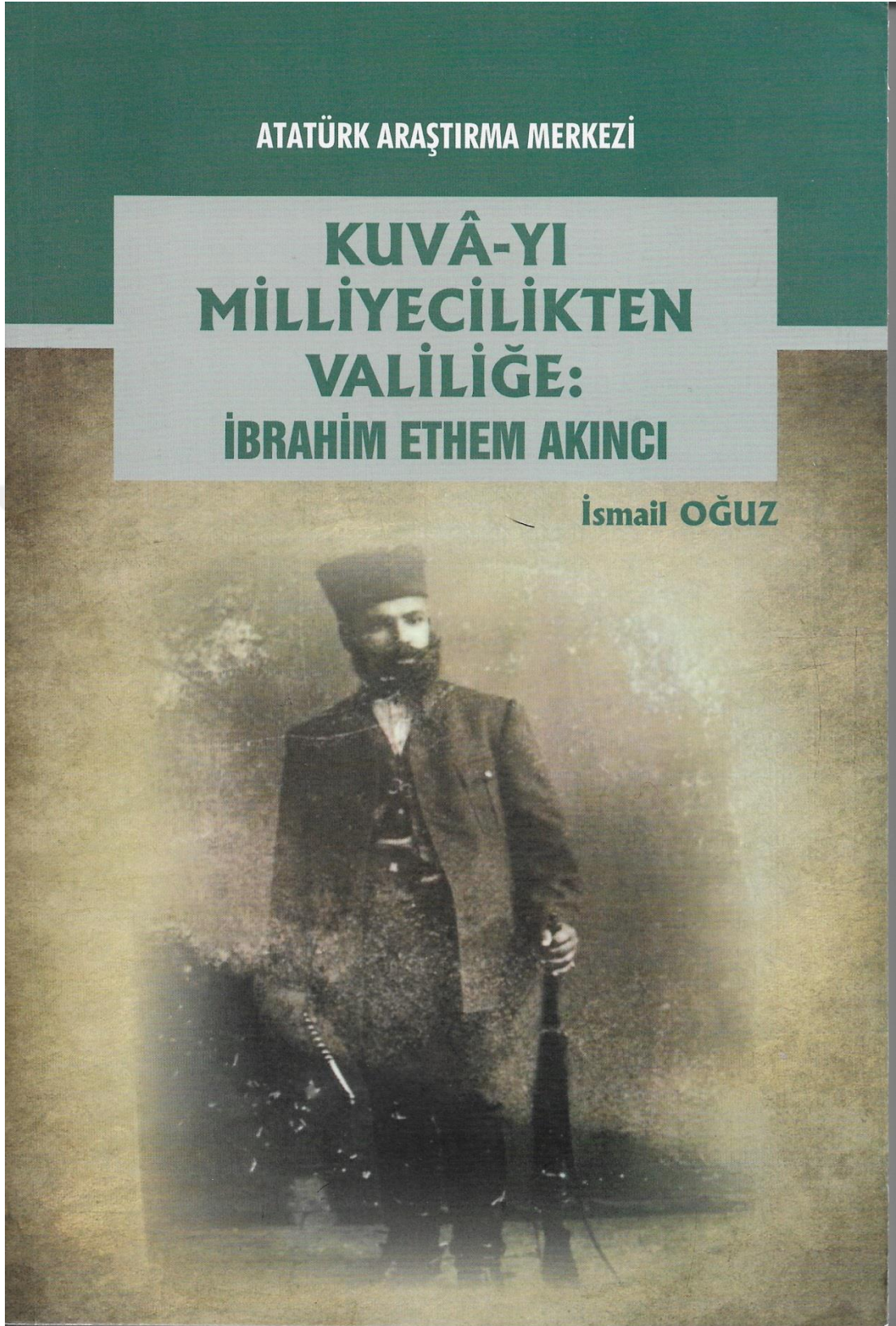
**Fotoğraf 20. Demirci Kaymakamlık Binasının (Eski) Bahçesinde Bulunan
Demirci Akıncıları Komutanlarının Heykelleri**

Fotoğraf 21. Yeni Kaymakamlık Binasında Yer Alan Demirci Akıncıları Müzesi

Fotoğraf 22. Demirci Akıncıları Kitabı

Fotoğraf 23. Kuva'yı Millîyecilikten Valiliğe

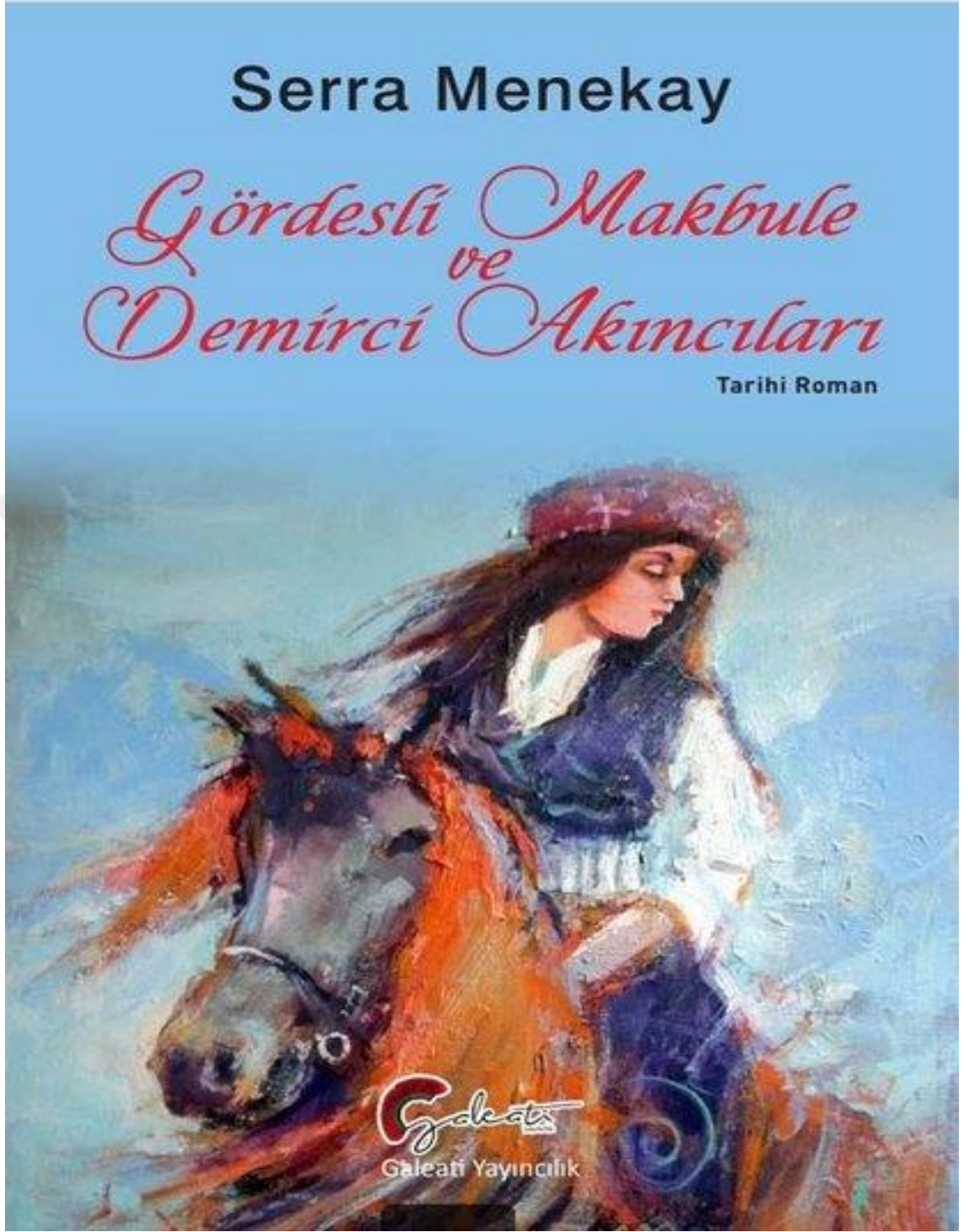
BİR KUVA-YI MİLLÎYECİ: PARTİ PEHLİVAN

Bünyamin AS

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANLIĞI

Fotoğraf 24. Bir Kuva'yı Milliyeci: Parti Pehlivan

Fotoğraf 25. Gördesli Makbule Ve Demirci Akıncıları

Fotoğraf 26. Ulus Dağına Düşen Ateş

DEMİRCİ AKINCILARI

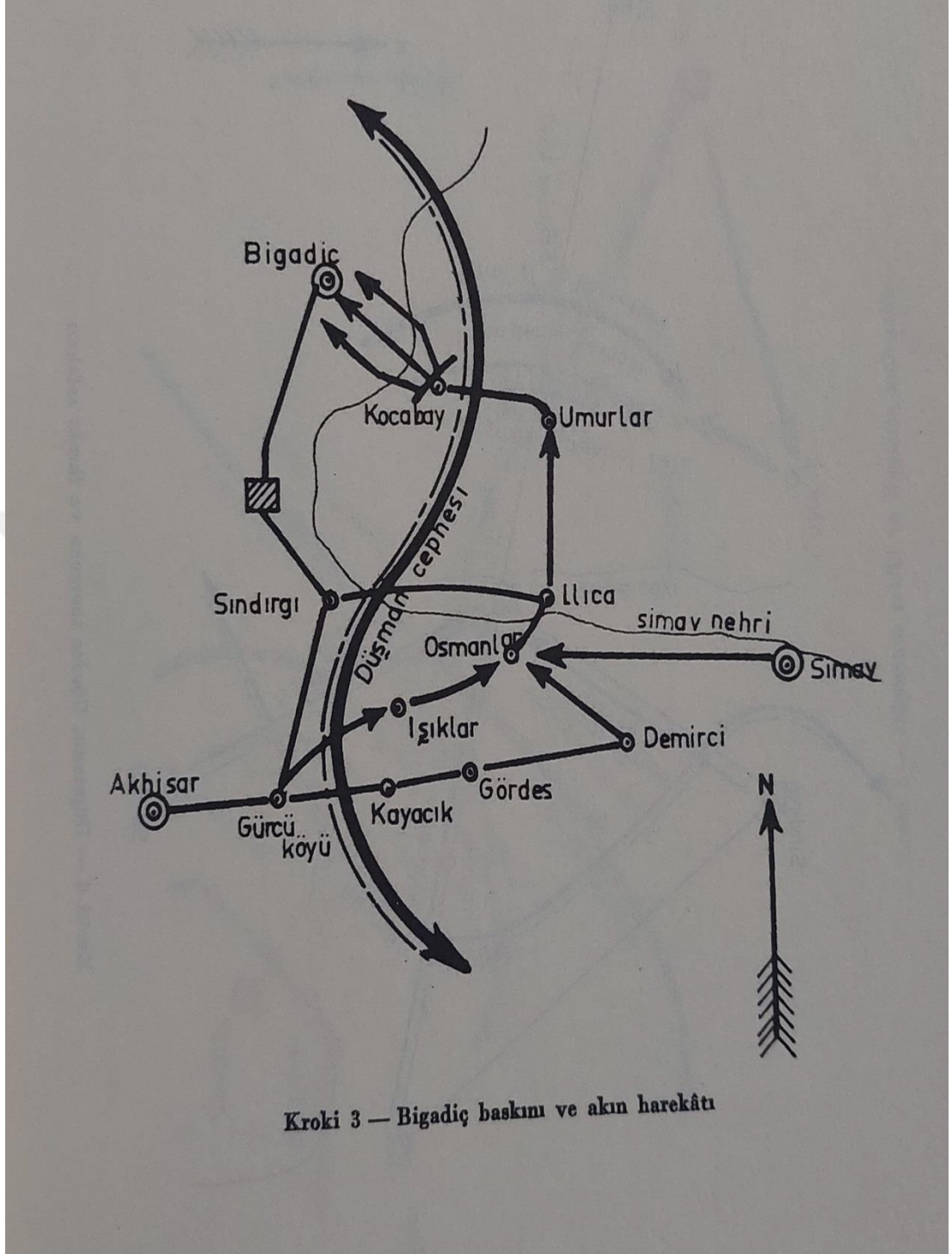
8

Yeni İstanbul

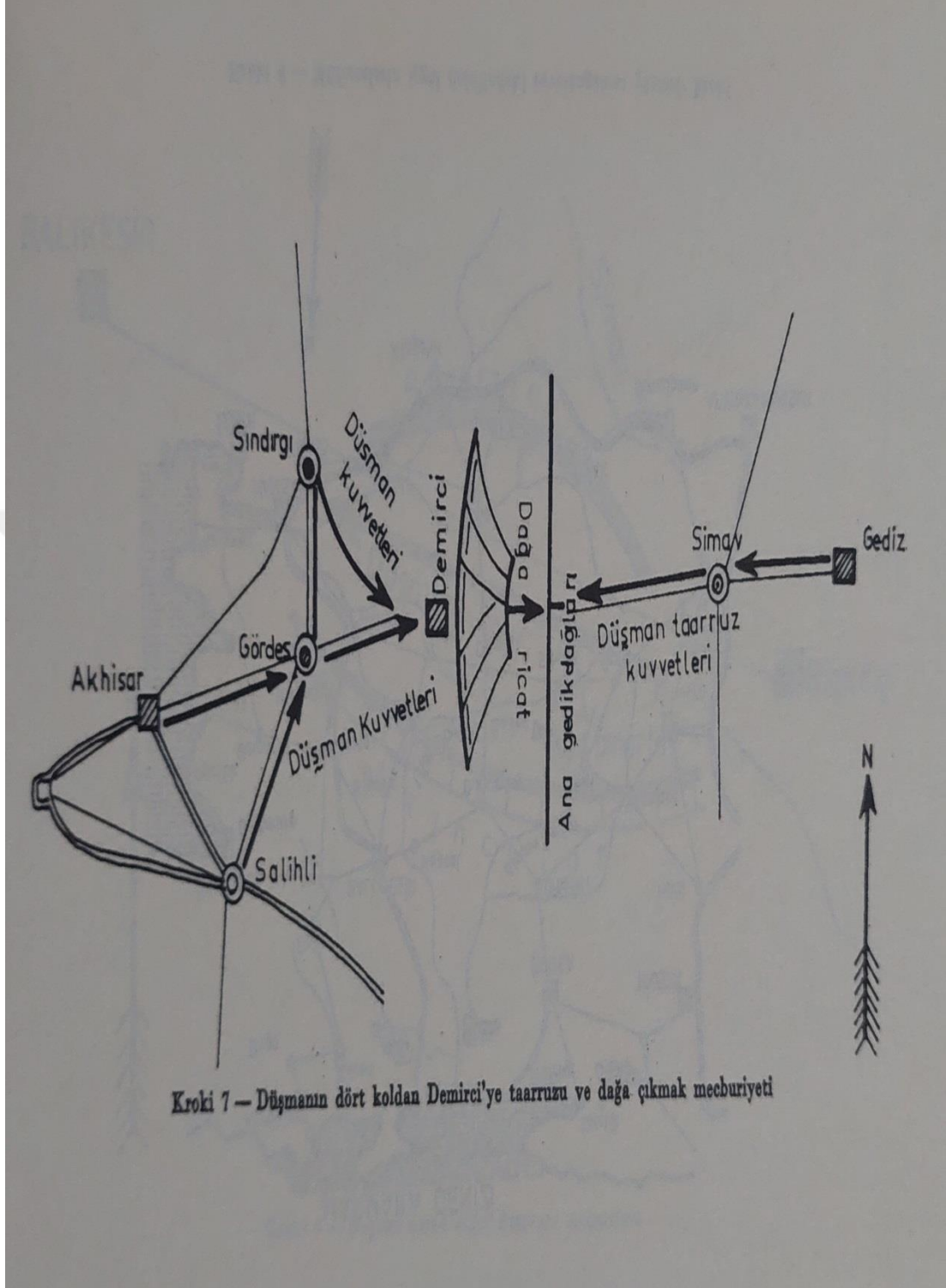
KÜLTÜR YAYINLARI

Fotoğraf 27. Demirci Akıncıları

Fotoğraf 28. Bigadiç Baskının

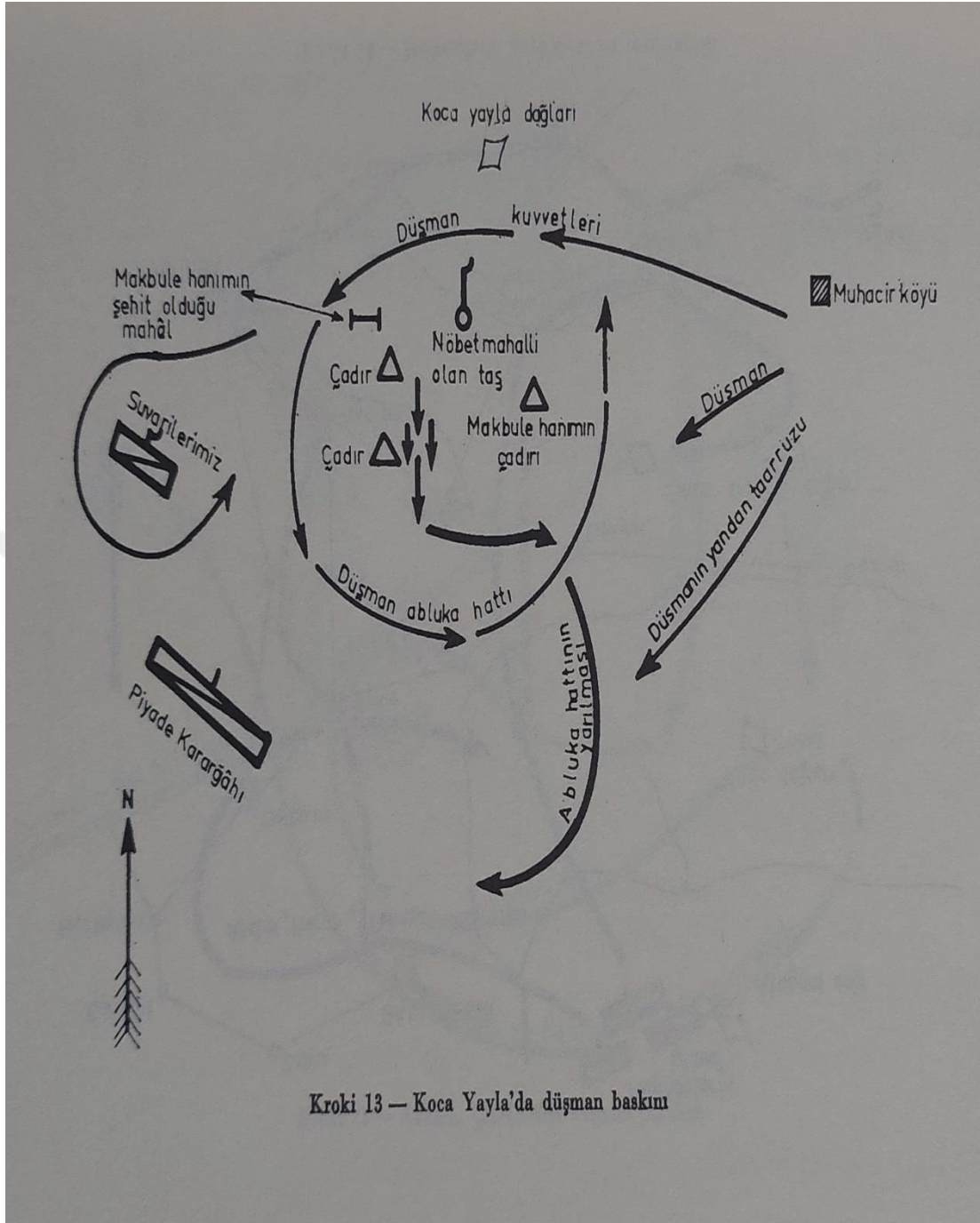
Krokisi

Fotoğraf 29. Yunan İşgal Kuvvetlerinin

Demirci'ye Dört Koldan

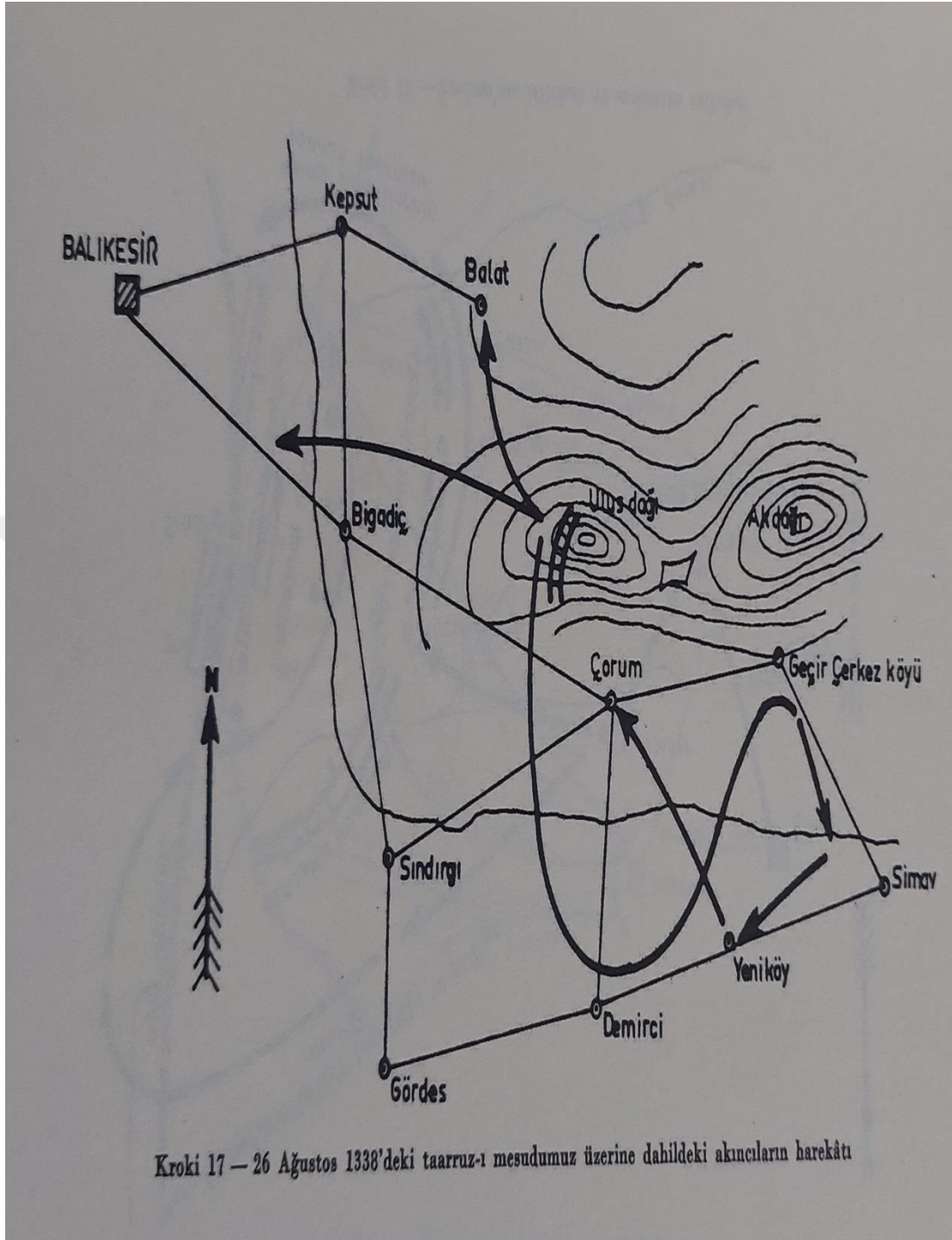
Taarruzunun Krokisi

Fotoğraf 30. Gördesli Makbule Hanım'ın

Şehit Edildiği

Koca Yayla Baskınının Krokisi

Fotoğraf 31. 26 Ağustos Tarihinde Başlayan

Büyük Taarruzda

Demirci Akıncılarının Takip Krokisi

Vali Münir Bey, (Emekli Sandığı)

Fotoğraf 32. Erzurum Valisi

Münir Bey

Fotoğraf 33. Bitlis Valisi

Mazhar Müfit (Kansu) Bey

Fotoğraf 34. Trabzon Valisi

Kapancızade Hamit Bey

Fotoğraf 35. Tokat Mutasarrıfı

Atıf (Tüzün) Bey

Fotoğraf 36. Adana Valisi

Mehmet Celal Bey

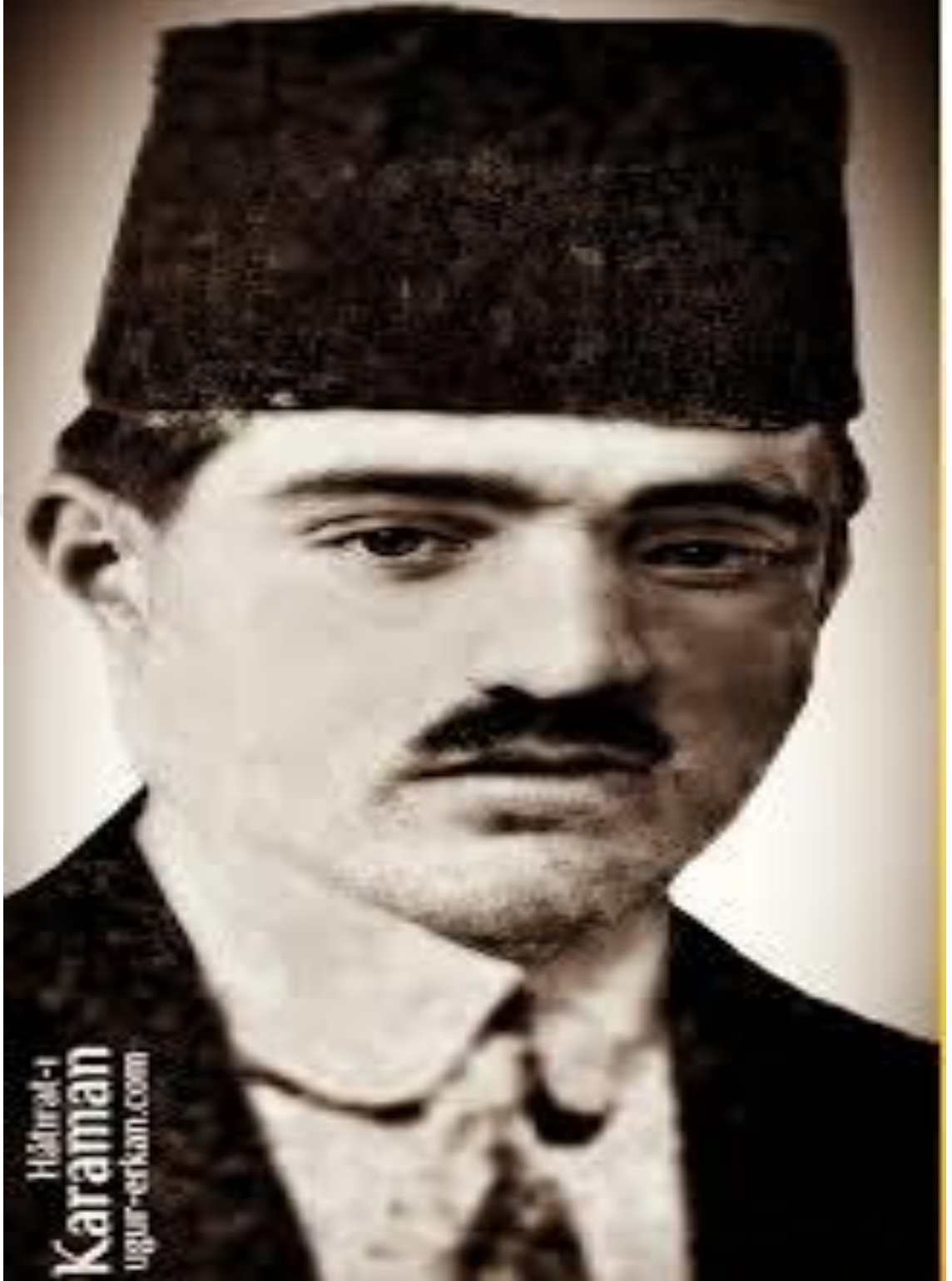
Fotoğraf 37. Feke Kaymakamı

Saim Bey

Fotoğraf 38. Aydın (İzmir) Valisi

Sakallı Nurettin Paşa

Fotoğraf 39. Ödemiş Kaymakamı

Bekir Sami (Baran) Bey

Fotoğraf 40. Denizli Mutasarrıfı

Faik (Öztrak) Bey

Fotoğraf 41. Çal Kaymakamı

Fazl (Güleç) Bey

Fotoğraf 42. Hüdavendigar (Bursa) Valisi

Hacim Muhittin Çarıklı

Fotoğraf 43. Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı

İsmail İzzet Bey

Fotoğraf 44. Biga Kaymakamı Akbaş Kahramanı

Hamdi Bey

Fotoğraf 45. Geyve Kaymakamı

Hamdi Namık (Gör) Bey

Fotoğraf 46. Sivas Valisi

Mehmet Reşit Paşa

Fotoğraf 47. Konya Vali Vekili

Vehbi Efendi

Fotoğraf 48. Ankara Vali Vekili

Yahya Galip Efendi

Fotoğraf 49. Niğde Mutasarrıfı

İbrahim (Tahtakılıç) Bey

Fotoğraf 50. Çorum Mutasarrıfı

Ali Cemal (Bardakçı) Bey

Fotoğraf 51. Urfa Mutasarrıfı

Nusret Bey

Fotoğraf 52. Çerkez Ethem

**Fotoğraf 53. Çerkez Ethem Ve Kuva-Yı Seyyare
Yozgat Çapanoğlu İsyanını Bastırdıktan Sonra
Mustafa Kemal İle**